

רודולף שטיינר

החיים בין מוות ולידה-מחדש

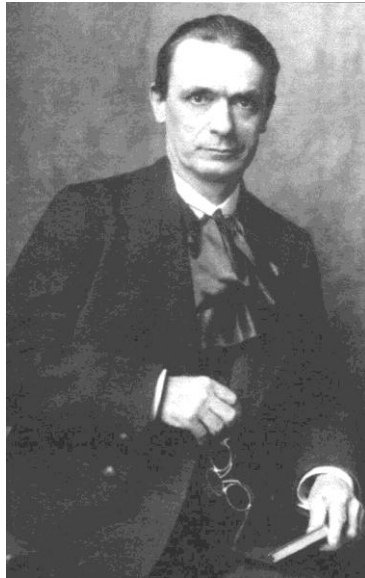
הקשר הפעיל בין החיים והמתים

[הוצאת בדולח](#) מקדישה, ללא תמורה, את התרגום לעברית של ספר זה לקהל קוראות וקוראי ספרות אנתרופוסופית על מדע הרוח מייסודו של רודולף שטיינר.

אפשר להעבירו הלאה, ללא תמורה.

פניות באימייל לכתובת bdolah.books@gmail.com

קובץ זה אינו למכירה ו/או למסחר בכל דרך שהיא.

"... כיום, אנתרופוסופים עדיין חושבים על משימות רבות הקשורות רק למישור הפיסי, כי דרכי חשיבה מטריאליסטיות עדיין שולטות בהם, אף שבאופן תיאורטי יתכן שהם ספגו את מדע האנתרופוסופיה. המשימות הרוחיות האמיתיות תתגלינה כאשר מדע הרוח יחדור את נפש האדם בצורה עמוקה ביותר. בני-אדם ייקחו על עצמם את המשימה לעזור למתים כדי שיוכלו להתפתח. בתנועתנו ישנה התחלה ומה שכבר הושג בתחום זה יכול להעניק לנו דרגה מסוימת של סיפוק."

(מתוך: החיים בין מוות ולידה-מחדש, הרצאה 11)

- רודולף שטיינר -

LIFE BETWEEN DEATH AND REBIRTH

By Rudolf Steiner

GA 140

26 באוקטובר 1912 עד 13 במאי 1913, ערים שונות באירופה

תרגום מאנגלית ועריכה: מוריס איטה

מהדורה ראשונה 2023

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי אלקטרוני, אופטי או מכני או אחר – כל חלק שהוא מהחומר שבספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהמו"ל.

© כל הזכויות למהדורה העברית שמורות 2023 לבדולח הוצאה לאור

ת.ד. 558 פתח-תקווה 4910402

email: bdolah.books@gmail.com

תוכן עניינים

[הרצאה 1.](#) מחקרים על החיים בין מוות ולידה-מחדש (1)
מילנו, 26 באוקטובר 1912

[הרצאה 2.](#) מחקרים על החיים בין מוות ולידה-מחדש (2)
מילנו, 27 באוקטובר 1912

[הרצאה 3.](#) מסע האדם בספירות הפלנטריות ומשמעות ידיעת הכריסטוס
הנובר, 18 בנובמבר 1912

[הרצאה 4.](#) ממצאים חדשים של מחקר אוקולטי על החיים שבין מוות ולידה-מחדש
וינה, 3 בנובמבר 1912

[הרצאה 5.](#) החיים בין מוות ולידה-מחדש (1)
מינכן, 26 בנובמבר 1912

[הרצאה 6.](#) החיים בין מוות ולידה-מחדש (2)
מינכן, 28 בנובמבר 1912

[הרצאה 7.](#) פעילות הקארמה בחיים לאחר המוות
ברן, 15 בדצמבר 1912

[הרצאה 8.](#) בין מוות ולידה-מחדש
וינה, 21 בינואר 1913

[הרצאה 9.](#) החיים לאחר המוות
לינץ, 26 בינואר 1913

[הרצאה 10.](#) האנתרופוסופיה כמעוררת רגש וחיים
טיובינגן, 16 ספברואר 1913

[הרצאה 11.](#) תפקיד החיים הארציים כשלב מעבר לחיים שמעבר
פרנקפורט, 2 במרס 1913

[הרצאה 12.](#) החיים בין מוות ולידה-מחדש (1)
מינכן, 10 במרס 1913

[הרצאה 13.](#) החיים בין מוות ולידה-מחדש (2)
מינכן, 12 במרס 1913

[הרצאה 14](#). עובדות נוספות על החיים בין מוות ולידה-מחדש

ברסלאו, 5 באפריל 1913

[הרצאה 15](#). קשר עם המתים

דיסלדורף, 27 באפריל 1913

[הרצאה 16](#). החיים לאחר המוות

שטרסבורג, 13 במאי 1913

הרצאה 1

מחקרים על החיים בין מוות ולידה-מחדש (1)

מילנו, 26 באוקטובר 1912

תפקידי כאן יהיה להסביר לכם חלק ממאפייניו של מחקר רוחי ולציין את השלכותיה של ידיעה רוחית עבור החיים כמכלול. מי שמוטלת עליו המשימה למסור דברים מסוימים מעולם הרוח לבני-אדם, אינו יכול לבדוק לעתים קרובות מדי את דיוקם ואת נכונותם הרוחית המוחלטת. מטרתי היא למסור משהו מתוך ידע בדוק כזה ביחס לחיי-הנפש בין מוות ולידה-מחדש. לאחרונה, עלה בידי לבדוק את המחקר שיכול להתבצע בתחום זה. פרטים מתוך מחקרים מעמיקים אלה יימסרו בחלקה השני של ההרצאה. כמבוא, יינתנו הסברים הקשורים לרכישת ידיעה רוחית.

לשם רכישת ידיעה רוחית נחוצה תכונה מיוחדת של הנפש, תכונה המנוגדת ביסודה להלך-הנפש הרגיל בחיי היומיום במישור הארצי. בחיים החיצוניים, במיוחד בימינו, הנפש נמצאת במצב מתמיד של אי-שקט. לאורך היממה, הנפש חשופה ללא הרף לרשמים חדשים, והיות שהיא מזדהה עם רשמים אלה, היא חיה במצב של אי-שקט מתמיד.

אם אדם חפץ לחדור אל תוך העולם הרוחי, ההיפך הגמור חייב לתפוס מקום. התנאי הראשון הנחוץ לשם התעלות אל תוך עולם הרוח והבנת ההתנסויות הנרכשות באותו תחום, הוא שקט פנימי ויציבות מוחלטת של הנפש. שקט זה של הנפש קשה יותר להשגה ממה שאנו עשויים לחשוב. על-מנת לרכוש שלוה פנימית, יש להרחיק את כל החרדות, ההתרגשויות והדאגות. למעשה, במהלך הזמן שבו אנו שואפים להתעלות אל תוך העולמות העילאיים, יש לדכא את כל ההתעניינויות בחיים החיצוניים. עלינו להתייבב כאילו בנקודה אחת, בלי לנוע, כך שמאורעות העולם הרוחי יוכלו לעבור לפנינו. בחיינו היומיומיים במישור הפיסי, אנו נעים מדבר אחד לדבר אחר, בעוד שהדברים עצמם נשארים קבועים. אין זה כך בעולם הרוח, שם עלינו להביא את הדברים אלינו, אל הנקודה בה אנו מרותקים, על-ידי פעילות החשיבה שלנו. עלינו לצאת מתוך עצמנו כביכול, לחדור את הדברים ואז להביאם אלינו מבחוץ. זה עשוי להוביל להתנסויות מדאיגות עבור הנפש.

נגלה שבמהלך חיינו הרגילים על האדמה, אנו מסוגלים לשנות דברים, לתקן את אשר קלטנו או עשינו באופן שגוי. אין זה כך בעולם הרוח. שם, אנו נוכחים לדעת שדברים מציגים את עצמם בהיבט נכון או שגוי, בהתאם למצב שבו אנו נמצאים בהיכנסנו אל תוך עולם הרוח. לכן, יש לרכוש תובנה נכונה על עולם הרוח לפני שנכנסים אליו, כי לאחר שנחצה את הסף, לא נוכל עוד לתקן, אלא ניאלץ לעשות שגיאות על-פי תכונות האופי שלנו. על-מנת להימנע מלעשות שגיאות מסוימות בעתיד, עלינו לשוב אל המישור הפיסי,

לשפר את תכונותינו ואז לחזור שוב אל העולם הרוחי ולפעול בצורה טובה יותר מבעבר. מדברים אלה תבינו את חשיבותה של הכנה מבוססת וקפדנית לפני חציית הסף אל תוך עולם הרוח.

מה שאמרתי קשור קשר הדוק לשלב הנוכחי של האבולוציה האנושית, אך המצבים בהם ניצבת הנפש לא היו תמיד כפי שהם כיום. בתקופתנו, עלינו לפחד ולא לקבל בברכה רושם חזק מדי מעולם של חזיונות עם הכניסה אל תוך ממלכת הרוח. כאשר אנו מתחילים לתרגל תרגילים לשם התעלות אל תוך העולמות העילאיים, אכן יתכן שהתנסויות של חזיונות יחדרו אותנו. בימינו, ישנו רק אמצעי הגנה אחד נגד ביצוע שגיאות בנוכחותו של עולם חזיונות זה: שהאדם יאמר לעצמו שבהתחלה מתוך חזיונות אלה הוא יכול ללמוד רק דברים מסוימים אודות עצמו. הופעתם של חזיונות סביבנו אינה צריכה להיות יותר מהשתקפות ישותנו שלנו. תכונת הנפש שלנו ובגרותה, כל מה שאנו חושבים ומרגישים, משתנים בעולם הרוח לכדי התרחשויות המופיעות כממשויות אובייקטיביות. למשל, כאשר אנו רואים מאורעות בעולם האסטרלי הנראים לנו אובייקטיביים, יתכן שהם אינם אלא השתקפות המידות הטובות או הפגמים שלנו, או אולי השפעתו של כאב-ראש. מי ששואף להתקדשות אמיתית, במיוחד בתקופתנו, מוכרח להשתדל להבין באמצעות החשיבה את כל אשר זורם אליו דרך התנסויות של חזיונות. לכן, המועמד-להתקדשות לא ינוח עד שיבין את מה שהוא נתקל בו בעולם החזיונות, באותה יסודיות בה הוא מבין את העולם הפיסי.

עם התקדמותנו לקראת התקדשות, נפשנו מתנסה באותן התנסויות כמו במהלך התקופה שבין מוות ולידה-מחדש. לאחרונה, עלתה השאלה הבאה במחקר האוקולטי שלי: מהו הקשר בין עולם החזיונות שאדם יכול לגלות על-ידי התקדשות או כתוצאה מהשתחררות הגוף האתרי בשל הלם, לבין התחום בו אדם שוכן בין מוות ולידה-מחדש? נמצא שכאשר אנו מסבים את תשומת-לבנו אל התקופה שבין מוות ולידה-מחדש, אנו מגלים, כאשר אנו משאירים בצד את תקופת הקמאלוקה, שאנו חיים בעולם אובייקטיבי שאפשר להשוותו לזה של מתקדש. ברם, אין לפרש זאת כך שמיד לאחר המוות איננו חיים בעולם ממשי. אנו חיים בעולם ממשי לחלוטין. אנו חיים שם עם אלה שעמם היינו קשורים על האדמה, והקשרים ממשיים ביותר. אך כפי שעל האדמה אנו קולטים רשמים באמצעות החושים, כך לאחר המוות אנו קולטים אותם באמצעות חזיונות.

הבה נתייחס למקרה הבא. נניח שלאחר המוות אנו פוגשים מישהו בעולם הרוח שמת לפנינו. הוא נמצא שם כממשות; אנו ניצבים לפניו, אך עלינו להיות מסוגלים לקלוט אותו. עלינו ליצור עמו קשר בעולם החזיונות, כפי שבעולם הפיסי היינו יוצרים קשר עם מישהו באמצעות עינינו ואוזנינו. ברם, אנו נתקלים בקושי הקיים בהתנסותו של מתקדש וכן בחיים שבין מוות ולידה-מחדש. כפי שהוסבר קודם, עולם החזיונות מציג בהתחלה רק השתקפות של עצמיותנו. כאשר אדם פוגש אותנו בעולם הרוח, מופיע חיזיון, אך בהתחלה חיזיון זה רק משקף את מידת החיבה או האנטיפתיה שחשנו כלפיו על האדמה, או שהוא משקף קשר אחר שעשוי היה להיות לנו עמו בעבר. לכן, אנו עשויים למצוא את עצמנו בנוכחותו של אדם בעולם

הרוח ויחד עם זאת לתפוס לא יותר ממה שהיה בנפשנו לפני המוות. יתכן שנפגוש אדם בעולם הרוח, אך נישאר מנותקים ממנו בשל רגשותינו או החיבה או חוסר-האהדה העוטפים אותנו כמו ענן. מפגשים כאלה לאחר המוות מלווים ברגש עמוק, בהתנסות פנימית ממשית, וזהו דבר חשוב ביותר. למשל, אנו עשויים לחוש שלא אהבנו מישהו על האדמה במידה שהיינו צריכים לאהבו ועתה לאחר המוות, אף שאנו נמצאים בקרבתו ושואפים לאהבו יותר, אנו מגלים שאנו יכולים להעניק חיבה רק באותה מידה שהייתה לנו כלפיו על האדמה. זה נכון על אף רצוננו הכן לאהבו יותר ולפצות על מה שכשלנו לעשות על האדמה. לאחר המוות אנו חווים את המגבלה הזאת, אי-היכולת לפתח כוחות פנימיים, כנטל עצום על הנפש.

דברים אלה מובילים אותי לחלק ממחקרי האחרון. ההתנסויות המוקדמות במהלך תקופת הקמאלוקה מורכבות במהותן ממה שהנפש קלטתה בקשריה עם בני-אדם אחרים לפני המוות. בחלוף פרק זמן מסוים לאחר המוות, איננו יכולים עוד לשאול את עצמנו כיצד עלינו לאהוב אדם אחר. אז נוכל רק לשאול את עצמנו כיצד אהבנו אותו במהלך החיים הארציים, וכתוצאה מכך כיצד אנו אוהבים אותו עכשיו. מצב זה משתנה בהדרגה כי לאחר המוות אנו מפתחים את הכושר לחוש את פעולת הישויות של עולם הרוח, של ההיררכיות, על החזיונות המקיפים אותנו. לכן, המצב שאפיינתי משתנה אך ורק כתוצאה מרגש שמתפתח אט-אט. ישויות של ההיררכיות פועלות על הערפל המקיף אותנו; הן קורנות על ערפל זה כפי שקרני השמש מטילות אור על העננים. עלינו לקחת עמנו מספר מסוים של זיכרונות מחיינו לפני המוות. הם מקיפים אותנו כמו ענן ועל בסיסם עלינו לפתח כושר לקליטת אור ההיררכיות. באופן כללי, בתקופתנו כל נפש מכינה את עצמה בדרך זו לקליטת ההשפעות של ההיררכיות העילאיות. כיום, כל אדם שמת ונכנס אל תוך עולם הרוח, יגיע לשלב בו ההיררכיות יאירו את ענן החזיונות שלו.

השפעת ההיררכיות, הענקת-אור זו המתרחשת במהלך הזמנים, גם משתנה באופן הדרגתי. היא משתנה בצורה כזו שאנו חווים אט-אט כיצד פריצה זו של אור ההיררכיות העילאיות הייתה יכולה לעמעם את תודעתנו. אז, אנו נעשים מודעים לכך ששימור תודעתנו תלוי בדברים מסוימים אשר התרחשו לפני המוות. למשל, תודעתו של אדם בעל תכונת-נפש בלתי-מוסרית, מתעמעמת בקלות רבה יותר. לכן, חשוב ביותר שנחצה את סף המוות עם כוח מוסרי, שכן תודעה מוסרית תשמור את נפשנו פתוחה בפני אור ההיררכיות. לאחרונה, עלה בידי לבחון את מצבם לאחר המוות של בני-אדם בעלי רגשות מוסריים וכן את מצבם של בני-אדם בעלי תכונת-נפש בלתי-מוסרית, ובכל המקרים אפשר היה להבחין בכך שאדם בעל תכונת-נפש מוסרית היה מסוגל לשמור לאחר המוות על תודעה בהירה וקורנת, בעוד שאלה בעלי תכונת-נפש בלתי-מוסרית שקעו אל תוך סוג של תודעת-דמדומים עמומה.

אדם עשוי בהחלט לשאול מה זה משנה אם לאחר המוות אדם שוקע בתוך תודעת-שינה, שהרי אז הוא לא יסבול. הוא אפילו יינצל מתוצאות אי-המוסריות שלו. טענה זו לא תהיה תקפה כי עם עמעום כזה של

התודעה שהוא תוצאה של אי-מוסריות, קשורים מצבים נוראיים ביותר של פחד. לאחר המוות, אין פחד גדול יותר מאשר החשכה זו של התודעה.

בחלוף פרק זמן מסוים, האדם מתנסה בהתנסויות אחרות. הוא משווה למשל, מגוון של בני-אדם במהלך התקופה שבין מוות ולידה-מחדש, ומגלה שבמהלך השלב המאוחר יותר לאחר המוות, נוסף לתכונה המוסרית, גם תכונת-הנפש הדתית ממלאת חלק. זוהי פשוט עובדה ודאית שנפשות החסרות מחשבות דתיות חוות עמעות של התודעה כתוצאה ממחסור זה. אדם אינו יכול לשחרר את עצמו מהרושם שהוא רוכש בהבחנתו במצבם של בני-אדם שטיפחו רק מחשבות מטריאליסטיות. זמן קצר לאחר המוות, תודעתם מתעמעמת, נכחדת. עובדה זו מצביעה על כך שמחשבות מטריאליסטיות, משכנעות ככל שתהיינה, אינן מקדמות את ההתפתחות האנושית לאחר המוות.

כך, תיארתי שני שלבים של הוויית-קיום לאחר המוות. בראשון, אדם רואה את השפעותיהם של עקרונות מוסר, בשני – השפעות של אידיאות דתיות. אחריהם בא שלב שלישי שמשמעותו הייתה עמעות התודעה של כל נפש אלמלא אמצעים קוסמיים מסוימים מנעו החשכה זו. בחקירת שלב שלישי זה, יש להתייחס לאבולוציה הכוללת של האנושות כולה לאורך המחזוריים השונים של ההתפתחות. בזמנים קדם-כריסטיאניים, בני-אדם לא היו יכולים לרכוש על האדמה את מה שהיה מעניק להם תודעה בתקופה שלישית זו שלאחר המוות. אך, העובדה שבכל זאת הייתה להם תודעה במהלך תקופה שלישית זו נבעה מכך שמאז תחילת אבולוציית האדמה, הוענקו לאדם כוחות רוחיים מסוימים שאפשרו לו לשמר תודעה זו. כוחות אלה, אשר עברו בתורשה מאז תחילת העולם, נשמרו על-ידי הנחייתם החכמה של מנהיגים מתקדשים. עלינו לזכור שבזמנים קדם-כריסטיאניים כל העמים השונים בעולם חיו תחת ההשפעות של מקדשי ההתקדשות והיו דרכים רבות בהן חיי הרוח זרמו מהמיסטריות אל בני-האדם.

אימפולסים אלה נחלשו יותר ככל שהאבולוציה האנושית התקרבה למיסטריה של גולגתא. ניתן לראות הוכחה חיצונית לכך באירוע ההתגלות של הבודהא בזמנים קדם-כריסטיאניים. בחינה מדוקדקת של תורותיו של הבודהא לא תגלה מידע ממשי אודות טבעו של עולם הרוח. למעשה, תורת הנירוונה מאפיינת את עולם הרוח בצורה שלילית, ויחד עם זאת נכון שהבודהא דרש ממי ששאף להיכנס אל תוך עולם הרוח שישתחרר מכל קשריו עם העולם הפיסי. אך, בכל תורותיו של הבודהא איננו יכולים למצוא תיאור מפורט של עולם הרוח כפי שאנו יכולים למצוא, למשל, בתורותיהם של הברהמינים שעדיין כוללות את מסורות הזמנים הקדומים. יש להדגיש שהעובדות המוזכרות לעיל התגלו בקרב עמים שונים עד לתקופה בה היוונים חוו את משמעותה של מיסטריית גולגתא. כי במהלך תקופת התרבות היוונית, התעמעמה התודעה בין מוות ולידה-מחדש. היוונים שידעו זאת, חוו את עולם הרוח כממלכת צללים. על האדמה, האדם היה יכול, מתוך כוחותיו שלו, ליצור יופי, אמנות, מצבים חברתיים הרמוניים, אך בעולם הפיסי הוא לא היה מסוגל לרכוש את מה שהיה מעניק לו אור במהלך השלב השלישי של החיים לאחר המוות.

כל זה קשור לעובדה שבתקופת התרבות היוונית, המין האנושי הגיע לנקודה באבולוציה בה המקורות הקדומים של המסורת נתכלו. הוא לא היה יכול לרכוש, בשל כוחותיו בעולם הפיסי, את הכוחות הנחוצים לאחר המוות כדי לשמר את התודעה אשר הוזכרה לעיל. בנקודה זו באבולוציה, על המין האנושי היה לקבל מבחוץ אימפולס שבאמצעותו יוכל לרכוש תודעה במהלך שלב שלישי זה. האדם איבד את הכוח לרשת את התודעה בין מוות ולידה-מחדש, אך היה בידו לרוכשה מחדש על-ידי הפניית מחשבותיו אל אשר התרחש במיסטריית גולגתא. העניין הוא כך: מה שאפשר היה לחוותו במהלך תקופת התרבות היוונית במיסטריה של גולגתא, האיר את תודעת בני-האדם בשלב השלישי שבין מוות ולידה-מחדש. הבנת המיסטריה של גולגתא היא האימפולס לרכישת תודעה בשלב השלישי לאחר המוות.

אם נתייחס עתה לתקופת התרבות היוונית-לטינית, נוכל לומר שעבור השלב הראשון לאחר המוות התכונה המוסרית של הנפש הייתה הגורם המכריע; עבור השלב השני – הנטייה הדתית; אך עבור השלב השלישי, הבנת המיסטריה של גולגתא הייתה בעלת חשיבות עליונה. מי שלא רכש הבנה זו, סבל מתודעה כבויה בשלב השלישי לאחר המוות, כפי שהיוונים חוו קודם לכן. המיסטריה של גולגתא מסמלת את התחייה מחדש של תודעת האדם בדיוק באמצע התקופה שבין מוות ולידה-מחדש. המורשת הרוחנית הקדומה שהמין האנושי איבד, שבה אליו דרך אירוע זה, וכך מאורע הכריסטוס היה צריך להתרחש בשל התנאים אשר שלטו בחייהם של בני-האדם. עם התקדמות האבולוציה, המין האנושי המשיך לקלוט כוחות חדשים. במהלך השלב הראשון של האבולוציה הכריסטיאנית, הייתה זו ההבנה של מיסטריית גולגתא כפי שדווחה על-ידי אלה שחיו באותו זמן וכפי שנמסרה באמצעות המסורת, אשר העניקה את הכוח לשמר את התודעה בשלב השלישי לאחר המוות. כיום, כתוצאה מהתפתחות נוספת בכשריו של האדם, שוב נדרש קשר חדש, הן למיסטריית גולגתא והן לישות הכריסטוס.

אם נרצה להבין את מהות הנפש בתקופתנו, אז מוכרחים אנו להבין שהחלק העמוק ביותר של טבע האדם יכול לחזור היום אל תוך ידיעה של ה'אני'. הבנה כזו הייתה בלתי-אפשרית בזמנים קדומים. באופן כללי, אנו מוצאים אצל בני-אדם התקרבות זו ל'אני' בצורות מגוונות ביותר של אגואיזם. הדבר בא לידי ביטוי ברמות שונות עד שמגיעים לרמה של פילוסוף. בלימוד פילוסופיה מודרנית, תמצאו שאפשר לרכוש השקפה בטוחה רק כאשר מדברים על ה'אני' האנושי. בזמנים קדם-כריסטיאניים, כאשר האדם ניסה לרכוש ידע על העולם, הוא הפנה את תשומת-לבו אל תופעות חיצוניות; במילים אחרות, כדי להתפלסף הוא יצא מתוך עצמו. כיום, האדם מסתכל פנימה, אל תוך עצמו, ורק שם, כאשר הוא מוצא את ה'אני' שלו, רק שם הוא מוצא נקודת-מוצא יציבה. עליי רק להזכיר את פיכטה הדגול ואת הפילוסוף המודרני ברגסון. שניהם מסכימים שאדם יכול למצוא מידה של שלוה פנימית רק אם יגלה את ה'אני' שלו. הסיבה לכך טמונה בעובדה שבזמנים קדומים האנושות לא הייתה יכולה להגיע, מתוך כוחותיה שלה, לידיעה על ה'אני'. התנסות זו הוענקה לאדם במהלך תקופת התרבות היוונית-לטינית, דרך מיסטריית גולגתא. הכריסטוס העניק

למין האנושי את הוודאות שבנפש האנושית קיים ניצוץ של האלוהי. הוא ממשיך לחיות באדם שלא רק הפך לבשר ודם במובן פיסיו, אלא גם הפך לבשר ודם במובן כריסטיאני, כלומר הפך ל'אני'. האפשרות להכיר את האלוהי באינדיבידואליות אנושית, כלומר את הכריסטוס, נעשית מעורפלת יותר בתקופתנו. זאת בשל העובדה שהאדם כיום חודר בהדרגה אל תוך ה'אני' האישי לו ושואף למצוא, יותר מאי פעם, את הניצוץ האלוהי בתוך עצמו. ראינו שבמאה התשע-עשרה דרך זו של ראיית ה'אני' התעצמה עד לנקודה שבה האלוהות של הכריסטוס הוכחשה. האלוהי הובן על-ידי המין האנושי כולו כמשהו מופשט. כך למשל, הפילוסוף הגרמני, דיוויד פרידריך שטראוס, טען שאדם אינו צריך להכיר בכריסטוס ההיסטורי, אלא להכיר בטבע האלוהי אשר מניע את האנושות כולה. אז, תחיית המתים תסמל רק את מה שמתגלה במין האנושי כולו כהתעוררות הרוח האלוהית.

זוהי הסיבה לכך שככל שאדם מחפש אחר האלוהי בתוך עצמו, כך הוא מאבד יותר את ההבנה של מיסטריות גולגתא. נטיית החשיבה המודרנית היא לחפש אחר השתקפות האלוהי אך ורק באדם עצמו. בשל כך, מכשולים הולכים וגדלים מונעים מלהכיר בכך שהאלוהות התגשמה באישיות אחת. יש לכך השלכות ממשיות עבור החיים שבין מוות ולידה-מחדש. אם כבר בתקופת התרבות היוונית-לטינית האדם לא היה מסוגל לשמר באמצעות כוחו שלו את תודעתו בשלב השלישי לאחר המוות, אז הדבר נעשה קשה עוד יותר בתקופתנו בשל שליטת האגואיזם הכללי והפילוסופי. בעידן הנוכחי שלנו, במהלך השלב השלישי שלאחר המוות, מציבה הנפש לעצמה מכשולים גדולים יותר בענן החזיונות מאשר בתקופת התרבות היוונית-לטינית. אם אדם מתייחס לאבולוציית האנושות בזמנים האחרונים בדעה בלתי-משוחדת, הרי שהוא מוכרח לקבל שיוחנן אמר: וְלֹא עוֹד אֲנִי חַי, אֶלָּא הַמְּשִׁיחַ חַי בִּי.¹ אך האדם המודרני אומר: "אני בתוכי, והכריסטוס עד כמה שביכולתי לקבלו. הכריסטוס תקף רק כל עוד ביכולתי להכיר בקיומו באמצעות כוחות התבונה שלי".

בתקופתנו הנוכחית, ישנה רק דרך אחת לשמור על תודעה בהירה במהלך השלב השלישי לאחר המוות והיא על-ידי נשיאת זיכרונות מסוימים מהחיים הקודמים אל תוך הוויית-קיומנו לאחר המוות. למעשה, במהלך תקופה זו, עלינו לשכוח הכול אלא אם כן היינו מסוגלים לשמור על זיכרון אחד מסוים. אם רכשנו על האדמה הבנה של הכריסטוס ושל מיסטריות גולגתא וביססנו קשר אליהם, הרי שזה ישתול בנו מחשבות וכוחות שישמרו את תודעתנו במהלך תקופה זו שלאחר המוות. העובדות מציגות בבירור שישנה אפשרות של היזכרות לאחר המוות במה שהובן על האדמה בהקשר למיסטריות גולגתא.

¹ אל הגלטים, פרק ב', פסוק 20.

אם נרכוש אידיאות ורגשות ביחס למיסטריית גולגתא, נהיה מסוגלים לאחר המוות, להיזכר בהם ובמה שקשור אליהם. במילים אחרות, לאחר המוות עלינו להעביר את תודעתנו מעל תהום והדבר מתאפשר על-ידי הבנה של מיסטריית גולגתא, אותה ביכולתנו לרכוש על האדמה. עם ידיעה זו, אשר נרכשת מתוך זיכרוננו במהלך תקופה זו, נהיה מסוגלים לשתף פעולה בתיקון הפגמים שאנו נושאים בנפשנו כתוצאה מהקארמה שלנו. ברם, אם לא פיתחנו הבנה והכרה עמוקה של המילים ולא עוד אָנִי חִי, אֶלָּא הַמְּשִׁיחַ חִי בִּי, אז תודעתנו תיכחד ועמה האפשרות לשיפור הקארמה שלנו. כוחות אחרים מוכרחים ליטול על עצמם את תיקון הפגמים שלנו, אשר צריכים להיות מתוקנים על-ידנו בהתאמה עם הקארמה שלנו.

כמובן, כל אדם שב אל האדמה דרך לידה-מחדש, אך זהו דבר חשוב אם התודעה כבתה או שהיא נשארה ללא פגע מעל לתהום. אם נגיע לתקופה זו שלאחר המוות עם ידיעה על מיסטריית גולגתא, הרי שנהיה מסוגלים להסתכל לאחור ולזכור שעם כל מה שהינו אנושי ביסודו בתוכנו, באנו מהאל. אנו גם חווים שעלה בידינו לשמר את תודעתנו בשל הבנתנו את מיסטריית גולגתא, וביכולתנו לפתח הלאה את תודעתנו כאשר אנו רואים רוח זו קרבה אלינו. אז נוכל להגיע לנקודה במהלך שלב שלישי זה לאחר המוות כשביכולתנו לזכור ולומר לעצמנו: *מהאלוהי מתהווה האנושות, ex Deo nascimur*. מי שהגיע לדרגה מסוימת של התקדשות, לעולם לא יחווה את אמיתות המילים *מהאלוהי מתהווה האנושות* באותה עוצמה כמו אם יעביר את עצמו לנקודה מיוחדת זו. בנקודה זו, כל נפש אשר פיתחה הבנה של מיסטריית גולגתא, חווה אותה. משמעות המילים *ex Deo nascimur* מובנת כאשר האדם יודע שעומקם המלא יכול להיחוות רק לאחר שהנפש מגיעה לאמצע התקופה שבין מוות ולידה-מחדש.

כאשר אדם מכיר בעובדות אלה באופן אובייקטיבי, הוא היה רוצה שיותר בני-אדם בתקופתנו ידעו שמהותן של מילים אלה יכולה להיות מובנת רק כפי שאופיין לעיל. אמירה זו הפכה למוטו בתנועתנו הרוחנית-רוזנקרויצרית בדיוק כדי לעורר את מה שצריך לחיות בתוך הנפש בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש.

לא יהיה קשה לפרש הסבר זה כדעה שנהגתה מראש לטובת דרך חיים כריסטיאנית. אילו זה היה המקרה, השקפה כזו הייתה אנטי-אנתרופוסופית לחלוטין. מדע הרוח נוקט עמדה אובייקטיבית ביחס לכל האמונות הדתיות וחוקר אותן באותה מידה של התעניינות. לעובדות שנמסרו כאן אודות חשיבותה של מיסטריית גולגתא אין שום קשר עם איזושהי צורה של כריסטיאניות כיתתית. הן פשוט ממשויות אוקולטיות אובייקטיביות. יחד עם זאת, בתנועתנו הרוחנית המערבית הוטחה ההאשמה שאנו מדברים מתוך העדפה ברורה לכריסטיאניות בהשוואה לדתות אחרות. אלא שכאן מתייחסים למיסטריית גולגתא באותה דרך בה מתייחסים לעובדה מוחשית כלשהי במדעי הטבע. לומר שמיסטריית גולגתא אינה צריכה להיתפס כמאורע ייחודי באבולוציה של האנושות משום שדתות אחרות לא יהיו מסוגלות לאשר עובדה זו, מצביע על חוסר-הבנה מוחלט. הבה נתייחס לדבר הבא: כיום, מלמדים במערב את המערכת הקופרניקאית, ואיש לא

יציע שאיננו צריכים ללמד את התורה הקופרניקאית כי היא לא מוזכרת בכתבים המקודשים של הודו! מאותה סיבה, איש אינו יכול להתנגד לתורה של מיסטריות גולגתא כי לא ניתן למוצאה בכתבים הדתיים של ההינדים הקדומים.

מזה אנו רואים עד כמה נטולת יסוד ההאשמה שהסבר שניתן כאן אודות מיסטריות גולגתא נובע מהעדפת הכריסטיאניות. אנו עוסקים בעובדות אובייקטיביות ואם תשאלו מדוע לעולם לא אשנה מאומה בחשיבותה של מיסטריות גולגתא, הרי שהסיבות לעיל תספקנה תשובה.

איננו חוקרים את מדע הרוח רק לשם סיפוק הסקרנות וגם לא מתוך תשוקה מופשטת לידיעה, אלא כדי לספק לנפש צורה חיונית של מזון. עם ההבנה של מיסטריות גולגתא, אנו מספקים לנפש אפשרות לפתח את אותם רגשות להם היא תזדקק כדי לחצות את התהום שבין מוות ולידה-מחדש, כפי שתואר לעיל. מי שהבין שהנפש לאחר המוות יכולה לסבול מאובדן תודעה, סבל שיהיה קשה לשאת בכל מחזורי הזמן העתידיים, ינצל כל הזדמנות להציג את מיסטריות גולגתא כך שתובן על-ידי בני-האדם.

מסיבה זו, ההבנה של מיסטריות גולגתא היא אחת העובדות החשובות ביותר שעלינו ללמוד באמצעות מדע הרוח.

ככל שנתקדם יותר בעידן הנוכחי שלנו, כך הדתות השונות תהיינה מוכרחות יותר לקבל את העובדות שהצגנו היום. יבוא זמן שבו חסידי הדתות של הסינים, הבודהיסטים והברהמינים יגלו שלקבל את מיסטריות גולגתא אינו סותר יותר מאשר לקבל את המערכת הקופרניקאית. בעתיד, אם עובדה זו לא תתקבל על-ידי הדתות שאינן כריסטיאניות, ייחשב הדבר כסוג של אגוטיזם דתי.

תבחינו בכך שבהתייחסויותינו הגענו למיסטריות גולגתא אף שנקודת-המוצא שלנו הייתה התנאים השוררים בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש. אפשר למסור ציונים ספורים בהקשר לתחום כמו זה שעסקנו בו כאן, אך רציתי למסור לכם לפחות חלק מתוצאות מחקרי האחרון.

היות שההרצאה הבאה תהיה קשורה להרצאה הנוכחית, קרוב לוודאי שתינתן סקירה קצרה של הדברים אשר נאמרו כאן ולאחר מכן נעבור להתייחסויות נוספות.

הרצאה 2

מחקרים על החיים בין מוות ולידה-מחדש (2)

מילנו, 27 באוקטובר 1912

התייחסויותינו הובילו אותנו לנקודה בה התודעה לאחר המוות יכולה להישמר אך ורק על-ידי היזכרות במיסטריית גולגתא. עד לאותו רגע, הוויית-הקיום לאחר המוות מורכבת מזיכרונות של החיים על האדמה באמצעות חזיונות, לא באמצעות החושים. במהלך אותה תקופה, גם ממשויות עולם הרוח יכולות להיתפס רק באמצעות חזיונות.

בהדרגה, לנפש נהיה קשה יותר ויותר לשמור על זיכרונות מהחיים הארציים ומגיע מצב של שכחה. לאחר המוות, כאשר אדם פוגש מישהו שהכיר, הרי שבהתחלה הוא יזהה אותו מיד. עם הזמן, זה נעשה קשה יותר ומאוחר יותר ניתן להיזכר בקשר רק על-ידי התייחסות למיסטריית גולגתא. ככל שהאדם חזור בה, כך קל לו יותר לזהות את סביבתו. ברם, עם רכישת השלב בו ההיזכרות במיסטריית גולגתא נחוצה על-מנת לשמר את התודעה, מתחילה טרנספורמציה גדולה. אז, איננו מסוגלים עוד להחזיק בחזיונות הקודמים. למשל, עד שלב זה אפשר לדבר במונחים של תופעות של צבע אסטרלי בממלכה זו ותמונות של ישויות המקיפות אותנו. באמצע הדרך שבין מוות ולידה-מחדש, חזיונות וזיכרונות נעלמים, אנו מאבדים קשר עמם והם מפרידים את עצמם מישותנו. על-מנת לאפיין שלב זה בצורה מדויקת יותר, הבה נתייחס לדבר הבא, שבשמיעה ראשונה עשוי להדהים.

בשלב זה, האדם חש את עצמו מתרחק מהאדמה. האדמה מרוחקת מתחת לאדם ובמסעו אל תוך עולם הרוח, הוא חש שהגיע לשמש. כפי שבמהלך החיים הארציים אנו חשים את עצמנו קשורים לאדמה, כך אנו חשים את עצמנו מאוחדים עם השמש, עם המערכת הפלנטרית כולה. זוהי הסיבה לכך שבאוקולטיזם המודרני שלנו שמים דגש רב על הבנת הדרך בה הכריסטוס ירד מספירת-שמש אל האדמה. חיוני לתפוס כיצד הכריסטוס הוביל אותנו אל השמש דרך מיסטריית גולגתא. האוקולטיזם מראה שהכריסטוס הינו ישות-שמש היכול להובילנו חזרה אל השמש. עכשיו מגיע מה שיכול לגרום לזעזוע. הכרחי להבין לא רק את הקשר שלנו עם הכריסטוס. עלינו לתפוס משהו נוסף. הגיע הזמן שנתמודד עם-ונבין את-הישות המוכרת כלוציפר. בשמש, האדם לא חש מוקף באור פיסי זורם, אלא הוא שוכן באור הטהור של הרוח. מרגע זה ואילך, האדם אינו חווה עוד את לוציפר כישות מתנגדת. להיפך, הוא מופיע יותר ויותר כישות שקיומה בעולם מוצדק לחלוטין. האדם חש עתה את הדחף, במהלך החיים לאחר המוות, להכיר את הכריסטוס ואת לוציפר זה לצד זה ככוחות מוצדקים במידה שווה. עד כמה שהחשיבות הזוהה של הכריסטוס ולוציפר עשויה להיות מוזרה, תובנה זו נרכשת משלב זה והלאה והאדם מתחיל לראות את שני הכוחות

הללו פחות או יותר כאחים. את ההסבר לכך יש למצוא בהתנסויות שעל הנפש לעבור במהלך החיים לאחר המוות.

לעתים קרובות, תיארתי את מצבי החיים על סטורן, שמש וירח, ובהם נמצא הנתיב הרוחי שעוברים לאחר המוות. הדבר הראוי לציון הוא שלא חווים את האירועים לפי סדר הבריאה הקוסמית: סטורן, שמש וירח, אלא תחילה מופיעה הוויית-הקיום ירח, לאחר מכן הוויית-הקיום שמש ולבסוף הוויית-הקיום סטורן. אם תקראו את התיאורים שמסרתי בספר זיכרון קוסמי² ואז תמשיכו הלאה מירח, תמצאו את התחום שהנפש מתנסה בו במסעה חזרה לאחר המוות. לראות זאת ישירות בעולם הרוח, נותן רושם של היזכרות בחיים לפני הלידה. בתחום שאופיין עתה, היסוד המוסרי הינו בעל חשיבות גדולה ביותר להמשך מהלך החיים. בספר זיכרון קוסמי, 'הכרוניקה האקאשית', תיארנו כיצד האדם מאבד עניין, שעד לשלב זה היה חזק מאוד, בכל ההתנסויות הארציות. התעניינותנו בבני-אדם שעמם היה לנו קשר, דועכת ואנו מאבדים עניין בדברים. אנו נוכחים לדעת שהזיכרונות שעדיין יש לנו בנקודה זו, נישאים הלאה רק על-ידי הכריסטוס. הכריסטוס מלווה אותנו ולכן אנו מסוגלים להיזכר. אלמלא הכריסטוס היה מלווה אותנו, זיכרונותינו מהחיים הארציים היו נעלמים כי ההתנסות של איחודנו עם הכריסטוס היא זו שמחברת אותנו, מעבר לנקודה זו, לאדמה.

אם כך, דרך שלב נוסף בעולם הרוח, אנו מפתחים התעניינות חדשה לחלוטין בלוציפר וממלכתו. מנותקים מהתעניינויות ארציות, ביכולתנו להתמודד עתה עם לוציפר ללא שום סכנה. אנו מגלים את התגלית הראויה לציון שהשפעתו של לוציפר מזיקה לנו רק כאשר אנו מעורבים בעניינים ארציים. עתה, הוא מופיע כישות אשר מאירה את מה שעלינו לעבור מאוחר יותר בעולם הרוח. במשך זמן רב אנו חשים שעלינו לרכוש את מה שלוציפר יכול להעניק לנו בממלכות אלה של עולם הרוח.

שוב, לדבר על מה שנחווה רק באופן סובייקטיבי, עשוי לגרום הלם. יחד עם זאת, מה שנראה כגורם הלם הינו אולי הדבר המובן ביותר, כלומר שלאחר זמן מה אנו הופכים לתושבים של מרס. לאחר שחשנו את עצמנו שוכנים בשמש, בעזבנו את האדמה מאחורינו, אנו עוזבים עתה את ספירת-שמש וחווים את עצמנו בממשות הקוסמית שלנו כתושבי-מרס. למעשה, עבור שלב זה נראה כאילו הכריסטוס העניק לנו כל מה שקשור לעבר ולוציפר מכין אותנו לקראת התגשמותנו העתידית. אם ספירת-מרס זו נחווית באופן מודע ומאוחר יותר על האדמה ניתן להיזכר בה על-ידי התקדשות, נגלה שלוציפר מעניק לנו את ההתנסויות שמקורן אינו בספירה הארצית, אותן אנו נושאים בתוכנו במרחבי הקוסמוס. לוציפר מעניק לנו כל מה שאינו קשור לאדמה. ההתעניינות האנושית הקודמת שלנו נעשית יותר ויותר קוסמית. בעוד שקודם לכן ספגנו על האדמה את מה שהמינרל, הצומח, בעל-החיים, האוויר והמים, ההר והעמק העניקו לנו, הרי

---

² GA-11, הוצאת בדולח.

שמנקודה זו והלאה אנו אוספים את ההתנסויות המגיעות אלינו מהקוסמוס. זהו סוג של תפיסה שהייתה מוכרת תמיד, אך מובנת בקושי, כהרמוניה של הספירות. אנו תופסים הכול כהרמוניות, במקום כצלילים נפרדים של העולם הפיסי.

בנקודה מסוימת, אנו חווים את עצמנו כמרכז היקום. מכל הכיוונים, אנו תופסים את העובדות הקוסמיות דרך ההרמוניות של הספירות. עתה, אנו עוזבים את ממלכת מרס, והרואה הרוחי מציין את הספירה הבאה כיופיטר. עם התקדמותנו, ההרמוניה של הספירות הולכת ומתעצמת. לבסוף, היא נעשית חזקה כל-כך שאנו משתתקים ממנה. אנו נישאים אל תוך ההרמוניה של הספירות בהיותנו מעורפלים.

לאחר שעברנו דרך ספירת-יופיטר, הוויית-קיומנו מגיעה לסטורן, הגבול המרוחק ביותר של מערכת השמש. בנקודה זו, אנו עוברים התנסות חשובה בעלת טבע מוסרי. אם הכריסטוס שימר את זיכרוןנו של מצבים קודמים על האדמה ושמר עלינו מפני מצבי-פחד הנובעים מתודעה דועכת, אנו נוכחים לדעת, במיוחד במבנה הנוכחי של נפשנו, כמה מעט חיינו על האדמה היו מוכוונים לדרישות מוסריות עילאיות, לתפארת הוויית-הקיום הקוסמית כולה. חיינו הארציים הקודמים עולים בתוכחה. מתוך חשיכה מוחלטת, וזהו דבר בעל חשיבות גדולה ביותר, סיכום ההתגשמות האחרונה כפי שהתעצבה באופן קארמתי באותו מחזור-חיים, מופיע בפני הנפש.

למעשה, התמונה הכוללת של התגשמותכם הנוכחית תואמת למה שיעלה בנפשכם בשלב זה לאחר המוות, אך כל מה שהיה עליכם להתנגד לו בהתגשמותכם האחרונה ייחווה בצורה חדה.

מפרק זמן זה והלאה, לא עיקרון הכריסטוס וגם לא לוציפר יכולים לשמר את תודעתנו. התודעה מתעמעמת בוודאות, אלא אם כן הייתה התקדשות בחיים הארציים הקודמים. זה מציין מצב רוחי הכרחי דמוי-שינה המופיע אחרי התודעה ששלטה עד אז. שינה רוחית זו קשורה לגורם נוסף. היות שכל הרגשות והכושר ליצור אידיאות פסקו, הרי שכל הכוחות הקוסמיים, מלבד אלו הנובעים ממערכת השמש, יכולים לפעול עתה ישירות על האדם. דמיינו לעצמכם את מערכת השמש כולה לא בפעולה ורק הכוחות שמחוצה לה בפעולה. זה ייתן לכם תמונה של ההשפעות שמתחילות לפעול מעתה.

הגענו לנקודה בה התחלנו אתמול את התייחסויותינו.

הבה נתייחס לקשר החשוב בין השלב השני של החיים לאחר המוות והתקופה העוברית. אתם יודעים שחיי העובר מתחילים עם נבט כדורי קטן. מבחינה אוקולטית, אנו מבחינים את ההבחנה החשובה שבשלביו המוקדמים העובר מייצג תמונת-ראי של כל ההתנסויות האנושיות מתוך הקוסמוס. זה תואר לעיל. בהתחלה, הנבט האנושי נושא תמונת-ראי של הוויית-הקיום הקוסמית שממנה חייו במערכת השמש נשללים. ראוי לציון שבמהלך השלבים הנוספים של ההתפתחות העוברית, כל ההשפעות הקוסמיות נדחות מלבד אלה הנובעות ממערכת השמש. אלה נספגות על-ידי העובר. כוחות תורשתיים מתחילים את פעולתם על העובר

בשלב מאוחר יחסית כאשר, במהלך החיים לאחר המוות, שחזרנו את צעדינו דרך סטורן, יופיטר ומרס. לכן, אפשר לומר שהאדם מכין את הנבט כבר במהלך הוויית-הקיום הקוסמית, במצב של שינה אוניברסלית ולפני התקופה העוברית.

עתה, הבה נתייחס לשלבים בהתפתחות העוברית המתרחשים במהלך התקופה של שינה קוסמית, אוניברסלית. הבה נציין בתרשים, בזה אחר זה, את המצבים הטרומ-לידתיים של נבט הישות האנושית. כאן יש לנו תמונת-ראי.

ראי נבט לידה

התעברות

מוקדם מאוחר מוקדם מאוחר

.....

לאחר מכן, המצבים העובריים המאוחרים יותר מוצאים את תמונת-הראי שלהם בשלב המוקדם של החיים הקדם-לידתיים והמצבים המוקדמים של הוויית-קיום עוברית מוצאים את השתקפותם בשלב מאוחר יותר לפני ההתעברות. כך, אנו מקבלים תמונת-ראי רוחית לאחור של ההתפתחות העוברית. כאן, זהו העובר בכיוון האחד ועבור כל שלב בכיוון האחד אני מוצא תמונת-ראי בכיוון השני. שני הצדדים קשורים זה לזה כמו אובייקט ותמונת-ראי, וההתעברות מציינת את הנקודה בה תמונת-הראי עולות. אילו היה עליי להציג עתה את ההתפתחות העוברית, היה עליי להציגה בממדים קטנים. אך תמונת-הראי שלה בכיוון השני הייתה צריכה להיות גדולה הרבה יותר, כי מה שהישות האנושית עוברת בעשרת החודשים הירחיים לפני הלידה נחוה בהשתקפותו במשך שנים. עתה, קחו את כל מה שהאדם מתנסה בו בעולם הרוח עד להתגשמותו החוזרת. בשלב הראשון של חייו לאחר המוות הוא מכניס לתוכו את השפעות-הלוואי של חייו על האדמה. במהלך השלב השני, הוא אוסף התנסויות מתוך הקוסמוס.

החיים בין מוות ולידה-מחדש מלאי תוכן, אך דבר אחד חסר. למעשה, אנו מסכמים את כל מה שהתנסינו בו בהתגשמות הקודמת עד לזו הנוכחית. אנו מהווים ישות קוסמית, אך במהלך השלב הראשון של החיים לאחר המוות איננו חווים את מה שקרה על האדמה בין שתי ההתגשמויות. עד הגיענו אל ספירת-שמש אנו שקועים כל-כך בזיכרונותינו של החיים לפני המוות, שהתעניינותנו במאורעות על האדמה מוסטת לחלוטין. אנו חיים עם אותם אינדיבידואלים שגם שוכנים בעולם הרוח לאחר המוות. אנו מעורבים לגמרי בקשרים שיש לנו עמם על האדמה ומעצבים את הקשרים האלה כך שיתאימו לתוצאותיהם הסופיות. במהלך תקופה זו, התעניינותנו מוסטת ללא הרף ולכן היא פחותה כלפי אלה שעדיין נמצאים על האדמה. רק כאשר אלה שנשארו על האדמה מחפשים אחר המתים עם נפשותיהם, יכול להתבסס קשר עמם. יש להתייחס לזה כיסוד מוסרי חשוב השופך אור על הקשר בין החיים והמתים. אדם שמת לפנינו ואנו שוכחים אותו לגמרי, מוצא קושי רב להגיע אלינו כאן בחיים הארציים. האהבה, הסימפטיה הרצופה שאנו חשים

כלפי המת, יוצרות נתיב עליו מתבסס קשר עם החיים הארציים. במהלך השלבים המוקדמים לאחר המוות, אלה שהמשיכו הלאה יכולים לחיות עמנו רק מתוך קשר זה. מפתיע לראות באיזו מידה פולחן אזכרת המתים מקבל תוקף במשמעותו העמוקה יותר מהאוקולטיזם. אלה שחצו את הסף יוכלו ליצור קשר עמנו בקלות אם ימצאו מחשבות ורגשות המכוונים כלפיהם מהאדמה.

המצב שונה בשלב השני שבין מוות ולידה-מחדש. אז אנו מעורבים כל-כך במאורעות קוסמיים שנעשה קשה ביותר לבסס קשר עם האדמה במהלך תקופה שנייה זו. מלבד העניין שאנו מגלים בקוסמוס, אנו שואפים לשתף פעולה בעיצוב הנכון של הקארמה העתידית שלנו. נוסף לרשמים הקוסמיים שלנו, אנו שומרים בצורה הטובה ביותר על מה שעלינו לתקן מבחינה קארמתית ואנו עוזרים לעצב חיים חדשים שיסייעו לפצות על החובות הקארמטיים שגרמנו לעצמנו.

בני-אדם רבים אומרים שאינם יכולים להאמין בהתגשמות חוזרת כי הם אינם רוצים לחזור לחיות על האדמה. זוהי למשל התנגדות עכשווית: "איני רוצה לחזור לחיות על האדמה". רבים אומרים זאת. ההתייחסות לעיל ביחס לתקופה שבין מוות ולידה-מחדש מתקנת השקפה זו. במהלך תקופה זו, אנו רוצים לחזור לחיות על האדמה בכל כוחנו על-מנת לתקן את הקארמה שלנו. אנו שוכחים בקלות רבה לאחר השינה הקוסמית שתוארה, כאשר אנו מתעוררים בהווה, שלמעשה אנו רוצים להתגשם שוב. אין זה חשוב אם זהו רצוננו במהלך החיים על האדמה להתגשם שוב. הדבר החשוב הוא שנרצה זאת בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש ושם אנו בהחלט רוצים. בהיבטים רבים, החיים בין מוות ולידה-מחדש מהווים ניגוד למה שאנו מתנסים בו כאן על האדמה בין לידה ומוות. כפי שאנו מתחזקים בשינה בחיים הארציים ומקבלים כוחות חדשים, כך כתוצאה מהשינה הקוסמית אשר תוארה לעיל, אנו אוגרים כוחות עבור התגשמותנו החדשה.

שאלה נוספת יכולה לקבל מענה מתוך התייחסויות אלה. לעתים קרובות שואלים: "אם הוא מתגשם לעתים קרובות מדי, מדוע על האדם להתחיל שוב ושוב מהינקות? מדוע הוא אינו מגיע לעולם כשהוא כבר מצויד בכל מה שעליו ללמוד בילדות?" התשובה טמונה בעובדה שאיננו חווים את מה שקרה על האדמה בין התגשמויות עוקבות שלנו. למשל, אם אדם התגשם על האדמה לפני תגלית הדפוס ומתגשם שוב היום, הרי שהוא לא יחווה את מה שפותח בתקופת הביניים. למעשה, אם נחקור את הנושא לעומק מהיבט תרבותי-היסטורי, נמצא שבכל התגשמות על האדם ללמוד כילד את מה שקרה על האדמה בתקופת הביניים. התייחסו למשל למה שילד בן שש היה צריך ללמוד בתקופה הרומית. זה שונה מאוד ממה שעליו ללמוד כיום. פרק הזמן בין שתי התגשמויות תואם לתקופה הנחוצה עבור חיי התרבות על האדמה כדי שישתנו לגמרי. אנו שבים ומתגשמים רק לאחר שהתנאים על האדמה השתנו, כך שבעצם אין זהות לתנאים ששררו בהתגשמותנו הקודמת.

מה שתיארתי עתה מתייחס לאדם ממוצע. למשל, במקרה אחד התודעה לאחר המוות עשויה להתעמעם מוקדם יותר מאשר במקרה אחר, או מצב השינה עשוי להתחיל מהר יותר, כפי שהבנתם ממה

שנאמר קודם לכן. אך, חוק קוסמי פועל כך שהשינה הקוסמית מקצרת את התקופה שאנו עוברים בעולם הרוח לאחר המוות. מי שנכנס למצב של חוסר-תודעה מוקדם יותר, חווה אותו מהר יותר. עבורו, הזמן עובר במהירות גדולה יותר מאשר עבור מי שתודעתו מתרחבת. מחקרים של החיים בין מוות ולידה-מחדש מגלים שבני-אדם לא-רוחניים מתגשמים חזרה מהר יותר באופן יחסי מאשר אחרים. אדם שרק שוקע בהנאות ותשוקות חושניות, שחי בצורה חזקה במה שאנו יכולים לכנות טבעו החייתי, יבלה זמן קצר בין התגשמויות עוקבות. וזאת בשל העובדה שאדם כזה ייכנס מהר מאוד באופן יחסי למצב של חוסר-תודעה, של שינה. לכן, הוא יעבור מהר את התקופה שבין מוות ולידה-מחדש.

יתר על כן, תיארתי רק מקרה ממוצע כי התייחסתי במיוחד לבני-אדם המגיעים לגיל נורמלי בחיים. באופן יסודי, ישנו הבדל ניכר בין נפשות אשר מתות אחרי גיל שלושים וחמש ואלה אשר מתות מוקדם יותר. רק אלה שהגיעו לגיל שלושים וחמש חווים פחות או יותר באופן מודע את השלבים השונים אשר תוארו לעיל. מוות מוקדם מעביר מהר יותר למצב של שינה בין מוות ולידה-מחדש. עשויים להתנגד ולומר שככלות הכול אדם אינו יכול להיות אחראי למוות מוקדם ולכן הוא שוקע בתום-לב בשינה קוסמית מוקדמת. יחד עם זאת, התנגדות זו אינה תקפה. אין זה כך כי מוות מוקדם הוכן כתוצאה מגורמים קארמטיים קודמים והתפתחות נוספת יכולה להתרחש רק משום שהנפש נכנסת מהר יותר לממלכה הקוסמית. כמה שהדבר עשוי להיראות מוזר ומדהים, אנו יודעים, כתוצאה ממחקרים אובייקטיביים של הוויית-הקיום הקוסמית, שהאדם מנקודה מסוימת והלאה מתפשט ברחבי הקוסמוס וקולט את הרשמים של הקוסמוס, של המקרוקוסמוס. כפי שהאדם שוקע עמוק מאוד בעניינים ארציים במהלך השנים האמצעיות של חייו הפיסיים, כך בתקופה האמצעית בין מוות ולידה-מחדש, הוא שוקע עמוק מאוד בקוסמוס.

הבה נתייחס לילד. כילד הוא לא חי בצורה מלאה על האדמה. הוא חי עם כל התורשה מתקופות קודמות ועליו לבסס את עצמו בהוויית-קיום ארצית. עתה, התייחסו לחיי-האדם לאחר המוות. הוא חי עם מה שהוא לקח מהאדמה ועליו לרכוש את יכולות התפיסה עבור החיים בקוסמוס. בתקופה האמצעית של הוויית-קיומנו הארצית, אנו שקועים עמוק מאוד במצבים ארציים, בעוד שבשלב האמצעי בין מוות ולידה-מחדש, אנו שקועים עמוק מאוד במצבים קוסמיים. ככל שאנו מתקרבים אל סוף הוויית-קיומנו על האדמה, כך אנו נסוגים יותר ממצבים ארציים במובן הפיסי. ככל שאנו מתרחקים יותר מעבר לנקודת האמצע בין מוות ולידה-מחדש, כך אנו נסוגים יותר מהקוסמוס ופונים שוב לחיים על האדמה.

מה שתוארתי עתה כהקבלה אינו הבסיס למחקרים מדעיים-רוחניים. הקבלה מסוג זה מתרחשת אצל רואה רוחי רק לאחר שערך את המחקרים האוקולטיים הנחוצים והתקדם להשוואת העובדות הזמינות. הקבלה כזו, יש בה גם טעות. נניח שהיינו מתייחסים לתקופה הראשונה לאחר המוות כמו אל זו של הילדות, ולתקופה השנייה כמו אל זו של הגיל המבוגר. היינו טועים. במהלך הוויית-הקיום הרוחית בין מוות ולידה-מחדש אנו למעשה זקנים מלכתחילה ואנו הופכים לילדים ביחס לחיים הרוחיים במהלך התקופה

השנייה. החיים הרוחניים זורמים הפוך. בהתחלה, אנו נושאים את הטעויות והפגמים של החיים הארציים אל תוך עולם הרוח. ואז, במהלך הוויית-הקיום הקוסמית הם מסולקים בהדרגה.

הופתעתי מאוד למצוא במסורות עתיקות לא בדיוק אישור, אלא ציון ביחס לעובדות אלה. במהלך הוויית-קיומנו הפיסית על האדמה, אנו מדברים על הזדקנות. בעולם הרוח, בין מוות ולידה-מחדש, עלינו לומר באופן מילולי שאנו נעשים צעירים יותר. למעשה, ככל שהדבר נוגע לישות-הרוח שלו, כאשר מישהו נולד במקום מסוים, אנו יכולים לומר ששם הוא נעשה צעיר יותר.

באופן מוזר למדי, בחלק השני של פאוסט אנו מוצאים את המילים "הוא נעשה צעיר בארץ הערפילים". מדוע משתמש גיתה בביטוי "נעשה צעיר" כדי לבטא לידה פיסית? כשאנו חוזרים אל העבר, אנו מגלים שבאנושות שלטה מסורת המבטאת את הרעיון שבלידה הרוחית האדם נעשה צעיר יותר. למעשה, ככל שנרחיק לאחור באבולוציה, ניתקל יותר ויותר במצבים של ראייה רוחית, כפי שמודגש הדבר באוקולטיזם שלנו. אנו מוצאים לכך אישור בכל מקום.

התייחסו למשל למה שהוזכר אתמול. מרגע המוות אנו משחררים את עצמנו בהדרגה מהתנאים הארציים, אך במהלך החיים בין מוות ולידה-מחדש, אנו חיים בצורה מלאה בתנאים קוסמיים. את אלה אנו חווים כחזיונות; הם מופיעים במקום רשמי חושים. הסברתי כיצד אור ההיררכיות נופל על מה שאנו מתנסים בו. אנו יכולים לאפיין מצב זה בצורה הבאה. דמיינו לעצמכם שתודעתכם לא הייתה **בתוככם**, אלא מחוצה לכם, בסביבתכם. לא הייתה לכם התחושה שאתם חיים בתוך גופכם, אלא מחוצה לו. מבחוץ הייתם חשים: זוהי עיני, זהו אפי, זוהי רגלי. אז היה עליכם לייחס את מה שחוויתם בחוץ ברוח, לעצמכם. היה עליכם גם לייחס את ישות האל לעצמכם, לתת לה להשתקף בתוככם. מצב כזה מופיע לאחר המוות בהסתכלות לאחור על האדם. הסביבה משתקפת בו, אפילו האלוהות.

האם יהיה זה נועז מדי לקבל אמירה של משורר שאמר שהחיים לאחר המוות הם השתקפות של האלוהות? ידוע היטב שדנטה אמר שבמהלך הוויית-קיומו של אדם בעולם הרוח, מגיע שלב בו הוא רואה את האלוהות כאדם. ציון כזה עשוי להיתפס כלא-מוצדק. הוא אפילו עשוי להיראות משעשע, אך מי שמסוגל להסתכל בסודות העמוקים יותר של האנושות לא יאמץ גישה זו. במשוררים גדולים אנו מוצאים שוב ושוב הדים של מצבים קודמים של ידיעה על-חושית, ודרך התקדשות תגובות-לוואי מתעוררות לתחייה ועולות אל התודעה האנושית.

מסרתי לכם תוצאות ספורות של מחקר על התנאים השוררים בחיים שבין מוות ולידה-מחדש. אני מקווה שבעתיד הלא רחוק תהיה הזדמנות נוספת להמשיך לדבר על נושא זה.

הרצאה 3

מסע האדם בספירות הפלנטריות ומשמעות ידיעת הכריסטוס

הנובר, 18 בנובמבר 1912

נתחיל את המחקר הזה מהתייחסות למה שאנו מכנים תודעה אנושית. מהי תודעה אנושית? ראשית, ביכולתנו לומר שבמצב של שינה – מרגע ההירדמות בערב ועד לרגע ההתעוררות בבוקר – אין לנו תודעה. ברם, אין אדם, שברשותו חמישה חושים, שיפקפק בכך שהוא קיים בלכתו לישון ומאבד את תודעתו. אילו היה לו ספק כזה, הוא היה דוגל בהשקפה חסרת-ההיגיון לחלוטין שבמהלך השינה מושמד כל מה שהתנסה בו במשך היום ועליו להתהוות מחדש בבוקר הבא. כל מי שאינו דוגל בהשקפה חסרת-ההיגיון זו משוכנע בכך שהווייתו ממשיכה להתקיים גם במהלך השינה. ובכל זאת, במהלכה אין לו תודעה.

במהלך השינה אין לנו דימויים, אידיאות, תשוקות, דחפים, תאוות, כאב או סבל – שכן אם כאב נעשה חזק מאוד כך שנמנעת השינה, הגיוני לומר שהתודעה מתקיימת. מי שיכול להבדיל בין שינה וערות, יכול גם להבין מהי תודעה. תודעה היא מה שחודר את נפש האדם בכל בוקר בהתעוררו משינה. אידיאות, דימויים, אמוציות, תשוקות, סבל וכן הלאה – כל זה חודר אל תוך הנפש בבוקר. מהו הדבר שמאפיין במיוחד את תודעת האדם? זו העובדה שכל דבר היכול להיות לאדם בתודעתו, מלווה בהתנסות של ה'אני'. אין תמונה מנטלית שאינכם יכולים לחשוב עליה, שאני מדמה אותה לעצמי; אין רגש שעליו לא תוכלו לומר, אני מרגיש; אין כאב שעליו לא תוכלו לומר, אני סובל, שמהווה התנסות אמיתית של נפשכם. כל מה שאתם מתנסים בו מוכרח להיות קשור, והוא אכן קשור, אל מושג ה'אני'. יחד עם זאת, אתם מודעים לכך שקשר זה עם מושג ה'אני' מתחיל רק בגיל מסוים בחיים. בגיל שלוש בערך, כאשר ילד מתחיל להתנסות בכך, הוא אינו אומר עוד "קרל מדבר" או "מרי מדברת", אלא "אני מדבר" או "אני מדברת". לכן, ידיעה של ה'אני' מופיעה בפעם הראשונה במהלך הילדות. עתה, הבה נשאל: כיצד מתעוררת ידיעה זו של ה'אני' בילד?

נראה ששאלה זו מצביעה על כך שעל שאלות פשוטות לא ניתן לענות בקלות רבה כל-כך, אף שהתשובה נראית בהישג-יד. כיצד יוצא הילד מתוך אגו מלא אידיאות ודימויים? מי שחוקר באמת את החיים בתקופת הילדות יכול להבין כיצד דבר זה קורה. התבוננות פשוטה יכולה לשכנע כל אחד כיצד תודעת-ה'אני' מתפתחת ונעשית חזקה בילד. נניח שילד מקבל מכה בראשו מפינת שולחן. אם תתבוננו היטב תגלו שאירוע כזה מגביר את תחושת ה'אני'. במילים אחרות, הילד נעשה מודע לעצמו; הוא מובא קרוב יותר להכרת עצמיותו. כמובן, זה לא תמיד מסתיים בפגיעה או שריטה ממשית. אפילו כאשר ילד מניח את ידו על משהו, יש השפעה הגורמת לו, בקנה-מידה קטן, להיות מודע לעצמו. יהיה עליכם להסיק שילד לא

היה מפתח תודעת-אני' אלמלא ההתנגדות מהעולם החיצוני גרמה לו להיות מודע לעצמו. העובדה שישנו עולם שחיצוני לו, מאפשרת את התפתחות תודעת-האגו, תודעת-ה'אני'.

בנקודה מסוימת בחייו, תודעה זו של ה'אני' עולה בילד, אך מה שהתרחש עד לנקודה זו, אינו מסתיים. פשוט התהליך מתהפך. הילד פיתח תודעת-אני' על-ידי זה שנעשה מודע לכך שישנם אובייקטים מחוצה לו. במילים אחרות, הוא מפריד את עצמו מהם. ברגע בו תודעת-אני' זו מתפתחת, היא ממשיכה ליצור קשר עם דברים. אכן, היא מוכרחה לעשות זאת ללא הרף. מתי חלות ההשפעות? ישות שאינה יוצרת קשר עם איזשהו דבר, אינה יכולה לרכוש ידיעה על עצמה, לפחות לא בעולם בו אנו חיים! עובדה היא שמהרגע בו תודעת-ה'אני' מפציעה, ה'אני' משפיע על גופניותו שלו; הוא מתחיל להשפיע על גופו באופן פנימי. על-מנת לדמות זאת לעצמכם, עליכם רק לחשוב על ילד שמתעורר בכל בוקר. ה'אני' והגוף האסטירלי נכנסים אל תוך הגוף הפיסי והגוף האתרי, וה'אני' משפיע עליהם. עתה, גם אם רק תטבלו ידכם במים ותניעו אותה, תהיה שם התנגדות בכל מקום בו ידכם באה במגע עם מים. אותו דבר קורה כאשר ה'אני' צולל מטה בבוקר ומוצא את חייו הפנימיים מתקיימים סביבו. במהלך כל החיים, ה'אני' נמצא בתוך הגוף האתרי והגוף הפיסי והוא משפיע עליהם מכל הכיוונים. כאשר ה'אני' צולל מטה אל תוך הגוף האתרי והגוף הפיסי, הוא נתקל בהתנגדות בכל מקום, וזה ממשיך לאורך כל החיים. במהלך חייו, האדם מוכרח לצלול מטה אל תוך הגוף הפיסי והגוף האתרי בכל פעם שהוא מתעורר משינה. בשל כך, ישנן השפעות הדדיות רצופות בין הגוף הפיסי והגוף האתרי מצד אחד, וה'אני' והגוף האסטירלי מצד שני. התוצאה היא שהמהויות המעורבות בכך נשחקות – 'אני' וגוף אסטירלי מצד אחד, גוף פיסי וגוף אתרי מצד שני. אותו דבר בדיוק קורה כאשר ישנו לחץ מתמיד בין שני אובייקטים. הם שוחקים זה את זה. זהו תהליך ההזדקנות, השחיקה, אשר מופיע במהלך חייו של אדם.

פשוט חישבו על הדבר הבא. אלמלא היה לנו גוף פיסי וגוף אתרי, לא היינו יכולים להחזיק בתודעת-ה'אני' שלנו. אמת, היינו יכולים לגלות תודעה כזו, אך לא היינו יכולים להחזיק בה. על-מנת לעשות זאת, עלינו להתנגש ללא הרף במבנה הפנימי שלנו. התוצאה היא העובדה החשובה בצורה יוצאת-דופן שפיתוח ה'אני' שלנו מתאפשר על-ידי שחיקת ישותנו שלנו. אלמלא הייתה התנגשות בין איברי ישותנו, לא הייתה יכולה להיות לנו תודעת-אני'. כאשר נשאלת השאלה: "מהי תכליתם של שחיקה, הזדקנות, מוות?" התשובה מוכרחה להיות: "שהאדם יוכל להתפתח, שתודעת-ה'אני' שלו תוכל להתפתח לשלבים נעלים יותר. אלמלא היינו יכולים למות, כלומר הצורה הקיצונית של התהליך, לא היינו יכולים להיות באמת 'אדם'."

אם נהרהר עמוקות במשמעות הדבר, האוקולטיזם יכול למסור לנו את התשובה הבאה. על-מנת לחיות כבני-אדם, אנו זקוקים לגוף פיסי, גוף אתרי, גוף אסטירלי ואגו. בחיים האנושיים, כפי שהם כיום, אנו זקוקים לארבעה איברים אלה. אך כדי לרכוש תודעת-אני', עלינו להורסם. עלינו לרכוש את האיברים

האלה שוב ושוב ואז להורסם. לכן, נחוצים מחזורים רבים של חיים ארציים כדי לאפשר לגופים אנושיים להיהרס שוב ושוב. בכך מתאפשר לנו להתפתח לשלבים נעלים יותר כישויות אנוש מודעות.

עתה, בחיינו על האדמה ישנו רק איבר אחד של ישותנו שעל התפתחותו אנו יכולים לעבוד במובן ממשי וזהו ה'אני'. מהי המשמעות לעבוד על התפתחות ה'אני? על-מנת לענות על שאלה זו, עלינו להבין מהו הדבר אשר הופך עבודה זו לנחוצה. הבה נניח שאדם אחד פונה לאדם אחר ואומר לו: "אתה רשע". אם זה אינו המקרה, אותו אדם אמר דבר שקר. מהי התוצאה מכך שה'אני' ביטא שקר כזה? התוצאה היא שמאותו רגע ערכו של ה'אני' קטן יותר מזה שהיה לפני אמירה זו. זוהי תוצאה אובייקטיבית של מעשה לא-מוסרי. לפני אמירת דבר שקר, ערכנו גדול יותר מאשר לאחר האמירה. לכל הזמנים שיבואו ובכל הספירות, לנצח כולו, ערכו של ה'אני' שלנו קטן יותר כתוצאה ממעשה כזה. אך, במהלך החיים שבין לידה ומוות, עומד לרשותנו אמצעי מסוים. תמיד ביכולתנו לפצות על כך שהפחתנו מערכו של ה'אני' שלנו; אנו יכולים לפסול את השקר. בפני מי שאמרנו לו שהוא רשע, אנו יכולים להתוודות: "טעיתי; מה שאמרתי אינו נכון" וכן הלאה. בעשותנו זאת, אנו משיבים ל'אני' את ערכו ומפצים על הנזק שנגרם. במקרה בו ה'אני' שלנו מעורב, יש לנו עדיין אפשרות לעשות את התיקונים הנחוצים במהלך החיים. למשל, אם היה עלינו לרכוש ידיעה של משהו, אך שכחנו לגמרי ממנו, ה'אני' שלנו איבד מערכו, אך אם נתאמץ נוכל להעלותו מהזיכרון ובכך נפצה על הנזק שנגרם. לסיכום, אנו עשויים להפחית מערכו של ה'אני' שלנו, אך אנו גם יכולים להגדילו. כושר זה לתקן איבר של ישותנו, לתקן את טעויותיו בצורה כזו שתקדם את התפתחותו – כושר זה נמצא ברשותנו ביחס ל'אני'.

ברם, תודעת האדם אינה מגיעה ישירות עד טבעו האסטרלי והאתרי, ועוד פחות עד טבעו הפיסי. אף על פי שמתרחש הרס תמידי של איברים אלה לאורך כל החיים, איננו יודעים כיצד לתקן זאת. לאדם יש את הכוח לתקן את הנזק שנגרם ל'אני', לתקן פגם מוסרי או פגם של זיכרון, אך אין לו שום שליטה על מה שנהרס ללא הרף בגופו האסטרלי, בגופו האתרי ובגופו הפיסי. שלושה גופים אלה נפגמים ללא הרף ואנו חיים כל הזמן תחת התקפות על גופים אלה. אנו פועלים לפיתוח ה'אני', שכן אלמלא היינו עושים זאת במהלך החיים שבין לידה ומוות, לא הייתה שום התקדמות. איננו יכולים לפעול באותה מידה של מודעות על פיתוח גופנו האסטרלי, גופנו האתרי וגופנו הפיסי, כפי שאנו עושים ביחס לפיתוח ה'אני'. יחד עם זאת, מה שנהרס ללא הרף בשלושה גופים אלה מוכרח להיעשות בצורה טובה. בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש, עלינו לרכוש מחדש בצורה נכונה – כגוף אסטרלי, גוף אתרי וגוף פיסי – את מה שהרסנו. במהלך פרק זמן זה, מוכרחה להיות אפשרות לתקן את מה שנהרס קודם לכן. זה יכול לקרות רק אם משהו מעבר לכוחנו יפעל עלינו. ברור שאם לא יהיו ברשותנו כוחות מאגיים, לא נוכל לרכוש לעצמנו גוף אסטרלי בהיותנו מתים. הגוף האסטרלי מוכרח להיווצר עבורנו מתוך העולם הגדול, המקרוקוסמוס.

עתה, אנו יכולים להבין את השאלה: "היכן מתוקן ההרס שגרמנו בגופנו האסטרלי?" כאשר אנו נולדים מחדש בהוויית-קיום גופנית חדשה, אנו זקוקים לגוף תקין. היכן ביקום אפשר למצוא את הכוחות אשר משקמים את הגוף האסטרלי? אנו יכולים לחפש אחר הכוחות הללו על האדמה עם סוג כלשהו של ראייה רוחית, אך לעולם לא נמצא אותם שם. אילו היה הדבר תלוי לחלוטין באדמה, הרי שגופו האסטרלי של האדם לא היה בר-שיקום. האמונה המטריאליסטית שניתן למצוא את כל התנאים הנחוצים להוויית-קיום אנושית על האדמה, שגויה לגמרי. ביתו של אדם אינו נמצא רק על האדמה. התבוננות אמיתית בחיים שבין מוות ולידה-מחדש מגלה שהכוחות להם זקוק האדם על-מנת לשקם את גופו האסטרלי שוכנים במרקורי, ונוס, מרס, יופיטר וסטורן, כלומר בכוכבים המשתייכים למערכת הפלנטרית. הכוחות הנובעים מגופים שמימיים אלה מוכרחים לפעול לשם שיקום גופנו האסטרלי, ואם לא נקבל את הכוחות הללו משם, הרי שלא יהיה לנו גוף אסטרלי. מה משמעות הדבר? המשמעות היא שלאחר המוות, וזהו המקרה גם בתהליך התקדשות, עלינו לצאת מתוך הגוף הפיסי יחד עם הכוחות של גופנו האסטרלי. גוף אסטרלי זה מתפשט ברחבי היקום. בעוד שבחיים על האדמה אנו מכווצים בנקודה קטנה ביקום, הרי שלאחר המוות ישותנו כולה מתפשטת ברחבי היקום. חיינו בין מוות ולידה-מחדש מהווים תהליך שבו אנו שואבים מהכוכבים את הכוחות שלהם אנו זקוקים כדי שהאיבר שהרסנו במהלך החיים יוכל להשתקם. כך, אנו מקבלים מהכוכבים את הכוחות אשר משקמים את גופנו האסטרלי.

בתחום האוקולטיזם – בהשתמשנו במילה במובנה האמיתי – החקירה קשה ומלאה סיבוכים. הבה נניח שאדם בעל ראייה טובה מגיע למחוז מסוים בשווייץ, מטפס על הר גבוה ואז לאחר שירד ממנו, מוסר לכם תיאור מדויק של מה שראה. אתם בהחלט יכולים לדמיין לעצמכם שאם ייגש אל אותו מחוז ויטפס גבוה יותר על אותו הר, הרי שיתאר את מה שראה מנקודת תצפית שונה. באמצעות תיאורים הנמסרים מנקודות תצפית שונות, ברור שיתקבל מושג מדויק ושלם יותר על הנוף. בני-אדם נוטים להאמין שאם מישהו הפך להיות רואה רוחי, הרי שהוא יודע הכול! בשום פנים ואופן זה לא כך. בעולם הרוח, מחקר צריך להיות תמיד הדרגתי – טיפין טיפין. אפילו ביחס לדברים אשר נחקרו בדייקנות רבה, יכולות תמיד להיות תגליות חדשות. במהלך השנתיים האחרונות, משימתי הייתה לחקור בקפדנות רבה יותר מאשר קודם, את תנאי החיים בין מוות ולידה-מחדש וברצוני למסור לכם עכשיו את ממצאיו של מחקר אחרון זה.

כמובן, תיווכחו לדעת שהבנה אמיתית אפשרית רק עבור אלה היכולים לחדור לעומקו של נושא כזה, אלה שלכם ונפשם מוכנים לערוך מחקר מן הסוג הזה. בלתי-אפשרי לצפות שבהרצאה אחת הכול יוכח וינומק. אם מה שנאמר במהלך הזמן יושווה ויותאם בסבלנות, יתגלה שבתחום האוקולטיזם הנחקר כאן אין משהו שאינו תואם לשאר הדברים.

במחקרים האחרונים של החיים בין מוות ולידה-מחדש, התנאים אשר שלטו במהלך אותה תקופה התבהרו מאוד. לעיני הרוח מתגלה שהישות האנושית על האדמה בין לידה ומוות, מכווצת כפי שהיא במרחב

הקטן ביותר, עולה ממנה כאשר היא מניחה בצד את הגוף הפיסי ומתפשטת יותר ויותר במרחבי היקום. לאחר חציית שער המוות, מתקדם האדם שלב אחר שלב בספירות הפלנטריות. בהתחלה, הוא מרחיק עד לאזור המסומן על-ידי מסלול הירח; הספירה המסומנת על-ידי מיקום הירח הופכת אז לגבול המרוחק ביותר שלו. כאשר מגיעים לנקודה זו, תקופת הקמאלוקה מגיעה לסיומה. בהמשיכו להתפשט, הוא עולה אל הספירה אשר נוצרה על-ידי המסלול של ונוס. אז, בהמשיכו להתרחב ולהתפשט, הגבול המרוחק ביותר שלו מסומן אז על-ידי המסלול של השמש כביכול. איננו צריכים לדאוג ביחס לתורה הקופרניקאית של היקום. עלינו רק לדמות לעצמנו את הספירות המקיפות כפי שתוארו בהרצאות בדיסלדורף על ההיררכיות הרוחיות.³ כך, ככל שהאדם עולה אל תוך העולמות הרוחיים, הוא מתפשט במערכת הפלנטרית, בהתחלה בספירת-ירח ובסופו של דבר בספירה המרוחקת ביותר, זו של סטורן. כל זה נחוץ כדי שיוכל ליצור קשר עם אותם כוחות הנחוצים עבור גופו האסטרוני, כוחות שיכולים להתקבל אך ורק מהמערכת הפלנטרית.

כאשר מתבוננים באינדיבידואלים שונים, מתברר שיש ביניהם הבדל. הבה נניח שאנו מתבוננים באדם לאחר המוות שהתנהגותו לאורך החיים הייתה טובה מבחינה מוסרית ולכן לקח עמו דרך שער המוות, תכונת-נפש מוסרית. אפשר להשוות אדם כזה לאדם אחר שלקח עמו דרך שער המוות נטייה פחות מוסרית של הנפש. זהו הבדל עצום והוא מתברר כאשר בני-אדם אלה עוברים אל תוך הספירה של כוחות מרקורי. איזו צורה מקבל הבדל זה? עם אמצעי התפיסה העומדים לרשותו עם סיום תקופת הקמאלוקה, האדם נעשה מודע לאלה שהיו קרובים אליו בחיים ומתו לפניו. האם ישויות אלה קשורות אליו? אמת, הוא פוגש את כולם. הוא חי עמם לאחר המוות, אך יש הבדל בדרך בה הוא חי עם אלה שעמם היה לו קשר על האדמה. ההבדל מוגדר על-פי מידת התכונה המוסרית של הנפש שהאדם הביא עמו דרך שער המוות. אם בחיים הייתה חסרה תכונה מוסרית, הוא ייצור קשר עם בני-משפחה וחברים, אך טבעו ייצור סוג של מחסום שימנע ממנו מליצור קשר עם ישויות אחרות. אדם בעל תכונת-נפש בלתי-מוסרית הופך למתבודד לאחר המוות, ישות מבודדת, עם סוג של מחסום סביבו, שדרכו לא יוכל לעבור אל הישויות האחרות שדרך הספירה שלהן הוא עובר. אך, נפש בעלת תכונה מוסרית, נפש שהאידיאות שלה הן תוצאה של רצון מטוהר, הופכת לרוח חברותית והיא תמיד תמצא את הגשרים והקשרים עם הישויות שבספירה שלהן הוא חי. התכונה המוסרית או הבלתי-מוסרית של נפשנו תקבע אם נהיה רוח מבודדת או חברותית.

יש לכך תוצאות חשובות. רוח חברותית, כזו שאינה כלואה במעטפת ישותה שלה, אלא יכולה ליצור קשר עם ישויות אחרות בספירה שלה, פועלת בצורה מועילה להתקדמות האבולוציה והעולם כולו. אדם בלתי-מוסרי שלאחר מותו הופך למתבודד, רוח מבודדת, פועל לשם הרס העולם. הוא יוצר חורים כביכול,

³ סדרה של עשר הרצאות שניתנו על-ידי רודולף שטיינר מ-12 עד 18 באפריל 1909 בדיסלדורף. השם המלא של הסדרה: *ההיררכיות הרוחיות והשתקפותן בעולם הפיסי – גלגל-המזלות, כוכבים, קוסמוס (GA-110)*. תוספת המתרגם לעברית.

במרקם היקום, התואמים למידת אי-המוסריות שלו ולבידוד הנובע בשל כך. ההשלכה של המעשים הבלתי-מוסריים של אדם כזה היא ייסורים עבורו; הרס עבור העולם.

לכן, תכונת-נפש מוסרית היא בעלת חשיבות גדולה בפרק הזמן לאחר תקופת הקמאלוקה. היא גם מגדירה את הגורל עבור התקופה הבאה, תקופת ונוס. אז, סוג שונה של אידיאות נלקח בחשבון, אידיאות שהאדם פיתח במהלך החיים ומעסיקות אותו בהיכנסו אל תוך עולם הרוח. האידיאות והתפיסות הן בעלות אופי דתי. אם הדת היוותה חיבור בין החולף לנצחי, הרי שחיי-הנפש בספירת-ונוס לאחר המוות יהיו שונים ממה שהיו עשויים להיות ללא חיבור כזה. שוב, נטייתנו הדתית במהלך החיים על האדמה קובעת אם נהיה רוחות חברותיות או מבודדות, דמויות-נזיר. לאחר המוות, נפש לא-דתית חשה כאילו היא סגורה בתא, בכלא. אמת, נפש כזו מודעת לכך שישנן ישויות סביבה, אך היא חשה כמו כלואה ואינה מסוגלת להגיע אליהן. כך למשל, חברי האיחוד המוניסטי, שהאידיאות המטריאליסטיות שלהם סילקו כל רגש דתי, לא יתאחדו לאחר המוות בקהילה או איחוד חדשים, אלא כל אחד מהם ירותק בכלא שלו. כמובן, אין כאן כוונה לתקוף את האיחוד המוניסטי, אלא רק בהבהרת עובדה.

בחיים על האדמה, אידיאות מטריאליסטיות הן טעות, אשליה. בממלכת הרוח הן ממשות. אידיאות, שכאן בעולם הפיסי רק גורמות לנו להתנתק, כולאות אותנו בממלכת הרוח, הופכות אותנו לאסירי האסטרליות שלנו. דרך תפיסה בלתי-מוסרית של החיים, אנו שוללים מעצמנו כוחות בספירת-מרקורי. דרך תכונת-נפש לא-דתית, אנו שוללים מעצמנו כוחות בספירת-ונוס. לא נוכל למשוך מספירה זו את הכוחות שלהם אנו זקוקים; משמעות הדבר היא שבהתגשמות הבאה יהיה לנו גוף אסטרלי פגום במובן מסוים.

כאן אתם רואים כיצד הקארמה מתעצבת, הטכניקה של עיצוב הקארמה. ממצאים אלה של חקירה אוקולטית שופכים אור ראוי לציון על טענה שקאנט טען באופן טבעי כביכול. הוא אמר ששני הדברים שעוררו בו פליאה גדולה ביותר היו השמים זרועי-הכוכבים מעל וחוקי המוסר. לכאורה אלה שני דברים, אך הלכה למעשה אחד הם. מדוע מתעורר בנו רגש של גדולה, של יראת-כבוד, כאשר אנו מסתכלים בשמים זרועי-כוכבים? זה משום שמתעורר בנו, בלי לדעת זאת, הרגש שנפשנו שכנה שם. הרגש מעורר: "לפני ירידתך לאדמה להתגשמות חדשה, אתה עצמך היית באותם כוכבים, ומתוך הכוכבים נבעו הכוחות העילאיים ביותר השוכנים בתוכך. החוק המוסרי שלך הוענק לך כאשר שכנת בעולם זה של כוכבים. אם תשאף לידיעה-עצמית, תוכל לראות את מה שהשמים זרועי-הכוכבים העניקו לך בין מוות ולידה-מחדש – הכוחות הטובים והמעולים ביותר של נפשך." מה שאנו רואים בשמים זרועי-כוכבים הוא החוק המוסרי שנמסר לנו מעולמות הרוח, שכן בין מוות ולידה-מחדש אנו חיים בשמים זרועי-כוכבים אלה. אדם השואף לגלות את מקור התכונות העילאיות ביותר שיש לו, צריך להתבונן בשמים זרועי-כוכבים עם רגשות כאלה. למי שאין רצון לשאול דבר וחי את חייו במצב של אדישות קודרת – לו, הכוכבים לא יאמרו דבר. אך, אם אדם ישאל את עצמו: "כיצד חודר אותי הדבר שאינו מחובר לחושיי הגופניים?" ואחר כך יישא את עיניו אל

השמים זרועי-הכוכבים, אז הוא יתמלא רגש של יראת-כבוד והוא יידע שזהו הזיכרון של משכנו הנצחי של האדם. בין מוות ולידה-מחדש, אנו למעשה חיים בשמים זרועי-הכוכבים.

שאלנו כיצד גופנו האסטרלי נבנה מחדש בעולם הרוח ואותה שאלה יכולה להישאל אודות גופנו האתרי. גם ביחס לגוף זה, אין ביכולתנו להימנע מהריסתו במהלך חיינו, ושוב עלינו לקבל ממקום אחר את הכוחות שיאפשרו לנו לבנותו מחדש, לעשותו הולם לביצוע פעולתו עבור האדם במהלך החיים.

באבולוציה האנושית על האדמה היו פרקי זמן ארוכים, ארוכים מאוד, בהם האדם לא היה מסוגל לתרום דבר שיבטיח שגופו האתרי, בהתגשמות הבאה, יצויד בכוחות טובים. אז, לאדם עדיין הייתה מורשת מהזמנים שבהם החלה הוויית-קיומו על האדמה. כל עוד הראייה הרוחית הקדומה המשיכה להתקיים, עדיין נשארו באדם כוחות שבמוות לא מוצו, כוחות שמורים כביכול, שבאמצעותם הגוף האתרי היה יכול להיבנות שוב. אך, בעצם מהותה של האבולוציה האנושית נמצא שבסופו של דבר כל הכוחות מתכלים והם מוכרחים להיות מוחלפים בחדשים. כיום, הגענו לנקודה שבה האדם מוכרח לעשות משהו בעצמו כדי שגופו האתרי יוכל להיבנות מחדש. כל מה שאנו עושים כתוצאה מהאידיאות המוסריות הרגילות שלנו, ההיענות שלנו לדת על האדמה, מוגבלת ככל שהיא עשויה להיות לעם מסוים, עם כל זה אנו עוברים אל המערכת הפלנטרית ומשם אנו שואבים את הכוחות הנחוצים לבניית גופנו האסטרלי. ישנה רק ספירה אחת שדרכה אנו עוברים בלי לשאוב ממנה כוחות מסוימים אלה – ספירת-שמש עצמה. שכן, הגוף האתרי שלנו מוכרח לשאוב את הכוחות שיאפשרו לו להיבנות מחדש, מתוך ספירת-שמש.

התנאים בזמנים הקדם-כריסטיאניים היו כאלה שככל שהאדם התקדם בשלבים אל תוך עולם הרוח, הוא לקח עמו חלק מכוחות הגוף האתרי, וכוחות שמורים אלה אפשרו לו לשאוב משמש את אשר היה נחוץ לו כדי לבנות את גופו האתרי בהתגשמות חדשה. כיום, זה השתנה. קורה לעתים קרובות יותר שהאדם נשאר לא-מושפע מכוחות-שמש. אם הוא לא מצליח לעשות מה שנחוץ עבור גופו האתרי על-ידי כך שהוא מחדיר לנפשו תוכן שיוכל להפיק משמש את הכוחות הנחוצים לבנייתו מחדש של גופו האתרי, הרי שיעבור דרך ספירת-שמש בלי להיות מושפע ממנה כלל.

ההשפעה שיכולה להיות מורגשת כנובעת מכת דתית מסוימת על האדמה, לעולם לא תוכל להעניק לנפש את מה שנחוץ כדי שקיום בספירת-שמש יתאפשר. מה שביכולתנו להחדיר אל תוך גופנו האתרי, מה שאנו צריכים כדי ששהיית הנפש בספירת-שמש תהיה מועילה – יכול לבוא אך ורק מהיסוד הזורם דרך כל הדתות של המין האנושי. מהו יסוד זה? אם תשוו בין הדתות השונות של העולם – וזוהי אחת המשימות האנתרופוסופיות החשובות ביותר, לחקור את גרעין האמת בדתות השונות – תגלו שדתות אלה היו תמיד נכונות בדרכן, אך נכונות עבור עם מסוים, עבור עידן מסוים. הן העניקו לעם זה, לעידן זה, מה שהיה חיוני עבור עם ועידן אלה. למעשה, אנו יודעים את הרוב אודות דתות אלה שהיו מסוגלות לשרת את העם והעידן המסוימים שלהן על-ידי היצמדות בצורה אנוכית לצורה בה הן נבעו מלכתחילה ממעין החיים הדתיים.

מזה עשור ואף יותר שאנו חוקרים את הדתות, אך יש להבין שהיה צורך למסור לאנושות אימפולס המתעלה מעל לדתות הייחודיות וחובק כל מה שהן מכוונות אליו. כיצד התאפשר דבר זה? הוא התאפשר באמצעות דת שבה לא היה שום סימן של אגואיזם. העליונות של דת זו טמונה בעובדה שהיא לא הגבילה את עצמה לעם אחד ולעידן אחד. הינדואיזם למשל, הוא דת אנוכית בצורה בולטת, שכן אדם שאינו הינדי אינו יכול להתקבל אליה. דת זו מותאמת במיוחד לעם ההינדי ואותו דבר ישים ביחס לדתות טריטוריאליות אחרות; גדולתן המקורית טמונה בעובדה שהן הותאמו לתנאים ארציים מסוימים. אלה שלא מקבלים שהדתות הותאמו לתנאים מסוימים אלא חושבים שכל הדתות נובעות ממקור אחד, לעולם לא יוכלו לרכוש ידיעה ממשית.

לדבר רק על אחדות, זה כמו לומר שמלח, פלפל, פפריקה וסוכר מונחים על השולחן, אך איננו מתעניינים בהם בנפרד. אנו שואפים אל האחדות המבוטאת בחומרים שונים אלה. אפשר להתבטא כך כמובן, אך כאשר מדובר בממשות מעשית, בשימוש הולם בכל אחד מהחומרים הללו, אז ההבדלים ביניהם לבטח יהיו רלוונטיים. מי שמשתמש בחומרים אלו לא יטען שאין ביניהם הבדל. פשוט שימו מלח או פלפל במקום סוכר בכוס הקפה או התה שלכם ומהר מאוד תגלו את האמת! אלה שאינם מבדילים בין הדתות השונות, אלא אומרים שהן נובעות מאותו מקור, שוגים שגיאה גסה באותה מידה.

אם נרצה לדעת כיצד חוט מקשר חי עובר דרך הדתות השונות לכיוון מטרה נעלה, עלינו לשאוף להבין חוט מקשר זה ולחקור ולהעריך כל דת בספירה הייחודית לה. זה מה שעשינו בעשר השנים האחרונות באגף המרכז-אירופי של החברה התיאוסופית. נסללה דרך לגילוי טבע הדת שאין לו שום קשר עם ההבדלים באנושות, אלא רק עם האנושי היסודי לכשעצמו, ללא הבחנה של צבע, גזע וכן הלאה. איזו צורה זה קיבל? האם אפשר באמת לומר שיש לנו דת 'לאומית', כזו שמוצאים אצל ההינדים או היהודים? אילו היה עלינו לסגוד לווטן, הרי שהיינו נמצאים באותו מצב כמו ההינדים. אך איננו סוגדים לווטן. המערב קיבל את הכריסטוס והכריסטוס לא היה מערבי, אלא זר ביחס לשושלת היוחסין שלו. הגישה אל הכריסטוס שהמערב אימץ אינה דבקות אגואיסטית או לאומית בעקרונות-דת. התחום שאנו נוגעים בו כאן, בלתי-אפשרי למצותו בצורה מקיפה בהרצאה אחת. אפשר לדבר רק על היבטים מסוימים והיבט אחד הוא שהגישה אשר אומצה על-ידי המערב כלפי הדת המוצהרת שלו הייתה לא-אנוכית בהחלט.

העליונות של עיקרון הכריסטוס מוצגת גם בדרך אחרת. חישבו על ועידה בה מתאספים נציגים מלומדים של דתות שונות במטרה להשוות בין מערכות הדת השונות ללא משוא-פנים. בפני ועידה כזו הייתי רוצה להציג את השאלה הבאה: "האם ישנה דת כלשהי על האדמה שבה אותה אמירה מקבלת משמעות שונה כאשר היא נאמרת משני צדדים שונים?" בעצם, זה מה שקורה בכריסטיאניות. ישוע כריסטוס אומר

באוונגליון מילים עמוקות כאשר הוא פונה אל אלה מסביבו: "כְּלוּם לֹא פְתוּבָתְכֶם אֲנִי אֲמַרְתִּי אֱלֹהִים אִתְּם?"⁴ הוא אומר במלוא העוצמה והסמכות. ישוע כריסטוס מתכוון לומר במילים אלה שבכל אדם שוכן ניצוץ אלוהי. את הניצוץ הזה יש להצית כדי שאפשר יהיה לומר "וְהֵייתֶם כְּאֱלֹהִים".⁵ כאן, המשמעות שונה לחלוטין. אותה אמירה נאמרת פעם אחת על-מנת להזהיר את האנושות בתחילת הירידה אל התהום ופעם שנייה כדי להצביע על מטרה נעלה!

בכל עיקרון-דת כיתתי אפשר למצוא את האמירה הראשונה או השנייה, אך לא את שתיהן. בחינה מדוקדקת תגלה את עומק המשמעות הטמונה במילים הספורות אשר נאמרו. העובדה שאמירות משמעותיות אלה הפכו לחלק אינטגרלי של הכריסטיאניות מראה בבירור שמה שחשוב באמת אינו רק תוכן המילים, אלא גם הישות שאומרת אותן. מדוע כך הדבר? מכיוון שהכריסטיאניות פועלת להגשמת העיקרון הנותן ביטוי לגרעין מהותה, כלומר שיש קרבה לא רק בין אלה הקשורים דרך שושלת פיסית, אלא גם בין כל בני-האדם. יש משהו שתקף ללא הבחנה בין גזע, לאום או אמונה, ומרחיק לכת אל מעבר למאפייני גזע וכל עידי הזמן. הכריסטיאניות קשורה בצורה אינטימית לנפש האדם, כי מה שהיא יכולה להעניק אינו צריך להישאר זר לאיש. זה עדיין לא התקבל על האדמה כולה, אך בסופו של דבר מה שאמיתי מוכרח לשלוט.

בני-האדם טרם הגיעו לשלב שבו הם יכולים להבין שבודהיסט או הינדי אינם צריכים לדחות את הכריסטוס. פשוט חישוב מה הייתה משמעות הדבר אילו הוגה רציני היה אומר לנו: "אתם שהינכם חסידים של הכריסטוס אינכם מוכרחים לדבוק בכך שכל הכתות ועקרונות-הדת יכולים לקבלו כמטרה נעלה. בעשותכם כך, אתם נותנים עדיפות לכריסטוס ואינכם צודקים בטענה זו."

אילו דברים אלה היו נאמרים לנו, היה עלינו לענות: "מדוע איננו צודקים? האם זה משום שגם הינדי עשוי לדרוש שיש להעריך הערכה עמוקה רק את תורותיו המסוימות? אין לנו שום רצון להמעט בערכן של תורות אלה; אנו מכבדים אותן באותה מידה שעושה זאת כל הינדי. האם בודהיסט יהיה צודק באמרו שאינו יכול לקבל את הכריסטוס כי דבר לא נאמר על כך בכתביו? האם יש משהו חיוני על כף המאזניים כאשר אמת מסוימת אינה מוזכרת בכתבים מסוימים? האם יהיה נכון עבור בודהיסט לומר שלהאמין באמת של התורה הקופרניקאית של היקום מנוגד לעקרונות הבודהיזם, כי תורה זו אינה מוזכרת בספריו? מה שישים ביחס לתורה הקופרניקאית ישים באותה מידה עבור ממצאי המחקר המדעי-רוחי המודרני ביחס לישות-הכריסטוס, כלומר מכיוון שאין לו שום קשר לאיזושהי כת, הרי שהכריסטוס יכול להתקבל על-ידי הינדי או חסיד של דת כלשהי אחרת. אלה שדוחים את מה שיש למדע הרוח לומר אודות אימפולס הכריסטוס ביחס לכתות דתיות, פשוט אינם מבינים מה צריכה להיות הגישה הנכונה לדת."

⁴ יוחנן, פרק י', פסוק 34.
⁵ בראשית, פרק ג', פסוק 5.

יום אחד, אולי יגיע הזמן בו יובן שמה שיש לנו לומר על טבעו של אימפולס הכריסטוס והקשר שלו לכל הכתות הדתיות ותפיסות-העולם השונות, פונה ישירות ללב ולנפש, וכן שיש לשאוף לעסוק בעקביות בשלבים מסוימים של הנושא. לא קל להבין אלו מאמצים דרושים כדי ללקט דברים היכולים להוביל להבנה אמיתית של אימפולס הכריסטוס, הנחוץ לאדם בשלב הנוכחי של הוויית-קיומו. להודאה באמונה בכריסטוס אין שום קשר עם דת או מערכת דתית מסוימת כלשהי. כריסטיאני אמיתי הוא פשוט מי שרגיל להתייחס לכל ישות אנושית כנושאת עיקרון הכריסטוס בתוכה, המחפשת אחר עיקרון הכריסטוס באדם סיני, הינדי, או מי שזה לא יהיה. באדם המודה באמונתו בכריסטוס, מתבססת ההבנה שאימפולס הכריסטוס אינו מוגבל לחלק אחד של האדמה. לדמות אותו כמוגבל, תהיה טעות גסה מיסודה. הממשות היא שמאז מיסוריית גולגתא, אמירתו של פאולוס לאזור אליו היה קשור, הייתה נכונה – הכריסטוס מת גם עבור עובדי-האלילים. האנושות מוכרחה ללמוד להבין שהכריסטוס לא בא עבור עם אחד מסוים בתקופה מסוימת, אלא עבור כל העמים שעל האדמה, עבור כולם!

הכריסטוס זרע את נבט-הרוח שלו בכל נפש אנושית וההתקדמות כרוכה בכך שנפשות בני-האדם תהיינה מודעות לכך.

בהתמדתנו במדע הרוח איננו רק מעבדים תורות או אוספים מושגים נוספים עבור האינטלקט שלנו, אלא אנו נפגשים כדי שלבנו ונפשנו יושפעו. אם בדרך זו אפשר לכוון את אור ההבנה על אימפולס הכריסטוס, הרי שאימפולס זה עצמו יאפשר בסופו של דבר לכל בני-האדם על האדמה להבין את המשמעות העמוקה בדבריו של הכריסטוס: "כִּי בְּמָקוֹם אֲשֶׁר שָׁנִים אֲוֹ שְׁלוֹשָׁה נֶאֱסָפִים לְשָׁמִי, שָׁם אֲנִי בְּתוֹכָם".⁶ אלה הפועלים יחדיו ברוח זו, מוצאים את הגשר המוביל מנפש אחת לאחרת. זה מה שאימפולס הכריסטוס יגשים על האדמה כולה. אימפולס הכריסטוס עצמו מוכרח לייסד את עצם החיים של קבוצותינו.

האוקולטיזם מגלה שאם אנו חשים משהו ממשותו של אימפולס הכריסטוס, הרי שכוח מסוים חדר אל תוך נפשנו, כוח המאפשר למצוא את הנתיב דרך ספירת-שמש לאחר המוות ומאפשר לנו לקבל בהתגשמות הבאה גוף אתרי בריא. אנו יכולים להטמיע את מדע הרוח בדרך הנכונה אם נטמיע את אימפולס הכריסטוס בתוכנו עם הבנה עמוקה. רק זה יבטיח שגופנו האתרי יהיה חזק ונמרץ בהיכנסנו אל התגשמות חדשה. גופים אתריים יתנווננו יותר ויותר אם בני-האדם ימשיכו להיות באי-ידיעה ביחס לכריסטוס ולמשימתו עבור אבולוציית האדמה בכללותה. על-ידי הבנת ישות-כריסטוס, נמנע את התדרדרותו של הגוף האתרי וניקח חלק בטבע השמש. נהיה ראויים לקלוט כוחות מהספירה שממנה בא הכריסטוס לאדמה. מאז ביאתו של הכריסטוס, אנו יכולים לקחת עמנו מהאדמה את הכוחות אשר יובילו אותנו אל ספירת-שמש. אז,

⁶ מתי, פרק יח', פסוק 20.

נוכל לחזור אל האדמה עם כוחות שבהתגשמות הבאה יחזקו את גופנו האתרי. אם לא נקבל את אימפולס הכריסטוס, הרי שגופנו האתרי יהיה מסוגל פחות ופחות לשאוב מספירת-שמש את הכוחות שבונים ומחזקים אותו, המאפשרים לו לפעול בדרך הנכונה כאן על האדמה. החיים הארציים אינם תלויים באמת בהבנה תיאורטית, אלא בכך שישותנו תתמלא לפני ולפנים בהשפעות המאורע בגולגתא. זה מה שמחקר אוקולטי אמיתי מגלה.

מחקר אוקולטי מראה לנו גם כיצד אנו יכולים להתכונן לקליטת הגוף הפיסי. הגוף הפיסי מוענק לנו על-ידי עיקרון האל האב. באמצעות אימפולס הכריסטוס, אנו יכולים לקחת חלק בעיקרון האל האב במובן המילים: "אֲנִי וְהָאֵב אֶחָד אֲנִיחֵנו".⁷ אימפולס הכריסטוס מוביל אותנו אל הכוחות האלוהיים של האל האב. מהי התוצאה הטובה ביותר שאפשר להגשים על-ידי העמקה רוחית? אפשר לדמיין שמישהו מכח ילך לאחור ההרצאה ויאמר ליד הדלת: "שכחתי כל מילה שנאמרה!" כמובן, זה יהיה מקרה קיצוני, אך זה לא יהיה אסון גדול. כי ביכולתי לדמיין לעצמי שאדם כזה ייקח עמו, אף-על-פי-כן, רגש הנובע ממה ששמע כאן, אף שהוא שכח הכול! הרגש הזה בנפש הוא הדבר החשוב. כאשר אנו מקשיבים למילים, עלינו להתמסר לחלוטין על-מנת שנפשנו תתמלא באימפולס הגדול. כאשר ידע-הרוח שאנו רוכשים תורם לשיפור נפשנו, אז השגנו משהו באמת. מעל לכול, כאשר מדע הרוח עוזר לנו להבין את חברינו טוב יותר, הרי שהוא הגשים את תפקידו, שכן מדע הרוח הוא חיים, החיים הבלתי-אמצעיים. הוא לא מופרך או מקבל אישור על-ידי ויכוח או לוגיקה. הוא נבחן וערכו נקבע על-ידי החיים עצמם, והוא יבסס את עצמו כי הוא מסוגל למצוא ישויות אנוש שלתוך נפשותיהם הוא רשאי לחדור.

מה יכול להיות מרומם יותר מאשר לדעת שביכולתנו לגלות את מקור הנביעה של חיינו בין מוות ולידה-מחדש. ביכולתנו לגלות את קרבתנו אל היקום כולו! מה יכול לתת לנו כוח גדול יותר עבור חובותינו בחיים מאשר הידיעה שאנו נושאים בתוכנו את הכוחות הנמזגים פנימה מהיקום ועלינו להכין את עצמנו בחיים כך שכוחות אלה ייעשו פעילים בתוכנו כאשר נעבור, בין מוות ולידה-מחדש, בספירות של כוכבי-הלכת ושל השמש. מי שתופס באמת את מה שהאוקולטיזם יכול לגלות לו אודות הקשר של האדם עם עולם הכוכבים, יכול לומר בכנות ובהבנה את התפילה שאפשר להביע בערך כך: "ככל שאיעשה מודע יותר לכך שאני נולד מתוך היקום, ככל שאחוש בצורה עמוקה יותר את האחריות לפתח בתוכי את הכוחות שהוענקו לי על-ידי היקום כולו, כך אהיה ישות אנושית טובה יותר." מי שיודע לומר תפילה זו מתוך מעמקי הנפש, יכול גם לקוות שהיא תהפוך בתוכו לאידיאל שיתגשם. הוא יוכל לקוות שבאמצעות כוחה של תפילה

⁷ יוחנן, פרק י', פסוק 30.

כזאת, הוא אכן יהיה אדם טוב ומושלם יותר. כך, מה שאנו מקבלים באמצעות מדע רוחי אמיתי, פועל בעומקים האינטימיים ביותר של ישותנו.

הרצאה 4

ממצאים חדשים של מחקר אוקולטי על החיים שבין מוות ולידה-מחדש

וינה, 3 בנובמבר 1912

מסב לי עונג רב להיות עמכם הערב לרגל שהותי כאן בווינה, שנדרשה בשל נסיבות מסוימות אחרות. היות שזהו מפגש מיוחד, ברצוני לדבר על נושאים אינטימיים יותר, שאפשר לעסוק בהם רק בקבוצות קטנות, שחבריהן מכירים את מדע הרוח.

במחקר אוקולטי לא ניתן לבדוק לעתים קרובות מדי את העובדות שאדם חקר שוב ושוב ועליהן דיבר, שכן אלה עובדות של עולם הרוח שאינו נגיש ומוכן בקלות לבני-אדם. תמיד ישנה סכנה של פירוש שגוי בדרך זו או אחרת ומאורעות עשויים להיתפס שלא כהלכה. זוהי הסיבה לכך שיש לבדוק את הממצאים השונים שוב ושוב. המאורעות המרכזיים בחיים בעולם הרוח ידועים כמוכן מזה אלפי שנים ואף-על-פי-כן קשה לתארם. אני אסיר-תודה שלאחרונה נפלה בחלקי ההזדמנות לעסוק שוב, בצורה אינטימית יותר, בהיבט חשוב של האוקולטיזם, כלומר תחום החיים שבין מוות ולידה-מחדש. אין מדובר בחשיפת עובדות חדשות, אלא בכך שנוצרה אפשרות להצגת הדברים בצורה מדויקת יותר. לכן, היום ברצוני לדבר על התקופה שעבור תפיסה על-חושית הינה בעלת חשיבות גדולה ביותר: התקופה שבין מוות ולידה-מחדש. לא אעסוק כל-כך בתקופה שבאה מיד לאחר המוות, תקופת הקמאלוקה, שאת תיאורה אפשר למצוא בכתביי, אלא בתקופה שבאה אחריה, מסע האדם לעולם הרוח בין מוות ולידה-מחדש. לפני תיאור זה, ברצוני להעיר את ההערות הבאות.

אדם לומד להכיר את התקופה שבין מוות ולידה-מחדש או על-ידי התקדשות או על-ידי חציית שער המוות. לרוב, אין מתייחסים ברצינות לספקת להבדל הקיים בין ידיעה אשר נרכשה בעולם החושי באמצעות החושים והאינטלקט שלנו לבין ידיעה אשר נרכשה על עולם הרוח, בין אם זה דרך התקדשות בגוף פיסית בחיים אלה ובין אם בחצותנו את שער המוות בלי גוף זה. במובן מסוים, בעולם הרוח הכול מופיע במהופך. אתייחס לשני מאפיינים על-מנת להראות עד כמה עולם הרוח והעולם החושי הרגיל שונים במהותם.

הבה נתייחס להוויית-קיומנו בעולם החושי במהלך תודעת-ערות מבוקר עד ערב. האובייקטים שאנו תופסים באמצעות עינינו ואוזנינו מגיעים אלינו. רק בממלכות העילאיות יותר של החיים, בספירות של ידיעה ואמנות, עלינו להתאמץ כדי למשוך דברים אלינו. מלבד זאת, בשאר החיים החיצוניים, כל דבר מבוקר עד ערב אשר חוזר את החושים והאינטלקט שלנו, מובא אלינו. לכל מקום שאליו נלך, ברחוב,

בפעילות היומיומית של החיים, כל רגע מלא רשמים, ומלבד החריגים שהוזכרו, איננו צריכים להתאמץ כדי ליצור אותם. הם נוצרים מעצמם.

הדבר שונה ביחס למה שקורה על ידנו בעולם הפיסי. כאן עלינו להיות פעילים, לנוע ממקום למקום, להיות עסוקים. זהו מאפיין חשוב של חיי היומיום שמה שמוצג בפני תפיסתנו מגיע אלינו ללא מעורבותנו. אף שזה עשוי להישמע מוזר, בעולם הרוח ההיפך הוא הנכון. שם, אדם אינו יכול להיות פעיל, הוא אינו יכול למשוך דבר לכיוונו של מישהו על-ידי מעבר ממקום למקום. הוא גם אינו יכול להביא דבר למישהו רק על-ידי הנעת גף – על-ידי תנועת יד למשל. מעל לכול, כדי שמישהו יקרה בעולם הרוח, חיוני שתשרור שלווה-נפש מוחלטת.

ככל שנהיה שלוים יותר, כך יותר דברים יוכלו להתרחש דרכנו בעולם הרוח. פשוט לא ניתן לומר שמה שמתרחש בעולם הרוח הוא תוצאה של חיפזון והתרגשות. עלינו לפתח השתתפות אוהבת בהלך-נפש של שלוה כלפי מה שעומד לקרות, ואז להמתין בסבלנות ולראות כיצד דברים מתרחשים. שלווה-נפש זו, שבעולם הרוח הינה יוצרת, אין לה מקביל בחיים הפיסיים הרגילים. הדבר דומה ברמות נעלות יותר של הוויית-קיום ארצית לספירת הידיעה והאמנויות. כאן יש משהו מקביל. אמן שאינו יכול להמתין בסבלנות, לא יוכל ליצור את הנעלה ביותר שביכולתו ליצור. לשם כך, הוא זקוק לסבלנות ולשלווה-נפש פנימית עד שיגיע הרגע הנכון, עד שהאינטואיציה תגיע. מי ששואף ליצור על-פי לוח-זמנים, יפיק דברים בעלי איכות ירודה. מי ששואף ליצור, תהא זו העבודה הקטנה ביותר, מתוך גירוי חיצוני, לא יצליח באותה מידה כמו אם היה ממתין בשקט מתוך התמסרות אוהבת לרגע של השראה. אפשר לומר לרגע של חסד. אותו דבר נכון ביחס לעולם הרוח. בעולם זה, אין לא חיפזון ולא התרגשות, אלא רק שלווה-נפש.

ביסודו של דבר, זו מוכרחה להיות גם הדרך של תנועתנו. מבצעי תעמולה ותשוקה לכפות את מדע הרוח על בני-אדם אחרים, הינם חסרי-תועלת. הדבר הטוב ביותר הוא אם נוכל להמתין עד שנפגוש את אלה שבפנימיותם זקוקים לשמוע על הרוח, אלה שנמשכים אליה. אל לנו לטפח כמיהה להביא כל אחד אל מדע הרוח. נגלה שככל שנהיה שלוים יותר, כך יותר בני-אדם יגיעו אלינו, בעוד שתעמולה חזקה רק דוחה בני-אדם. הרצאות פומביות ניתנות רק כדי שמה שיש לומר ייאמר ואלה הרוצים לקבל את מה שנמסר, יוכלו לקבלו. גישתנו בתוך תנועתנו הרוחית-מדעית מוכרחה להיות השתקפות של הרוח, כך שמה שצריך לקרות יוכל לקרות מתוך המתנה מלווה בשלווה פנימית.

הבה נתייחס למתקדש שידע שמישהו מתוך עולם הרוח היה צריך לקרות בזמן מסוים. לעתים קרובות, הסבתי את תשומת-הלב לאירוע חשוב שמקורו בעולם הרוח, אך עדיין לא התגלה באופן בולט. אני מתכוון לשנת 1899, מועד סיומה של תקופת הקאלי-יוגה הקטנה. אותה שנה הביאה אימפולס מסוים שהיה אמור להעניק למין האנושי אפשרות להתעוררות נפשית פנימית. בזמנים קדומים, אפשרות זו נוצרה על-ידי גירוי חיצוני מעולם הרוח, שבדרך-כלל מכונה מאורע גורל.

ברצוני להתייחס לדוגמה מסוימת. במאה השנים-עשרה, חי אדם בשם נורברט, אשר ייסד מסדר. בהתחלה הוא ניהל חיים גשמיים ומושחתים. ואז, יום אחד, ברק פגע בו. אירועים כאלה אינם נדירים בהיסטוריה. חייו השתנו. כאן יש לנו דוגמה כיצד עולם הרוח משתמש בהתרחשות חיצונית כדי לשנות את מהלך חייו של אדם. תופעות גורל כאלה אינן נדירות. הן מנערות לגמרי את הקשר בין הגוף הפיסי והגוף האתרי והן משנות באופן קיצוני את האינדיבידואל. זה היה המקרה בדוגמה זו. אין מדובר בצירוף מקרים. אירועים כאלה מתוכננים בקפידה בעולם הרוח כדי שיגרמו לשינוי באדם. ברם, מאז שנת 1899 אירועים כאלה קיבלו אופי אינטימי יותר. הם פחות חיצוניים והנפש האנושית מעמיקה יותר ויותר באופן פנימי. למעשה, על-מנת ליצור מהפכה אוניברסלית כמו זו של שנת 1899, לא רק כל הכוחות והישויות של עולם הרוח היו צריכים לשתף פעולה, אלא גם המתקדשים שחיו על האדמה. הם אינם אומרים: "הכינו את עצמכם". הם אינם צועקים באוזניהם של בני-אדם, אלא הם פועלים בצורה כזו שהאימפולס יבוא מבפנים, כך שבני-אדם ילמדו להבינו מתוך פנימיותם. אז, בני-אדם יישארו שלווים בפנימיותם, עסוקים במחשבות כאלה, באפשרם להן לפעול בתוך הנפש, בהמתנה. ככל שמחשבות כאלה נישאות בנפש בשלווה גדולה יותר, כך מאורעות רוחיים יהיו עוצמתיים יותר. הדבר החשוב ביותר הוא להמתין לרגע של חסד, להמתין למה שיקרה לנו בעולם הרוח.

הדבר שונה ביחס לרכישת ידע בחיי היומיום. כאן עלינו לחבר דברים יחדיו ולהתאמץ על-מנת להשיגם. בעולם הפיסי, הוורד שאנו מוצאים בשולי הדרך משמח אותנו. דבר זה לא יקרה במישור הרוחי. שם משהו דומה לוורד לא יופיע לפנינו, אלא אם כן נתאמץ להיכנס לתחום מסוים של הרוח כדי למשכו אלינו. למעשה, מה שעלינו לעשות כאן כדי לפעול, אנו עושים בעולם הרוח כדי לדעת ומה שצריך לקרות דרכנו, יש להמתין לו בשקט ובשלווה. רק הפעילויות הנעלות של האדם, היכן שעולם הרוח אורג בפניסי, זוכות להשתקפות של המאורעות בעולם הרוח. זוהי הסיבה לכך שחיוני לפתח, אם אדם רוצה להבין באופן פנימי את מה שנמסר על-ידי מדע הרוח, שתי תכונות נפש. ראשית, אהבה כלפי עולם הרוח, המובילה לתפיסה פעילה של הרוח והדרך הבטוחה ביותר לאפשר לעצמנו להביא את הדברים של הרוח אלינו, ושנית שלווה פנימית, שלווה-נפש, שלווה חופשית מיהירות או משאיפה המשתוקקת להשיג תוצאות, אך מסוגלת לקבל חסד, מסוגלת להמתין להשראה. באופן מעשי, ציפייה סבלנית זו אינה קלה, אך ישנה מחשבה היכולה לסייע לנו להתגבר על מכשולים. קשה לקבלה כי היא פוגעת עמוק מאוד בגאוותנו. מחשבה זו היא שבתבנית היקום אין זה חשוב אם משהו קורה דרכנו או דרך אדם אחר. זה לא אמור להרתיע אותנו מלעשות כל מה שנדרש לעשות. זה לא צריך למנוע מאתנו מלהשלים את חובותינו, אך זה צריך לשמור עלינו מלמהר אנה ואנה. כמה שמח מרגיש כל אינדיבידואל מזה שהוא מסוגל, שהוא יכול לעשות זאת. נסיגה מסוימת נחוצה כדי שנחוש שמחים באותה מידה, כאשר מישהו אחר יכול לעשות ועושה משהו. אדם אינו צריך לאהוב משהו כי הוא עשה זאת בעצמו, אלא משום שבעולם זה לא חשוב אם הוא או מישהו אחר

עשה זאת. אם נשקע במחשבה זו שוב ושוב, קרוב לוודאי שהיא תוביל לחוסר-אנוכיות. הלכי-נפש כאלה חיוניים כדי להיכנס אל תוך עולם הרוח, לא רק כחוקר, אלא גם כדי להבין את אשר מתגלה. גישות פנימיות אלה חשובות הרבה יותר מחזיונות, אף שגם הם מוכרחים להיות נוכחים. גישות פנימיות אלה חיוניות כי הן מאפשרות לנו להעריך נכונה את החזיונות.

חזיונות! צריך רק להזכיר את המילה וכל אחד יודע למה הכוונה. למעשה, חיינו לאחר המוות בכללותם, עם סיום תקופת הקמאלוקה, מורכבים מחזיונות. כאשר אדם חוצה את שער המוות ועובר את תקופת הקמאלוקה, ולאחר מכן נכנס אל תוך עולם הרוח, הוא חי בתחום בו הוא כאילו מוקף מכל הכיוונים בחזיונות, חזיונות שהם תמונות-ראי של הממשות. למעשה, ביכולתנו לומר שכפי שאנו תופסים את העולם הפיסי באמצעות צבעים שהעין קולטת עבורנו וצלילים שהאוזן מעבירה, אנו חווים את העולם הרוחי לאחר המוות באמצעות חזיונות בהם אנו אפופים.

עכשיו, היות שברצוני לדבר באופן אינטימי יותר על דברים אלה, עליי להשתמש בסגנון תיאורי יותר. דברים מסוימים עשויים להישמע מוזרים, אך כך הם מתגלים בפני מחקר רוחי אמיתי.

תקופת הקמאלוקה מתגלה כפי שתיארתיה בספרי *תיאוסופיה*,⁸ אך אפשר לאפינה גם בדרך אחרת. למשל, מישהו עשוי לשאול: "לאחר שאדם חצה את שער המוות, היכן מרגיש הוא שהוא נמצא?" אפשר לענות על שאלה זו באמצעות השאלה: "היכן נמצא האדם במהלך תקופת הקמאלוקה?" אפשר לבטא זאת באופן מרחבי באמצעות מילים המבטאות את עולמנו הפיסי. דמיינו לעצמכם את המרחב בין האדמה והירח, המרחב השמימי הנקבע על-ידי מסלול הירח כנתיב המרוחק ביותר מהאדמה. אז, הרי לכם התחום בו האדם שוכן, בהיותו משוחרר מהאדמה, במהלך תקופת הקמאלוקה.

הדבר עשוי להישמע מוזר, אך עם סיום תקופת הקמאלוקה, האדם עוזב את הספירה הזו ונכנס אל תוך העולם השמימי הממשי. גם בהקשר זה, מחקר מדויק ואמיתי מראה שהדברים הפוכים ביחס למישור הפיסי. כאן אנו קשורים כלפי חוץ לאדמה, מוקפים על-ידי העולם הפיסי ומופרדים מהספירות השמימיות. לאחר המוות, אנו מופרדים מהאדמה ומאוחדים עם הספירות השמימיות. כל עוד אנו שוכנים בספירת-ירח, אנו שוהים בקמאלוקה, כלומר אנו עדיין כמהים להיות קשורים לאדמה. אנו מתקדמים מעבר לכך לאחר שלמדנו בחיים בקמאלוקה לוותר על תאוות וכמיהות. את המסע בעולם הרוח יש לדמות בצורה שונה ממה שנהוג על האדמה. שם אנו פרושים במרחב, אנו חשים את עצמנו שוהים במרחב כולו. זוהי הסיבה לכך שההתנסות, בין אם זו של מתקדש ובין אם זו של אדם לאחר המוות, היא תחושה של היות פרוש במרחב, תוך התפשטות לאחר המוות (או כמתקדש) והיות מוגבל על-ידי מסלול הירח כאילו היה עור גופנו. כך הם

⁸ GA-9, הוצאת בדולח.

הדברים וזה חסר תועלת להשתמש במילים שבני דורנו יוכלו לקבל ביתר קלות, כי בעשותנו זאת לא נבטא את העובדות בצורה נכונה יותר. בהרצאות פומביות יש להימנע מלהזכיר דברים מדהימים כאלה, אך עבור אלה העוסקים במדע הרוח מזה זמן רב, עדיף לומר את הדברים בפשטות.

לאחר החיים בקמאלוקה, אנו ממשיכים להתפשט במרחב. זה יהיה תלוי בתכונות מסוימות שרכשנו קודם לכן על האדמה. פרק זמן ארוך של האבולוציה שלנו לאחר המוות ויכולתנו להתפשט אל הספירה הבאה, נקבעים על-פי הגישה המוסרית, המושגים והרגשות האתיים שפיתחנו על האדמה. אדם שפיתח תכונות של חמלה ואהבה – תכונות שבדרך-כלל מוגדרות כמוסריות – חי בספירה הבאה כך שהוא מתוודע לישויות השוכנות בה. אדם המביא אי-מוסריות אל ספירה זו, שוכן בה כמתבודד. אפשר לאפיין זאת בצורה הטובה ביותר על-ידי כך שנאמר שהמוסריות הכינה עבורנו חיים חברתיים בעולם הרוח. אנו נידונים לבדידות מפחידה, ספוגה בכמיהה מתמדת להכיר אחרים בלי יכולת לעשות זאת, כתוצאה מאי-מוסריות בעולם הפיסי של הלב וכן של הנפש והרצון. בין אם כמתבודד ובין אם כישות חברתית שהינה ברכה בעולם הרוח, אנו שוכנים בספירה שנייה זו, המוכרת באוקולטיזם כספירת-מרקורי. כיום, באסטרונומיה הרגילה היא מוכרת כספירת-ונוס. כפי שהוזכר לעתים קרובות, השמות הוחלפו.

עתה, ישותו של האדם מתפשטת עד למסלולים של כוכבי הבוקר והערב, בעוד שקודם לכן היא התפשטה רק עד לירח. בנקודה זו מתרחש משהו מוזר. עד ספירת-ירח אנו עדיין מעורבים בנושאים ארציים ועדיין לא מנותקים לגמרי מהאדמה. אנו עדיין יודעים מה עשינו על האדמה, מה היו מחשבותינו. כפי שכאן אנו יכולים להיזכר, כך שם אנו יודעים. אך, ההיזכרות יכולה להיות כואבת! אם, על האדמה, גרמנו למישהו עוול כלשהו או לא אהבנו אותו במידה שהיה עלינו לאהבו, אנו יכולים לפצות על רגשות אלה. אנו יכולים לפנות אליו וליישר את ההדורים. דבר זה אינו אפשרי עוד מספירת-מרקורי והלאה. אנו רואים את הקשרים בהיזכרות. הם נשארים, אך איננו יכולים לשנותם.

הבה נניח שאדם מת לפנינו. על-פי הקשר הארצי היה עלינו לאהבו, אך לא עשינו זאת כפי שהיה עלינו לעשות. אנו פוגשים אותו שוב היות שהיה לנו קשר עמו, כי לאחר המוות אנו נתקלים בכל בני-האדם עמם היה לנו קשר. בהתחלה, לא ניתן לשנות זאת. אנו מאשימים את עצמנו בכך שלא אהבנו אותו מספיק, אך איננו מסוגלים לשנות את הלך-הנפש שלנו כך שנאהב אותו יותר. מה שנוסד על האדמה נשאר. איננו יכולים לשנותו. עובדות אלה הקשורות לתפיסה הנכונה, שאין לשנותה, של האהבה, השאירה עליי רושם עז במהלך מחקרתי האחרונים בקיץ זה. דברים רבים, אשר חומקים מרוב בני-האדם, מתבהרים. זאת רציתי למסור לכם.

אדם לומד לדעת את העובדות המוזרות הללו באמצעות הכרה רוחית. אדם חי בספירת-מרקורי את הקשרים הקודמים שהיו לו עם בני-אדם, אך את הקשרים האלה בלתי-אפשרי לשנות. מסתכלים לאחור ומגלים את מה שכבר פיתחנו.

אף על פי שעסקתי רבות בהומר, קטע מסוים התבהר לחלוטין רק במהלך מחקרים אוקולטיים שערכתי לאחרונה, כאשר העובדות המתוארות הופיעו בפניי בעוצמה רבה. זהו הקטע בו הומר מכנה את הממלכה לאחר המוות: 'ארץ הצלליות בה דבר אינו יכול להשתנות'. אפשר להבין את האמירה הזאת באמצעות האינטלקט, אך מה שהמשורר רצה למסור אודות עולם הרוח, הדרך בה הוא התבטא כנביא, את זאת אפשר ללמוד רק כאשר התגלית התואמת מתגלה באמצעות מחקר רוחי. דבר זה נכון ביחס לכל אמן אמיתי. את מה שמגיע אליו בהשראה, אין הוא צריך להבין עם תודעתו היומיומית. מה שהאנושות קיבלה דרך האמנים שלה במהלכן של מאות שנים, לא ידעך בשל התפשטותה של תנועתנו הרוחית. להיפך, תהיה העמקה באמנות והמין האנושי יעריך יותר את האמנים שלו כאשר, כתוצאה ממחקר אוקולטי, הוא יגיע אל תחום הרוח – התחום שממנו שאב האמן את השראתו. כמובן, אלה שבזמן זה או אחר נתפסו כאמנים חשובים, אך לא היו באמת כאלה, יורחקו. גדולה חולפת תוכר כפי שהיא באמת. אין בה השראה מעולם הרוח.

הספירה הבאה מכונה באוקולטיזם ספירת-ונוס. עתה, אנו מרחיבים את ישותנו עד מרקורי, המוכר כ-ונוס האוקולטי. בספירה זו הישות האנושית מושפעת שוב בחוזקה על-ידי מה שהיא מביאה עמה. מי שיש לו משהו להביא עמו, הופך לישות חברתית, ולמי שאין מה לתת נדון לבדידות. חוסר נטייה דתית כואב להחריד. ככל שנרכוש תכונת-נפש דתית יותר, כך נהיה חברותיים יותר בספירה זו. בני-אדם חסרי נטייה דתית, מתנתקים. הם אינם יכולים לעבור מעבר למעטפת או לקונכייה, אשר מקיפה אותם. אף-על-פי-כן, אנו מתוודעים לידידים שהינם מתבודדים, אך אין ביכולתנו להגיע אליהם. אנו חשים ללא הרף כאילו עלינו לפרוץ מבעד למעטפת, אך לא מסוגלים לעשות זאת. בספירת-ונוס, אם אין לנו פנימיות דתית, הדבר הוא כאילו אנו עומדים לקפוא.

לאחר מכן, ככל שהדבר עשוי להיראות מוזר, מופיעה ספירה שבה ישות האדם – וכך הדבר עבור כל אדם לאחר המוות – מתפשטת עד לשמש. בעתיד הלא רחוק כל-כך יהיו מושגים שונים אודות הגופים השמימיים מאלו שהאסטרונומיה דבקה בהם כיום. אנו קשורים לשמש. ישנה תקופה בין מוות ולידה-מחדש שבה אנו הופכים לישויות-שמש. אלא שעתה נחוץ דבר נוסף. בספירה הראשונה הזדקקנו לנטייה מוסרית ובספירת-ונוס לחיי דת. בספירת-שמש חיוני שנדע באמת את טבען ומהותן של ישויות-שמש, ומעל לכל של רוח-שמש השלטת – הכריסטוס – עמה ייסדנו קשר בהיותנו על האדמה.

כאשר ברשות המין האנושי היה עדיין כושר ראייה רוחית, הוא, יחד עם הקשר לכריסטוס, התבסס על חיים בחסד האלוהי של העבר. זה נעלם ומיסטריית גולגתא, שהוכנה על-ידי הברית-הישנה, הייתה שם כדי להביא לאדם הבנה של ישות-שמש. מאז מיסטריות גולגתא, המין האנושי השתדל בתמימות לנוע לקראת הכריסטוס. כיום, זה לא מספיק. בתקופתנו, מדע הרוח מוכרח להביא לעולם הבנה של ישות-שמש. הדבר הובן לראשונה במהלך ימי-הביניים, כאשר מקורו העמוק של הסיפור על הגביע הקדוש נמצא

באירופה. דרך ההבנה שניתנת באמצעות מדע הרוח, יתגלה מה שהובא על-ידי רוח-שמש הנשגבה, על-ידי הכריסטוס, הכריסטוס אשר ירד מטה ודרך המיסטריה של גולגתא הפך לרוח-אדמה.

האימפולס שניתן על-ידי המיסטריה של גולגתא נועד, באמצעות מדע הרוח, לאחד בשלום את כל הכתות הדתיות על האדמה כולה. זה עדיין האתגר הבסיסי של מדע הרוח להתייחס לכל הדתות באותה מידה של תשומת-לב, מבלי להעדיף אף לא אחת מהן בשל סיבות חיצוניות. היות שאנו ממקמים את מיסטרית גולגתא בנקודת-המשען של אבולוציית העולם, תנועתנו מואשמת במתן העדפה לדת הכריסטיאנית. אבל, האשמה זו אינה מוצדקת. הבה נבין את מצב העניינים ביחס להאשמות אלו. אם בודהיסט או ברהמין היו מאשימים אותנו בכך, היינו אומרים: "האם הנקודה היחידה היא שהדבר יימצא בכתבים הקדושים? בהינתן שאדם אינו דוחה דת, האם מה שלא מופיע בספריה פוגע בדת? האם כל בודהיסט אינו יכול לקבל את המערכת הקופרניקאית ויחד עם זאת להישאר בודהיסט?" להיות מסוגל לעשות זאת הוא סימן להתקדמות האנושות. כך, גם ביחס לידיעה שמיסטרית גולגתא ניצבת במרכז האבולוציה של העולם, בלי התחשבות בכך אם היא מוזכרת בכתבים עתיקים או לא.

אם נבין את מיסטרית גולגתא ומה שקרה שם, אז בספירת-שמש נהיה רוחות חברתיות. ברגע בו אנו עוברים את ספירת-ירח, אנו מוקפים מבחינה רוחית בחזיונות. לאחר המוות, במפגש עם ידיד שמת, אנו פוגשים אותו בצורה של חזיון, אך הוא חי בממשותף. אלו הם חזיונות המבוססים על זיכרונות של מה שעשינו על האדמה.

מאוחר יותר, מעבר לספירת-ירח זהו עדיין המקרה, אך עתה הישויות הרוחיות של ההיררכיות העילאיות יותר מאירות אותנו. הדבר הוא כאילו השמש עלתה וזרחה על העננים בספירת-שמש. כפי שאנו רק לומדים להכיר את ההיררכיות הרוחיות בספירת-מרקורי, אם יש לנו נטייה דתית, כך בספירת-שמש עלינו להיות חזורים בהלך-נפש יהווה-כריסטיאני. הישויות הרוחיות החיצוניות קרבות אלינו. שוב קורה משהו ראוי לציון, אשר מאומת על-ידי מחקר אוקולטי. מעבר לספירת-ירח, הישות האנושית היא כמו ענן שנארג מתוך הרוח, וכאשר היא נכנסת לספירת-מרקורי, היא מוארת על-ידי ישויות רוחיות. זוהי הסיבה לכך שהיוונים כינו את מרקורי, 'שליח האלים'. בספירה זו, ישויות רוחיות נשגבות מאירות את האדם. אנו אוספים רשמים רבי-עוצמה כאשר אנו מגלים באמצעות מחקר אוקולטי את מה שנמסר לאנושות בצורה של אמנות ומיתולוגיה.

כך, בהיותנו חזורים בכריסטוס, אנו חיים בספירת-שמש. עם התקדמותנו, אנו נכנסים אל תוך תחום בו שמש נמצאת מתחתינו, כפי שהיה קודם עם האדמה. אנו מסתכלים לאחור אל שמש, וזוהי תחילתו של משהו מוזר. אנו נעשים מודעים לכך שעלינו להכיר ישות נוספת, רוחו של לוציפר.

לאחר המוות, לא נוכל להעריך נכונה את טבעו של לוציפר, אלא אם כן עשינו זאת קודם לכן באמצעות מדע הרוח או התקדשות. רק כאשר אנו עוברים מעבר לספירת-שמש אנו מזהים אותו כפי שהיה

לפני שהפך ללוציפר, כאשר עדיין היה אחיו של הכריסטוס. לוציפר השתנה רק במהלך הזמן כי הוא נשאר מאחור והתנתק מזרם ההתפתחות הקוסמית. השפעתו המזיקה אינה מתפשטת מעבר לספירת-שמש. מעל ספירה זו, ישנה ספירה נוספת שבה לוציפר יכול להגשים את פעילותו כפי שהייתה לפני ההינתקות. שם פעילותו אינה מזיקה, ואם התאחדנו בצורה נכונה עם מיסטריות גולגתא, נמשיך במסע קדימה בהיותנו מובלים על-ידי הכריסטוס ונתקבל בצורה נכונה על-ידי לוציפר אל תוך ספירות נוספות של היקום. השם 'לוציפר' נבחר בצדק, כפי שאכן שמות ניתנו בחכמה בזמנים קדומים. שמש נמצאת מתחתינו וכך גם אור שמש. עתה, אנו זקוקים לנושא-אור חדש, שיאיר את נתיבנו אל תוך היקום.

כך אנו מגיעים אל ספירת-מרס. כל עוד שכנו מתחת לשמש, הפנינו מבטנו אל שמש. עתה, שמש נמצאת מתחתינו ואנו מסתכלים החוצה אל מרחבי היקום. אנו חווים את מרחבי היקום דרך מה שבדרך-כלל מתייחסים אליו אך מבינים כה מעט, ההרמוניה של הספירות, סוג של מוסיקה רוחית. החזיונות בהם אנו עטופים, מקבלים פחות ופחות משמעות עבורנו. במידה הולכת וגוברת, מה שאנו שומעים באופן רוחי, נעשה משמעותי. הגופים השמימיים אינם מופיעים כפי שהם מופיעים באסטרונומיה ארצית, המודדת את מהירותם היחסית. למעשה, הדהוד מהיר או איטי יותר, יוצר את הטונים של מוסיקת הספירות. בפנימיותו, האדם חש יותר ויותר שרק מה שקיבל מהרוח על האדמה, נשאר שריר וקיים עבורו בספירה זו. זה מאפשר לו להתוודע לישויות בספירה זו ולשמור על חברותיות. בני-אדם המתנתקים מהרוחי בימינו, לא יוכלו להיכנס אל תוך עולם הרוח גם אם יהיו בעלי נטייה מוסרית והלך-נפש דתי. בהקשר זה, אין מה לעשות, אף על פי שיתכן, כמובן, שבני-אדם כאלה יתקרבו לרוח בהתגשמותם הבאה.

בלי יוצא מן הכלל, כל אדם בעל נטייה מטריאליסטית הופך למתבודד, ברגע בו הוא עובר אל מעבר לשמש, אל תוך ספירת-מרס. הדבר עשוי להישמע טיפשי, יחד עם זאת נכון שהאיחוד המוניסטי לא ישרוד ברגע שחסידי יגיעו לספירת-שמש, כי בהיותן כולם מתבודדים, הם לא יוכלו להיפגש.

לאדם אשר רכש הבנה רוחית על האדמה תהיה התנסות אחרת בספירת-מרס. היות שאנו מדברים היום באופן אינטימי יותר, אתייחס לכך. אפשר להציב את השאלה במסגרת תפיסת-העולם שלנו שאנו מפתחים כמדע הרוח בעולם המערבי. מה קרה לבודהא מאז התגשמותו הארצית האחרונה. הזכרתי זאת בהזדמנויות קודמות. בודהא חי כגאוטמא במהלך התגשמותו האחרונה, שש מאות שנה לפני-הספירה. אם למדתם את הרצאותי בקפדנות, אתם בוודאי זוכרים שהוא פעל מאז בהזדמנות אחרת, כאשר הוא לא התגשם כבודהא, אלא פעל רק באופן רוחי ברגע לידתו של נער-הכריסטוס המופיע בלוקס. מבחינה רוחית, הוא שלח את השפעתו מספירות עילאיות אל האדמה. אך היכן הוא נמצא? ב-Norrköping שבדיה,⁹

⁹ ראה הרצאה 2 בסדרה *היסוד הרוחי של המוסריות* (GA-155), 29 במאי 1912. הוצאת בדולח

הסבתי את תשומת-הלב להשפעה נוספת של הבודהא על האדמה. במהלך המאה השמינית במרכז מיסטריות באירופה על שפת הים השחור, בודהא חי באופן רוחי באחד מתלמידיו. תלמיד זה הפך ברבות הימים לפרנציסקוס מאסיזי. כך, פרנציסקוס מאסיזי היה בהתגשמותו הקודמת תלמיד של הבודהא והוא ספג את כל התכונות שהיו נחוצות לו כדי לפעול מאוחר יותר בדרך הבלתי-רגילה בה פעל. בהיבטים רבים, בלתי-אפשרי להבדיל בין חסידיו ובין אלה של הבודהא, מלבד העובדה שאלה היו תלמידים של בודהא והאחרים היו כריסטיאניים. זה נבע מכך שבהתגשמותו הקודמת הוא היה תלמיד של הבודהא, הבודהא הרוחי. אך היכן נמצא הבודהא, הבודהא שחי כגאוטמא? הוא הפך להיות עבור ספירת-מרס מה שהכריסטוס הפך להיות עבור האדמה. הוא הגשים סוג של מיסטריות גולגתא עבור ספירת-מרס וגרם לגאולתם יוצאת-הדופן של תושבי-מרס. הוא שוכן שם בקרבם. חייו הארציים היוו הכנה נכונה לשחרור תושבי-מרס, אך מעשה הגאולה שלו לא היה דומה למיסטריות גולגתא. איכשהו, הוא היה שונה.

מבחינה רוחית, האדם חי בספירת-מרס כפי שצוין לעיל. לאחר מכן, הוא מתקדם הלאה וחי בספירת-יופיטר. הקשר שלו עם האדמה, שעד כה המשיך להתקיים במידת-מה, נעשה חסר-משמעות. לשמש יש עדיין השפעה מוגבלת עליו, אך עתה הקוסמוס מתחיל לפעול עליו בעוצמה. עכשיו, הכול פועל מבחוץ והאדם מקבל השפעות קוסמיות. הקוסמוס כולו פועל דרך ההרמוניה של הספירות, אשר מקבלת אפילו צורות אחרות ככל שחוקרים את החיים בין מוות ולידה-מחדש. אין זה קל לאפיין את השינוי המתרחש בהרמוניה של הספירות. היות שלא ניתן לבטאו במילים, נשתמש במשל. ההרמוניה של הספירות משתנה במעבר ממרס ליופיטר, כפי שמוסיקה תזמורתית הייתה משתנה למוסיקה מקהלתית. יופיטר כמוסיקה תזמורתית היה משתנה למוסיקה מקהלתית. זה הופך במידה הולכת וגוברת לטונים, מלאי משמעות, אשר מביעים את מהותו הממשית. ההרמוניה של הספירות מקבלת תוכן עם עלייתנו אל ספירת-יופיטר, ובספירת-סטורן מוענק לה תוכן מלא כביטוי דבר-היקום, ממנו הכול נברא ואותו מוצאים באוונגליון יוחנן: "פְּרֵאשִׁית הָיָה הַדְּבָר". בדבר-יקום זה, מהדהדים סדר קוסמי וחכמה קוסמית.

עתה, מי שהתכוונן מתקדם אל ספירות נוספות – אדם רוחי מתקדם רחוק יותר; אדם פחות רוחי, לא רחוק כל-כך – אך הוא מגיע למצב שונה מהקודם. אפשר לאפיין זאת כך. מעבר לסטורן מתחילה שינה רוחית, בעוד שבמהלך השלבים הקודמים האדם היה ער מבחינה רוחית. מכאן ואילך, התודעה מתעמעמת, האדם שוכן במצב של קהות-חושים המאפשר לו לעבור התנסויות נוספות. כפי שבשינה אנו נפטרים מעייפות ואוגרים כוחות חדשים, כך כתוצאה מעמעום התודעה, כאשר הפכנו לספירה מרחבית שהתפשטה במלואה, כוחות רוחיים מהקוסמוס זורמים פנימה. בהתחלה, חשנו בכך ואחר-כך שמענו זאת כתזמורת אוניברסלית. לאחר מכן זה היה לשירה ותפסנו זאת כדבר-היקום. אז, אנו נרדמים וזה חודר אותנו. במהלך תקופה זו, אנו עוברים שוב דרך כל הספירות, אך בתודעה מעומעמת. תודעתנו נעשית מעומעמת עוד יותר. עתה, אנו מתחילים להתכווץ, מהר יותר או פחות על-פי הקארמה שלנו, ובמהלך תהליך זה של התכווצות,

אנו מוצאים את עצמנו שוב תחת השפעת הכוחות הנובעים ממערכת השמש. אנו חוזרים חזרה מספירה לספירה דרך הקוסמוס. עתה, איננו רגישים להשפעת ספירת-ירח. אנו מתקדמים, בהיותנו לא-מושפעים, ללא עיכוב כביכול, וממשיכים להתכווץ עד שאנו מתאחדים עם הנבט האנושי הקטן אשר מתפתח לפני הלידה.

כל עוד הפיסיוולוגיה והאמבריוולוגיה לא תקבלנה את העובדות שלהן ממחקר אוקולטי, הן לא תוכלנה להכיל אמיתות, כי העובר מהווה את השתקפותו של הקוסמוס העצום. הקוסמוס כולו נישא בתוכו. האדם נושא ככוח פוטנציאלי בתוכו מה שקורה מבחינה פיסית בין ההתעברות והלידה, וכן מה שהוא עובר במהלך התקופה של שינה קוסמית.

כאן אנו נוגעים במסתורין מופלא. למעשה, הוא רק צוין או תואר בתקופתנו על-ידי אמנים. בעתיד, הוא יובן טוב יותר. נגיע למצב בו נחוה מה באמת טמון באגדה על טריסטן, בהלך-הנפש של טריסטן. נבין שהקוסמוס כולו זורם באהבה של טריסטן ואיזולדה, ונזהה אותה באמת כמהלך התפתחות האדם בין מוות ולידה-מחדש. מה שנאסף מהקוסמוס, מסטורן, משפיע על אוהבים אשר מתוודעים זה לזה. דברים רבים הופכים לאירועים קוסמיים. אין לנתחם באופן אינטלקטואלי, אך עלינו לחוות מה מחבר באמת את האדם לקוסמוס כולו. זוהי הסיבה לכך שמדע הרוח יצליח ללא ספק לפתח סוג חדש של התמסרות, דת אמיתית בבני-אדם, כי יובן שלעתים קרובות מקורם של דברים קטנים ביותר הוא בקוסמוס. אנו לומדים בצדק ובחכמה לייחס את מה שחי בפנימיות האדם אל מקורו, כאשר אנו לוקחים בחשבון את הקשר שלו לקוסמוס. כך, ממדע הרוח יכול לזרום אימפולס עבור החיים בכללותם, עבור המין האנושי כולו, לקראת גישה חדשה באמת אשר צריכה להופיע. אמנים הכינו אותה, אך תחילה מוכרחה להיווצר הבנה אמיתית באמצעות נטייה רוחית.

רציתי למסור את הדברים הללו על בסיס מחקרים חדשים ואינטימיים של חיי-האדם בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש. אין שום דבר במדע הרוח שלא יניע אותנו גם ברגשותינו העמוקים ביותר. כאשר הדברים מובנים כהלכה, דבר לא נשאר דימוי מופשט בלבד. הפרח שבו אנו מביטים, מעניק יותר שמחה מאשר כשבוטניקאי מפרק אותו לחלקיו. העולם זרוע-הכוכבים המרוחק מאוד יכול לעורר בנו תחושה מעורפלת, אך הממשות מופיעה רק כאשר אנו מסוגלים להתעלות עם נפשנו אל הספירות השמימיות. אנו גוזלים מהצמח את מהותו כאשר אנו מנתחים אותו, אך לא את העולם זרוע-הכוכבים בהתעלותנו אל מעבר לצמח ומבינים כיצד הרוח קשורה אליו.

קאנט טען את הטענה הראויה לציון של אדם המבין מוסריות בדרך חד-צדדית. שני דברים הניעו אותו עמוקות – השמים זרועי-הכוכבים מעל וחוקי המוסר בפנימיות. באמת, שניהם אותו דבר. אנו רק אוספים אותם אלינו מתוך הממלכות השמימיות. אם אנו נולדים עם נטייה מוסרית, משמעות הדבר היא שבמסע חזרה במהלך מצב השינה, ספירת-מרקורי הייתה יכולה להעניק לנו הרבה מאוד. זו הייתה ספירת-ונוס, אם

הוענקו לנו רגשות דתיים. כפי שעל האדמה אנו מתעוררים בכל בוקר בהיותנו רעננים ומחוזקים בכוחות חדשים, כך אנו מחוזקים בכוחות אשר מוענקים לנו על-ידי הקוסמוס, ואנו מקבלים אותם על-פי הקארמה שלנו. הקוסמוס יכול להעניק כוחות שהם נטיות מוקדמות מן הלידה, ככל שהקארמה מאפשרת.

החיים בין מוות ולידה-מחדש מתחלקים לשניים. מלכתחילה, בלתי-אפשרי לשנות זאת. אנו מתעלים, הישויות קרבות אלינו. אנו נכנסים למצב של שינה ואז חל שינוי. עתה, נכנסים הכוחות שעמם אנו נולדים. בהתייחס לאבולוציית האדם בדרך זו, אנו רואים שהאדם לאחר המוות חי תחילה בעולם של חזיונות. רק מאוחר יותר הוא לומד לדעת מה הוא באמת מהווה כישות נפש-רוח. ישויות קרבות אלינו מבחוץ והן מאירות אותנו כפי שהאור המוזהב של הבוקר מאיר את הדברים של העולם החיצוני. כך אנו מתעלים ועולם הרוח חודר אותנו. איננו חיים בעולם הרוח מבחוץ עד שאנו נעשים בשלים מספיק לחוות את מה שאנחנו מהווים בעולם החזותי שלנו, עד שאנו נתקלים בישויות של עולם הרוח הקרבות אלינו מכל הכיוונים כמו קרני-אור.

העבירו את עצמכם אל תוך עולם הרוח כאילו ביכולתכם לראותו. שם מופיע אדם בצורה של ענן חזותי, כפי שהוא באמת. אז, הישויות יכולות להתקרב אליו ולהאירו מבחוץ. איננו יכולים לראות את השושנה כשחשוך. אנו מדליקים אור ומכיוון שהאור נופל על השושנה, ביכולתנו לראותה כפי שהיא באמת. כך הדבר כאשר אדם מתעלה אל תוך עולם הרוח. אור הישויות הרוחיות קרב אליו. אך, ישנו רגע אחד שבו הוא נראה בבירור, מואר על-ידי אור ההיררכיות, כך שהוא משקף את העולם החיצוני כולו. הקוסמוס כולו מופיע עתה כאילו משתקף באדם. אתם יכולים לדמיין לעצמכם את התהליך. בהתחלה, אתם חיים כענן שאינו מואר מספיק; אחר-כך, אתם משקפים חזרה את אור הקוסמוס ואז אתם נעלמים. ישנו רגע בו האדם משקף חזרה את האור הקוסמי. עד לנקודה זו הוא יכול להתרומם. בקומדיה האלוהית שלו דנטה אומר שבחלק מסוים של עולם הרוח, רואים את האל בדמות אדם. יש להתייחס לזה באופן מילולי, אחרת לא תהיה לזה שום משמעות. כמובן, אפשר לקבל זאת כמחשבה יפה, כפי שאסתטיקנים עושים, אך הם נכשלים בהבנת התוכן הפנימי. שוב, זהו מקרה שבו אנו מוצאים את עולם הרוח משתקף ביצירותיהם של אמנים ומשוררים דגולים. זהו גם המקרה עם המוסיקאים הדגולים של הזמנים האחרונים: בטהובן, וגנר וברוקנר. זה יכול לקרות לכל אדם, כפי שקרה לי לפני ימים ספורים, כאשר היה עליי לדחות פיסת מידע מסוימת כי היא הייתה מדהימה מדי.

בפירנצה אנו מוצאים את הקפלה של מדיצי, היכן שמיכאלאנג'לו יצר שתי מצבות זיכרון עבור משפחת מדיצי וארבע דמויות אלגוריות המייצגות 'יום', 'לילה', 'זריחה' ו-'שקיעה'. אפשר בקלות לדבר על משל לא-מתאים, אך כאשר מסתכלים בארבע דמויות אלה, הן מופיעות ככל דבר מלבד משל לא-מתאים. אחת הדמויות מייצגת 'לילה'. למעשה, המחקר בתחום זה אינו מבאר במיוחד, כי תמצאו מוזכר בכל מקום

ששתי המצבות מתארות את לורנצו וג'וליאנו. לורנצו הוא ההוגה. אך, מחקר אוקולטי מאשר שההיפך הוא הנכון. מי שנתפס כלורנצו על-ידי היסטוריונים של האמנות הוא למעשה ג'וליאנו, ולהיפך.

אפשר להוכיח זאת מבחינה היסטורית בהתייחס לטבעם של שני האישים. הפסלים ניצבים על כן, וקרוב לוודאי שבמהלך הזמנים הם הוחלפו. אך זה לא מה שרציתי לומר. אני רק מסב את תשומת-לבכם לכך כדי להראות שבהיבט זה, מחקר חיצוני מחטיא את המטרה!

הדמות 'לילה' יכולה להיות מושא למחקר אמנותי יפה. המחווה, מנח הגוף עם הראש אשר נתמך על-ידי היד, הזרוע הממוקמת על הרגל – למעשה, אפשר לחקור מבחינה אמנותית את הסידור כולו של הדמות. אנו יכולים לסכם בכך שנאמר שאם מישהו היה רוצה לתאר את הגוף האתרי האנושי בפעילותו המלאה, אז הוא היה יכול להציגו בצורתה של דמות זו. זוהי המחווה החיצונית המבטאת ישות אנושית במנוחה. כאשר האדם ישן, גופו האתרי פעיל במיוחד. בדמות 'לילה', מיכאלאנג'לו יצר את המנח התואם. דמות זו מייצגת את התיאור המשמעותי ביותר של הגוף האתרי, או גוף-החיים, הפעיל.

הבה נעבור לדמות 'יום', הניצבת ממול. היא מביעה את הביטוי המושלם ביותר של ה'אני'; הדמות 'זריחה' – של הגוף האסטרלי; הדמות 'שקיעה' – של הגוף הפיסי. אלו אינם משלים, אלא אמיתות אשר נלקחו מהחיים, מונצחות עם חדירה אמנותית ראויה לציון. התרחקתי מידיעה זו, אך ככל שחקרתי אותה בדיוקנות רבה יותר, כך היא הלכה והתבהרה. אינני נדהם עוד מהאגדה שמקורה בפירנצה. היא מספרת שלמיכאלאנג'לו הייתה שליטה על הדמות 'לילה' וכאשר היה לבד עמה בקפלה, הדמות הייתה נעמדת ומתהלכת סביב. היות שהיא מייצגת את הגוף האתרי; זה לא מפתיע במיוחד. אני מזכיר זאת רק כדי להראות עד כמה הכול נעשה ברור ומובן, ככל שמתבוננים בדברים מההיבט של אוקולטיזם.

התרומה הגדולה ביותר להתפתחות החיים והתרבות הרוחיים תושג כאשר בני-אדם ייפגשו בצורה כזו שכל אחד יניח מראש את קיומו של הנסתר האוקולטי אצל האחר ואז יחוש אותו. אז יתבסס הקשר הנכון בין בני-אדם, והאהבה תחדור את הנפש בצורה אנושית באמת. האדם יפגוש את הזולת בצורה כזו שהוא יחוש את המסתורין המקודש שבו. רק בקשר מסוג זה שאפשר לטפח את הרגשות הנכונים של האהבה.

מדע הרוח לא יצטרך להדגיש ללא הרף את הטיפוח החיצוני של אהבה אנושית כללית, אך הוא יקבל דרך ידיעה אמיתית את כוח האהבה בנפש האדם.

הרצאה 5

החיים בין מוות ולידה-מחדש (1)

מינכן, 26 בנובמבר 1912

לעתים קרובות הוסבר שלא קל כל-כך לחקור את תחום האוקולטי ולתארו, כפי שנהוג לחשוב. אם אדם ירצה להתקדם בתחום זה, הוא ירגיש צורך לחקור שוב ושוב פרקים חשובים של מחקר רוחי. בחודשים האחרונים משימתי הייתה, בין דברים רבים אחרים, לערוך מחקרים חדשים על הנושא שעליו דיברנו כאן תקופות. כתוצאה ממחקרים אלו הופיעו היבטים חדשים.

היום נעסוק שוב בחיים שבין מוות ולידה-מחדש, אף על פי שאפשר לעשות זאת רק בקווים כלליים. אין זה אומר שמה שנאמר קודם צריך להשתנות באיזושהי צורה. דווקא בהקשר לפרק הנוכחי אין זה המקרה, אך בחקר של עובדות על-חושיות יש להתייחס אליהן תמיד מנקודות-מבט שונות ורבות ככל האפשר. לכן, היום נתייחס מנקודת-מבט אוניברסלית למה שהוצג בספריי תיאוסופיה¹⁰ ו-מדע הנסתר בקווים כלליים,¹¹ יותר מההיבט של התנסות אנושית ישירה. העובדות זהות, אך אל לנו לדמיין לעצמנו שאנו בקיאים בהן, כאשר הן תוארו מנקודת-מבט אחת בלבד. עובדות אוקולטיות הן כאלה שעלינו לנוע כביכול עמן ולבחון אותן מכל נקודת-מבט אפשרית. ביחס למדע הרוח, נפוצה הטעות ששיפוטים נעשים על-ידי בני-אדם שאולי שמעו טענות מסוימות אודות נושא מסוים מבלי שתהיה להם הסבלנות לאפשר למה שנאמר מהיבטים אחרים לפעול עליהם. יחד עם זאת, את האמיתות של מחקר רוחי אפשר להבין באמצעות היגיון בריא, כפי שצוין אתמול בהרצאה הפומבית.

היום לא נקדיש תשומת-לב רבה לשלב שבא מיד לאחר המוות, בו מתחילים החיים בקמאלוקה, אלא דווקא נתייחס לנקודת-הסיום של תקופת הקמאלוקה, ממנה מתחילים החיים ביסוד הרוחי. תקופה זו נמשכת עד שהנפש יורדת אל התגשמות חדשה ונכנסת שוב לחיים ארציים.

אפשר למסור משהו אודות נושאים אלה, כי כידוע לכם ראייה רוחית מביאה את האדם אל תוך אותו תחום בו הוא שוכן בין מוות ולידה-מחדש. בהתקדשות, אדם חווה, אמנם בדרך שונה, את אשר מתרחש בין מוות ולידה-מחדש. לכן, אפשר למסור משהו אודות תחום זה.

¹⁰ GA-9, הוצאת בדולח.
¹¹ GA-13, הוצאת בדולח.

ראשית, ברצוני להזכיר שתי נקודות בסיסיות של תפיסה רוחית, שתסייענה גם בהבנתנו את החיים לאחר המוות. לעתים קרובות, הוסבה תשומת-הלב להבדל הגדול בין החיים בעולם העל-חושי ובין החיים בעולם הפיסי-חומרי. למשל, תהליך ההכרה בעולם העל-חושי שונה לחלוטין מזה שעל האדמה. בעולם הפיסי, אובייקטים מתייצבים בפני חושינו על-ידי כך שהם יוצרים רשמים של צבע ואור בפני עינינו, רשמים של קול על אוזנינו ורשמים אחרים על איברי חושים אחרים. על-מנת לקלוט אובייקטים, עלינו לנוע בעולם. על-מנת לקלוט אובייקט מרוחק, עלינו להתקרב אליו. בקיצור, בעולם החושי עלינו לנוע כדי לקלוט דברים. ההיפך הוא הנכון ביחס לתפיסות על-חושיות. ככל שהנפש תהיה שקטה יותר, ככל שנרחיק כל מה שקשור לתנועה פנימית, ככל שנשאף פחות למשוך אלינו דברים, ככל שנהיה מסוגלים להמתין לאורך זמן רב יותר, כך גדלים הסיכויים שההתרשמות תופיע וההתנסות שנחוה ממנה תהיה אמיתית יותר. בעולם העל-חושי, עלינו לאפשר לדברים להתקרב אלינו. זוהי נקודה יסודית. עלינו לפתח שלוה פנימית ואז דברים יתחילו לזרום אלינו.

הנקודה השנייה שברצוני לציין היא הבאה. הדרך בה העולם העל-חושי ניצב מולנו תלויה במה שאנו מביאים עמנו מהעולם החושי הרגיל. זהו דבר חשוב. זה יכול לעורר קשיי נפש ניכרים בעולם העל-חושי. למשל, עשוי להיות כואב ביותר להיווכח בעולם העל-חושי שאהבנו אדם אהבה פחותה מזו שהיינו צריכים לאהבו, פחותה מהאהבה שהוא היה ראוי לה. עובדה זו ניצבת בפני המבט הרוחי של מי שחדר את העולם העל-חושי בעוצמה גדולה הרבה יותר מזו שהייתה יכולה להיות בעולם הפיסי. בנוסף, משהו אחר עשוי לגרום כאב רב לאדם בעל תודעה על-חושית. אף לא אחד מהכוחות שאנו יכולים לשאוב מהעולם העל-חושי, יכול לשנות או לשפר באיזושהי דרך קשר של נפש בעולם הפיסי שאנו מזהים שלא היה כשורה. בלתי-אפשרי לשפרו באמצעות כוחות הנשאבים מעולם הרוח. התנסות זו כואבת יותר לאין שיעור מאשר כל דבר שאנו עשויים להתנסות בו בעולם הפיסי. שני גורמים אלה ניצבים בפני תלמיד מדע הרוח אחרי התקדמות קלה בלבד. הם מופיעים מיד בחיים שבין מוות ולידה-מחדש. נניח שזמן קצר לאחר המוות אנו פוגשים אדם שמת לפנינו. אנו נתקלים בו ואנו חווים את כל הקשרים שהיו לנו עמו כאן על האדמה. אנו נמצאים יחד עם מי שמת לפנינו, באותו זמן או אחריו, ואנו חשים שכך היו הדברים בינינו בחיים. זה היה הקשר שלנו עמו. אך בעוד שבעולם הפיסי, כאשר אנו נוכחים לדעת שגרמנו אי-צדק למישהו ברגש או במעשה, ביכולתנו לבצע את התיקון המתאים; בחיים לאחר המוות איננו יכולים לעשות זאת באופן ישיר. שם ישנה תובנה ברורה של טבע הקשר, אך למרות המודעות המלאה שצריכה להיות שונה, איננו מסוגלים לשנות דבר. מלכתחילה, הדברים מוכרחים להישאר כפי שהם. הדיכאון שנגרם לרבים הוא בשל העובדה שאנו מודעים לחלוטין לדרך בה הקשר לא היה כראוי, אך הוא מוכרח להישאר כפי שהוא. יחד עם זאת, כל הזמן חשים שהוא היה צריך להיות אחרת. הלך-נפש זה צריך להיות מועבר לחיים לאחר המוות. לאחר המוות אנו נוכחים לדעת בעוצמה רבה ששגינו במהלך חיינו על האדמה, אך איננו מסוגלים לשנות דבר. בלי

קשר, הדברים צריכים להתנהל בדרכם הם. אנו מסתכלים לאחור במה שעשינו ועלינו לחוות בצורה מלאה את תוצאות פעולותינו, בודענו היטב שלא ניתן לשנות דבר.

אין זה נכון רק ביחס לקשרים עם בני-אדם אחרים, אלא גם ביחס למבנה כולו של נפשנו, התלוי במספר גורמים, לאחר המוות. תחילה, אתאר את החיים לאחר המוות בצורה של אימגינציות. אם ניקח את המילים 'חזיונות' או 'אימגינציות' במובן שהסברתי לכם אתמול, לא תיווצר אי-הבנה. האדם תופס את העולם הפיסי באמצעות איבריו החושיים. לאחר המוות, הוא חי בעולם של חזיונות, אך חזיונות אלה הם תמונות-ראי של הממשות. כפי שכאן בעולם הפיסי איננו תופסים מיד את הטבע הפנימי של השושנה, אלא את אדומיותה החיצונית, כך אין לנו תפיסה ישירה של ידיד או אח שמת, אלא אנו נתקלים בחזיון. אנו אפופים כביכול בענן של חזיונותינו, אך אנו יודעים בבחירות שאנו נמצאים יחד עם הישות האחרת. זהו קשר ממשי, למעשה ממשי יותר מאשר קשר בין בני-אדם על האדמה.

בתקופה הראשונה לאחר המוות, אנו קולטים נפש באמצעות תמונה. גם לאחר תקופת הקמאלוקה, החזיונות שמקיפים אותנו ואותם אנו חווים, מצביעים לאחור, על פי רוב, על מה שחוונו על האדמה. למשל, אנו יודעים שידיד שמת נמצא שם מחוצה לנו בעולם הרוח. אנו תופסים אותו דרך חזיונותינו. אנו חשים את עצמנו מאוחדים עמו לגמרי. אנו יודעים בדיוק כיצד אנו קשורים אליו. ברם, מה שאנו תופסים בעיקר הוא מה שקרה בינינו על האדמה. מלכתחילה, זה אופף אותנו בחזיון שלנו. הדבר העיקרי הוא מה שנשאר אחרי הקשר הארצי שלנו, כפי שאחרי תקופת הקמאלוקה אנו חיים בתוצאות הוויית-קיומנו הארצית. ענן החזיונות שאופף אותנו תלוי לחלוטין בדרך בה עברנו את הוויית-קיומנו הארצית.

בתקופה הראשונה של הקמאלוקה, הנפש אפופה, כמו בענן, באימגינציות שלה. בהתחלה הענן חשוך. זמן מה לאחר המוות, ראייה אימגינטיבית תופסת בהדרגה שענן זה מתחיל לקרן כאילו הוא מואר על-ידי קרני שמש של בוקר. כאשר מתווספת אינספירציה להכרה אימגינטיבית, אנו נוכחים לדעת שאנו חיים בענן של התנסויותינו הארציות. אנו אפופים בהן. אנו מסוגלים ליצור קשר רק עם אלה שמתו ועמם היינו בקשר על האדמה או עם אלה שעדיין שוהים על האדמה ומסוגלים להתעלות בתודעתם אל עולם הרוח. מה שאפיינו עבור הכרה אימגינטיבית כהארת הענן של חזיונותינו מצד אחד על-ידי אור מנצנץ, מצביע על התקרבות ההיררכיות אל תוך ישותנו. אנו מתחילים לחיות בתחום של רוחניות נעלה יותר. קודם לכן, היינו קשורים רק לעולם שהבאנו עמנו. עתה, החיים של ההיררכיות העילאיות מתחילים לקרן לעברנו, לחדור אותנו. אך, על-מנת להבין תהליך זה, עלינו לרכוש תובנה מסוימת על גדלים יחסיים הנתפסים באמצעות הכרה אימגינטיבית כאשר הנפש יוצאת מתוך הגוף הפיסי.

למעשה, דבר זה קורה בחצייתנו את שער המוות. ישותנו מתפשטת ונעשית גדולה יותר ויותר. אין זה רעיון קל לתפיסה, אך זה מה שקורה הלכה למעשה. רק על האדמה אנו מתייחסים לעצמנו כמוגבלים בתחום עורנו. לאחר המוות, אנו מתפשטים אל המרחבים האינסופיים. כאשר אנו מגיעים אל סוף תקופת

הקמאלוקה, אנו מתפשטים עד מסלול הירח סביב האדמה. בשפת האוקולטיזם, אנו הופכים לתושבי-ירח. ישותנו התפשטה במידה כזו שגבולה החיצוני תואם למסלול המותווה על-ידי הירח סביב האדמה. היום אין באפשרותי להיכנס אל תוך המיקומים היחסיים של כוכבי-הלכת. הסבר של מה שלא תואם לכאורה לאסטרונומיה האורתודוקסית, אפשר למצוא בהרצאות אשר ניתנו בדיסלדורף: *ההיררכיות הרוחניות והשתקפותן בעולם הפיסי: גלגל-מזלות, כוכבי-לכת, קוסמוס*.

כך, אנו ממשיכים לצמוח במרחב הקוסמי, במערכת הפלנטרית כולה, תחילה דרך מה שאוקולטיסט מכנה ספירת-מרקורי. כלומר, לאחר תקופת הקמאלוקה אנו הופכים לתושבי-מרקורי. אנו חשים באמת שאנו שוכנים במרחב קוסמי. כפי שבמהלך הוויית-קיומנו הפיסית, חשנו שאנו תושבי-האדמה, כך אנו חשים שאנו תושבי-מרקורי. אין ביכולתי לתאר את הפרטים עכשיו, אך ההתנסות המודעת הבאה מתקיימת. איננו אפופים עתה בחלק קטן של מרחב כמו במהלך הוויית-קיומנו הארצית, אלא הספירה הרחבה המוגבלת על-ידי מסלולו של מרקורי, נמצאת בתוך ישותנו. הדרך בה אנו חיים במהלך תקופה זו תלויה גם בדרך בה הכנו את עצמנו על האדמה – בכוחות שספגנו על האדמה כדי להתפתח לכדי קשר נכון או שגוי עם ספירת-מרקורי.

על-מנת להבין את העובדות הללו, ביכולתנו להשוות בין שני בני-אדם או יותר באמצעות מחקר רוחי; אנו ניקח שניים. למשל, הבה נתייחס לאדם אשר חצה את שער המוות עם גישה בלתי-מוסרית ואדם אחר אשר חצה את שער המוות עם גישת-נפש מוסרית. ישנו הבדל ניכר והוא מתברר כאשר מתייחסים לקשר בין בני-האדם לאחר המוות. עבור אדם בעל גישת-נפש מוסרית, התמונות קיימות, אופפות את הנפש ויכולה להיות לו דרגה מסוימת של קשר עם בני-אדם אחרים בכל מקום. זאת בשל גישתו המוסרית. אדם בעל גישת-נפש בלתי-מוסרית הופך בעולם הרוח לסוג של מתבודד. הוא יודע שהאדם האחר נמצא עמו, אך אין הוא יכול לצאת מתוך הכלא של ענן האימינציות שלו ולהתקרב אליו. אי-מוסריות הופך אותנו למתבודדים בעולם הרוח ומוביל אותנו לבדידות. זהו קשר סיבתי חשוב בין מוות ולידה-מחדש.

הדבר נכון גם ביחס להמשך מהלך האירועים. בתקופה מאוחרת יותר, לאחר המעבר דרך ספירת-מרקורי, שבשפה האוקולטית מכונה ספירת-ונוס, אנו חשים שאנו תושבי-ונוס. שם בין מרקורי וונוס, היכן שענן החזיונות שלנו מואר מבחוצך, ישויות ההיררכיות העילאיות יכולות להתקרב לישות האנושית. שוב, הדבר תלוי בכך אם הכנו את עצמנו באופן הנכון כך שנתקבל כרוחות חברתיות בדרגות של ההיררכיות ונהיה בקשר עמן, או אם ניאלץ לעבור אותן כמתבודדים. בין אם אנו רוחות חברתיות ובין אם אנו רוחות מתבודדות, תלוי בגורם נוסף. בעוד שבספירה הקודמת אפשר היה להיות חברתי רק אם תכונה זו הוכנה על האדמה כתוצאה ממוסריות, הרי שבספירת-ונוס הכוח המוביל אותנו לקהילה, לסוג של חיים חברתיים, תלוי בגישתנו הדתית על האדמה. קרוב לוודאי שנגזור על עצמנו להיות מתבודדים בספירת-ונוס אם לא נצליח לפתח רגשות דתיים במהלך חיינו הארציים, רגשות של אחדות עם האינסופי, עם האלוהי.

מחקר אוקולטי מבחין בכך שכתוצאה מנטייה אתיאסטית בנפש, מדחיית הקשר של הסופי שלנו עם הטבע האינסופי, האדם נועל את עצמו בתוך הכלא שלו עצמו. זוהי עובדה שחסידיים של האיחוד המוניסטי, עם אמונתם שאינה מעודדת גישה דתית אמיתית, מכינים את עצמם למצב בו הם לא יוכלו עוד ליצור איזשהו איחוד מוניסטי, אלא כל אחד מהם יוכנס לכלא הפרטי שלו!

זה לא נועד להיות עיקרון על-פיו יש לבסס שיפוטים. זוהי עובדה אשר ניצבת בפני התבוננות אוקולטית, כתוצאה מגישת-נפש דתית או לא-דתית במהלך החיים הארציים. דתות רבות שונות נוסדו על האדמה במהלך האבולוציה, כולן נובעות מיסודן ממקור משותף. מייסדיהן היו צריכים להתחשב במזג העמים השונים, באקלים ובגורמים נוספים, על-פיהם הדתות היו צריכות להיות מותאמות. לכן, טבע הדברים הוא כזה שנפשות לא הגיעו אל ספירת-ונוס עם תודעה דתית משותפת, אלא עם תודעה כזו שנולדה מתוך אמונתם הייחודית.

רגשות ברורים כלפי הרוחי אשר צבועים באמונה דתית זו או אחרת, גורמים לכך שבספירת-ונוס לאדם יש קהילה רק עם בעלי רגשות דומים, שהייתה להם אותה אמונה במהלך החיים הארציים. בספירת-ונוס, בני-אדם מופרדים על-פי אמונתם. על האדמה הם חולקו לגזעים על-פי מאפיינים חיצוניים. אף-על-פי שתצורת הקבוצות בספירת-ונוס תואמת באופן כללי לקבוצות בני-האדם כאן על האדמה, כי קשרי גזע קשורים לדתות, הקבוצות לא תואמות מכיוון שהן נוצרות על-פי ההבנה של דת מסוימת. כתוצאה מההתנסות הקשורה לדת מסוימת, נפשות אופפות את עצמן בגבולות מסוימים. בספירת-מרקורי לאדם יש, מעל לכול, הבנה כלפי אלה שעמם היה לו קשר על האדמה. אם הייתה לו גישת-נפש מוסרית, הרי שבספירת-מרקורי יהיה לו קשר ממשי עם אלה שעמם היה לו קשר במהלך חייו הארציים. בספירת-ונוס, הוא נלקח אל אחת מהקהילות הדתיות הגדולות ביותר אליה השתייך במהלך הוויית-קיומו הארצית בשל מבנה נפשו.

הספירה הבאה היא ספירת-שמש בה אנו חשים את עצמנו כתושבי-שמש לתקופה מוגדרת בין מוות ולידה-מחדש. במהלך תקופה זו אנו לומדים לדעת את טבע השמש, שהינו שונה מאוד ממה שהאסטרונומיה מתארת. כאן מדובר שוב בלחיות נכון בספירת-שמש. עתה, יש לנו התנסות בולטת והיא עולה בנפש כמו כוח אלמנטרי, שכל הבידולים בין נפשות אנוש מוכרחים להיפסק. בספירת-מרקורי, אנו מוגבלים פחות או יותר לחוג בני-האדם שעמם היה לנו קשר על האדמה. בספירת-ונוס, נוה לנו עם אלה שהיו להם התנסויות דתיות דומות לשלנו על האדמה ואנו עדיין מוצאים סיפוק רק במסגרת קהילות אלה. אך, בספירת-שמש הנפש תהיה מודעת לבדידות עמוקה, אם לא תהיה לה הבנה לנפשות הנכנסות אל תוך ספירה זו, כמו המקרה עם פליקס בלדה, למשל. בזמנים קדומים, התנאים היו כאלה שבספירת-ונוס נפשות נמצאו במחוזות של הדתות השונות, ומצאו בהן הבנה. היות שכל הדתות נבעו ממקור משותף, כאשר אדם נכנס אל תוך

ספירת-שמש, היה בו כל-כך הרבה מהמורשת המשותפת הקדומה שהוא היה יכול להתקרב אל כל הנפשות האחרות בספירת-שמש ולהיות יחד עמן, להבין אותן, להיות רוח חברתית ביניהן.

בתקופות קדומות יותר של האבולוציה, נפשות לא היו יכולות לעשות הרבה עם עצמן על-מנת לספק את הכמיהה שעלתה שם. היות שגרעין אנושי משותף היה קיים במין האנושי בלי התערבות אנושית, נפשות היו יכולות לקיים קשר עם נפשות אחרות אשר השתייכו לדתות אחרות. בברהמיניות הקדומה, בדת הסינית ובדתות אחרות על האדמה, היה כל-כך הרבה מהגרעין המשותף של דת, שנפשות בספירת-שמש מצאו את עצמן באותו משכן קדמון, מקור כל חיי הדתות. דבר זה השתנה בתקופה האמצעית של האדמה. הקשר עם המקור הקדמוני של הדתות אבד והוא יוכל להימצא שוב רק באמצעות ידיעה אוקולטית. כך, בשלב הנוכחי של האבולוציה, אדם מוכרח גם להכין את עצמו לכניסה אל ספירת-שמש בעודו על האדמה, כי שם קהילה לא נוצרת מעצמה. זהו גם היבט של חשיבותה של מיסטריות גולגתא, של הכריסטיאניות. בזכותה, בני-אדם בשלב הנוכחי של האבולוציה יכולים להכין את עצמם על האדמה כך שבספירת-שמש תוכל להיווצר קהילה אוניברסלית. לשם כך, על רוח-שמש, הכריסטוס, היה לרדת מטה אל האדמה. מאז בואו, התאפשר לנפשות על האדמה למצוא דרך אל קהילה אוניברסלית בספירת-שמש בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש.

אפשר להוסיף דברים רבים אשר יתמכו באוניברסליות הנובעת ממיסטריות הכריסטוס, כאשר היא מובנת כהלכה. רבות נאמר במהלך השנים, אך מיסטריות הכריסטוס יכולה להיות מוארת שוב ושוב מהיבטים חדשים. לעתים קרובות, נאמר שדגש מיוחד על מיסטריות הכריסטוס, יוצר דעות קדומות נגד דתות אחרות וזה נאמר כי בתנועתנו האנתרופוסופית במרכז אירופה הושם דגש מיוחד על כך. טענה כזו אינה מובנת. המשמעות האמיתית של מיסטריות הכריסטוס התגלתה רק מההיבט האוקולטי בזמנים המודרניים. אילו בודהיסט היה אומר: "אתם ממקמים את הכריסטיאניות מעל לבודהיזם משום שאתם מייחסים תפקיד מיוחד לכריסטוס שלא מצוין בספרי המקודשים, ולכן יש לכם דעה קדומה נגד הבודהיזם", הרי שזה היה מובן כמו אם בודהיסט היה טוען שבלתי-אפשרי לקבל את ההשקפה הקופרניקאית של היקום, כי גם היא אינה מופיעה בכתביו המקודשים. לעובדה שדברים מתגלים בזמן מאוחר יותר אין שום קשר להצדקה שווה של אמונות דתיות.

מיסטריות גולגתא היא כזו שלא ניתן להתייחס אליה כזכות מיוחדת. זוהי עובדה רוחית-מדעית שאפשר לאמת על-ידי כל מערכת דתית, כפי שניתן לעשות ביחס למערכת הקופרניקאית. אין מדובר בהצדקת איזושהי דת שעד עתה כשלה להבין את מיסטריות גולגתא, אלא דווקא מדובר בתפיסת העובדה הרוחית-מדעית של גולגתא. אם זה לא ברור, אז יהיה ברור עוד פחות לדבר על השוואה מופשטת בין כל הדתות ולומר שיש לקבל דמיון מופשט ביניהן. אין להשוות את הדתות השונות למה שהכריסטיאניות הפכה להיות כדת, אלא עם המהות הפנימית של הכריסטיאניות עצמה.

קחו את הדת ההינדית. לדת זו לא מתקבלים בני-אדם שאינם הינדים. היא קשורה לעם מסוים וזה נכון לגבי רוב הדתות העתיקות. הבודהיזם פרץ את המגבלה הזאת; יחד עם זאת אם הוא מובן כהלכה, גם הוא מתייחס לקהילה מסוימת. עתה, הבה נתייחס לעובדות החיצוניות. אילו הייתה לנו באירופה דת דומה לדת ההינדית למשל, אז היה עלינו להישבע אמונים לאל הקדום, ווטן. ווטן היה אל לאומי, אל הקשור לשישלת גזע מוגדרת. אך מה קרה למעשה במערב? לא התקבל אל לאומי, אלא ככל שהדבר נוגע לחייו החיצוניים, אישיות זרה. ישוע מנצרת התקבל מבחוץ. בעוד שלדתות האחרות יש ביסודן משהו אגואיסטי במובן הדתי והן אינן רוצות לפרוץ את גבולותיהן, הרי שהמערב נעשה ייחודי בכך שהוא דחה את המערכת הדתית האגואיסטית שלו – למשל, דת ווטן הקדומה – ולטובת מהותו הפנימית קיבל אימפולס שלא צמח מתוך בשרו ודמו. ככל שהדבר נוגע למערב, הכריסטיאניות אינה דת אגואיסטית כפי שהדתות האחרות היו עבור עמים שונים. זהו גורם בעל חשיבות ניכרת שגם נובע מהתרחשויות חיצוניות. זה מקדם את האוניברסליות של הכריסטיאניות בהיבט נוסף, אם הכריסטיאניות ממקמת באמת את מיסטריית גולגתא במרכז האבולוציה של האנושות.

הכריסטיאניות עדיין לא התקדמה מספיק בהתפתחותה, כי אפילו עכשיו שני היבטים עדיין לא הובחנו בבירור. הם יובחנו רק בהדרגה. במובן האמיתי של מיסטריית גולגתא, מיהו כריסטיאני? כריסטיאני הוא מי שיודע שמהו ממשי קרה במיסטריית גולגתא, שרוח-שמש חיה בכריסטוס, שהכריסטוס מזג את ישותו על האדמה, שהכריסטוס מת עבור כל בני-האדם. אף על פי שיוחנן הצהיר שהכריסטוס מת לא רק עבור היהודים, אלא גם עבור עובדי-האלילים, מילים אלה אינן מובנות גם בימינו. הכריסטיאניות תובן רק לאחר שיבינו שהכריסטוס ביצע את המעשה בגולגתא עבור כל בני-האדם. שכן הכוח הממשי אשר זרם מגולגתא הוא דבר אחד, הבנתו היא דבר אחר. יש לשאוף לדעת מי היה הכריסטוס באמת. מאז מיסטריית גולגתא אפשר לבטא את גישתנו כלפי כל אדם רק בדרך הבאה: לא חשוב מהי דתך, הכריסטוס מת גם עבורך, וחשיבותו עבורך זהה לחשיבותו עבור כל אדם אחר.

הבנה אמיתית של מיסטריית גולגתא מובילה לגישה שאנו שואלים את עצמנו ביחס לכל אדם שאנו פוגשים: "איזו מידה של כריסטיאניות אמיתית יש בו, בלי קשר לאמונותיו המסוימות?" היות שעל האדם לרכוש במידה הולכת וגוברת תודעה ביחס למה שהינו ממשי בו, הרי לדעת משהו על מיסטריית גולגתא הינו באופן טבעי אידיאל נשגב. עם הזמן, זה יהפוך נפוץ יותר ויהיה קשור לצורך להבין את מיסטריית גולגתא. אך, זה שונה מהרעיון שעשוי להיות למישהו על מיסטריית גולגתא, על האוניברסליות שלה שתופסת עבור כל הישיות האנושיות. כאן, הדבר החיוני הוא שהנפש תחוש שזה הופך אותנו לישויות חברתיות בספירת-שמש. אם נחוש שאנו אפופים בדת מסוימת, הרי ששם נהיה מתבודדים. נהיה ישויות חברתיות בספירת-שמש אם נבין את האוניברסליות של מיסטריית גולגתא. אז, בספירת-שמש נוכל למצוא

קשר אל כל ישות שתתקרב אלינו. כתוצאה מהתובנה שאנו רוכשים במהלך החיים הארציים במסגרת שלב האבולוציה שלנו על מיסטריות גולגתא, אנו הופכים לישויות המסוגלות לנוע באופן חופשי בספירת-שמש.

למה אנו צריכים להיות מסוגלים במהלך תקופה זו שבין מוות ולידה-מחדש?

עתה, אנו מגיעים לעובדה שהינה חשובה ביותר עבור האוקולטיזם המודרני. אותם בני-אדם שחיו על האדמה לפני מיסטריות גולגתא – מה שאני אומר עכשיו נכון מיסודו, אף שלא בצורה מפורטת – מצאו את הכתר של הכריסטוס בספירת-שמש עם הכריסטוס. הם היו מסוגלים לזהותו כי המורשת הקדומה של המקור המשותף של כל הדתות עדיין חי בתוכם. אך, רוח-הכריסטוס ירדה מהשמש ובמיסטריות גולגתא היא זרמה אל תוך חיי האדמה. הוא עזב את השמש ורק התמונה האקאשית של הכריסטוס נמצאת בספירת-שמש, בין מוות ולידה-מחדש. הכתר אינו מוחזק על-ידי הכריסטוס הממשי. עלינו להעלות מן האדמה את המושג של הקשר החי שלנו עם הכריסטוס כדי שבאמצעות התמונה האקאשית יהיה לנו קשר חי עמו. אז, יתאפשר לנו לקבל את הכריסטוס גם מספירת-שמש ויתאפשר לו לעורר בנו את כל הכוחות הנחוצים כדי שנעבור את ספירת-שמש בדרך הנכונה.

מסענו בין מוות ולידה-מחדש ממשיך. מהתחום הארצי שאבנו, באמצעות גישת-נפש מוסרית ודתית, את הכוח לחיות כביכול עם הישויות האנושיות עמן היינו יחד על האדמה, ולאחר מכן עם ההיררכיות העילאיות. אך, כוח זה נעלם בהדרגה, נעשה מעומעם יותר ויותר ומה שנשאר ביסודו של דבר, זהו הכוח שאנו שואבים ממיסטריות גולגתא בהיותנו על האדמה. כדי שנמצא את דרכנו בספירת-שמש, מופיע שם נושא-אור חדש, ישות שאותה מוכרחים אנו להכיר בכוחה הקדמוני. אנו מביאים עמנו מהאדמה הבנה של הכריסטוס, אך כדי לעלות שלב נוסף כך שנוכל להתקדם במרחבי היקום מספירת-שמש אל ספירת-מרס, עלינו להכיר את הכתר השני הניצב מאחורי הכתר של הכריסטוס בשמש. דבר זה אפשרי פשוט בשל העובדה שאנו ישויות אנוש. מכתר שני זה אנו לומדים לדעת את הישות השנייה שיחד עם הכריסטוס, מובילות אותנו הלאה. ישות שנייה זו היא לוציפר. אנו לומדים להכיר את לוציפר ובאמצעות הכוחות שהוא מסוגל להעניק לנו, אנו יכולים להתקדם במסע דרך הספירות של מרס, יופיטר וסטורן.

אנו ממשיכים להתפשט במרחבים הקוסמיים, אבל כאשר אנו עוברים מעבר לספירת-סטורן, מצב תודעתנו משתנה. אנו נכנסים לסוג של דמדומים קוסמיים. איננו יכולים לכנות זאת שינה קוסמית, אלא דמדומים קוסמיים. עתה, בפעם הראשונה, כוחות הקוסמוס כולו יכולים לפעול עלינו. הם פועלים מכל הכיוונים ואנו קולטים אותם בתוך ישותנו. כך, לאחר שהתרחבנו בספירות, ישנה תקופה בין מוות ולידה-מחדש שבה כוחות הקוסמוס כולו זורמים אל תוך ישותנו מכל הכיוונים, מכל הממלכות זרועות-הכוכבים, כביכול. אז, אנו מתחילים לחזור חזרה, לעבור דרך הספירות השונות מטה עד ספירת-ונוס, להתכווץ ולהפוך קטנים ביותר עד שמגיע הזמן שבו ביכולתנו להתאחד שוב עם זרע אנושי ארצי.

איזה סוג של ישות הננו כאשר אנו מתאחדים עם זרע זה? אנו הישות שתיארנו, אך קיבלנו אל תוכנו את הכוחות מהקוסמוס כולו. מה שאנו מקבלים במהלך המסע החוצה, תלוי במידה בה הכנו את עצמנו אליו והקארמה שלנו מתעצבת על-פי הדרך בה חיינו עם בני-האדם שפגשנו במהלך החיים על האדמה. הכוחות שבאמצעותם מתבצעת התאמה בחיים ארציים חדשים, נבנים כתוצאה מהימצאות יחד עם אותם בני-אדם לאחר המוות. בלידה, ישות שהתכווצה לממדים זעירים ביותר, אך ספגה אל תוכה את הכוחות של מרחבי הקוסמוס כולו, מתאחדת עם הזרע האנושי הפיסי. כאשר אנו מתגשמים שוב על האדמה, אנו נושאים את הקוסמוס כולו בתוכנו. אפשר לומר שאנו נושאים את הקוסמוס הזה בתוכנו בדרך בה הוא יכול להתאחד עם הגישה, בהתאמה עם הוויית-קיומנו הארצית הקודמת, שהבאנו עמנו בנפשותינו במסע החוצה כאשר התפשטנו בספירות.

צריכה להיות הסתגלות כפולה. אנו מסתגלים לקוסמוס כולו ולקארמה הקודמת שלנו. העובדה שישנה גם הסתגלות לקארמה הקודמת שמוכרחה להיות הגעה להרמוניה בקוסמוס, באה אליי בדרך יוצאת-דופן במהלך המחקרים בחודשים האחרונים בהקשר למקרים אינדיבידואליים. אני אומר במפורש מקרים אינדיבידואליים, כי איני רוצה לקבוע בכך חוק כללי. כאשר אדם חוצה את שער המוות, הוא מת בקונסטלציה מסוימת של כוכבים. לקונסטלציה זו יש משמעות עבור המשך חיי-הנפש שלו, כי היא נשאת שם כחותם. בנפשו נשאת השאיפה להיכנס אל תוך אותה קונסטלציה בלידה-מחדש, לעשות שוב צדק עם הכוחות אשר התקבלו ברגע המוות. זוהי נקודה מעניינת שאם אדם מפענח את הקונסטלציה במוות ומשווה אותה לקונסטלציה של הלידה המאוחרת יותר, הוא יגלה שהן תואמות במידה רבה. יש לזכור שהאדם נולד בנקודה אחרת על האדמה, נקודה התואמת לקונסטלציה זו. למעשה, הוא מותאם לקוסמוס, משתייך לקוסמוס, ובכך נוצר איזון בנפש בין החיים האינדיבידואליים והחיים הקוסמיים.

פעם קאנט אמר בצורה יפה מאוד שהיו שני דברים אשר רוממו את רוחו במיוחד – השמים זרועי-הכוכבים מעליו וחוקי המוסר בפנימיותו. זהו ביטוי יפה בכך שהאוקולטיזם מאשר אותו. שניהם אותו דבר – השמים זרועי-הכוכבים מעלינו ומה שאנו נושאים בתוכנו כחוקי מוסר. שכן עם התפשטותנו במרחבי הקוסמוס בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש, אנו מכניסים את השמים זרועי-הכוכבים לתוכנו ואז אנו נושאים בנפש, כגישתנו המוסרית, תמונת-ראי של השמים זרועי-הכוכבים. כאן, אנו נוגעים באחת הנקודות שבהן האנתרופוסופיה יכולה רק להתפתח לכדי רגש כלפי המוסרי-אוניברסלי. מה שמופיע כתורה מותמר מיד לכדי אימפולסים מוסריים של הנפש. כאן, האדם חש אחריות מלאה כלפי ישותו שלו, שכן הוא נוכח לדעת שבתקופה שבין מוות ולידה-מחדש, הקוסמוס כולו פעל על ישותו והוא אסף את מה שהוא שאב מהקוסמוס. הוא אחראי כלפי הקוסמוס כולו, שכן בפנימיותו הוא נושא את הקוסמוס כולו.

נעשה ניסיון לבטא רגש זה במבחן הנפש,¹² במונולוג של קפציוס, בו נאמר: "בחשיבתך, מחשבות-עולם אורגות..." תשומת-לב מופנית לחשיבות עבור הנפש כאשר היא חשה שזוהי חובתו המקודשת של האדם לממש את הכוחות שהוא שאב מן הקוסמוס, ולהשאיר את הכוחות הללו ללא שימוש הינו החטא הגדול ביותר.

מחקרים ממשיים הראו שאנו מכניסים את הקוסמוס כולו אל תוך ישותנו ומגלים אותו שוב בהוויית-קיומנו הארצית. מהכוחות שהאדם נושא בפנימיותו, רק מעטים מקורם באדמה. אנו חוקרים את האדם בהקשר לכוחות הפועלים בגוף הפיסי, בגוף האתרי, בגוף האסטרלי וב'אני'. כמובן, הכוחות הפועלים על גופנו הפיסי מגיעים אלינו מהאדמה, אך איננו יכולים להפיק ישירות מהאדמה את הכוחות שאנו זקוקים להם עבור הגוף האתרי. כוחות אלה יכולים להתקרב אלינו רק בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש, במהלך התקופה בה אנו מתפשטים בספירות הפלנטריות. אם אדם יכניס גישת-נפש בלתי-מוסרית אל תוך ספירות אלה, הוא לא יהיה מסוגל לשאוב את הכוחות הנכונים במהלך התקופה שבין מוות ולידה-מחדש. אדם שלא פיתח אימפולסים דתיים אינו יכול לשאוב את הכוחות הנכונים בספירת-ונוס, וכך הכוחות הנחוצים באתרי עשויים להיעלם. כאן אנו רואים את הקשר הקארמתי הקיים בין מחזורי-חיים מאוחרים לבין מחזורי-חיים קודמים. דבר זה מצביע על הדרך בה הידיעה שאנו רוכשים באמצעות האוקולטיזם עשויה להפוך לאימפולסים עבור חיי-הנפש שלנו וכיצד המודעות למה שהננו הווים יכולה להוביל אותנו לכך שנקיים חיים רוחיים יותר.

מה שהוכן על-ידי מיסטריות גולגתא נחוץ בשלב הנוכחי של האבולוציה כך שהאדם יוכל לחיות בדרך הנכונה בספירת-שמש, בין מוות ולידה-מחדש. על מדע הרוח להגשים שהאדם יהיה במצב בו הוא יוכל לצמוח אפילו מעבר לספירת-שמש עם התודעה האנושית-אוניברסלית, החברתית מבחינה רוחית, שנחוצה שם. ככל שהדבר נוגע לספירת-שמש עצמה, מספיק הקשר שנחווה עם מיסטריות גולגתא. אך, כדי לשאת רגש והבנה של האנושי-אוניברסלי מעבר לספירת-שמש, עלינו להיות מסוגלים לתפוס, במובן אנתרופוסופי, את הקשר בין הדתות השונות. עלינו לצמוח מעבר לדת מוגבלת על גווני הרגש המסוימים שלה, ולהבין כל נפש, בלי התחשבות באמונתה. מעל לכול, דבר אחד הקשור לאימפולס הכריסטוס מתגשם בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש. הוא טמון במילים: "פִּי בְּמָקוֹם אֲשֶׁר שְׁנַיִם או שְׁלוֹשָׁה נְאֻסְפִים לְשֵׁמִי, שָׁם אֲנִי בָּתוֹכָם".¹³ המפגש של שניים או שלושה לא נקשר על-ידי הכריסטוס עם אמונה זו או אחרת. האפשרות שהוא יהיה ביניהם מתקיימת כל עוד הם מתאחדים בשמו.

¹² אחד מארבעה מחזות המיסטריות של רודולף שטיינר: ① שער ההתקדשות (1910) The Portal of Initiation; ② מבחן הנפש The Soul's Probation (1911); ③ שומר הסף The Guardian of the Threshold (1912); ④ התעוררות הנפש The Soul's Awakening (1913).

¹³ מתי, פרק יח', פסוק 20.

מה שטופח במשך שנים, על-ידי ההצגות של מחזות המיסטריות, ובמיוחד המחזה האחרון שומר הסף, צריך לספק הבנה רוחית-מדעית למה שהינו חיוני בתקופתנו. מצד אחד, עלינו לרכוש קשר לאימפולס הכריסטוס; מצד שני, לכוחות המתנגדים לו – האימפולסים של לוציפר ואהרימן. עלינו להבין שברגע שאנו יוצאים מהמאיה, עלינו להתמודד עם ישויות המשחררות כוחות בקוסמוס. מתקרב יותר ויותר הזמן באבולוציית האנושות שבו עלינו ללמוד להבחין בין המהות היסודית לבין התורה. אין שום מקום בו הדבר ברור כל-כך כמו בהקשר עם מיסטריות גולגתא. המהות חיונית, לא רק תוכן המילים.

ברצוני שהדברים הבאים ייבחנו באופן מדויק. למעשה, קל יותר להתמודד עם בני-אדם אשר בוחנים את מה שנאמר מתוך מקורות אוקולטיים. בדתות האחרות אין שום דבר הדומה לעומקים המתגלים דרך מיסטריות גולגתא.

דעה קדומה מסוימת עדיין שלטת כיום. בני-אדם מדברים כאילו דברים צריכים לקרות בעולם כפי שהם קורים בבית-ספר, כאילו הכול תלוי במורה העולם. אך, הכריסטוס אינו מורה העולם, אלא 'איש-מעש' של העולם, מי שהגשים את מיסטריות גולגתא, שבישותו צריכים להכיר. זוהי הנקודה. אין מדובר רק במילים, רק בתוכן הדוקטרינרי שאנו לומדים מהמילים היפות אשר נאמרות על-ידי הכריסטוס: "אַלֵּהִים אַתֶּם!". אנו לומדים זאת גם מן העובדה שהוא ציין שוב ושוב שהאדם מגשים את הנעלה ביותר כאשר הוא נוכח לדעת שהאל שוכן בטבעו שלו. מילים אלה של הכריסטוס מהדהדות בעולם: 'היו מודעים לכך שאלוהים אתם!'. אפשר לומר שזו הוראה גדולה!

ברם, אותה הוראה מהדהדת ממקורות אחרים. בברית-הישנה, היכן שמתוארת תחילת האבולוציה של האדמה, לוציפר אומר: "וְהָיְתָם כְּאֱלֹהִים!". אותו תוכן דוקטרינרי נאמר הן על-ידי לוציפר והן על-ידי הכריסטוס – "וְהָיְתָם כְּאֱלֹהִים!", אך עבור האדם המשמעות של האמירה האחת מנוגדת לשנייה. אכן, קריאות רמות מהדהדות במילים אלה אשר נאמרות פעם אחת על-ידי המפתח ופעם שנייה על-ידי המושיע, הגואל והמשקם של ישות האדם.

בין מוות ולידה-מחדש הכול תלוי בהכרת **הישות**. בספירת-שמש, הסכנה הגדולה ביותר היא לתפוס את לוציפר כאילו שהוא הכריסטוס, כי שניהם משתמשים באותן מילים כביכול, נותנים את אותה הוראה ומשניהם מהדהדות אותן מילים. הכול תלוי ב**ישות**. מי היא הישות הדוברת – זוהי הנקודה, לא התוכן הדוקטרינרי, כי הדבר החשוב הוא הכוחות הממשיים הפועמים בעולם. בעולמות העילאיים, ומעל לכול במה שפועל בספירות הארציות, אנו מבינים את המילים כיאות רק כאשר אנו מזהים מאיזו ישות הן נובעות. לעולם לא נוכל לדעת את דרגתה של ישות מהמילה בלבד, אלא רק על-ידי הבנת ההקשר כולו בו ניצבת אותה ישות. הדוגמה של המילים שבני-האדם הם כמו אלים, היא אישור מוחלט לכך.

אלו הן עובדות חשובות של האבולוציה. הן מבוטאות לא בשל תוכנן, אלא בשל הרוח שהן נושאות, כך שבנפשות בני-האדם יוכלו לעלות רגשות אשר צריכים להיות תוצאה של מילים מסוג זה. אם הרגשות

נשארים אצל אלה שספגו אמיתות מסוג זה, גם אם המילים עצמן נשכחו, הרי שבסופו של דבר לא הרבה הולך לאיבוד. הבה ניקח מקרה קיצוני יותר. הבה נניח שהיה מישהו בינינו שהיה שוכח כל מה שנאמר עתה, אך היה זוכר רק את הרגש היכול לזרום ממילים כאלה. אף-על-פי-כן, אדם כזה היה מקבל מידה מספקת, במובן אנתרופוסופי, ממה שמשמע מהן.

ככלות הכול, עלינו להשתמש במילים ומילים נשמעות לפעמים תיאורטיות. עלינו להסתכל במהות הפנימית שמבעד למילים ולקלוט זאת בנפש. אם האנתרופוסופיה תיתפס במהותה הפנימית, העולם ילמד להבין דברים רבים, במיוחד בהקשר עם אבולוציית האנושות. כאן, ברצוני לצטט שתי דוגמאות הקשורות באופן חיצוני, ולא דווקא באופן פנימי, למחקריי האוקולטיים האחרונים. הן הדהימו אותי כי הן הראו כיצד אמת אשר התבססה באופן אוקולטי תואמת למה שבא לעולם דרך בני-אדם בעלי הראיה ויכולה להתגלות מחדש במה שכבר קיים בעולם.

עסקתי רבות בהזמרה. לאחרונה, העובדה שלא ניתן לשנות דבר לאחר המוות, שקשרים נשארים כפי שהם, ניצבה בפני נפשי בצורה חיה. למשל, אם בחיים אדם קשור בדרך מסוימת אל אדם אחר והוא לא אהב אותו, לא ניתן לשנות זאת. בזכרנו זאת, אם אדם יקרא את הקטעים של הזמרה בהם הוא מתאר את העולם שמעבר כמקום בו החיים הופכים בלתי-ניתנים לשינוי, אז הוא יתחיל להבין את עומקן של מילים אלה אודות התחום בו דברים אינם ניתנים עוד לשינוי. זוהי התנסות נפלאה להשוות את הידיעה העצמית עם מה שמבוטא כאמת אוקולטית חשובה על-ידי 'הזמרה העיוור', הרואה הרוחי, בשיר עלילה זה!

עובדה נוספת הדהימה אותי, ואף שניסיתי להתנגד לה בחזקה כי היא נראתה לי לא מתקבלת על הדעת, גיליתי שבלתי-אפשרי לעשות זאת. רבים מכם מכירים את קברי מדיצי בפירנצה מאת מיכאלאנג'לו, עם הפסלים של ג'וליאנו ולורנצו דה מדיצי וארבע דמויות אלגוריות. בדרך-כלל, מתעלמים מהיסוד האמנותי של דמויות אלה. הן נראות כאלגוריות עקרות. דמויות אלה, עם חריג אחד, לא היו גמורות, ויחד עם זאת הן לא עושות רושם של אלגוריות בלבד. במדריכים נמסר לנו שהפסל של ג'וליאנו ניצב בצד אחד ופסלו של לורנצו בצד שני. למעשה, הם הפוכים. הפסל שנאמר עליו שהוא של לורנצו, הוא דווקא של ג'וליאנו, ולהיפך. זה נכון, אך כמעט בכל ספר אמנות או היסטוריה, העובדות נמסרות בצורה שגויה. נראה שהתיאורים אינם מוסרים שמקומותיהם של הפסלים הוחלפו פעם. הם אינם ניצבים עוד במקומות שבהם מיכאלאנג'לו מיקם אותם מלכתחילה. אך, ברצוני לדבר בעיקר אודות ארבע הדמויות. לרגלי אחד הפסלים של מדיצי אנו מוצאים את הדמויות 'לילה' ו-'יום'; ולרגלי הפסל השני, את הדמויות 'זריחה' ו-'שקיעה'.

כפי שציינתי, בהתחלה התנגדתי למה שאני עומד לומר עתה אודותן. הבה נתחיל בדמות 'לילה'. נניח שאדם משתקע בכל מה שהוא רואה, בכל תנוחת-גוף (בספרים מעירים בצורה חסרת היגיון שזוהי תנוחת-גוף שאדם ישן אינו יכול לסגל). אם, לאחר בחינת כל תנוחת-גוף, כל תנועה של הגפיים, אדם ישאל את עצמו: כיצד יכול היה אמן לתאר את הדמות האנושית אילו רצה לתאר את הפעילות הגדולה ביותר של

הגוף האתרי בשינה, אז היה עליו לעשות זאת מתוך האינסטינקטים האמנותיים שלו בדיוק כפי שמיכאלאנג'לו עשה בדמות זו. הדמות 'לילה' תואמת למנח של הגוף האתרי. איני אומר שמיכאלאנג'לו היה מודע לזה. הוא פשוט עשה זאת.

עתה, הבה נסתכל בדמות 'יום'. אין זו אלגוריה עקרה. ראו שהאיברים הנמוכים יותר של הישות האנושית סבילים יותר והאגו פעיל במידה ניכרת. זהו הביטוי של הדמות 'יום'. אילו היינו רוצים לבטא בתנוחת-גוף את פעולת הגוף האסטרלי בפעלו באופן חופשי כאשר האיברים האחרים נמצאים בחוסר-פעילות, אז היינו מוצאים זאת באלגוריה המכונה 'זריחה'. ואילו היינו רוצים לבטא את המצבים בהם הגוף הפיסי לא מתפרק כולו לחתיכות, אלא נעשה תשובה כתוצאה מנסיגת האגו והגוף האסטרלי, הרי זה מתואר בצורה נפלאה בדמות 'שקיעה'. בדמויות אלה יש לנו תיאורים חיים של ארבע העטיפות של האדם. ביכולתנו להבין מיד את האגדה הנפוצה אודות הדמות 'לילה'. נאמר שכאשר מיכאלאנג'לו היה לבד עם דמות זו, היא הייתה מתעוררת לחיים, נעמדת ומתחילה להתהלך. הדבר מובן אם יודעים שיש לה את תנוחת-הגוף של הגוף האתרי או גוף-החיים, ובתנוחת-גוף זו הגוף האתרי יכול להיות בפעילות מלאה. אם זה נתפס, אז נראה שהדמות אכן מזדקפת ואז יודעים שהיא הייתה יכולה להתהלך אלמלא גולפה בשיש. אילו רק הגוף האתרי היה באמת פעיל שם, אז שום דבר לא היה מונע ממנו מלנוע אנה ואנה.

סודות רבים מוכלים ביצירותיהם של בני-אדם ודברים רבים יהפכו מובנים כאשר הם ייחקרו עם תפיסה אוקולטית מחודדת. ברם, הבנה טובה או לא-טובה של יצירת אמנות אינה קשורה לאנושי-אוניברסלי. הדבר החשוב הוא משהו אחר. אם עינינו מתחדדות בדרך זו, אנו מתחילים להבין את נפשו של האדם האחר, לא על-ידי תפיסה אוקולטית, שככלות הכול אינה יכולה לסייע בראיית עולם הרוח, אלא על-ידי תפיסה שניעורה על-ידי מדע הרוח. מדע רוחי שנתפס על-ידי תובנה אנושית הגיונית, מפתח בתוכנו ידיעה של מה שאנו פוגשים בחיים ומעל לכול את נפשות בני-האדם. עלינו לנסות להבין כל נפש אנושית.

ברם, בהבנה זו הכוונה היא למשהו שונה מהרגיל. למרבה הצער, לעתים קרובות מדי בחיים, האהבה אנוכית לחלוטין. בדרך-כלל אדם אוהב את מה שהוא נמשך אליו במיוחד, בגלל נסיבה זו או אחרת. לשאר הוא מסתפק באהבה אוניברסלית, אהבה כללית לאנושות. אך במה מדובר? עלינו להיות מסוגלים להבין כל נפש אנושית. לא נמצא הצטיינות בכל מקום, אך בכך לא ייגרם נזק, כי למעשה אדם אינו יכול לגרום לנפשות מסוימות נזק רב יותר מאשר הזרמת אהבה עיוורת וחנופה אליהם.

נמשיך לדבר על נושא זה בהרצאה מחרתיים.

הרצאה 6

החיים בין מוות ולידה-מחדש (2)

מינכן, 28 בנובמבר 1912

ההרצאה שניתנה שלשום על התנאים אשר שוררים בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש מצביעה על הקשר ההדוק בין ישותו כולה של האדם והחיים האוניברסליים בקוסמוס. רק במהלך חייו הארציים שהאדם מקובע במקום אחד, תופס מקום קטן במרחב, בעוד שבמהלך התקופה שבין מוות ולידה-מחדש הוא מהווה חלק מהמערכת הפלנטרית ובתקופה מאוחרת יותר לאחר המוות, אפילו חלק מהעולם שמעבר למערכת הפלנטרית. במהלך התפתחותו בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש, הוא מקרוקוסמי; הוא נמזג אל תוך המקרוקוסמוס. הוא מהווה ישות מקרוקוסמית ועליו לשאוב מהמקרוקוסמוס את הכוחות להם הוא זקוק עבור התגשמותו הבאה.

במהלך התקופה הראשונה לאחר המוות, האדם עדיין נושא סביבו את עטיפות החיים הארציים. הוא קשור אל מה שהחיים הארציים העניקו לו והיו יכולים לעשות ממנו. תקופה זו קרובה במיוחד לצרכים ולהתעניינות של הלב. ראייה אוקולטית רואה שאדם שעזב את המישור הפיסי נכנס תוך זמן קצר אל תוך ספירת הקמאלוקה, המתפשטת במובן המקרוקוסמי עד מסלולו של הירח. נפשו ורוחו של האדם מתפשטות בצורה כזו שהוא שוכן בספירת-ירח כולה. במהלך תקופה זו הוא עדיין קשור כולו לעולם הארצי. הרצונות, התשוקות, ההתעניינות, הסימפטיות והאנטיפיות שהוא פיתח קודם לכן, מושכים אותו חזרה אל העולם הארצי. במהלך תקופת הקמאלוקה הוא כלוא באטמוספירה של טבעו האסטרלי שרכש על האדמה. הסיבה לקיומה של תקופת קמאלוקה זו היא שהוא יוכל להיפטר מהתעניינות אלה, וכל עוד הן תלויות באיברים פיסיים, והדבר נכון לגבי כל הנאה חושית, בלתי-אפשרי לספקן. בהדרגה, הוא נגמל מהן בדיוק בשל העובדה שלא ניתן לספקן. מובן שזה מתייחס לאינדיבידואליות של האדם במובן הצר ביותר, לאותו חלק של האסטרליות של האדם שיש לעקור, לסלק.

עם זאת, בהיבט אחר, האדם נושא עמו את קשריו הארציים אל תוך הקמאלוקה, כי הישויות או האירועים בהם ייתקל שם, תלויים בטבע חייו הפנימיים, במבנה נפשו. למשל, הבה נתייחס לאדם אשר חוצה את שער המוות ולאדם אחר עמו היה לו קשר קרוב, שחצה מוקדם יותר את שער המוות. שניהם נמצאים בקמאלוקה והם עשויים להיפגש. מחקר אוקולטי מראה שהאדם אינו עסוק אך ורק בהתפתחותו שלו עצמו – למשל תהליך ההיפטרות מתשוקותיו והתעניינותיו – אלא מיד לאחר המוות, לאחר תקופה קצרה של שינה עוברית, הוא מתאחד מחדש עם אותם אינדיבידואלים עמם היה לו קשר קרוב על האדמה. עם זאת, באופן כללי, קיים סיכוי קלוש שאדם ימצא את כל אלה הנמצאים עמו בקמאלוקה. קשרי מרחב

וזמן, ובמיוחד קשרי מרחב, שונים מאוד שם. אין הכוונה לומר שאדם לא מתקרב לישויות כאלה. אדם יכול להתקרב אליהן, אך הוא עשוי שלא להבחין בהן כי שם התפיסה נולדת מתוך קירבתו של קשר בחיים. כך, זמן קצר לאחר המוות, בתקופת הקמאלוקה, אדם מוצא את עצמו בסביבתם של אלה עמם היה לו קשר קרוב בחיים, ולכן בהתחלה ישויות אחרות אינן באות כלל בחשבון. הקשרים לאחר המוות הם עדיין על-פי מה שפיתחנו קודם לכן. בקמאלוקה אנו קשורים לאחרים בדיוק באותה דרך שהיינו על האדמה, מלבד כך שאיננו יכולים לעשות שם מה שאפשר לעשות כאן, כלומר לשנות את טיב הקשר. הוא נשאר כפי שהיה על האדמה. כאן ביכולתנו לפתח שנאה כלפי מישהו שאהבנו בעבר או אהבה כלפי מי ששנאנו בעבר. אנו יכולים להשתדל לשנות את טיב הקשר שלנו. דבר זה אינו אפשרי בקמאלוקה.

נניח שאנו נתקלים באדם שמת לפנינו. בהתחלה, אנו חשים קשורים אליו בדרך התואמת לקשר האחרון שהיה לנו עמו על האדמה. לאחר מכן, כידוע לכם, אנו חיים את החיים אחרנית בזמן. אם קודם לכן היה לנו קשר שונה, הוא לא היה יכול להיווצר באופן מלאכותי. עלינו לחיות אחרנית בזמן בשלווה ולהגיע לתקופת הזמן התואמת בה נוכל לחוות שוב את הקשר שהיה לנו עמו קודם לכן. שוב, דבר זה אינו יכול להשתנות. הקשר בא לידי ביטוי כפי שהיה על האדמה. אפשר לחוש מיד שזוהי התנסות כואבת ביותר, וזה נכון במובן מסוים. הדבר הוא כאילו מישהו היה רוצה לנוע, אך הוא כבול לאדמה. אדם חש כבול מבחינה רוחית לקשר שנוצר על האדמה. פשוטו כמשמעו, אדם חש את עצמו במצב של כפייה. כמובן, אם מצב זה של כפייה חזק מספיק, הקשר יהיה כואב. על-מנת להבין מצב זה בצורה נכונה ולחוש אותו מהלב, אל לנו רק לדמיין אותו ככואב. בהיבטים רבים הוא אכן כואב, אך המת אינו מודע רק להיבט הכאב. הוא בהחלט מודע לכך שמצב זה נחוץ ולהימנע מכאב כזה משמעו להציב מכשולים עתידיים בנתיב שלו.

מה קורה כתוצאה מתהליך זה? דמיינו לכם שלאחר המוות אנו חווים את הקשר שהיה לנו בחיים עם אדם אחר. דרך המבט הקבוע של תפיסתנו, דרך ההתנסות של הקשר, נוצרים כוחות בנפשנו, בהתחלה באבטיפוס הרוחי שלהם. כוחות אלה נחוצים כדי שהקארמה שלנו תוכל להובילנו בעתיד בדרך הנכונה, כך שנוכל למצוא את עצמנו בהתגשמות עתידית יחד עם האדם האחר בצורה כזו שתהיה אפשרות לתיקון קארמתי. הכוחות הנחוצים לתיקון קארמתי זה מחוברים יחד כביכול.

בהתחלה, המת אינו יכול לגרום לשום שינוי בסביבתו ואף-על-פי-כן הכמיהה האינסטינקטיבית לעשות זאת, עולה מדי פעם. רצונות שלא התגשמו מקבלים חשיבות גדולה עבורו, אך לרוב הם אלה שלא תמיד עולים על-פני שטח התודעה בחיים. בהקשר זה, חשוב ביותר לשים לב לדברים הבאים. בחיי היומיום שלנו במישור הפיסי, אנו מודעים לסימפטיות שלנו ואנו הופכים אותן לדימויים, אך מתחת לזה שוכן התת-מודע. הוא לא עולה בחוזקה אל תוך תודעתנו הגבוהה יותר, אל תוך תודעת-ה'אני' האמיתית. כתוצאה מכך, משהו לא-שלם עולה אל תודעת האדם. אכן, הוא כמעט שלא חי בצורה מלאה כישות מודעת בחיים. חיי-הנפש שלנו מורכבים ביותר. רק לעתים רחוקות, האדם הינו באמת הוא עצמו. יתכן שמתוך דעה

קדומה, עצלות או סיבה אחרת, אדם בתודעתו הרגילה ממש לא אוהב או אפילו שונא משהו, בעוד שבתת-מודע שלו ישנה כמיהה חזקה לדבר שהוא שונא בתודעתו הגבוהה יותר. יתר על כן, הנפש מנסה לעתים קרובות להוליך את עצמה שולל ביחס לנושאים כאלה.

הבה ניקח דוגמה. שני בני-אדם חיים יחד. אחד מהם מגיע לאנתרופוסופיה והיא מלהיבה אותו; השני אינו חווה התלהבות זו. למעשה, ככל שהראשון מתעניין יותר באנתרופוסופיה, כך השני זועם נגד מדע הרוח ומשמיץ אותו. עתה, הדבר הבא אפשרי, כי חיי-הנפש של האדם מורכבים מאוד. מי שהשמיץ את האנתרופוסופיה היה הופך בזמן מסוים לאנתרופוסוף אם חברו או האדם הקשור אליו לא היה אנתרופוסוף. מי שחי עמו הוא המעצור לכך שיהפוך לאנתרופוסוף. זה בהחלט יכול לקרות. למי שהשמיץ את האנתרופוסופיה, בהעלותו דברים שונים נגדה בתודעת-ה'אני' שלו, יכולה להיות כמיהה חזקה ביותר אליה בתת-מודע שלו או בתודעתו האסטרלית. אכן, ככל שהוא משמיץ יותר את מדע הרוח, כך חזקה יותר כמיהתו אליו. בהחלט יתכן שאדם בתודעתו הגבוהה יותר ישמיץ דברים, אשר יופיעו בצורה חזקה מאוד בתת-מודע שלו.

ברם, המוות הופך שקרים לאמיתות. לכן, אפשר להבחין בכך שישויות אנוש אשר חוצות את שער המוות ומשמיצות את מדע הרוח מתוך עצלות או מסיבות דומות, ודבר זה נכון גם לגבי דברים רבים אחרים, חוות לאחר המוות כמיהה עמוקה לה הן לא היו מודעות במהלך החיים. אפשר להבחין בכך שבישויות אנוש אשר חוצות את שער המוות שלכאורה לא גילו שום רצון לדבר מסוים, עולה לאחר המוות תשוקה עזה לכך. לכן, במהלך ניסיונותינו בתקופת הקמאלוקה, לא חשוב אם רצונותינו, תשוקותינו ותאוותינו נוכחים בתודעת-ה'אני' הגבוהה יותר שלנו או אם הם שוכנים בתת-מודע האסטרלי שלנו. לאחר המוות שניהם פועלים כגורמים בוערים, אך אותם רצונות ותשוקות שהסתרנו במהלך החיים נעשים פעילים יותר לאחר המוות.

יש לזכור כי מעצם טבעה של הנפש, כל מה שקשור אליה, בכל הנסיבות, יטביע בה את חותמו. הדבר הבא נחקר בקפדנות וטוב נעשה אם ניקח דוגמה בהקשר לאנתרופוסופיה. הבה נניח ששני בני-אדם חיים יחד על האדמה. אחד מהם אנתרופוסוף נלהב והשני אינו מעוניין לשמוע דבר אודות מדע הרוח. אך, היות שמדע הרוח נמצא בסביבתו, האדם השני לא נשאר לא-מושפע ממנו בגופו האסטרלי. דברים בעלי משמעות ניכרת להם איננו מודעים, קורים ללא הרף בנפשנו. הם פועלים בדרך רוחנית וישנן השפעות אשר משנות את חיי-הנפש שלנו.

כך, כמעט ולא ניתן למצוא אדם שחי בסביבתו של אנתרופוסוף, כמה שהתנגדותו תהיה קשה, שבתת-מודע שלו אינו מגלה נטייה למדע הרוח. דווקא בקרב המתנגדים לאנתרופוסופיה אפשר למצוא לאחר המוות ספירה של רצונות בה מתגלה כמיהה נלהבת למדע הרוח. זוהי הסיבה לכך שמנהג שנעשה קבוע בינינו הוכיח את עצמו כמועיל ביותר עבור המתים, כלומר לקרוא עבור אלה שבמהלך חייהם לא רצו

לקבל את האנתרופוסופיה. זה הוכיח את עצמו כמועיל בצורה יוצאת-דופן עבור נפשות אלה. זה צריך להיעשות על-ידי העלאת תמונה חיה של פניו של האדם שמת, כפי שהיו בתקופה האחרונה של חייו על האדמה. אז, יש לקחת ספר ובשקט לקרוא משפט אחר משפט, כאשר המחשבות מכוונות ישירות אל האדם המת, כאילו ישב מולנו. הוא יקבל זאת בלהיטות ויפיק תועלת רבה.

כאן, אנו מגיעים לנקודה בה האנתרופוסופיה חודרת אל תוך החיים בדרך מעשית. כאן המטריאליזם והרוחניות לא רק ניצבים זה מול זה כתורות, אלא ככוחות ממשיים. למעשה, באמצעות הרוחניות נוצרים גשרים של תקשורת בין בני-אדם ללא התחשבות בכך אם חיים הם או מתים. מתוך חיים רוחיים פעילים, ביכולתנו לעזור למתים בזה ובדרכים רבות אחרות, עליהן נדבר בהזדמנות המתאימה.

ברם, אם לא נתייצב בתוככי החיים הרוחיים, התוצאה לא תהיה רק חוסר-ידיעה. המשמעות תהיה שנימצא במסגרת מרחב מצומצם של הוויית-קיום, המוקף אך ורק על-ידי העולם הפיסי. אדם בעל גישה מטריאליסטית מאבד בבת-אחת את הקשר עם מי שחצה את שער המוות. דבר זה מראה עד כמה חשובה העבודה בעולם אחד עבור העולם האחר. אם למשל, האדם המת, שיש לו כמיהה עזה ללמוד משהו מהחכמה הרוחית, מוכרח לוותר על רצון זה, הרי שהוא יישאר עבורו בגדר נטל. לכל היותר, אף שבקמאלוקה זה אינו סביר, יתכן שהוא ייתקל בנפש אחרת שמתה ועמה היה לו קשר על האדמה שמטבע הקשר עצמו הוא ימצא איזשהו סיפוק. למעשה, זה קורה לעתים רחוקות בהשוואה לשירות הנכר ולמעשי הצדקה שהחיים יכולים לעשות למען המתים.

התייחסו למצבו של המת. יש לו איזשהו רצון חזק. בתקופה שלאחר המוות, רצון זה לא יכול להיות מסופק כי מה שאנו נושאים בנפשנו מוקשח בצורה שאינה ניתנת לשינוי, אך מהאדמה יכול לזרום זרם אל תוך כמיהה מקובעת זו. למעשה, זוהי הדרך היחידה שבה הדברים שממלאים תפקיד בנפשנו, יכולים להשתנות. לכן, במהלך התקופה הראשונה שלאחר המוות, התנסותו של האדם המת תלויה במידה רבה בסוג ההבנה הרוחית אשר מתגלה על-ידי בני-האדם החיים שהיו בקשר קרוב עמו.

כאשר פועלים בהתאמה עם מה שאפשר ללמוד באמצעות מדע הרוח, יכולים להיווצר בחיים קשרים בעלי איכות שונה, קשרים המשתרעים מעולם אחד אל תוך העולם האחר. בהקשר זה לא הייתה התקדמות רבה, במיוחד בהפיכת האנתרופוסופיה לכוח-חיים. עבודה רבה צריכה עדיין להתבצע בפיתוח האנתרופוסופיה, כדי שיתעוררו כוחות ממשיים. לכן, טוב להתוודע לאמיתות של מדע הרוח ואז לכוון את דרך החיים כולה על-פיהן. אילו האנתרופוסופיה הייתה מובנת במובן עמוק יותר זה, היא הייתה פועמת כמו דם-החיים והיו פחות מריבות וסכסוכים בעולם על תורות רוחיות. עלינו לזכור שלא רק הוויית-קיומנו על האדמה, אלא גם החיים בכללותם של המין האנושי משתנים באמצעות מדע הרוח. ברגע שהאנתרופוסופיה תהפוך יותר לעניין של הלב, באמצעות הבנת האידיאות, בני-אדם יפעלו ויתנהגו ברוח אנתרופוסופית, אם נשתמש במילים פשוטות. אז, קשרים הדדיים כאלה ייווצרו לעתים קרובות יותר.

עתה, עלינו להעלות נושא שלרוב אינו קביל, אף שאפשר לתפסו אם משקיעים בו מחשבה. ידיעת האדם במישור הפיסי מטעה בצורה יוצאת-דופן. היא באמת מטעה מאוד כי במישור הפיסי, האדם אינו יודע דבר מלבד העובדות והקשרים שבהם הוא מתבונן. בעוד שעבור המדען הרגיל בעל הנטייה המטריאליסטית היא מהווה את כל מה שהוא מכנה מציאות, הרי שעבור חיי-הנפש היא דבר חסר-ערך.

אתן לכם דוגמה פרדוקסלית לכאורה. אין ספק שאנו זוכרים את דבריו של שופנהאואר שהאמת מוכרחה להתבייש כי היא פרדוקסלית. האדם מודע לעובדות ומשלב ביניהן באופן אינטלקטואלי. הוא יודע, למשל, שהשעה שבע וחצי. הוא יוצא מביתו וחוצה את הכביש. בשעה שמונה הוא מגיע למקום כלשהו. הוא יודע זאת באמצעות תפיסה תחושתית, באמצעות שילוב אינטלקטואלי, אך ברוב המקרים הוא אינו מבין מדוע לא עזב את ביתו שתי דקות או שלוש דקות מאוחר יותר. מעטים האנשים שיטרחו להתייחס לעובדה כזו כמו לעזוב דקות ספורות מוקדם או מאוחר יותר מהמתוכנן. אף-על-פי-כן, יכולה להיות לזה משמעות.

אקח דוגמה מוזרה של אדם אשר יצא את ביתו באיחור של שלוש דקות; בחיים, דוגמאות מסוג זה קורות ללא הרף. אילו היה עוזב את ביתו בשעה היעודה, הוא היה נדרס למוות. הוא לא נהרג היות שיצא באיחור של שלוש דקות. לא סביר שאירועים יתרחשו בצורה מוזרה זו, יחד עם זאת הם כל הזמן מתרחשים בצורה דומה פחות או יותר, אלא שבני-האדם אינם מודעים להם. אותו אדם יצא באיחור של שלוש דקות, וכפי שנכון שהוא היה נהרג אילו היה יוצא מביתו בדיוק בשעה היעודה, כך נכון באותה מידה שהוא חי עתה. הקארמה שלו הצילה אותו ממוות כי הוא יצא באיחור של שלוש דקות. עובדה זו יכולה להיתפס כבלתי-חשובה, אך אין זה כך. למעשה, אדם יהיה אדיש לאירוע כזה בה במידה שהוא אינו מודע לממשות האמיתית. אילו ידע, הוא לא היה נשאר אדיש.

אילו הייתם מודעים לעובדה שאם הייתם יוצאים בשעה היעודה הייתם נהרגים, אז היא לא הייתה משאירה אתכם אדישים. למעשה, היא הייתה משאירה עליכם רושם עז והשפעה עמוקה הייתה קורנת אל תוך נפשכם כתוצאה ממודעות זו. עליכם רק להיזכר במשמעותו של מאורע כזה עבור חיי-הנפש שלכם, כאשר הוא מתרחש הלכה למעשה. אך האם אין זה בבחינת לומר שאנו חיים את חיינו בעיניים עצומות? לאמיתו של דבר, זה נכון.

אדם יודע שזה קורה באופן חיצוני, אך הוא אינו מודע למה שהיה קורה לו אילו הדברים היו מתגלגלים רק מעט אחרת. המשמעות היא שידיעת האפשרויות השונות חסומה בפני נפשו. הנפש חיה בשוויון-נפש, בעוד שידיעת האפשרויות השונות הייתה מערערת או מרוממת את תודעתנו הפנימית. האדם מכיר רק את הדבר חסר-הערך אודות קשרים קיימים. הוא מכיר רק את מה שעולה מהנסיבות. וכתוצאה מכך חיי-הנפש נעשים דלים. מה שבתנאים אחרים היה בא לידי ביטוי, לא בא כלל לידי ביטוי. אדם לא היה מעלה טענה פרדוקסלית לכאורה כזו אלמלא העובדה שנתקלים בכך במחקר על החיים שלאחר המוות. בין הדברים הרבים העולים בנפש, עלינו להוסיף את אשר תואר עתה. לאחר המוות דברים רבים מופיעים

באופן חי בפני הנפש, עליהם לא היה לה שום מושג: שברגע מסוים הייתם בסכנת חיים; שברגע אחר ויתרתם על האושר שלכם; שם הייתם עצלנים, ואלמלא הייתם עצלנים כל-כך, הייתם יכולים לעשות טוב. לאחר המוות, האדם נתקל בדברים רבים שהוא לא חווה. מה שנראה מגוחך הופך למעשה לממשות לאחר המוות. מתגלה עולם שלם, לו האדם אינו מודע בחיים.

האם הדברים עליהם דיברנו באמת קיימים שם? הבה ניקח את הדוגמה בה יצאנו לדרכנו באיחור של שלוש דקות ובכך מנענו את מותנו. איננו מודעים לכך. המטריאליסט מתייחס לעובדה שלא יודעים משהו כלא-חשובה. אדם נבון אינו מייחס חשיבות מופרזת לעובדה שהוא יודע או אינו יודע משהו, כי הוא מבין שדברים פשוט קיימים שם, בין אם הוא מודע להם ובין אם לאו. האינטראקציה וההתנגדות של הכוחות היו קיימות שם וכך גם אנחנו. כל התנאים שהכינו את מותנו היו קיימים. כוחות פעלו זה על זה. הם חלפו זה ליד זה ולמרות זאת התקרבו זה אל זה. ישנם מקרים רבים כאלה בחיים. למעשה, משהו קיים שם. איננו תופסים אותו, אך אף-על-פי-כן הוא נמצא סביבנו.

אם בשלב הנוכחי של האבולוציה שלנו בני-אדם ירכשו ללא הרף הבנה של עולם הרוח, הרי שדברים שאינם יכולים להתקיים ביחס לתפיסה החושית, אך אף-על-פי-כן קיימים בסביבתנו, יפעלו עלינו בדרך ברורה. דבר זה מוביל אותנו לעובדה מעניינת במיוחד. הבה נניח שמאורעות מתרחשים כפי שתואר לעיל ואנו חומקים מהמוות כי עזבנו את ביתנו באיחור של שלוש דקות. דברים אלה לא ישאירו שום רושם על מטריאליסט. אך, באדם המגלה בהדרגה הבנה בלבו לקשרים כאלה, יחול שינוי. זכרו שהתפתחות האנתרופוסופיה נמצאת רק בתחילת דרכה. אם הוא הבין את האנתרופוסופיה וחי בה בלבו ובנפשו, אז התנסותו תהיה שונה. הוא עשוי להתחיל את יומו באיחור של שלוש דקות, ובכך לחמוק מהמוות, אך ברגע בו המוות היה אמור להופיע אילו הנסיבות היו שונות, הוא יחוש בפנימיותו משהו שיתגלה כרגש לאפשרויות השונות. זוהי התוצאה כאשר האנתרופוסופיה הופכת לדם-החיים של הנפש.

מה יקרה כאשר נגלה בהדרגה רגשות כאלה, כאשר הטבע האנושי יכווין את עצמו על-פי הבנה רוחית-מדעית? רגעים בהם משהו היה עשוי לקרות לנו, ירוממו אותנו לזמן קצר לסוג של מצב רגעי של מדיום בו נהיה מסוגלים לתת לעולם הרוח לקרון אל תוך תודעתנו. רגעים כאלה עשויים להיות מועילים ביותר כאשר אדם אמור לדעת באופן מודע משהו מפעולת המתים עליו. רגעים בהם מאורעות שלא קרו נחווים בדרך אשר תוארה לעיל, מעוררים רשמים מתוך עולם הרוח. התחום המוזר כולו של עולם של חישה עדינה יתגלה אצל אלה המתקרבים לאנתרופוסופיה.

האנושות מתפתחת ורק אדם אטום יחשוב שהגזע האנושי היה חדור תמיד באותם כוחות-נפש.

כוחות-נפש משתנים ואף על פי שנכון לומר שכיום האדם מצויד בעיקר עבור תפיסה חיצונית עליה הוא פועל עם חשיבתו, נכון באותה מידה לומר שבאמצעות התנסויות מן הסוג אשר תואר לעיל, הוא יתקדם לקראת תקופה בה יתפתחו כוחות נפשיים-רוחיים. גם בהיבט זה יש סיכוי שמדע הרוח יהפוך לכוח ממשי

שיתערב באופן יצירתי בחיים. קודם לכן, התייחסנו לדרך בה השפעות מהמישור הפיסי יכולות להשפיע על החיים לאחר המוות, ועתה ראינו היכן דלתות או חלונות יכולים להיפתח כך שהתנסויות המתים תוכלנה להיתפס כאן בחיים הארציים. רצייתי גם למסור לכם מושג על הדרך בה צצות הזדמנויות להיווצרות קשר בין שני העולמות.

בין הדברים הרבים שאפשר לומר אודות החיים בין מוות ולידה-מחדש, ועלינו להיודע להם עם הזמן, היום אזכיר רק אחד מהם. במהלך החיים בין מוות ולידה-מחדש אנו מוצאים שבעיקר שלושה כוחות – חשיבה, רגש ורצון – באים לידי ביטוי בנפש. כוחות החשיבה או האינטלקט מבטאים את עצמם בצורה כזו שתודעתנו בהירה או מעומעמת; כוחות הרגש – בכך שאנו פחות או יותר רחמניים או קשוחים, פחות או יותר דתיים או אנטי-דתיים בגישתנו; כוחות הרצון – בכך שמעשינו אנוכיים פחות או יותר. כך, שלושה סוגים אלה של כוחות מבטאים את עצמם. לכל אחד מכוחות-נפש אלה יש משמעות שונה עבור החיים לאחר המוות.

הבה נתייחס תחילה לכוחות האינטלקט. כיצד הם עוזרים לנו לאחר המוות? הם עוזרים לנו להפוך את התנסותנו המודעת בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש, לבהירה במיוחד. למעשה, ככל שנשאף לחשוב בצורה בהירה ואמיתית במהלך הוויית-קיומנו הפיסי, ככל שמאמצינו לרכוש ידיעה אמיתית על ממשויות רוחיות יהיו גדולים יותר, כך בהירה וברורה יותר תהיה תודעתנו בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש. כאן אדבר באופן מוחשי. למשל, אדם שאינו אמין בתכונותיו האינטלקטואליות, החסר התעניינות ברכישת ידיעה אמיתית על התנאים השוררים בעולם הרוח, אדם כזה יגלה שהתודעה, אף שהיא מתפתחת, הופכת לאט מעומעמת. ככל שהדבר עשוי להיראות מוזר, עמעום זה של התודעה לאחר המוות גורם לנו לעבור דרך תקופה מסוימת במהירות גדולה יותר. ככל שאנו ישנים בתודעתנו, כך נעבור מהר יותר דרך עולם הרוח. לכן, אם אדם אטום באינטלקט שלו, אף שהוא יוכל לשמור על תודעתו לפרק זמן מסוים, הרי שהוא לא יהיה מסוגל להחזיק בה מעבר לנקודה מסוימת. אטימותו תגרום למצב ביניים ומאותו זמן ואילך חייו בעולם הרוח יחלפו במהירות והוא יחזור לגוף פיסי מהר מאוד יחסית.

הדבר שונה עם כוחות הרצון. הם עוזרים לנו לשאוב מהסביבה המקרוקוסמית בין מוות ולידה-מחדש, כוחות חזקים או חלשים הנחוצים לעיצוב הוויית-קיומנו הארצית הבאה. אדם הנכנס אל תוך מצבים מקרוקוסמיים אלה עם גישת-נפש בלתי-מוסרית, לא יהיה מסוגל לשאוב את הכוחות הנחוצים לעיצוב הולם של הגוף האסטרלי והגוף האתרי, שלאחר מכן יהיו לא-מועילים. זה הופך בני-אדם לחלשים ולא-מועילים. המוסריות היא זו המאפשרת לנו לשאוב מהעולמות העילאיים כוחות, שלהם אנו זקוקים עבור ההתגשמות הבאה. אינטלקטואליות ומוסריות קשורות עם מה שהאדם הופך להיות כתוצאה ממסעו בעולם העל-חوشي בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש.

כוחות הלב והרגש, הכוחות הפנימיים ביותר בנפש האנושית, ניצבים בפנינו באופן אובייקטיבי בתקופה התואמת בין מוות ולידה-מחדש. הם נמצאים מחוצה לנו. זהו דבר משמעותי. מי שמסוגל להפגין אהבה וחמלה חי את חייו בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש כשהוא מוקף בתמונות המקדמות חיים ושמחה בהתאם למידת החמלה שלו. אלה ניצבות בפני הנפש כסביבתה שלה. תמונות של שנאה מופיעות בפני מי ששנא.

בשלב מסוים בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש, אנו תופסים את מה שהננו הווים בהווייתנו הפנימית ביותר כתמונה קוסמית חיצונית. אין צייר טוב יותר מאשר כוחות אלה, וכיפת השמים לאחר המוות מתמלאת במה שאנו הווים באמת בלב ובנפש. אנו תופסים את התמונה הפנימית הזו כפי שכאן על האדמה אנו רואים את כיפת השמים. כך, בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש, יש לנו כיפת שמים והיא נשארת עמנו. זה מותנה בעצם קבלתנו את מיסטריות גולגתא בעומקים הפנימיים ביותר של נפשנו במובן שהזכרנו קודם לכן, כפי שבא לידי ביטוי בדבריו של יוחנן: *וְלֹא עוֹד אֶנִּי חַי, אֲלֵא הַמְּשִׁיחַ חַי בִּי*. אם נחוה את הכריסטוס בתוכנו, אז תהיה לנו אפשרות במהלך הוויית-הקיום שמש לחוות בתמונת-העולם האקאשית, את הכריסטוס בצורתו המופלאה ביותר, בתהילתו הגלויה, כיסוד בו אנו חיים ושוכנים. למחשבה זו לא צריכה להיות משמעות אנוכית בלבד. יכולה להיות לה גם משמעות אובייקטיבית כי בהמשך הוויית-קיומנו, תמונה פרושה זו נלקחת שוב אל תוך הנפש ומובאת מטה אל תוך התגשמותנו הבאה. כתוצאה מכך, אנו לא רק נעשים בני-אדם טובים יותר, אלא גם כוח טוב יותר באבולוציה של האדמה.

כך, המאמצים שאנו עושים לשנות את כוחות-הלב שלנו קשורים קשר הדוק ליכולות שתהיינה לנו במחזור החיים הבא, ואנו רואים את הטכניקה הנמצאת בפעולה בשינוי כוחות-הלב שלנו כפנורמה קוסמית עצומה, כיפת שמים קוסמית בין מוות ולידה-מחדש אשר מוחדרת שוב אל תוך ישותנו, בהעניקה לנו כוחות חזקים יותר מאשר קודם. כך, תהליך מחזק חובק-כל הוא תוצאת העובדה שבתקופה שבין מוות ולידה-מחדש אנו תופסים את אשר נחוה בחיים באופן פנימי.

שוב, התייחסנו לנושאים בעלי חשיבות ניכרת הנוגעים בתנאי הוויית-הקיום בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש. הם חשובים כי למעשה על האדמה איננו מהווים יותר ממה שהחיים בין מוות ולידה-מחדש עשו מאתנו. יתר על כן, אם נתעלם מהם, נהיה מסוגלים פחות ופחות לרכוש ידיעה אמיתית על ישותנו שלנו. אם נתעלם מתנאי הוויית-הקיום בין מוות ולידה-מחדש, לא נהיה מסוגלים בזמנים עתידיים לפעול ולחשוב בצורה אמיתית. מחקרים אלה הם חלק מנושאים רחבים יותר שאפשר להזכירם בקשר לחיים שבין מוות ולידה-מחדש. רציתי להתחיל עם תוכן שאמור להפוך יותר ויותר למהותו של מדע הרוח.

הרצאה 7

פעילות הקארמה בחיים לאחר המוות

ברן, 15 בדצמבר 1912

היום אנו חוגגים את השנה החמישית להיווסדו של ענף ברן. זוהי גם ההזדמנות הראשונה בה אנו מתכנסים בחדר זה. הבה נקווה שהוא יספק מסגרת ראויה לעבודתנו ולשאיפותינו הרוחניות בעיר זו. העובדה שאנו יכולים לקיים את פגישותינו האינטימיות יותר בהיותנו מוקפים בצורות ארכיטקטוניות כאלה, חשובה למאמצינו הרוחניים. אנו יודעים שבמספר מקומות שונים, חדרים כאלה כבר קיימים. לאור הטבע החגיגי הכפול של מאורע זה, יהיה הולם לומר כמה מילים על חשיבותן של צורות אלה.

בעבודתנו אנו מגיעים שוב ושוב מכיוון זה או אחר לשילוש, שניתן לכנותו **השילוש-הקדוש**. אנו מוצאים אותו בא לידי ביטוי בנפש האנושית כחשיבה, רגש ורצון. אם נתייחס לחשיבה, נמצא שבפעילות החשיבה שלנו עלינו להכווין את עצמנו על-פי צרכים אובייקטיביים. אם לא נעשה כן, בין אם בחשיבה אודות דברים של המישור הפיסי ובין אם בחשיבה אודות דברים רוחיים, נשגה בכך שלא נגיע לאמת. גם ביחס לרצון שלנו עלינו להכווין את עצמנו על-פי עקרונות מוסריים חיצוניים מסוימים. גם כאן, עלינו לפעול על-פי צרכים מסוימים. לאמיתו של דבר, ביחס לחשיבתנו ולרצוננו, הצרכים של ממלכות עילאיות באים לידי ביטוי בעולם הפיסי.

האדם חש חופשי באמת רק בתחום רגשותיו. הדבר שונה מאשר עם החשיבה והרצון. אנו חשים הכי נוח בספירת הרגש והתחושה, כאשר לא החשיבה ולא הרצון כופים את עצמם עלינו, ואנו יכולים להתמסר אך ורק למה שמורגש. מדוע כך הדבר? אנו חשים שחשיבתנו קשורה למשהו, תלויה במשהו. באופן דומה, אנו חשים תלות ברצון שלנו. ברם, ברגשותינו אנו לגמרי עצמנו ובהם אנו חיים לחלוטין בתוך נפשנו כביכול. מדוע כך הדבר? זה משום שבסופו של דבר רגשותינו מהווים תמונת-ראי של כוח השוכן הרחק מעבר לתודעתנו. יש להתייחס למחשבות כתמונות של מה שהן מייצגות. עלינו לפתח את רצוננו כך שיבטא את חובותינו ומה שנמצא בתחום אחריותנו. בספירת הרגש, אנו יכולים לחוות באופן חופשי את מה שדובר אל נפשנו, כי מבחינה אוקולטית רגשות הן תמונת-ראי של ממלכה שאינה חודרת את תודעתנו. היא שוכנת מעבר לתחום תודעתנו והיא בעלת טבע רוחי-אלוהי.

אנו יכולים לומר שהאלים שואפים לחנך את המין האנושי באמצעות חשיבה ורצון. באמצעות הרגשות, האלים מאפשרים לנו לקחת חלק בפעולתם היצירתית, אף שזה נעשה בדרך מסתורית. ברגש יש לנו משהו המתקיים ישירות בנפשנו, בו האלים עצמם מתענגים.

עתה, באמצעות הצורות כפי שהן עוצבו כאן, הלימודים שלנו יכולים להיות מלווים ברגשות המקרבים אותנו יותר לעולמות הרוחיים. קרבה עמוקה זו אל עולם הרוח מוכרחה להיות תוצאה של כל התייחסויותינו. זוהי הסיבה לכך שאנו יכולים לשייך חשיבות מסוימת לצורות כאלה ולשאוף להבין את משמעותן לגבינו. אנו מסתכלים אל כל הכיוונים וחשים את כוח האור והצבע, שעבורנו יכולים להיות התגלות של מה שחי בעולם הרוח. מה שעלינו לומר ודאי יכול להיות מובן בצורה עקרה; כיום, למרבה הצער, שבילים איננו נפוצים בכל מקום. אך חום נפשי אמיתי יכול להופיע רק במחקרים רוחיים, בהיותנו מוקפים בצורות כאלה. אפשר לראות את העובדה שזה יכול להיות כך אחרי חמש שנות עבודתנו כאן בברן, כקארמה הטובה שמברכת ומלווה את פעילויותינו. לכן, עלינו להקדיש את ההזדמנות הזו שהינה חג בדרך כפולה בהתחשבות במשמעות של מדע הרוח, של הידיעה הרוחית, עבור האדם המודרני.

דברים רבים אליהם נתייחס היום, נאמרו כבר קודם, אך נדון בהם מהיבטים חדשים. עולמות הרוח יכולים להפוך מובנים לגמרי אם נתייחס אליהם מנקודות-מבט שונות. החיים בין מוות ולידה-מחדש תוארו בדרכים רבות ושונות. היום, התייחסויותינו תעסוקנה במה שהעסיק אותי לאחרונה בתחום המחקר הרוחי.

אנו זוכרים שברגע בו אנו חוצים את שער המוות, אנו מתנסים בתקופת הקמאלוקה שבמהלכה אנו עדיין קשורים באופן אינטימי לרגשות ולאמוציות שלנו, עם כל ההיבטים של חיי-הנפש שלנו בהתגשמות הארצית האחרונה. אנו משחררים את עצמנו בהדרגה מקשר זה. אכן, לאחר המוות אין עוד ברשותנו גוף פיסי. אף-על-פי-כן, לאחר שהגוף הפיסי והגוף האתרי שוחררו, לגוף האסטרילי שלנו יש עדיין את כל המזוריות שהיו לו על האדמה, ואת המזוריות הללו של הגוף האסטרילי, שנרכשו מכיוון שהוא חי בגוף פיסי, גם אותן יש לשחרר. דבר זה דורש פרק זמן מסוים וזה מהווה ציון לתקופת הקמאלוקה. לאחר תקופת הקמאלוקה באה תקופה של התנסויות בעולם הרוח או הדווכאן. בכתבים שלנו תקופה זו אופיינה יותר מההיבט של מה שהאדם מתנסה בו עם היסודות השונים הפרושים סביבו. עתה, נתייחס לתקופה שבין מוות ולידה-מחדש מכיוון אחר. הבה נתחיל בסקירה כללית.

כאשר אדם חוצה את שער המוות, הוא חווה את ההתנסות הבאה. במהלך החיים על האדמה הוא סגור בתוך עורו ומחוצה לו קיים מרחב עם עצמים וישויות. לאחר המוות אין הדבר כך. ישותנו כולה מתפשטת ואנו חשים שאנו הולכים וגדלים. התחושה של היות כאן בתוך העור עם מרחב ועצמים שם בחוץ, היא התנסות שאין לנו לאחר המוות. לאחר המוות, אנו נמצאים בתוך העצמים והישויות. אנו מתפשטים באזור מרחבי מוגדר. במהלך תקופת הקמאלוקה, אנו מתפשטים ללא הרף וכאשר התפשטות זו מגיעה לסיומה, ממדינו הם כממדי המרחב אשר תחום על-ידי מסלול הירח. לעובדה שאנו שוכנים במרחב, שאנו מרוכזים בנקודה אחת, יש משמעות שונה לאחר המוות מאשר במהלך הוויית-הקיום הפיסית. כל הנפשות השוכנות באותו זמן בקמאלוקה ממלאות את אותו מרחב אשר תחום על-ידי מסלול הירח. התחושה של היות יחד מוגדרת על-ידי גורמים אחרים מלבד תפיסת אזור מרחבי משותף. יתכן ששתי נפשות הנמצאות לאחר

המוות באותו מרחב, יהיו מרוחקות זו מזו. התנסותן יכולה להיות כזו שהאחת אינה צריכה לדעת על קיומה של האחרת. הדבר תלוי לגמרי בקשרים הפנימיים ואין לו שום נגיעה לקשרים מרחביים חיצוניים.

בשלבם מאוחרים יותר, עם סיומה של תקופת הקמאלוקה, אנו נכנסים אל תוך אזורים עצומים יותר. אנו מתפשטים עוד יותר. כאשר שלב הקמאלוקה מגיע לסימו, האדם עוזב מאחוריו, כאילו סילק, כל מה שבמהלך הוויית-קיומו הפיסית היה ביטוי של נטיות, כמיהות ותשוקות לחיים הארציים. על האדם להתנסות בכל זה, אך הוא גם מוכרח לוותר עליו בספירת-ירח או בקמאלוקה. כאשר האדם ממשיך לחיות לאחר המוות ומאוחר יותר נזכר בהתנסויות שהיו לו בספירת-ירח, הוא יגלה את כל האמוציות והתשוקות הארציות שלו חקוקות שם, כלומר כל מה שהתפתח בחיי-הנפש שלו כתוצאה ממשיכתו החיובית לטבע הגופני. זה נעזב מאחור בספירת-ירח ושם זה נשאר. לא ניתן למחוק זאת בקלות. אנו נושאים זאת עמנו כאימפולס, אך זה נשאר חקוק בספירת-ירח. דין וחשבון כביכול של החובות, אותם חב כל אדם, רשום בספירת-ירח.

בהמשך התפשטותנו, אנו נכנסים אל תוך ממלכה שנייה, המכונה בשפת האוקולטיזם, ספירת-מרקורי. אל לנו להציגה באופן סכמתי, אך ספירת-מרקורי גדולה יותר מספירת-ירח. לאחר המוות, אנו נכנסים אל תוך ספירה זו בדרכים שונות ומגוונות. הדבר יכול להיחקר במדויק באמצעות מדע הרוח. אדם שבחיייו היה בעל אופי בלתי-מוסרי או מוסרי באופן מוגבל, חי בספירת-מרקורי בדרך שונה לחלוטין ממי שהיה אדם מוסרי. בספירת-מרקורי, אדם בעל אופי בלתי-מוסרי אינו יכול למצוא את אותם בני-אדם שמתו באותו זמן, זמן קצר לפני או אחרי שהוא מת, ואשר נמצאים בעולם הרוח. הוא נכנס אל תוך עולם הרוח כשאין ביכולתו למצוא את אהוביו, עמם הוא משתוקק להיות. בני-אדם החסרים תכונת-נפש מוסרית על האדמה, הופכים למתבודדים בספירת-מרקורי. ברם, אדם בעל תכונת-נפש מוסרית הופך למה שניתן לכנות ישות חברתית. שם הוא ימצא יותר מכול את בני-האדם שעמם היה לו קשר פנימי קרוב על האדמה. זה מגדיר אם אדם אחד נמצא עם אדם אחר. הדבר תלוי לא בקשרים מרחביים, שכן כולנו ממלאים את אותו מרחב, אלא בתכונות-הנפש שלנו. אנו נעשים מתבודדים כאשר אנו מביאים עמנו תכונת-נפש בלתי-מוסרית, ואנו נעשים ישויות חברתיות אם יש לנו תכונת-נפש מוסרית.

אנו נתקלים בקשיים אחרים בהקשר לחברתיות בספירת-ירח במהלך תקופת הקמאלוקה, אך באופן כללי הפיכת האדם למתבודד או לישות חברתית תלויה בנטיות נפשו. אגואיסט מוחלט על האדמה, אדם השקוע אך ורק בדחפיו ובתאוותיו, לא ימצא בקלות בספירת-ירח את בני-האדם עמם היה קשור על האדמה. אדם שאהב בצורה נלהבת, גם אם רק בצורה פיסית, לא ימצא את עצמו לגמרי לבד, אלא ימצא אינדיבידואלים אחרים עמם היה קשור. באופן כללי, בשתי הספירות הללו בלתי-אפשרי למצוא ישויות אנושיות אחרות מלבד אלה עמן היינו קשורים על האדמה. אחרות נשארות אלמוניות עבורנו. התנאי לפגישת בני-אדם אחרים הוא שהיה עלינו להיות בקשר עמם על האדמה. בין אם נמצא את עצמנו עמם ובין

אם לאו, תלוי בגורם המוסרי. אף על פי שהן מובילות לקשר עם אלה שהכרנו על האדמה, אפילו שאיפות מוסריות לא תובלנה אותנו מעבר לממלכה זו. מה שמאפיין את הקשרים עם בני-אדם שאנו פוגשים לאחר המוות הוא שהם לא ניתנים לשינוי.

עלינו לדמות זאת לעצמנו בדרך הבאה. במהלך החיים על האדמה, תמיד יש לנו אפשרות לשינוי טיב הקשר שיש לנו עם בן-אדם אחר. הבה נניח שבמשך פרק זמן מסוים לא אהבנו מישהו במידה שהיה ראוי לה. ברגע בו אנו נעשים מודעים לכך, ביכולתנו לאהוב אותו במידה הנכונה, אם יש לנו את הכוח לעשות זאת. לאחר המוות, אפשרות זו אינה קיימת עוד. אז, בפגשנו אדם אנו קולטים בצורה ברורה הרבה יותר מאשר על האדמה אם אהבנו אותו מעט מדי או בצורה לא-הוגנת, אך איננו יכולים לעשות דבר כדי לשנות זאת. הקשר מוכרח להישאר כפי שהוא. לקשרי-חיים יש תכונה מוזרה של קביעות מסוימת. היות שהם בעלי טבע קבוע, נוצר בנפש אימפולס באמצעותו מוכנס סדר לקארמה. אם אהבנו אדם במידה בלתי-מספקת על-פני תקופה של חמש-עשרה שנה, נהיה מודעים לכך לאחר המוות. במהלך התנסותנו זו, אנו יוצרים את האימפולס לפעול בצורה שונה בהתגשמותנו הבאה על האדמה. בכך אנו יוצרים את האימפולס והרצון לפיצוי קארמתי. זוהי שיטת הפעולה של הקארמה.

מעל לכול, עלינו להבהיר דבר אחד. במהלך השלבים המוקדמים של החיים לאחר המוות, כלומר במהלך תקופות ירח ומרקורי (וגם במהלך התקופות העוקבות אשר תוארנה בקרוב), אנו שוכנים בעולם הרוח בצורה כזו שחיינו הרוחיים תלויים בדרך בה חיינו על האדמה בעולם הפיסי. אין זו רק שאלה של תודעתנו הארצית. גם לאימפולסים הלא-מודעים שלנו יש חלק. במצב הערות הרגיל שלנו על האדמה אנו חיים בתוך ה'אני' שלנו. מתחת לתודעת-ה'אני' קיימת התודעה האסטרלית, ספירת התת-מודע. לפעמים הפעולות של ספירה זו שונות מתודעת-ה'אני' הרגילה שלנו, בלי שישותנו תהיה מודעת לכך.

הבה ניקח דוגמה ממשית המתרחשת לעתים קרובות. שני בני-אדם נמצאים בקשרי ידידות. האחד מפתח הערכה למדע הרוח בעוד האחר, שקודם לכן היה שאנן כלפיו, מתחיל לשנוא את מדע הרוח. איבה זו אינה צריכה למלא את הנפש כולה. היא עשויה לשכון רק בתודעת-ה'אני' של האדם, ולא בתודעתו האסטרלית. ככל שהדבר נוגע לתודעתו האסטרלית, לאדם שמזין את האיבה שלו עשויה להיות בכל זאת כמיהה ואהבה לרוח, להן הוא אינו מודע. מקרה זה אפשרי. ישנן סתירות מסוג זה בטבע האנושי. אם אדם חוקר את תודעתו האסטרלית, את התת-מודע שלו, הוא בהחלט עשוי למצוא סימפטיה נסתרת למה שבתודעת-הערות שלו הוא מתיימר לשנוא. דבר זה הינו בעל חשיבות מיוחדת לאחר המוות, כי אז, בהקשר זה, האדם הופך להיות באמת הוא עצמו. יתכן שאדם הביא את עצמו למצב שישנא את מדע הרוח במהלך תקופת חיים, שידחה אותו וכל מה שקשור בו, ואף-על-פי-כן הוא עשוי לחוש אהבה כלפיו בתת-מודע שלו. יכולה להיות לו תשוקה בוערת למדע הרוח. לא לדעת ולא להיות מסוגל ליצור מחשבות של זיכרונותיו, יכול להסתיים בסבל חמור במהלך תקופת הקמאלוקה, כי במהלך השלב הראשון לאחר המוות האדם חי

בעיקר בזיכרונותיו. אז, הוויית-קיומו אינה מוגדרת רק על-ידי הצער והשמחה של מה שחי בתודעת-ה'אני' שלו. גם מה שהתפתח בתת-מודע ממלא חלק. כך, האדם הופך להיות מי שהוא באמת.

כאן ביכולתנו לראות שמדע הרוח המובן כהלכה נועד לפעול בצורה מועילה בכל ספירות החיים. אדם אשר חצה את שער המוות אינו מסוגל ליצור שינוי כלשהו בקשר שלו עם אלה שמסביבו, ועובדה זו נכונה בקשר של האחרים עמו. נוצר מצב של אי-שינוי הקשרים. אך, קיימת אפשרות לשינוי הקשר בין המתים והחיים. הואיל והיה להם קשר על האדמה עם אלה שמתו, החיים הם היחידים היכולים לשכך את הכאב ולהקל את הייסורים של אלה אשר חצו את שער המוות. במקרים רבים, קריאה עבור המתים הוכיחה את עצמה כנושאת פרי.

אדם מת. במהלך חייו הוא לא התעניין, מסיבה זו או אחרת, במדע הרוח. מי שנשאר מאחור על האדמה יכול לדעת באמצעות מדע הרוח שלמת יש תשוקה בוערת למדע הרוח. עתה, אם מי שנשאר מאחור עוסק במחשבות בעלות טבע רוחי כאילו המת היה נוכח שם עמו, הרי שהוא עושה לו שירות גדול. למעשה, ביכולתנו לקרוא למתים. זה מאפשר לגשר על-פני התהום הקיימת בין החיים והמתים. שני העולמות, הפיסי והרוחי, מופרדים על-ידי המטריאליזם. חישובו כיצד איחודם ישתלט על החיים עצמם! כאשר מדע הרוח אינו נשאר בגדר תיאוריה בלבד, אלא הופך לאימפולס חיים כפי שנועד להיות, הרי שלא תהיה הפרדה אלא תקשורת ישירה. על-ידי קריאה למתים, ביכולתנו ליצור קשר ישיר עמם ולסייע להם. מי שנמנע ממדע הרוח ימשיך לחוש את הייסורים של הכמיהה למדע הרוח, אלא אם כן נסייע לו. ביכולתנו לסייע לו מהאדמה אם כמיהה זו בכלל קיימת. כך, החיים יכולים לסייע למתים.

אפשר גם שבני-האדם החיים יקלטו את המתים, אף שבתקופתנו החיים עושים מעט מאוד כדי ליצור קשרים כאלה. גם בהיבט זה מדע הרוח ישתלט על החיים ויהפוך לסם-חיים אמיתי. כדי להבין באיזו דרך המתים יכולים להשפיע על החיים, הבה נתייחס לדבר הבא כנקודת-התחלה. מה יודע האדם על העולם? מעט מאוד, אם נתייחס בתודעת-ערות לדברים של המישור הפיסי בלבד. האדם מודע למה שקורה שם אל מול חושיו ומה שהוא יכול להבין באמצעות האינטלקט שלו ביחס להתרחשויות אלה. הוא אינו יודע דבר על כל השאר. באופן כללי, הוא מאמין שאין ביכולתו לדעת דבר כלשהו מלבד מה שהוא מבחין בו באמצעות תפיסה חושית. אלא שיש הרבה מאוד שלא קורה ובכל זאת בעל חשיבות ניכרת. למה הכוונה?

נניח שיש לנו הרגל לצאת לעבודה בשעה שמונה בכל בוקר. במקרה אחד, התעכבנו למשך חמש דקות. מלבד העובדה שהגענו באיחור של חמש דקות, שום דבר חריג לא קרה לכאורה. בהסתכלות קרובה יותר בכל היסודות המעורבים, אנו עשויים להיות מודעים לכך שדווקא באותו יום, אילו היינו עוזבים בשעה היעודה, היינו נדרסים. כלומר אילו היינו יוצאים בשעה היעודה, לא היינו עוד בחיים.

או מה שעוד אפשר והיה עשוי לקרות הוא שמישהו מנע מחברו לעלות על הטיטניק. הוא עשוי לחוש שאילו היה עולה על הספינה, היה לבטח טובע! שהדברים תוכננו באופן קארמתי, זה כבר עניין אחר. אך

חישובו, כאשר אתם מתייחסים לחיים בדרך זו, כמה מעט אתם למעשה במודעות. אם נציין את מה שהיה עשוי לקרות, הרי שאתם פשוט לא מודעים לכך. בני-אדם לא שמים לב לאינסוף האפשרויות הקיימות בעולם המאורעות הממשיים.

אתם עשויים לומר שלבטח אין לכך חשיבות. עבור המאורעות החיצוניים זה חשוב מעט, יחד עם זאת יש חשיבות לכך שלא נהרגתם. ברצוני להסב את תשומת לבכם לעובדה שהיינו עשויים לדעת שהייתה הסתברות גבוהה לכך שנהרג. אם למשל לא היינו מפספסים את הרכבת שהייתה מעורבת בתאונה קשה. לא ניתן להזכיר את כל המקרים האפשריים ויחד עם זאת הם כל הזמן קורים בקנה מידה קטן. כמובן, עבור המהלך החיצוני של המאורעות, עלינו לדעת רק מה שאפשר להבחין בו.

נניח שאנו יודעים בוודאות שמהו היה עשוי לקרות לנו אם לא היינו מפספסים את הרכבת. ידיעה כזו מטביעה בנו רושם פנימי וביכולתנו לומר שניצלנו בדרך ראויה לציון בשל מזל טוב. חישובו על האפשרויות הרבות העומדות בפני בני-אדם. כמה עשירים יותר היו חיי-הנפש שלנו אילו היינו יכולים לדעת את כל הדברים המהווים חלק מהחיים ויחד עם זאת הם לא קורים! כיום, בני-אדם מתייחסים אך ורק לסדרה הדלה של מה שארע למעשה.

הדבר הוא כאילו אדם היה מסתכל בשדה שבו שיבולות רבות של חיטה וחושב שאפשר יהיה לקצור מהן רק כמות קטנה באופן יחסי. רבות אחרות לא יצמחו. מה שעשוי לקרות לנו קשור למה שמתרחש למעשה כפי שגררי החיטה הרבים שאינם צומחים קשורים אל אלה שצומחים. כך הדבר, פשוטו כמשמעו, שכן מספר האפשרויות בחיים אינסופי. רגעים בהם מתרחשים עבורנו דברים חשובים במיוחד בעולם ההסתברות, הם גם רגעים מועילים במיוחד עבור המתים. הבה נניח שאדם יצא את ביתו באיחור של חמש דקות וכתוצאה מכך חייו ניצלו. ברגע מסוים הוא ניצל מתאונה או יתכן שבדרך דומה הוא פספס אירוע משמח. תמונת-חלום המוסרת מסר מהמת יכולה לחדור את החיים ברגעים כאלה. אלא שבני-האדם חיים בצורה גסה. בדרך-כלל, ההשפעות העדינות יותר המשפיעות ללא הרף על החיים, חולפות מבלי שהן זוכות לתשומת-לב. בהיבט זה, מדע הרוח מעדן את הרגשות והתחושות. כתוצאה מכך, האדם יחוש את השפעת המת ויחווה קשר עמו. התהום בין החיים והמתים מגושרת באמצעות מדע הרוח ההופך לסם-חיים אמיתי.

הספירה הבאה לאחר המוות היא זו המכונה ספירת-ונוס. בספירה זו, נהיה מתבודדים אם על האדמה הייתה לנו נטייה לא-דתית. נהיה רוחות חברתיות אם נביא עמנו נטייה דתית. כשם שבעולם הפיסי ביכולתנו לחוש את מסירותנו לרוח-הקודש, כך בספירת-ונוס נמצא את כל אלה שיש להם נטייה לאלוהי-רוחי. בספירת-ונוס בני-אדם מחולקים לקבוצות על-פי נטיות דתיות ופילוסופיות. על האדמה הדבר הוא כך שהן שאיפה דתית והן התנסות דתית ממלאות חלק דומיננטי. בספירת-ונוס, החלוקה לקבוצות היא אך ורק על-פי אמונה דתית והשקפה פילוסופית. בספירת-ונוס, אלה החולקים את אותה תפיסת-עולם נמצאים יחד

בקהילות גדולות וחזקות. הם אינם מתבודדים. המתבודדים הם אלה שלא היו יכולים לפתח איזשהו רגש דתי או התנסות דתית.

למשל, המוניסטים, המטריאליסטים של ימינו, לא יהיו חברתיים, אלא ישויות בודדות. כל אחד מהם יהיה כמו כלוא בספירת-ונוס. לא תהיה שום שאלה של איחוד מוניסטי, כי בשל התפיסה המוניסטית, כל חבר נדון לבדידות. העובדה שכל אחד מהם יהיה כלוא בכלוב לא נלקחה בחשבון. היא מוזכרת כאן כדי שנפשות יהיו מודעות לממשות בהשוואה לתורות הדמיוניות של המוניזם אשר פותחו על האדמה. באופן כללי, ביכולתנו לומר שאנו באים בקשר עם אלה שיש להם אותה תפיסת-עולם, אותה אמונה, כמו שלנו. בספירת-ונוס, קשה להבין דברים אחרים.

לאחר מכן באה ספירת-שמש. רק מה שמגשר על-פני ההבדלים בין הדתות השונות, יכול לעזור לנו בספירת-שמש. לבני-אדם לא קל לבנות גשרים כאלה כי הם מתבצרים מאוד בהשקפותיהם. הבנה אמיתית כלפי מי שחושב ומרגיש בצורה שונה, קשה במיוחד. בתיאוריה, מצהירים לעתים קרובות על הבנה כזו, אך העניינים שונים למדי כאשר מדובר ביישום התיאוריה.

למשל, אדם מגלה שרבים המשתייכים לדת ההינדו מדברים על גרעין משותף לכלל הדתות. למעשה, הם מתייחסים אך ורק לגרעין המשותף של דת ההינדו ודת הבודהיזם. החסידים של הדתות הללו מדברים במונחים של אגואיזם מיוחד. הם לכודים באגואיזם קבוצתי.

אפשר להזכיר כאן אגדה אסטונית יפה על אגואיזם קבוצתי, המספרת על מקור השפות. האל רצה להעניק לאנושות את השפה כמתנה באמצעות אש. אש גדולה הייתה אמורה להיות מוצתת והשפות השונות היו אמורות להיווצר כאשר בני-האדם מקשיבים לקולות האש. כך, האלוהות קראה לכל העמים על האדמה להתאסף כדי שכל אחד מהם יוכל ללמוד את שפתו. ברם, לפני ההתאספות, האלוהות העדיפה את האסטונים ולימדה אותם את השפה האלוהית-רוחית, צורת דיבור נשגבה יותר. אחר-כך, האחרים התקרבו ואפשרו להם להקשיב לדרך בה האש בערה, ובשמעם אותה בוערת הם למדו להבין את הקולות השונים. עמים מסוימים, המועדפים על האסטונים, באו ראשונים כאשר האש עדיין בערה בחוזקה. כאשר האש עמדה להיכלות, הגיע תורם של הגרמנים, כי האסטונים לא חיבבו במיוחד את הגרמנים. ברעש הגחלים הלוחשות אפשר היה לשמוע "גרמנים, שוט; גרמנים, שוט; גרמנים, שוט". לאחר מכן באו תושבי-לפלנד, אותם האסטונים חיבבו עוד פחות. אז אפשר היה לשמוע רק "תושבי-לפלנד, הצלפה". באותה שעה, האש הפכה לאפר, ותושבי-לפלנד יצרו את השפה הגרועה ביותר, כי האסטונים ותושבי-לפלנד היו אויבים מושבעים. זהו היקפו של האגואיזם הקבוצתי של האסטונים.

אגואיזם קבוצתי דומה נכון לרוב העמים, כאשר הם מדברים על חדירת הגרעין היסודי המשותף לכל הדתות. בהיבט זה, הכריסטיאניות אינה בשום פנים ואופן דומה לכל הדתות האחרות. אם למשל הגישה במערב הייתה ברת-השוואה לגישה כלפי דת ההינדו, אז ווטן הקדום היה עדיין שולט כאל לאומי. המערב

לא קיבל אלוהות שלטת שתימצא בגבולותיו, אלא כזו שתימצא מחוצה להם. זהו הבדל חשוב בינה לבין ההינדואיזם והבודהיזם. בהיבטים רבים, הכריסטיאניות המערבית אינה חדורה באגואיזם דתי. מבחינה דתית, היא אנוכית פחות מאשר דתות המזרח. זוהי גם הסיבה לכך שידיעה והתנסות אמיתיות של אימפולס הכריסטוס יכולות להביא את האדם לקשר נכון עם מכריו, ללא שום קשר לדתות שהם מאמינים בהם.

בספירת-שמש בין מוות ולידה-מחדש, זהו באמת עניין של ההבנה המאפשרת לנו לא רק ליצור קשר עם אלה שיש להם אמונה דומה לשלנו, אלא גם ליצור קשר עם המין האנושי ככוליות. אם היא מובנת בצורה מקיפה מספיק בהקשר שלה עם הדת של הברית-הישנה, הרי שהכריסטיאניות אינה חד-צדדית. קודם לכן, תשומת-הלב הופנתה אל משהו בעל חשיבות ניכרת, אותו יש להכיר. אתם ודאי זוכרים שאחת האמירות היפות ביותר של הכריסטוס "וְהָיְתָם כְּאֱלֹהִים", היא זיכרון מהברית-הישנה. הכריסטוס מצביע על העובדה שניצוץ אלוהי, אל, שוכן בכל ישות אנושית. כולכם אלים; אתם תהיו באותו מעמד כמו האלים.

זוהי אמירה נשגבה של הכריסטוס המכוונת את האדם אל טבעו האלוהי, לכך שהוא יכול להיות כמו אל. אתם יכולים להיות כמו אלים, אמירה נפלאה ומעוררת של הכריסטוס! ישות אחרת השתמשה באותן מילים והאמונה הכריסטיאנית מצביעה על כך שישות אחרת עשתה זאת. בתחילת הברית-הישנה, לוציפר מתקרב לאדם. הוא פותח במילים – ובזה טמון הפיתוי – "וְהָיְתָם כְּאֱלֹהִים". לוציפר בתחילת הפיתוי בגן-עדן ומאוחר יותר ישוע כריסטוס משתמשים באותן מילים! אנו נוגעים כאן באחד ההיבטים העמוקים והחשובים ביותר של הכריסטיאניות, כי הוא מציין שאין מדובר רק בתוכן המילים, אלא מי היא הישות בהקשר הקוסמי שמבטאת אותן. במחזה המיסטריה האחרון היה צורך להראות שלאותן מילים יש משמעות שונה לגמרי, אם הן נאמרות על-ידי לוציפר, אהרימן או הכריסטוס. אנו נוגעים כאן במסתורין קוסמי עמוק וחשוב שנפתח הבנה למילים "וְהָיְתָם כְּאֱלֹהִים", הנאמרות בהזדמנות אחת על-ידי הכריסטוס ובאחרת על-ידי לוציפר.

עלינו לקחת בחשבון שבין מוות ולידה-מחדש, אנו שוכנים גם בספירת-שמש, בה חיונית הבנה יסודית של אימפולס הכריסטוס. עלינו להביא הבנה זו עמנו מהאדמה, כי הכריסטוס שכן פעם בשמש, אך כידוע לנו, הוא ירד משמש והתאחד עם האדמה. עלינו לשאתו מעלה אל תקופת שמש, ורק אז נוכל להיות ישויות חברתיות באמצעות אימפולס הכריסטוס וללמוד להבינו בספירת-שמש.

עלינו ללמוד להבחין בין הכריסטוס ולוציפר ובתקופתנו הדבר אפשרי אך ורק באמצעות האנתרופוסופיה. הבנת הכריסטוס שאנו מביאים עמנו מהאדמה, מובילה אותנו עד לספירת-שמש. שם היא פועלת כמורה-דרך כביכול, מאדם לאדם, תוך התעלמות מאמונה ועקרונות-דת. אך, אנו נתקלים בישות נוספת בספירת-שמש, ישות המבטאת מילים שהן בעצם בעלות אותו תוכן. היה עלינו לרכוש על האדמה הבנה של ההבדל בין הכריסטוס ולוציפר, כי לוציפר אמור ללוותנו דרך הספירות הבאות שבין מוות ולידה-מחדש.

אם כך, אתם רואים, אנו עוברים דרך ספירות ירח, מרקורי, ונוס ושמס. בכל ספירה וספירה, אנו פוגשים בהתחלה את מה שתואם לכוחות הפנימיים שאנו מביאים עמנו. האמוציות, הדחפים, התשוקות, האהבה החושנית, קושרים אותנו אל ספירת-ירח. בספירת-מרקורי, אנו נתקלים בכל מה שנגרם כתוצאה מהפגמים המוסריים שלנו; בספירת-ונוס – בכל המגרעות הדתיות שלנו; בספירת-שמס – בכל מה שמנתק אותנו מהאנושי הטהור.

עתה, אנו מתקדמים אל הספירות הבאות שהאוקולטיסטים מכנים: הספירות של מרס, יופיטר וסטורן. כאן, מורה-הדרך שלנו הוא לוציפר ואנו נכנסים אל תוך ממלכה המעניקה לנו כוחות חדשים. כפי שכאן האדמה נמצאת מתחתינו, כך בקוסמוס שמס נמצאת מתחתינו. אנו מתפתחים בעולם האלוהי-רוחי ובעשותנו זאת עלינו לשמר בזיכרוננו את מה שהבאנו עמנו מאימפולס הכריסטוס. ביכולתנו לרכוש זאת רק על האדמה וככל שנעמיק בזה, כך נוכל לשאתו רחוק יותר בקוסמוס. עתה, לוציפר מתקרב אלינו. הוא מוביל אותנו החוצה אל תחום שעלינו לחצות כדי להתכונן להתגשמות חדשה. ישנו דבר אחד שאיננו יכולים לוותר עליו, אלא אם כן לוציפר עומד להפוך לאיום עבורנו, וזוהי ההבנה של אימפולס הכריסטוס, של מה ששמענו אודות הכריסטוס במהלך חיינו על האדמה. לוציפר מתקרב אלינו על דעת עצמו במהלך התקופה שבין לידה ומוות, אך את הכריסטוס עלינו לרצות לקבל במהלך החיים הארציים.

אז אנו מתפתחים בספירות האחרות שמעבר לשמש. אנו נעשים גדולים יותר מאי פעם, כביכול. מתחתינו נמצאת שמש ומעל, המרחבים הנשגבים והעצומים של השמים זרועי-הכוכבים. אנו מתפתחים בממלכה הקוסמית הכבירה עד לגבול מסוים ובהתפתחותנו החוצה כוחות קוסמיים פועלים עלינו מכל עבר. אנו קולטים כוחות מהעולם הנשגב של הכוכבים אל תוך ישותנו הפרושה.

אנו מגיעים לגבול ואז מתחילים להתכווץ ולהיכנס שוב אל תוך הממלכות דרכן עברנו קודם. אנו עוברים דרך הספירות של שמש, ונוס, מרקורי וירח, עד שאנו מגיעים שוב אל קרבת האדמה וכל מה שבוצע במרחבי הקוסמוס מתכווץ שוב בעובר אשר נולד לאם ארצית.

זהו המסתורין של טבע האדם בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש. לאחר שחצה את שער המוות, הוא מתפשט עוד ועוד מהמרחב הקטן של האדמה אל הממלכות של ירח, מרקורי, ונוס, שמש, מרס, יופיטר וסטורן. אז התפשטנו במרחב הקוסמי, כמו ספירות ענקיות. לאחר שקיבלנו, כנפשות, את כוחות היקום, הכוכבים, אנו מתכווצים שוב ונושאים בתוכנו את כוחות העולם זרועי-הכוכבים. דבר זה מסביר מתוך מדע הרוח כיצד במבנה המוח המרוכז, אפשר למצוא חותם של השמים זרועי-הכוכבים בכללותם. למעשה, מוחנו נושא סוד חשוב.

ולפנינו מסתורין נוסף. האדם התכנס בתוך עצמו, התגשם בגוף פיסי, אליו הוא נכנס דרך הוריו. מסעו במהלך התפשטותו במרחבים הקוסמיים היה רחוק כל-כך, שהוא אסף שם את תכונותיו הייחודיות. כאשר אנו מתבוננים מהאדמה כלפי מעלה לכיוון השמים, לא נמצאים שם רק כוכבים אלא גם תכונותינו

מהתגשמויות קודמות. אם, למשל, היינו שאפתניים בחיים ארציים קודמים, הרי ששאפתנות זו רשומה בעולם זרוע-הכוכבים. היא רשומה בכרוניקה האקאשית וכאשר אתם נמצאים כאן על האדמה במקום מסוים, שאפתנות זו באה אליכם עם כוכב-הלכת התואם במיקום מסוים ומפעילה את השפעתה כך שתורגש. זה נוגע לעובדה שאסטרוולוגים לא רק מתייחסים לכוכבים ולתנועותיהם, אלא אומרים לכם שכאן נמצאת גאוותכם, שם שאפתנותכם, הכישלון המוסרי שלכם, עצלותכם; משהו שחקקתם בכוכבים פועל עתה מתוך העולמות זרועי-הכוכבים אל תוך האדמה וקובע את גורלכם. מה שחי בנפשנו רשום במרחבים העצומים והוא פועל חזרה מהמרחב במהלך חיינו על האדמה בעודנו חיים כאן בין לידה ומוות. אם נבין אותם באמת, נושאים אלה קרובים אלינו מאוד והם מאפשרים לנו להסביר דברים רבים.

עסקתי רבות בהזמיר. בקיץ האחרון, בחוקרי את התנאים בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש, נתקלתי באי-השינוי של הקשרים לאחר המוות. כאן, בקטע מסוים, היה עליי לומר לעצמי שהיוונים כינו את הזמיר 'המשורר העיוור', כי הוא היה רואה רוחי גדול. הזמיר מזכיר שהחיים לאחר המוות מתקיימים בארץ שאין בה שינויים. תיאור מתאים להפליא! אדם לומד להבין זאת רק דרך המיסטריות האוקולטיות. ככל שאדם שואף בכיוון זה, כך הוא יבין יותר שהמשוררים הקדמונים היו הרואים הרוחיים הגדולים ביותר ודברים רבים השזורים בהסתר ביצירותיהם, דורש מיזה ניכרת של הבנה.

ברצוני להזכיר משהו שקרה לי בסתיו האחרון, משהו די אופייני. בהתחלה, דחיתי אותו כי הוא היה מדהים, אך זהו אחד מאותם מקרים שבהם האובייקטיביות גוברת. בפירנצה, אנו מוצאים את הקברים של לורנצו וג'וליאנו דה-מדיצי מאת מיכאלאנג'לו. שני האחים מתוארים יחד בארבע דמויות. דמויות אלה מוכרות היטב, אך בביקורי הראשון נתקלתי במשהו שלא היה נכון ביחס לקבוצה זו. היה לי ברור שמי שמתואר כג'וליאנו הוא לורנצו, ולהיפך. אך כאן, אני באמת עוסק בארבע הדמויות.

תחילה הבה נתייחס לפסל מופלא זה, 'לילה'. בלתי-אפשרי להבינו פשוט במונחים של אלגוריה. ברם, אם יודעים משהו על הגוף האתרי, אם מדמיינים אותו בפעילותו המלאה ואם שואלים: "מהי התנוחה האופיינית ביותר התואמת לגוף האתרי בהיותו חופשי מהגוף האסטרלי וה'אני'?", הרי התשובה תהיה: "התנוחה המתוארת על-ידי מיכאלאנג'לו בדמות 'לילה'." למעשה, הדמות 'לילה' מעוצבת כך שהיא נותנת ייצוג מושלם של הגוף האתרי החופשי, העצמאי, המבוטא באמצעות הצורות של הגוף הפיסי, כאשר הגוף האסטרלי וה'אני' נמצאים מחוצה לו. דמות זו אינה משל, היא מייצגת את השילוב של הגוף הפיסי והגוף האתרי, כאשר הגוף האסטרלי וה'אני' נמצאים מחוצה להם. אז, אפשר להבין את תנוחת הדמות. מבחינה היסטורית, זהו הביטוי האמיתי ביותר של כוח-החיים של הגוף האתרי.

אפשר לראות את הדמות 'יום' כביטוי ה'אני' בהיותו פעיל ביותר ומושפע פחות מהגוף האסטרלי, הגוף האתרי והגוף הפיסי. זה מתואר בתנוחה ובמצב המוזרים של הדמות 'יום' של מיכאלאנג'לו. אנו

מקבלים את הדמות 'זריחה' כאשר הגוף האסטרלי פעיל, בלתי-תלוי בגוף הפיסי, בגוף האתרי וב'אני' ואת הדמות 'שקיעה' כאשר הגוף הפיסי פעיל בלי שלושת האיברים האחרים.

נאבקתי ארוכות בפיסת מידע זו ובהתחלה תפסתיה כמגוחכת; עם זאת, ככל שמשתקעים בה, כך היא מאלצת להכיר באמיתות הכתב החבוי בפסלים אלה. לא שמיכאלאנג'לו היה מודע לכך. זה נבע מכוחו היצירתי והאינטואיטיבי. כמו-כן, מבינים את משמעות האגדה אשר מספרת שכאשר מיכאלאנג'לו היה לבד בסטודיו שלו, הדמות 'לילה' הייתה מתעוררת לחיים ומתחילה להתנועע בחופשיות. זהו ציון מיוחד של העובדה שעוסקים כאן בגוף האתרי. הרוח פועלת בכל דבר, באמנות כמו באבולוציה של האנושות. לומדים להבין את עולם החושים רק אם תופסים כיצד הרוח פועלת במציאות החושית.

ישנה אמירה יפה המיוחסת לקאנט. הוא אומר: "ישנם שני דברים שעשו עליי רושם עז במיוחד: השמים זרועי-הכוכבים מעליי וחוק המוסר שבפנימיותי". זה מרשים במיוחד כאשר נוכחים לדעת ששניהם מהווים אותו דבר. בין מוות ולידה-מחדש, אנו משתרעים על-פני הממלכות זרועות-הכוכבים וסופגים את כוחותיהן לתוכנו, ובמהלך חיינו בגוף פיסי, הכוחות שספגנו נעשים פעילים בתוכנו כאימפולסים מוסריים. בהסתכלות כלפי מעלה אל עבר השמים זרועי-הכוכבים, אנו יכולים לומר שבמהלך התקופה שבין מוות ולידה-מחדש אנו שוכנים בקרב הכוחות אשר פעילים שם. זה הופך להיות העיקרון המנחה של חיי המוסר שלנו. השמים זרועי-הכוכבים בחוץ וחוק המוסר בפנים, מהווים ממשות אחת ויחידה. הם מהווים שני צדדים של אותה ממשות. אנו חווים את הממלכות זרועות-הכוכבים בין מוות ולידה-מחדש, ואת חוק המוסר בין לידה ומוות.

כאשר אנו תופסים את הדברים הללו, מדע הרוח מתפתח לכדי תפילה רבת-עוצמה. שכן מהי תפילה אם לא מה שקושר את נפשנו עם היסוד האלוהי-רוחי החודר את העולם. עלינו להפכו לשלנו, בעודנו עוברים דרך התנסויות עולם החושים. כל עוד אנו שואפים באופן מודע לקראת מטרה זו, מה שאנו לומדים הופך מעצמו לתפילה. כאן, ידיעה רוחית משתנה מיד לכדי רגש והתנסות, וכך צריך להיות. עד כמה שמדע הרוח יכול לפעול עם מושגים ואידיאות, הרי שאלה ישתנו למרות זאת לכדי תחושות טהורות ורגשות דמויי-תפילה. זוהי דרישת העידן שלנו. תקופתנו צריכה לחוות את הקוסמוס על-ידי חיים תוך התייחסות לרוח, שבה הלימוד עצמו מקבל תכונה של תפילה. בעוד שמחקר העולם הפיסי החיצוני נעשה יותר ויותר יבש, למדני ומופשט, הרי שמחקר חיי הרוח ייעשה יותר ויותר עמוק ורציני. הוא יקבל איכות של תפילה, לא במובן רגשני חד-צדדי, אלא דרך טבעו שלו. אז האדם יידע, לא רק כתוצאה מרעיונות מופשטים, שהאלוהי אשר ממלא את היקום, מתקיים גם בתוכו. הוא ייווכח לדעת, בעודו מתקדם ברכישת ידיעה, שהוא חווה זאת באמת במהלך חיי בתקופה שבין המוות האחרון ולידה-מחדש. הוא יידע שמה שהתנסה בו אז, נמצא עתה בפנימיותו כעושר הפנימי של חיו.

התייחסויות מסוג זה, הקשורות למחקר שנעשה לאחרונה, עוזרות לנו לרכוש הבנה של התפתחותנו שלנו. מדע הרוח יהיה מסוגל להשתנות לכדי דם-חיים רוחי אמיתי. בעתיד, נדון בנושאים אלה לעתים קרובות יותר.

הרצאה 8

בין מוות ולידה-מחדש

וינה, 21 בינואר 1913

בפעם האחרונה שדיברתי אתכם כאן, עסקתי בקצרה בשלב משמעותי בחיי-האדם בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש. אין להתייחס אל שלב זה כאילו אינו חשוב להוויית-קיומנו הפיסית. עלינו להיות ברורים ביחס לעובדה שהכוחות להם אנו נזקקים עבור החיים אינם באים רק מממלכת הגוף הפיסי. ביסודו של דבר, הם נובעים מעולם על-חושני, אליו הם משתייכים בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש. דברים אלה יכולים להיות מובנים רק אם נהיה מסוגלים ליצור תמונות מנטליות של החיים בין מוות ולידה-מחדש.

האדם אפוף בעיקר בסוג של מצב חלימה-שינה. אלה העוברים דרך השגרה היומית בלי לחשוב על האירועים שהם מתנסים בהם, ישנים למעשה לגבי החיים, ואלה העוסקים במה שטמון מעבר להוויית-הקיום החומרית הם אלה אשר ערים לגבי החיים הפיסיים. בנוגע להתייחסויותינו הקודמות, אתם ודאי זוכרים שמדע הרוח המובן כהלכה יכול לחזור בצורה מלאה אל תוך כל ההיבטים של הוויית-הקיום האנושית. כל עוד מדע הרוח חודר את תרבותנו, האנושות תחווה התערורות משינה בחיים. דברים רבים המתקרבים לאדם, נראים מוזרים ואפופי מסתורין, אך הם מהווים חידה יותר לרגש מאשר לאינטלקט היבש. אם הניצבת בסמוך לארון-המתים של בנה, או להיפך, היא דוגמה לכך. אדם צריך לעסוק בצורה רצינית בהוויית-הקיום האנושית על-מנת להבין כיצד בני-אדם נעשים מודעים לחידת החיים. בני-אדם שאיבדו אחות, בעל או אישה באים אליי ואומרים: "מעולם לא חשבתי על המוות, מעולם לא חשבתי על מה שעשוי לקרות לאחר מכן, אך מאז שקרוב זה נלקח ממני, הוא כאילו עדיין כאן, וזה הניע אותי לעסוק במדע הרוח." החיים יביאו את בני-האדם אל מדע הרוח. מה שיקרה כתוצאה מכך יהיה מתגמל מאוד, כי מדע הרוח יכול להחדיר לחיים אימפולסים מסוימים שרק הוא יכול להעניק.

כאשר אדם אינו נוכח עוד באופן פיסי, מה שקורה לו לאחר המוות מופיע כחידה. המדע החיצוני אינו יכול לספק תשובה, כי הוא מתבונן אך ורק באמצעות העיניים, והן נרקבות. המוח הפיסי נרקב גם הוא, וברור שאין בו שימוש עבור מה שהאדם חווה בלי עטיפתו הפיסית. יחד עם זאת, השאלות הכבירות ביחס לתחום שמעבר, שרירות וקיימות. בהקשר זה, תשובות כלליות יש בהן מעט תועלת ועדיף להתייחס למקרים ממשיים היכולים לחזור ישירות אל תוך החיים.

הבה ניקח את החיים על האדמה כנקודת-מוצא. אולי נתקלתם באדם שכתוצאה מכמיהה פנימית עמוקה, כתוצאה ממבנה נפשו, הובל אל מדע הרוח, בעוד שאדם אחר נעשה מתנגד לו. האחד נעשה מעורב עמוקות במדע הרוח, בעוד שחברו פיתח כלפיו טינה גדלה והולכת. החיים לא רק מציבים בפנינו מאיה

בטבע, אלא גם באי-אמצעיות הקשר שיש לנו עם אחרים. למעשה, מה שנמסר עתה עשוי להיות הולכת-שולל. מי ששכנע את עצמו שכל זה שטות, עשוי לפתח כלפיו במעמקי נפשו, להם הוא נשאר לא-מודע, אהבה נסתרת. אהבה בתת-מודע יכולה לבוא לידי ביטוי כשנאה. אפשר למצוא מקרים כאלה בחיים הארציים. כאשר אדם חוצה את שער המוות, כל האימפולסים והכמיהות הנסתרים של הנפש, אותם הדחיק במהלך הוויית-קיומו הארצית, עולים אל פני השטח ונעשים לתוכנה של תקופת היטהרות. הבחנו בבני-אדם חוצים את שער המוות, שעל האדמה היו אויבים של מדע הרוח ולאחר המוות פיתחו כלפיו כמיהה עזה. אז, מתנגדים חריפים שואפים למדע הרוח. אילו היינו פונים אליהם במהלך חייהם הארציים עם ספר על מדע הרוח, הם היו עשויים לגרש אותנו בכעס. לאחר המוות, איננו יכולים לעשות שירות גדול יותר מאשר לקרוא עבורם. קריאה במחשבה עבור המתים יכולה להיות בעלת השפעה מקדמת גדולה ביותר עבורם.

ישנם מקרים רבים בתנועתנו הרוחית בהם אלה הקשורים אל אדם מת קראו עבורו ובכך סייעו לו. המתים מקבלים את מה שנמסר בהכרת-תודה גדולה ביותר, ובדרך זו יכול להתפתח קשר יפה. זה מצביע על המשמעות שיכולה להיות למדע הרוח באופן מעשי. מדע הרוח אינו תיאוריה גרידא. עליו להיאחז בחיים ולהפיל את הקיר אשר מפריד בין החיים והמתים. כך אפשר לגשר על-פני התהום. מידה רבה של טוב יכולה להיעשות על-ידי הבאת מדע הרוח לחיים עם גישה נכונה. בלתי-אפשרי לתת עצה טובה יותר מאשר לקרוא עבור המתים, כי זוהי עובדה מוזרה שמיד לאחר המוות, אין ביכולתנו ליצור קשרים חדשים. אנו נאלצים להמשיך עם הישנים.

עולה השאלה: האם מסוגלים המתים למצוא ישויות רוחיות מעבר לסף שתוכלנה ללמד אותם? זה בלתי-אפשרי! מלכתחילה, לאדם יכולים להיות קשרים רק עם ישויות שעמן היה לו קשר לפני חציית שער המוות. בהיתקלות בישות שהאדם לא הכיר על האדמה, הישות רק תחלוף על פניו. גם על האדמה, אדם לא היה מזהה גאון גדול אילו היה לבוש כמו עגלון. לאדם יש קשר רק עם האינדיבידואלים שהוא הכיר על האדמה. אדם עשוי לפגוש ישויות רבות שיכולות להיות לו לעזר, אך אם לא היה קשר קודם, הן אינן יכולות להועיל לו. מדע הרוח נמצא בשלביו הראשונים ומכיוון שהוא רק מתחיל להשפיע על בני-האדם, החיים יכולים להעניק למתים את השירות הגדול ביותר בכך שיעזרו להם בדרך זו. זוהי דוגמה להשפעה שיכולה להיות מופעלת מעולמנו על העולם השני. אך ההיפך גם אפשרי – המתים יכולים לפעול על העולם הפיסי. בה במידה שמדע הרוח נאחז בחיים, יכול להיווצר שיתוף פעולה בין שני העולמות. גם המתים יכולים להשפיע על החיים.

בני-אדם יודעים מעט מאוד על העולם. לכל היותר, נתפס רק מה שקורה במהלך הזמן. רבים חושבים שלשאר אין משמעות. אך מה שקורה בפועל, מהווה רק חלק קטן ממה שעלינו לדעת. על-ידי כך שיודעים רק מה שקורה באופן חיצוני, האדם נשאר למעשה בור ביחס לחיים. בבוקר אנו יוצאים לעבודה. קרוב

לוודאי שאנו מתייחסים לדברים המתרחשים שם כדברים שיש לדעתם. יום אחד אנו יוצאים מהבית באיחור של שלוש דקות ואירועים מפתיעים קורים. אם למשל היינו יוצאים מהבית בשעה היעודה, היינו עשויים להידרס, אך ניצלנו. או אולי היה עלינו לנסוע לעיר אחרת ופספסנו את הרכבת. ואז, אותה רכבת מעורבת בתאונה קשה. מה יכולים אנו להסיק מהתייחסויות אלה?

הרבה מאוד לא קורה בחיים, עם זאת עלינו לקחת בחשבון אירועים כאלה בין כל האפשרויות. האם האינדיבידואל יודע מכמה אפשרויות כאלה הוא חומק מדי יום ביומו? דמיינו לעצמכם את כל הדברים שהיו יכולים לקרות ומהם הוא ניצל! אנו מתעלמים מהם, כי עבור השקפת-חיים קרה ומופשטת, הם חסרי-משמעות. אך, הבה נתייחס להשפעה על נפשו של אדם אשר ניצל מסכנה בשל צירוף מקרים כביכול. אדם מברלין התכוון לנסוע לאמריקה וכבר רכש כרטיס. ידיד ייעץ לו לא להפליג על הטיטניק! דמיינו לעצמכם את הרגשות של אדם זה. הוא לא הפליג ואז שמע על טביעתה של הטיטניק. הייתה לזה השפעה מערערת על רגשותיו. איזה רשמים היו עולים בתוכנו אילו היה עלינו לראות במהלך היום את כל הדברים שנחסכו מאתנו! כאשר אדם מתחיל לעסוק במדע הרוח, הוא מפתח רגישות גדולה יותר למורכבויות החיים, למה שקורה במהלך הרגיל של היום.

עתה, אם פיתחנו רגישות נפשית ואנו מוכנים מבחינה רוחית, ברגעים כאלה ביכולתנו לקלוט רושם מעולם הרוח, מסר מהמתים אשר מגיע כמעשה של חסד. השערים נפתחים לרווחה על-ידי המתים. הם יכולים לדבר אל אלה אשר פיתחו רגישות. יכולים להימסר נושאים חשובים. למשל, אדם מת יכול לצוות עלינו להגשים משהו שהוא לא הגשים. כך נבנה גשר על-פני התהום. כאשר מדע הרוח יחדור אל תוך החיים המעשיים, והוא יעשה זאת בעתיד, נוכל ליצור קשר עם המתים בשני הכיוונים. זה יביא את העולם העל-חושי אל ההווה העכשווי.

עשויה לעלות השאלה הבאה: כאשר אנו קוראים ספר מדעי-רוחי בשפה מסוימת, האם יכולים המתים להבין שפה זו? במהלך תקופת ההיטהרות, המתים מבינים את השפה בה דיברו על האדמה. רק מאוחר יותר, במהלך המעבר אל תוך הדווקאן שהם אינם יכולים עוד להבין מילים אלא רק מחשבות. לאחר תקופה מוגדרת של שנים, הקשר עם המתים עובר טרנספורמציה. אם מי שנשאר על האדמה רגיש, הוא יחוש שמי שמת נמצא עמו והם חושבים על אותו דבר. מצב זה יכול להימשך שנים ואז לפתע מאבדים קשר. זהו הרגע בו המת עובר אל תוך הדווקאן. במהלך תקופת ההיטהרות, הוא עדיין זוכר את החיים הארציים, הוא עדיין נאחז בזיכרונות.

מהי שפה ארצית? לכל שפה יש משמעות רק עבור החיים הארציים והיא קשורה קשר הדוק למבנהו של אדם, לאקלים ולעיצוב הגרון. באירופה, איננו דוברים אותן שפות כמו בהודו. אך מחשבות אינן מעוצבות על-פי תנאים ארציים. המתים מבינים שפה כל עוד הם שוהים בקמאלוקה. כאשר מדיום מעביר מסר ממת בשפה מסוימת, זה יכול לבוא רק מאדם אשר חצה לאחרונה את שער המוות.

ביסודו של דבר, אנו נמצאים כבר בעולמות העילאיים בכל פעם שאנו הולכים לישון, שכן בשינה אנו נכנסים באופן לא-מודע אל אותה ממלכה אליה אנו נכנסים לאחר המוות.

ברצוני לשאול את השאלה הבאה: האם אדם שעדיין אינו יכול לראות עם תפיסה על-חושית, יוכל לדעת בכל זאת על הדברים הללו? כמובן, אדם ישן, חי. הוא איכשהו כמו צמח. אתם עשויים לזכור שהמדען ראול פֶּרְנֶסֶה, כתב שצמחים מלאים ברגשות והם מסוגלים להתפעל ממשו. יחד עם זאת, לצמחים אין יסוד נפשי. האורגניזם האנושי הישן הוא בחלקו כמו צמח. קרני השמש מוכרחות ליפול על הצמח כדי שיוכל להתקיים. האדמה מכוסה צמחים, כי השמש בראה אותם. בלי השמש, לא יהיו צמחים ובמהלך החורף הם לא יוכלו לצמוח.

כאשר אדם ישן, היכן נמצאת השמש שלו? מה ששרוע במיטה, גם אותו איננו יכולים לראות בלי השמש. שמש זו נמצאת מחוץ ל'אני' של האדם. שם, על ה'אני' לפעול על האורגניזם הישן כפי שהשמש עושה על הצמח. אלא שלא רק לשמש יש חלק בבריאת צמחים ואחזקתם. גם לירח יש. בלי ההשפעות מהירח, לא היו צמחים, אך המדענים מתעלמים לגמרי מהשפעת הירח.

אור הירח משפיע על הצמח. הכוחות הירחיים קובעים את גודל הצמח. צמח הצומח גבוה וצר, מושפע אך מעט מהירח. אפילו הקוסמוס כולו מעורב בצמיחת הצמחים. ה'אני' פועל על הגוף הפיסי והגוף האתרי, כשם שהשמש משפיעה על צמיחת צמחים. באופן דומה, הגוף האסטרונומי קשור לירח. ה'אני' הוא השמש עבור הגוף הפיסי; הגוף האסטרונומי, מבחינה רוחית, הוא הירח שלו. ה'אני' שלנו יוצר תחליף להשפעות השמש, והגוף האסטרונומי לאלה של הירח. דברים אלה מצדיקים את מה שמתקדש מתכוון לו באמרו שהאדם נוצר כתמצית הכוחות של הקוסמוס. כפי שהשמש היא הנקודה המרכזית של עולם הצומח ומקרינה את אורה לכל הכיוונים, כך באותה דרך האור מוכרח לחזור את הגוף הפיסי והגוף האתרי. אור השמש אינו רק פיסי, הוא גם בעל טבע נפשי-רוחי מופרד מהקוסמוס והופך ל'אני' או אגו. הגוף האסטרונומי האנושי כולל תמצית של אור הירח. דברים אלה נושאים בחובם חכמה עילאית ביותר.

אילו ה'אני' האנושי היה עדיין קשור לשמש, האדם היה יכול רק להחליף בין מצבי שינה וערות, כמו הצמחים. אילו הייתה רק השפעה שמשית, לעולם לא היינו מסוגלים לישון במהלך היום. היינו ישנים רק בלילה. אך חיי התרבות שלנו בכללותם תלויים בהשתחררות מהתנאים הללו. אנו נושאים את השמש שלנו בתוכנו וה'אני' הוא תמצית ההשפעה השמשית. הגוף האסטרונומי באדם הוא תמצית ההשפעה הירחית. כך במהלך השינה, בעולם הרוח, איננו תלויים בהשפעה השמשית הקוסמית. ה'אני' שלנו עושה את מה שהשמש הייתה עושה במצב אחר. אנו מוארים על-ידי ה'אני' והגוף האסטרונומי שלנו.

ראייה אוקולטית קדומה חדרה עד לנקודה זו רק מדי פעם. מדע הרוח נותן לנו את התמונה הבאה של אדם ישן. מעליו קורנת השמש, ה'אני' שלו, שבלעדיו הוא לא היה יכול להיות כמו צמח במהלך השינה. מעליו קורן הירח, גופו האסטרונומי.

עתה, ביכולתנו גם לדמות לעצמנו שבמהלך הסתיו, כאשר השפעת השמש פוחתת, עולם הצומח נובל. כאשר אדם ער, הגוף האסטרלי וה'אני' נמצאים בתוך הגוף הפיסי והגוף האתרי. החזרה אל תוך הגוף היא במידה מסוימת כמו מצב השמש והירח, והיא גם מציינת את סופה של הוויית-קיום דמוית-צמח. המצב הצמחי שקיים כדי לחדש את כוחותינו במהלך השינה, פעיל הרבה פחות במהלך חיי הערות. כוחות-הצמיחה הצמחיים דועכים עם התעוררות האדם. כל עוד אנו דמויי-צמח, אנו מתים בכל בוקר. דבר זה שופך אור ניכר על הפעולה ההדדית בין נפש וגוף. בני-אדם מסוימים חשים פעילים ומומרצים זמן קצר לאחר יקיצתם. אלה מסוגלים לחיות בצורה נמרצת יותר בספירת-הנפש. בני-אדם הנוטים לחיות יותר בטבע הגופני חשים לעתים קרובות חולשה מסוימת בבוקר. ככל שאדם חש פחות עייף בבוקר, כך הוא יוכל להיות פעיל יותר. עם זאת, אפשר להשוות את חיי הערות שלנו לתהליך הקמילה של הצמחים בחורף. בכל יום אנו אוספים כוחות מוות בתוך האורגניזם שלנו. הם מצטברים ובשל תהליך זה, אנו מתים בסופו של דבר. הסיבה היסודית למוות טמונה בספירת-התודעה. מזה אנו יכולים להסיק שהפעילות המודעת של ה'אני' במהלך חיי היומיום שלנו היא זו אשר הורסת את הגוף הפיסי והגוף האתרי שלנו. אנו מתים כי אנו חיים באופן מודע.

נעשו ניסיונות רבים להסביר את טבע השינה. השינה אמורה להיות מצב של תשישות אשר נועד להפיג עייפות. אך, השינה אינה באמת מצב של תשישות. ילד קטן למשל, ישן יותר מכל אדם אחר. השינה מהווה חלק מהחיים בכללותם. היא מוכנסת לריתמוס ההירדמות וההתעוררות. באופן דומה, כפי שאנו רואים את הטבע נובל בחורף, כך משהו בתוכנו מת במהלך חיי הערות שלנו.

כאשר אנו חוצים את שער המוות, אנו משאירים את הגוף הפיסי והגוף האתרי שלנו מאחור, וה'אני' והגוף האסטרלי שלנו עולים עתה כמו שמש וירח שאין להם מה להאיר. אף-על-פי-כן, ה'אני' והגוף האסטרלי יכולים להמשיך להתקיים חרף העובדה שאין להם מה להאיר. כאשר הם חוזרים את הגוף, מופיעה התודעה. גם בעולם הרוח האדם צריך לחדור משהו, אם הוא אמור לרכוש תודעה, אחרת הוא יתקיים בלי תודעה.

הטבע הגופני היה מואר בצורה חזקה ביותר במהלך התקופה היוונית-לטינית. אז, לאמירה: "טוב להיות קבצן על האדמה מאשר מלך בממלכת צללים" הייתה ממשות. באותו זמן, לשכון בעולם הנמוך, משמעו היה לחיות חיים עלובים. לפני לידתו של הכריסטוס, החיים לאחר המוות לא היו מפותחים. אנו, לעומת זאת, שייכים לעידן המאופיין על-ידי העובדה שכוחות כאלה אינם מופעלים עוד על הטבע הגופני. האדם, כל עוד הוא ישן, נמצא בדעיכה. הטבע הגופני נמצא בדעיכה מאז זמנו של הכריסטוס. הכוחות הצמחיים היו שכיחים ביותר במהלך התקופה היוונית. בסופה של אבולוציית האנושות, הטבע הגופני ברובו לא יועיל. בתקופות קדומות יותר, בני-אדם היו רואים רוחיים והנפש הייתה מפותחת מאוד. בשל השקיעה הנפשית-רוחית, הטבע הגופני הגיע לשיאו, כפי שבא לידי ביטוי באמנות היוונית. אך, ככל שמתקדמים

לעבר העתיד, כל השאיפה ליופי תעמוד במבחן בכך שליופי חיצוני אין שום עתיד. היופי מוכרח להפוך לתכונה פנימית ובדרך זו הוא מוכרח לגלות את אופיו.

ככל שתהליך קמילה זה ילך ויגבר, הטבע הפנימי של השמש והירח ייעשה מפואר יותר ויותר. לאלה המטפחים רוח ונפש באמצעות מדע הרוח יש הבנה גדולה יותר של העתיד מאשר אותם בני-אדם השואפים להחיות את המשחקים היווניים. ככל שאדם משאיר יותר את הטבע הנפשי-רוחי שלו בחוסר-תודעה, כך הגורל בו ייתקל בין מוות ולידה-מחדש יהיה עלוב יותר. להתנוונות הגוף אין שום קשר עם החיים לאחר המוות, אך אם לא התפתח דבר בעל טבע נפשי-רוחי, אז לא יהיה מה לשאת אל תוך עולם הרוח. ככל שאדם יפתח את עצמו בפני תכנים רוחיים, כך התנסויותיו לאחר המוות יהיו טובות יותר. המין האנושי ילמד יותר ויותר להפוך בלתי-תלוי בכל מה שקשור לגוף הפיסי.

מדע הרוח לא יישאר בצורתו הנוכחית. מילים בקושי יכולות לבטא את אשר ברצונו למסור. במדע הרוח, חשוב הרבה יותר **פיצד** דברים נאמרים, ולא דווקא **מה** נאמר. זהו יסוד אוניברסלי היכול להתקיים בכל שפה. אדם יתרגל להקשיב לדרך בה דברים מבוטאים. בדרך זו, אדם יוכל לקיים קשר עם מי ששוכן בדווקאן. היום התכנסנו כדי לדבר על מדע הרוח. נחצה את שער המוות ונמשיך להתפתח במספר התגשמויות עתידיות. אז, תהיינה לנו מחשבות בלתי-תלויות בשפה הקשורה לאדמה של ימינו. הרוח תחדור אל תוך חיינו ונהיה מסוגלים ליצור קשר עם המתים.

חיי התרבות החיצוניים הולכים לקראת מפלתם. יגיעו זמנים שבהם השמים יהיו מלאים מטוסים. החיים על האדמה יתנוונו, אך הנפש האנושית תמשיך לצמוח בעולם הרוח. בסופה של אבולוציית האדמה, האדם יתקדם במידה כזו שלא תהיה עוד חלוקה חדה בין החיים והמתים. האדמה תעבור שוב למצב רוחי, כי האדם יהפוך את עצמו לרוחי. דברים אלה ייתנו לכם בסיס לתשובה נכונה כאשר בני-אדם שואלים: "מוות ולידה חוזרים על עצמם, אך האם זה יימשך לעד?" לא יהיה הבדל בין החיים והמתים, כי עבור התודעה האנושית הכול ייעשה רוחי. ההתפתחות כלפי מעלה של המין האנושי כולו מובילה לתנאים אשר ישררו על יופיטר.

בדברנו על החיים בין מוות ולידה-מחדש, אנו פותחים תחום מרחיק-לכת ביותר. גם שם הכול נתון לשינוי ולטרנספורמציה, כולל הקשרים בין החיים והמתים. בהדרגה, נחדור יותר אל תוך טבע הוויית-הקיום של האדם, אל תוך הפעולה ההדדית בין טבעו הגופני וטבעו הרוחי.

הרצאה 9

החיים לאחר המוות

לינץ, 26 בינואר 1913

מהן המטרות העומדות לנגד עינינו כאשר אנו מתכנסים ללימודים מדעיים-רוחניים? רבים שואלים שאלה זו משום שאלה הקשורים למדע הרוח מקדישים חלק מכוחותיהם לנושאים שאינם עולים אצל אחרים. באמת, אנו מתייחסים לממלכות שעבור רוב בני-האדם פשוט אינן קיימות. יחד עם זאת, ההתכנסות לעבודה מסוג זה אינה רק שאיפה אחר 'אידיאל' במובן של אידיאלים אחרים הנפוצים בתקופתנו.

ה'אידיאל' המדעי-רוחי שונה בכך שהוא שואף לענות לקריאה, שבתקופתנו אולי נשמעת רק בקול ענות חלושה על-ידי מעטים, אך תישמע יותר ויותר בעולם. כיום, ישנם אחדים המסוגלים לומר בבהירות שמדע הרוח הוא צו השעה ואחרים עושים זאת מתוך תחושה מעורפלת. אך, מתוך אלו מעמקי נפש עולה קריאה זו? בוודאי, אדם פועל על-פי מה שאפשר לכנותו יצר, דחף רוחי, אותו אין הוא יכול להעלות לתודעה מלאה. יחד עם זאת, דחף כזה תואם לרצון המכוון כהלכה. אפשר להבחין בכך כאשר אנו חוקרים את חיי-הנפש.

בהזדמנות זו, אין בכוונתי להביא תיאוריות כלליות, אלא לעסוק במקרים ממשיים. הדבר נחוצ במיוחד אם ברצוננו לענות על השאלה דלעיל.

רואה רוחי המסוגל לראות בעולמות הרוחיים, רוכש בהדרגה תובנה על החיים שבין מוות ולידה-מחדש. הוויית-קיום זו מתקיימת בממלכות הרוח המקיפות אותנו תמיד, אליהן אנו משתייכים בחלק הטוב ביותר של חיי-הנפש שלנו. לאחר שחצה את שער המוות והשאיר את גופו הפיסי מאחור, האדם עובר לחיות לגמרי בעולם הרוח. כל עוד הוא משתמש בחושים הפיסיים ובאינטלקט, עולם הרוח נשאר נסתר ממנו. ברם, הרואה הרוחי יכול לעקוב אחר השלבים השונים של החיים בין מוות ולידה-מחדש.

השאלות הבסיסיות, אשר חשובות ביחס לאידיאלים שלנו, נובעות למעשה מהתייחסות לחיים בין מוות ולידה-מחדש. אדם יכול בקלות להניח שלאותם חיים אין שום קשר לחיינו כאן במישור הפיסי, אך במובן עמוק יותר הם קשורים קשר הדוק. אנו נעשים מודעים לכך במיוחד כאשר אנו מתבוננים בנפש אשר חצתה את שער המוות. הבה ניקח מקרה ממשי ונתייחס לקשר של נפש זו עם אלה שעדיין חיים בגוף פיסי.

אדם חצה את שער המוות והשאיר את אשתו וילדיו מאחור. בחלוף פרק זמן מסוים, בהתבוננות בעולמות הרוחיים, אפשר היה למצוא את נפשו ולגלות הוויית-קיום כואבת. הנפש קוננה על אובדן האישה והילדים. הדבר בוטא בערך במילים הבאות, אך עלינו לזכור שהמילים הארציות שמשמשים בהן לבטא את

מה שנפש שואפת למסור, לא עושות זאת במדויק. כמובן, בלתי-אפשרי למסור את שפת המתים באמצעות מילים ארציות. זוהי שפה שונה ויש לתרגמה.

אם כך, נפש זו קוננה: "חייתי עם אלה שעזבתי מאחור. קודם לכן, כאשר שכנתי בגוף פיסי והייתי מגיע הביתה בשעות הערב לאחר העבודה, הייתי מצטרף אליהם ומה שקרן מתוך נפשם היה כמו אור-השמש. כל מה שחוויתי בחברתם הקל על נטל הוויית-הקיום הפיסית. אז, לא יכולתי לדמיין לעצמי את החיים בעולם הפיסי בלי אשתי וילדיי. אני יכול להיזכר בחיינו יחד כפי שהיו בפרטי פרטים. אך, לאחר שהתעוררתי בעולם הרוח לאחר המוות, לא יכולתי למצוא את אשתי וילדיי. עבורי הם לא היו שם. נשארו רק זיכרונות. אני יודע שהם נמצאים שם למטה על האדמה, אך חיי-הנפש שלהם כפי שהם מתקיימים בחשיבה, ברגש וברצון, מבוקר עד ערב, כאילו הם אינם. איני מסוגל למצוא את אהוביי, לא חשוב כמה אנסה."

זוהי התנסות אמיתית ובתקופתנו הנוכחית היא משותפת לנפשות רבות החוצות את שער המוות. באבולוציה של האנושות זה לא היה תמיד כך. בתקופות קדומות, זה היה שונה. בני-אדם חצו את שער המוות בדרך אחרת, אך על האדמה הם גם לא שכנו בגוף פיסי כפי שהוא כיום.

ההבדל טמון בעובדה שבתקופות קדומות לאדם הייתה עדיין מורשת רוחית דרכה היה קשור אל עולם הרוח. ככל שנרחיק לאחור אל תקופות קדומות בהן נפשות הנמצאות כיום בהתגשמות, היו כבר נוכחות על האדמה, כך אנו מגלים יותר שהאדם אז היה קשור בצורה נכונה אל עולם הרוח. האדם איבד יותר ויותר את המורשת הרוחית הקדומה, וכיום אנו חיים בתקופה בה מתחולל שינוי קיצוני באבולוציה של האנושות.

הבה נבהיר נקודה זו בטרם נעסוק בעובדות העמוקות אשר תוארו קודם. בתקופתנו, ישנם בני-אדם היודעים קצת יותר על השמים זרועי-הכוכבים, למשל, מאשר מה שנפוץ כיום. אמת, ישנם עדיין אחדים היוצאים בערב בהיר ומתענגים לנוכח הגדולה והפאר של השמים זרועי-הכוכבים, אך בני-אדם אלה הם מיעוט. ישנם יותר ויותר בני-אדם אשר אינם מסוגלים להבחין בין כוכב-לכת וכוכב-שבת, אך אין זה הדבר החשוב ביותר. אפילו כאשר בני-אדם יוצאים כדי להתבונן בשמים, הם רואים כוכבים רק מבחינה חיצונית, בהופעתם הפיסית. זה לא היה כך בזמנים קדומים. זה לא היה כך עבור נפשות הנמצאות כאן היום, אך בזמנים קדומים שכנו בגוף אחר. אותן נפשות, שכיום רואות רק את הכוכבים הפיסיים, ראו קודם לכן, בהתבוננן בשמים זרועי-הכוכבים, לא כל-כך את האור הפיסי של הכוכבים, אלא מה שהיה קשור אליהם מבחינה רוחית. ישויות רוחיות קשורות אל כל הכוכבים. מה שאנו מכנים כיום במדע הרוח היררכיות עילאיות, נראו בראייה רוחית על-ידי הנפשות מזמנים קדומים – על-ידי כולכם כאן ועל-ידי כל בני-האדם הנמצאים בחוץ. האדם אז לא ראה רק את העולם הפיסי, אלא גם את עולם הרוח. באותם זמנים, הייתה זו שטות מוחלטת להתכחש לקיומו של עולם הרוח, באותה מידה אם היום אדם היה מתכחש לקיומן של שושנים וחבצלות. בלתי-אפשרי היה להתכחש לקיומו של עולם הרוח, כי אפשר היה לקלוט אותו. העובדה

שהאדם איבד את הקשר הישיר עם עולם הרוח מציינת, במובן מסוים, שלב קדימה. בכך, הוא רכש דרגה גבוהה יותר של עצמאות וחירות.

בזמנים קדומים, הנפש האנושית חיה בעולם רוחי חיצוני. ממלכה זו אבדה בהדרגה, אך את האובדן היה צריך להחליף במשהו מבפנים. לכן, כיום נפש המסתמכת רק על תפיסת העולם החיצוני, חשה עקרה וריקה. כמה נפשות נמצאות שם בתקופתנו, המסתובבות בעולם כאשר הן מתעלמות לחלוטין מכך שהמרחב כולו מלא בנוכחותן של ישויות רוחיות! אף-על-פי-כן, אדם יכול לרכוש הבנה על תוכנו של הרוחי על-ידי התבוננות בעולם החיצוני בלבד. הדבר אפשרי על-ידי חדירה אל תוך מעמקי הנפש. ברם, בני-אדם רבים אינם רוצים לעשות זאת, כולל המשפחה עליה דיברתי קודם.

האדם הנדון שכן בעולם הרוח, בממלכה בה אנו חיים בין מוות ולידה-מחדש. הוא השתוקק להתאחד מחדש עם הנפשות עמן חי על האדמה, אך לגביו הן לא היו קיימות. מדוע? משום שהנפשות אשר נשארו מאחור על האדמה לא חיפשו אחר תוכן רוחי, מכיוון שהן היו מסוגלות להפגין את נוכחותן רק דרך גוף פיסי. הוא השתוקק לדעת משהו על הנפשות הללו, שקודם לכן היו עבורו כקרני שמש, וגם הרואה הרוחי שהכיר אדם זה בטרם חצה את שער המוות, לא היה מסוגל לנחמו בשום דרך מיוחדת. שכן נחמה כמו זו להלן, היא לא-כנה מיסודה. "הנפשות שאינן קיימות לגביך, תצטרפנה אליך מאוחר יותר, אם רק תהיה לך סבלנות לחכות. אז, הן תהיינה אתך שוב כפי שהן היו על האדמה." זה לא היה נכון, כי נפשות אלה היו מרוחקות מכל צורה של חדירה אל תוך החיים הרוחיים. גם להן, לאחר שתחצינה את שער המוות, תהיה כמיהה איומה להתאחד עם אלה שהכירו על האדמה. נפשות החסרות צורה כלשהי של חיים רוחיים, נתקלות במכשולים רבים.

הגענו לשלב באבולוציה של המין האנושי בו נפשות השוכנות בגוף פיסי מוכרחות ללמוד את שפת-הרוח. עלינו לרכוש כאן ידע על העולמות העילאיים. בתקופתנו, נפשות רבות בזות לידע שאפשר לכנותו 'תיאוסופיה' במובן המילולי של המילה. זוהי באמת השפה שעלינו להיות מסוגלים לדבר לאחר המוות, אם ברצוננו להיות שם באמת עבור עולם הרוח. לאחר המוות, איננו יכולים לפצות על מה שהיינו צריכים ללמוד כשפת התיאוסופיה או מדע הרוח.

אילו האדם שהזכרתי היה עוסק במדע הרוח יחד עם משפחתו, אז היו יכולות להיות לו התנסויות שונות למדי, צורה אחרת של תודעה לאחר המוות. למעשה, הוא היה יודע שאפשר לחוות נפשות שם. גם אם תהום הפרידה ביניהם, יום אחד הן היו מצטרפות אליו. הם היו יכולים למצוא זה את זה, כי הייתה להם שפה רוחית משותפת. אחרת, הוא לא היה מתאחד עם הנפשות הללו כפי שצריך להיות לאחר המוות. הוא היה רק נתקל בהן כפי שאדם נתקל על האדמה בבני-אדם אילמים, הרוצים לומר משהו אך אינם מסוגלים לעשות זאת.

באמת, יש להודות בכך שעובדות כאלה אינן נוחות, שהן לא לטעמם של רבים מבני דורנו, אך האמת היא החשובה, לא אם העובדות נעימות או לא.

בתקופות קדומות של האבולוציה האנושית, נפשות קלטו הרבה מאוד כי הן היו עדיין בראשית דרכן והן קיבלו מסורות ואידיאות דתיות אודות עולם הרוח בדרך כמו-ילדותית. כתוצאה מכך, הייתה ברשותן שפה עבור החיים הרוחניים והן היו יכולות לחיות בצוותא עם ישויות רוחיות. עתה, האדם נקרא, במיוחד בעידן שלנו, להיות עצמאי יותר ויותר בקשר שלו לחיים הרוחיים.

מדע הרוח לא בא לעולם בדרך שרירותית. בלתי-אפשרי להפיצו עם הכלים הזמינים בדרך-כלל, שהינם מנהג של חוגים השואפים להפיץ את מטרותיהם הייחודיות.

אלה החשים שהם נקראים לשאת אידיאות רוחיות אל תוך חיי התרבות המודרניים, חוו את הזעקה הכואבת של נפשות לאחר המוות, שאינן מסוגלות למצוא את אלה שהם עזבו מאחור, משום שהם ריקים מבחינה רוחית. זעקת המתים היא הקריאה אשר הולידה את האידיאל של מדע הרוח.

מי שמסוגל לחוות, על-ידי כניסה אל תוך עולם הרוח, את הייסורים, הכמיהה, הוויתור וגם חוסר-התקווה, המציפים את הנפשות אשר חצו את שער המוות, יודע את הסיבה להתכנסויות שלנו. הוא גם יודע שאין בידו לפעול אחרת מלבד להציג את החיים הרוחיים הללו. זהו עניין רציני ביותר אשר נולד מן הכמיהה העמוקה ביותר של האנושות.

כיום, ישנן נפשות החשות, אפילו מתוך ההפסקות העמוקות ביותר של היצרים שלהן, שהן רוצות לחוות משהו מעולם הרוח! הן החלוצות של עתיד בו יבואו נפשות שיתייחסו לטיפוח חיים רוחיים המבוססים על הכרת העולמות הרוחיים, כדבר חשוב. החיים הרוחיים מוכרחים להיות מטופחים על האדמה במובן מדע הרוח החדש, כי אחרת האנושות תיכנס יותר ויותר אל תוך העולם האחר בהיותה אטומה מבחינה רוחית, חסרה את הכושר להיפתח בצורה נכונה.

זוהי גם טענה מופרכת להאמין שביכולתנו להמתין עד שנחצה את סף המוות כדי להתנסות שם במשהו בעל טבע רוחי. כדי להתנסות בדבר כלשהו מסוג זה, האדם מוכרח לרכוש את הכושר לקלוט. אך, בלתי-אפשרי לפתח את הכושר הזה לאחר המוות, אלא אם כן הוא נרכש קודם כן על האדמה. איננו חיים לשווא בעולם החומרי! אין זה לשווא שנפשנו ירדה אל העולם הפיסי. הנפש ירדה כדי שנוכל לרכוש את מה שאפשר לרכוש למעשה אך ורק כאן, כלומר הכרה רוחית.

איננו יכולים להתייחס לאדמה רק כעמק הבכא שאליו נפשנו מועברת כביכול. עלינו להתייחס לאדמה כמקום שבאמצעותו ביכולתנו לרכוש את האפשרות להתפתח מבחינה רוחית. זוהי האמת.

אם נשאל את הרואה הרוחי ביחס לטבע החיים לאחר המוות, הוא ישיב שהם שונים ממהלך החיים על האדמה. כאן אנו נוסעים בעולם; אנו רואים את כיפת-השמים פרושה מעלינו, את השמש קורנת. אנו

משקיפים על ורואים את ההרים, האגמים, היצורים של ממלכות הטבע השונות. אנו מתנועעים בעולם ונושאים בפנימיותנו את מחשבותינו, תחושותינו, תאוותינו ותשוקותינו. לאחר מכן, אנו חוצים את שער המוות, אלא ששם הדברים שונים. עבור אלה שלא התוודעו להתבוננויות מדעיות-רוחיות, הכול נראה פרדוכסלי ביותר. מה ששופנהאואר אמר היה נכון: 'האמת המסכנה' מוכרחה לשאת את העובדה שהיא פרדוכסלית.

המחשבות והתמונות המנטליות שאנו מתייחסים אליהן כשייכות לתחום פנימי מופיעות בפנינו לאחר המוות כעולמנו החיצוני. לאחר המוות, כל המחשבות והדימויים שלנו מופיעים בפני הנפש כפנורמה עצומה. בני-אדם המנהלים את חייהם בלי להקדיש להם מחשבה, חיים בעולם שבין מוות ולידה-מחדש בצורה כזו שמה שצריך להיחוות כמלא חכמה ותוכן מחשבתי, מופיע בפניהם ריק ועקר. רק מי שרכש את הכושר לראות את המחשבות הפרושות בממלכות זרועות-הכוכבים, יחוש בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש, מלא תוכן. אדם רוכש את הכושר הזה בין לידה ומוות על-ידי פיתוח תוכן מחשבתי בתוך הנפש.

אם לא מילאנו את נפשנו כאן על האדמה במה שהחושים הפיסיים יכולים למסור לנו, הדבר הוא כאילו אנו עומדים לעלות על הנתיב ממוות ללידה-מחדש כמו אדם שאין לו אוזניים ולכן אינו יכול לשמוע צלילים, כמו אדם שאין לו עיניים ולכן אינו יכול לראות צבע. השמש בשמים מאירה הכול, אך כאשר היא שוקעת, הסביבה נעלמת משדה ראייתנו. באופן דומה, דברים חיצוניים בחיים מופיעים לאחר המוות כעולם פנימי.

הבה נתייחס למה שהינו התנסות ממשית נוספת עבור הרואה הרוחי. כאשר אנו מתבוננים בבני-אדם החיים בין מוות ולידה-מחדש, ורוצים לבטא בשפתנו את מה שמייסר אותם, הם אומרים את הדברים הבאים: "משהו חי בתוכי אשר גורם לי לסבול. הוא עולה מתוך עצמיותי. הוא דומה לכאב-ראש בעולם הפיסי, מלבד העובדה שהכאב נחוה באופן פנימי. אני גורם לכאב." ישות אנושית לאחר המוות עשויה להתלונן על כאב פנימי גדול, על סבל פנימי.

עתה, כאשר רואה רוחי עוקב אחר מקור הסבל הפנימי הפוגע בנפשות לאחר המוות, הוא מגלה שהוא נובע מדרך החיים של בני-האדם כאן על האדמה. נניח שאדם חש שנאה לא-מוצדקת כלפי אדם אחר. אז מי שנאה יחוה לאחר המוות כאב פנימי והוא יסבול באופן פנימי את הסבל שהוא גרם לאחר.

כפי שחשיבתנו מאפשרת לנו לראות עולם חיצוני לאחר המוות, כך מה שאנו חווים על האדמה כעולמנו המוסרי החיצוני, כקשרים הרגשיים עם בני-אדם אחרים, הופך לאחר המוות לעולמנו הפנימי. אכן, הדברים נשמעים מוזרים, אך אף-על-פי-כן אמת היא שכפי שכאן ביכולתנו לחוש כאב בריאות, בקיבה או בראש שלנו, כך לאחר המוות אי-צדק מוסרי יכול להכאיב. מה שהינו פנימי כאן הוא חיצוני שם, ומה שהינו חיצוני כאן הוא פנימי שם. הגענו לשלב בהתפתחות האנושות בו הרבה מאוד יכול להיחוות רק לאחר המוות.

אדם שאינו מוכן לקבל את ממשותה של קארמה או חיים ארציים חוזרים, לעולם לא יוכל לקבל באמת את העובדה שגורל מסוים שייך לו. כיצד חי אדם בעולם? אדם אחד עושה לו דבר אחד, אדם אחר – דבר אחר; הוא אוהב את האחד, שונא את האחר. הוא אינו יודע שהוא הגורם למה שניצב לפניו, להתנסות הכואבת הנגרמת על-ידי אדם אחר. זה לא קורה לו, כי אחרת הוא היה מרגיש: 'הבאתי זאת על עצמי!' אם במהלך מחזור-חיים אחד, אדם מסוגל להחזיק במחשבות כאלה, אז לפחות תהיה לו תחושה מסוימת ביחס למקור הסבל שעליו לסבול לאחר המוות.

לדעת על הקארמה בחיים שבין מוות ולידה-מחדש משכך את הכאב, כי אחרת השאלה המייסרת 'למה אדם צריך לסבול?' תישאר ללא מענה. בתקופתנו, עלינו להתחיל להיות מודעים לדברים מסוג זה, שכן ללא ידיעתם, האבולוציה של האנושות לא תוכל להתקדם.

מקרה נוסף מתגלה לרואה הרוחי. ישנם בני-אדם, בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש, האמורים להגשים משימות לא-נעימות. אל לנו לחשוב שלא יהיה לנו מה לעשות בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש. עלינו להגשים משימות שונות על-פי יכולותינו האינדיבידואליות. הרואה הרוחי מוצא, למשל, שישנן נפשות הנאלצות לשרת לאחר המוות ישות כמו אהרימן.

ברגע בו אנו נכנסים אל התחום שמעבר לפיסי, אהרימן מופיע בפנינו באופן ברור כישות מיוחדת. כל מה שתואר כתחומם של אהרימן ולוציפר במחזה המיסטריות *שומר הסף*, הוא ממשי. לאהרימן יש מספר משימות לבצע. הרואה הרוחי מגלה נפשות אשר מוצבות בתחומו של אהרימן ועליהן לשרת את אותה ישות. מדוע הן נידונו לשרת את אהרימן? הרואה הרוחי חוקר כיצד בני-אדם כאלה חיו בין לידה ומוות, לוקח בחשבון את המאפיינים העיקריים של נפשות כאלה ומגלה שכולן סבלו מרוע משותף אחד – אהבת הנוחות. אהבת הנוחות היא המאפיין הנפוץ ביותר של האנושות המודרנית.

אם ברצוננו לחקור את הסיבה לכך שרוב בני-האדם נכשלים בכיצוע משימה, התשובה תהיה תמיד: 'אהבת הנוחות!' בין אם אנו מפנים את תשומת-לבנו לדברים החשובים ביותר של החיים ובין אם לדברים חסרי-ערך בלבד, הרי שאהבת הנוחות קיימת בכלם. להיאחז בישן, לא להיות מסוגל להתנער ממנו, זוהי צורה אחת של נוחות. בהיבט זה, בני-אדם אינם כה גרועים כפי שנוטים להאמין. לא היה זה מתוך רצון רע שג'ורדנו ברוננו וסבנרולה הועלו על המוקד או שגלילאו לא זכה ליחס הולם. זה גם לא מתוך רוע שרוחות דגולות אינן מוערכות נכון במהלך חייהן, אלא רק מתוך אהבת הנוחות! זמן רב צריך לחלוף בטרם בני-אדם יהיו מסוגלים לחשוב ולהרגיש על-פי קווים חדשים וזה רק בגלל אהבת הנוחות! אהבת הנוחות היא מאפיין נפוץ, והיא גורמת לאדם להיות מגויס לשורותיו של אהרימן, שכן אהרימן, מלבד משימותיו האחרות, הוא רוח המכשולים. בכל מקום בו מופיעים מכשולים, אהרימן שולט. הוא מפעיל את הבלמים בפני החיים ובפני ישויות אנוש.

אלה הכפופים לאהבת הנוחות על האדמה יהיו סוכני התהליך המאט של כל מה שבא לעולם מהעל-החושי. כך, אהבת הנוחות כובלת נפשות אנוש בין מוות ולידה-מחדש לרוחות, שתחת הנהגתו של אהרימן, נאלצות לשרת את כוחות ההתנגדות והעיכוב.

אצל בני-אדם רבים אנו מוצאים נטייה שבחיי היומיום אנו מציינים כמאפיין בלתי-מוסרי, וזהו חוסר-מצפון. בקול המצפון ניתן לנו וסת נפלא עבור חיי-הנפש. חוסר-מצפון, חוסר-היכולת להקשיב לקול המתרה של המצפון, מוסר אותנו לכוחות אחרים בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש. הרואה הרוחי מגלה נפשות שהפכו לאחר המוות למשרתותיהן של ישויות-רוח רעות במיוחד.

כאן על האדמה, מופיעות מחלות בדרכים שונות. למשל, אנו יודעים שבזמנים קדומים מגיפות כמו דֶבֶר וכולירה שטפו את אירופה. המדע המטריאליסטי מסוגל להצביע על הגורמים החיצוניים, אך אינו יכול לתפוס את המקור הרוחי הפנימי. יחד עם זאת, לכל דבר שקורה יש יסוד רוחי. אם מישהו צריך לומר שלמדע יש תפקיד לגלות את הגורמים הפיסיים של ההתרחשויות, אז תמיד אפשר להוסיף שמדע הרוח אינו שולל את ממשותם של הגורמים החיצוניים בהיותם מוצדקים. מדע הרוח מספק את הגורמים הרוחיים לתופעות.

פעם, אדם שאל את השאלה הבאה בהקשר לגורמים רוחיים: "האם איננו יכולים להסביר את אהבתו הלוהטת של נפוליאון להנהגת קרבות באמצעות העובדה שכאשר אמו נשאה אותו בחיקה, היא הייתה עוברת לעתים קרובות בשדות קרב? האם אין זה מקרה של תורשה פיסית?" יש משהו בדברים, אך נפוליאון מצא את דרכו אל אמו; הוא שתל אהבה זו בפנימיותה.

למשל, מישהו עשוי לומר: 'הנה אדם. מדוע הוא חי?' המטריאליסט עשוי לומר: 'מכיוון שהוא נושם'. אדם אחר עשוי לומר: 'אני יודע טוב יותר. הוא לא היה חי כיום אלמלא משיתיו מתוך הים לפני שלושה חודשים!' האם טענה זו נכונה למרות הטענה הקודמת? בלהיטות רבה מדי, מדמיינים שהמצאים של מדעי הטבע נדחים על-ידי מדע הרוח. גם אם אפשר להראות שאדם חב כושר זה או אחר לאביו ולסבו בשל התורשה, בכל זאת נכון לומר שהוא עצמו יצר את התנאים המתאימים.

כך, אפשר לחקור את הגורמים למחלות על בסיס מדעי טהור. את השאלה אפשר לשאול גם באופן חיצוני: מדוע אדם זה או אחר מת בהיותו צעיר? אך, גם זה מקורו בעולם הרוח. כדי שמחלות תופענה על האדמה, ישויות רוחיות מסוימות מוכרחות לכוונן מעולם הרוח אל תוך העולם הפיסי.

החוקר הרוחי ניצב מול התנסות מערערת בהפנותו את מבטו הרוחי אל נפשות של בני-אדם שמתו בטרם עת בתקופת נעוריהם כתוצאה ממחלה, אסון או מצוקה במהלך חייהם. ישנם גורלות רבים. הרואה הרוחי רואה מרחבים עצומים של מחלות ומוות, הנשלטים על-ידי ישויות רעות מסוימות, המביאות מחלות ומוות אל האדמה. אם אדם יעקוב אחר מהלך הוויית-הקיום של נפשות אלה שהיו חסרות מצפון על האדמה,

הרי שהוא יגלה שהן נאלצו להפוך למשרתותיהן של הרוחות הרעות של מוות, מחלות ומכשולים, אשר גורמות למיתות מוקדמות מדי ואסונות גדולים. זהו הקשר.

החיים נעשים מובנים כאשר מתייחסים לתמונה הכוללת, לא רק לקטע הקטן שבין לידה ומוות. שכן תקופה זו קשורה קשר הדוק למתרחש במהלך המצב הטרומ-לידתי, במהלך הוויית-הקיום שלפני הלידה, בעולם הרוח הטהור. ישותנו כולה תלויה במה שהתרחש קודם בעולם הרוח. הדבר יכול להיות מובן אם חוקרים את התופעה באמצעות הכרה על-חושית העשויה להופיע לרבים כהתנגדות למחקר רוחי לכשעצמו.

ישנם בני-אדם האומרים: "אתה שואף לרתום את היכולות והגורלות של ישויות אנוש לחיים ארציים קודמים, אך ראה את משפחת ברנולי, לה היו שמונה מתמטיקאים! זה ודאי מראה בבירור שיכולות מסוימות מועברות מדור לדור דרך תורשה."

ברם, אם תופעה כזו נחקרת ביסודיות באמצעות הכרה על-חושית, הרי שמגיעים לממצא הבא. כל דבר אשר מתגלה על האדמה בצורה אמנותית זו או אחרת, החודר את הישות האנושית עם רגש לרוחי – והאמנות תמיד עושה זאת – מקורו בעולם העל-חוש. אדם המביא מתנות אמנותיות לעולם, עושה זאת בשל חיים ארציים קודמים או באמצעות מעשה חסד מיוחד במהלך התקופה שלפני הלידה, לפני ההתעברות, כאשר הוא חי בדרך מיוחדת בממלכת ההרמוניה של הספירות. עתה, הוא מפגין משיכה מסוימת לכך שהגוף הפיסי יהיה מסוגל לספק את הכושר שהוא קלט וכך יבואו לידי ביטוי בחיים הארציים.

אין נפש שתרצה להתגשם במשפחה כזו שבה מתנות מוסיקליות נמצאות בזרם התורשתי, אלא אם כן רכשה במהלך חיים ארציים קודמים את היכולות הנדרשות עבור אמנות זו, אלא אם כן עברה דרך התקופה שבין מוות ולידה-מחדש על-מנת להיוולד מחדש בגוף בעל יכולות מוסיקליות. שכן, בזרם התורשתי אפשר למצוא רק את הנטיות הפשוטות ביותר. אוזן מוסיקלית טובה עוברת בתורשה. האיברים עוברים טרנספורמציה על-פי היכולות המיוחדות של הנפש במהלך התקופה העוברית או לאחר המוות. הכלי הראשון עליו מנגן האדם הוא האורגניזם שלו עצמו וזהו באמת הכלי המורכב ביותר. ישויות רוחיות עילאיות נזקקו לתקופות האבולוציה סטורן, שמש וירח בכללותן על-מנת לעצב כלי זה. אנו באים לעולם עם חכמה שעולה בהרבה על מה שאנו מסוגלים לרכוש מאוחר יותר.

האדם מדמיין לעצמו שהוא הגיע לדרגה ניכרת של חכמה כאשר הוא מתחיל להיות מסוגל לחשוב. אך, החכמה שאנו מפתחים כאשר אנו מתחילים לחשוב היא למעשה קטנה מאוד בהשוואה לחכמה העצומה שרכשנו אך איבדנו בזמן מסוים. בלידה, מוחנו עדיין רך. החיבורים בין המוח והאיברים השונים עדיין בלתי-מפותחים, ואנו ספוגים חכמה במהלך הילדות על-מנת 'לעצב' את האיברים, את הכלי.

הרגע בעבר אליו אנו מפנים את מבטנו כהזדמנות הראשונה בה היינו מודעים לעצמנו, מציין את הזמן בו איבדנו את הכושר לנגן בכלי שלנו. יכולת זו גדולה הרבה יותר בילדות המוקדמת מאשר בהמשך. חכמה

עמוקה דואגת להביאנו אל הנקודה שבה אנו הופכים לכלי מורכב זה. עובדה זו יכולה למלא אותנו בחוש עמוק של הערצה למה שהננו מהווים, כל עוד אנו שוהים ברחם החכמה הרוחית-אלוהית. לאחר מכן, אנו נעשים מודעים לכך שאנו למעשה באים לחיים עם חכמה גדולה הרבה יותר ממה שחושבים בדרך-כלל. אז, אנו יכולים גם לדמות לעצמנו את המרחב העצום של החכמה המקיף אותנו בהוויית-קיומנו שלפני השלב העוברי. דברים אלה הם בעלי חשיבות גדולה ביותר, שכן תודעת-מתקדש קולטת שכל שאנו מרחיקים יותר לאחור, כך החכמה והיכולות של האדם גדולות יותר.

עתה, הבה נתייחס עם תפיסה על-חושית לנפשו של אינדיבידואל שהפך למשרתה של רוח רעה של מחלות ומוות. נפש כזו מאפשרת לנו לראות כיצד נכחדה החכמה לה מסוגל האדם, לאיזו רמה הוא הוריד את עצמו. נפש כזו מציגה היבט מחריד. מי שנועד לפתח חכמה נשגבה ביותר, ערכו הופחת כל-כך שהוא הפך למשרתן של ישויות אהרימניות! במהלך התגשמותו, לאדם יש אפשרות, לאחר שהקיף את עצמו בגוף פיסי, לקלוט את העולם הרוחי אל תוכו, לקחת חלק בחיי הרוח, להניע את נפשו כך שלאחר המוות יחווה את עולם הרוח סביבו, או להקהות את עצמו. נפשות כאלה הקהו את עצמן כי הן לא הצליחו לקלוט בין לידה ומוות את מה שהיה מאפשר להן לקלוט את עולם הרוח שמסביבן.

כך, אנו רואים כיצד נפשות אינדיבידואליות קשורות לחיים הרוחיים של העולם ככוליות. כך, אנו רואים את עצמנו כאיברים ככוליות החיים על האדמה. אנו גם מבינים את החשיבות בכך שלא ניתן לכוחות-הרוח המולדים שלנו לנבול, אלא נטפחם כדי שלא נתנתק בהדרגה מן העולם. ברם, אדם יכול לחשוב שהוא רוצה להתנתק מסביבות העולם כי עבורו החיים חסרי-משמעות. התנתקות-עצמית בדרך זו אינה הרס. היא רק מייצגת התנתקות-עצמית ביחס לעולם הסובב. אף-על-פי-כן, האדם נמצא שם למען עצמו. התנתקות-עצמית בעולם משמעה להיות נדון לבדידות בעולם הרוח. הדבר הוא כאילו הוא חי בבדידות מוחלטת, מנותק, ללא שום אמצעי תקשורת כלשהו. זה מה שאדם יגשים אם יתנתק מעולם הרוח. אתם בהחלט יכולים להשתמש בתמונה הבאה. תנו לה להטביע חותמה עליכם, שכן אפשר להתייחס אליה כבסיס טוב למדיטציה.

ככל שהאדם יתקדם באבולוציה של העולם, כך הוא ייעשה חופשי יותר. הוא יחיה יותר ויותר כמו על אי בלב ים וקריאותיו והבנתו תהיינה מוכרחות להיות מועברות מאי אחד לאחר. ישויות אנוש השואפות לקחת חלק בעתיד החיים הרוחיים של האנושות, תהיינה מסוגלות להבין אחת את השנייה, כלומר את אלה החיות בחירות על איים אחרים. לעומת זאת, אלה הבורחות מהחיים הרוחיים תמצאנה את עצמן על איים פרטיים משלהן, וכאשר הן תרצינה ליצור קשר עם אלה שהכירו קודם לכן, הן לא תוכלנה לעשות זאת. הקול הקורא ייחנק בתוכן. כל אחת מהן תחוש: "שם על אותם איים נמצאות הנפשות שהכרתי, להן אני מחוברת." אך דבר לא יחדור אותה, היא תקשיב אך לא תשמע דבר.

מדע הרוח מספק את השפה שבעתיד תאפשר לבני-אדם לגשר על-פני פער הבדידות ולרכוש הבנה. לעתים קרובות, הדברים המגיעים אלינו מתוך כתבים אוקולטיים עמוקים יותר ממה שביכולתנו לדמיין לעצמנו. כאשר מיסטרית גולגתא התרחשה, האנושות קיבלה את ההצהרה הראשונה שהאדם צריך כדי לרכוש הבנה מאי אחד לאחר.

ההצהרה השנייה היא באמצעות מדע הרוח האנתרופוסופי, השואף להבהיר יותר ויותר את המיסטריה של הכריסטוס עבור נפש האדם. המילים הממשיות של הכריסטוס מצוינות ברבות מאמירותיו. מבין העמוקות יותר: "פִּי בְּמָקוֹם אֲשֶׁר לְשָׁנַיִם אוּ לְשִׁלּוֹשָׁה נֶאֱסָפִים לְשָׁמַי, וְשָׁם אֲנִי בְּתוֹכָם." אדם ילמד להבין 'שם' זה רק כאשר ישלוט בשפת-הרוח.

בשלב המוקדם של ההצהרה הכריסטיאנית, אפשר היה למוצאה בצורתה הנאיבית. בעתיד, נפשות אנוש אשר יידעו את הכריסטוס, תהיינה רק אלה שהכירו אותו באמצעות מדע הרוח.

עבור בני-אדם רבים יראה מגוחך שמדע הרוח מכונה שפת-הרוח שהאנושות צריכה כדי שבני-אדם לא יהיו מבודדים לאחר המוות, אלא תהיה להם אפשרות לעבור מאי אחד לאחר.

הנושא בו עסקנו היום נותן לכם הסבר לכך שאנו מתכנסים כדי לטפח את מדע הרוח. מי שפועל באופן מודע עבור מדע הרוח, פועל על-פי קריאה זו, קול זה. וכך, גם מי שחש כמיהה לשמוע משהו אודות עולם הרוח. קולות אלה, קריאות אלה, באים מעולם הרוח, וכך גם הצורך הנחוה בעולם הרוח כאשר נשמעים אלה ההווים בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש. גם הקולות של ההיררכיות השונות יכולים להישמע.

קולות אלה, בהדהדם לעברנו, יעוררו בנפשנו את מה שיוביל את האנושות לטפח יותר ויותר את החיים הרוחיים אשר מטופחים גם בקבוצות הלימוד שלנו. מי ייתן והם ימשיכו להיות מטופחים כאן במסירות.

זוהי השאיפה שרציתי לבטא בפניכם עם סיומן של התייחסויות אלה וזוהי תקוותי העמוקה ביותר שהיא תצמח יותר ויותר, כך שתעורר את נפשכם כדי שפעולת מדע הרוח תוצת ותינשא מתוך חום אנתרופוסופי אמיתי.

הרצאה 10

האנתרופוסופיה כמעוררת רגש וחיים

טיובינגן, 16 בפברואר 1913

אם ניקח הפסקה מהתייחסויותינו האנתרופוסופיות ונשאל מהו הדבר המושך אותנו אל תנועה רוחית כמו זו שלנו, אז מובן מאליו שנוכל לספק תשובה מהיבטים שונים. אחד ההיבטים החשובים ביותר המערב את רגשותינו בצורה עמוקה מאוד, אף שאינו היחיד, הוא ההתייחסות לחיי-הנפש האנושית בין מוות ולידה-מחדש. למעשה, ההתרחשויות במהלך התקופה הארוכה שבין מוות ולידה-מחדש הן באמת לא פחות חשובות מאשר המאורעות שבין לידה ומוות. אנו יכולים להתייחס עתה רק לחלק מהמאורעות החשובים ביותר שאנו מתנסים בהם. אך, אפשר להוסיף שבהתייחסויות מסוג זה אנו משוכנעים בצורה עמוקה שהאנושות מתקרבת לתקופה בה עליה לדעת ולחוות משהו מהעולמות העל-חושיים.

הבה נפתח את הנושא בצורה מוחשית יותר. כאשר רואה רוחי, המסוגל לתפוס את החיים בין מוות ולידה-מחדש, נתקל במאורע של אדם מת – הוא מספיק עבורו כדי לחוש חובה לפעול למען הכרת עולם הרוח. הרואה הרוחי שואף למוצאו זמן מה לאחר שחצה את שער המוות. בדרך שבה אפשר ליצור קשר עם המת, אפשר לקלוט את הדבר הבא. אני מצטט מקרה ממשי: "עזבתי את אשתי מאחור על האדמה; אני יודע שהיא עדיין נמצאת שם." כמובן, זה לא נמסר עם מילים ארציות. "כאשר חייתי עמה בעולם הפיסי, בשובי הביתה מהעבודה היא תמיד הייתה כמו אור-שמש עבורי. חווייתי את מילותיה כברכה ולא יכולתי לחשוב על חיי בלי נוכחותה המאירה של שותפתי האהובה. לאחר מכן, חציתי את שער המוות ועזבתי מאחור; עתה, אני משתוקק לחזור. אני חש את המחסור של כל מה שהיה לי. מתוך כמיהה, אני מחפש בנפשי דרך אל בת-זוגתי לחיים, אך איני יכול למוצאה. איני יכול לחדור אל תוך הוויית-קיומה. הדבר הוא כאילו היא אינה שם. מדי פעם, כאשר אני מרגיש כאילו היא נמצאת שם, כאילו אני נמצא עמה, אז היא אינה מסוגלת לדבר. אפשר להשוות זאת לשני אנשים, שאחד מהם היה רוצה לומר כמה מילים, אך השני אילם ואינו יכול לומר דבר. וכך, הנפש שהייתה ברכה עבורי במהלך הזמן הארוך של הוויית-הקיום הפיסי, הפכה אילמת."

עתה, אם אדם יחקור את בסיס העובדות מהסוג הזה, הוא יגלה את הדבר הבא. במקרה זה פשוט אין שפה משותפת בין המת ומי שנשאר על האדמה. אין שום דבר היכול לחדור את הנפש עם אותה מהות שעמה הייתה יכולה להישאר נתונה-לתפיסה. היות שאין שפה משותפת, שתי נפשות אלה חשות מנותקות זו מזו. זה לא תמיד היה כך.

אם נחזור לאחור באבולוציה של המין האנושי, נמצא שלנפשות הייתה מורשת רוחית שאפשרה להן להישאר נתונות-לתפיסה, תוך התעלמות מן העובדה ששתיהן היו במישור הפיסי או שאחת מהן הייתה

במישור הפיסי והשנייה בעולם הרוח. אותה מורשת רוחית נעלמה. היא אינה קיימת עוד והמקרים הכואבים אשר תוארו מתרחשים היכן שלא ניתן למצוא את נפשו של אהוב שמת כי בנפשו של מי שנשאר על האדמה אין שום דבר היכול להיעשות קליט עבור מי שמת. מה שלמעשה ניתן לקליטה על-ידי המת הוא ידיעה, רגש והתנסות רוחיים. אם אדם שנשאר מאחור על האדמה יעסוק בידיעה של העולמות הרוחיים, יאפשר למחשבות כאלה לעבור בתודעתו, אז את המחשבות הללו יוכל המת לקלוט. רגשות דתיים של העבר אינם מספיקים עוד כדי להעניק לנפש את אשר היא זקוקה לו כדי שהמת יוכל לקלוט זאת.

בהמשיכו לחקור הלאה את הנושא, הרואה הרוחי מגלה שאפילו כאשר נפשות חוצות את שער המוות, הן יכולות לתפוס זו את זו תפיסה עמומה בלבד. בקושי רב הן יהיו מסוגלות לרכוש הבנה משותפת, או כלל לא, כי חסרה שפה משותפת.

הרואה הרוחי מבין את מה שהאנתרופוסופיה מהווה במובן עמוק יותר. זוהי השפה שבה ישתמשו החיים והמתים, אלה החיים בעולם הפיסי ואלה השוכנים בין מוות ולידה-מחדש.

את הנפשות אשר נשארו מאחור ורכשו מחשבות על העולמות העל-חושיים, יכולים המתים לראות. אם הן קרנו אהבה לפני המוות, הן תוכלנה לעשות זאת גם לאחר המוות. יש בכך הכרה שהאנתרופוסופיה היא שפה המאפשרת לאלה השוהים בממלכות העל-חושיות לקלוט את האירועים המתרחשים בעולם הפיסי. העתיד הניצב בפני האנושות הוא שנפשות תעשינה יותר ויותר בודדות; הן לא תוכלנה למצוא גשר אל נפש אחרת, אלא אם כן ייווצר קשר מנפש אל נפש באמצעות מושגים רוחיים. זוהי ממשותה של האנתרופוסופיה, שכן היא אינה תיאוריה.

לידע תיאורטי אין שום חשיבות. מה שאנו סופגים בתוכנו הוא סם-חיים נפשי אמיתי, מהות ממשית. מהות זו מאפשרת לנפש אשר חצתה את שער המוות לקלוט את הנפש אשר נשארה מאחור. למעשה, רואה רוחי אשר רכש תובנה על מצב כזה, בו מי שמת אינו יכול למצוא את אלה שהשאיר מאחור כי משפחתו לא עסקה במדע הרוח, יודע שאין בידו לעשות דבר מלבד לדבר עם בני-אדם על מדע הרוח. הוא רואה את הצער המכביד על הנפש בשל חוסר-תקשורת. הוא יודע שהגיע הזמן בו חכמה רוחית תתפוס מקום בלבם של בני-האדם.

אלה שמשימתם היא לדבר על העל-חושי הנובע מידיעת העולמות הרוחיים, חווים זאת ככורח דחוף, לו הם אינם יכולים להתנגד בשום דרך. אם ינסו להתנגד, זה יהיה חטא גדול ביותר. הם חשים זאת ככורח לדבר על התגלויות מהעולמות העל-חושיים.

ממה שנאמר לכם עתה, ביכולתכם לתפוס את הרצינות העצומה הכרוכה בהכרזה על התגלות רוחית. ברם, להבנה בין החיים והמתים ישנו היבט נוסף. בהקשר זה, עדיין לא התקדמנו מספיק, אך זה יקרה. על-מנת לתפוס כיצד החיים יפתחו בהדרגה הבנה של המתים, הבה נתייחס לדברים הבאים.

האדם יודע מעט אודות העולם הפיסי. כיצד רוכש הוא ידע על עולם זה? הוא משתמש בחושיו, מפעיל את הדמיון שלו ויש לו תחושות מסוימות שהעולם החיצוני מעביר לו. אך, זהו חלק זעיר של תוכן העולם. יש בו דברים נוספים.

הייתי רוצה שתבינו שיש משהו בעל חשיבות גדולה הרבה יותר מאשר המציאות החושית. איני מתכוון לעולם העל-חوشي, אלא למשהו שונה.

דמיינו לרגע שאתם רגילים לצאת את ביתכם בכל בוקר בשעה שמונה, בדרככם לעבודה. לפתע, יום אחד אתם שמים לב לכך שאתם יוצאים באיחור של שלוש דקות. אתם עוברים דרך מקום מסוים שבו יש סוג של גג הנתמך על-ידי עמודים. כשאתם מגיעים לשם באיחור של שלוש דקות, אתם נוכחים לדעת שאילו הייתם מגיעים בזמן הרגיל, הייתם נמחצים על-ידי הגג שהתמוטט. דמיינו זאת לעצמכם באופן חי! קורה שאדם מפספס רכבת שמאוחר יותר מעורבת בתאונה. אילו האדם היה עולה על הרכבת, הוא היה נהרג. כאשר דברים כאלה אינם קורים, איננו שמים לב אליהם. אם אתם נעשים מודעים להתרחשות מסוג זה, הרי שהיא תעשה עליכם רושם מסוים. דברים דומים, שלא מרשימים אתכם במהלך היום, עשויים לקרות מבוקר עד ערב. בלתי-אפשרי לסקור אותם. התרחשויות כאלה עשויות להיראות 'השערות פיקחות', יחד עם זאת הן שייכות להיבטים החשובים ביותר של החיים.

דוגמה נוספת: עולה בכם רגש מסוים כאשר אתם חושבים על אדם בברלין אשר קנה כרטיס כדי להפליג על הטיטניק. הוא פוגש חבר המבקש ממנו לא להפליג על הטיטניק. החבר מצליח לשכנעו בכך. הטיטניק טובעת והוא ניצל ממוות. דבר זה עושה רושם עז על האדם הנדון!

זהו מקרה מיוחד ויחיד עם זאת כל הזמן דברים מתרחשים בלי שיבחינו בהם. כאשר אדם נעשה מודע להם, הם מטביעים את רשמיהם בלב ובנפש.

הבה נתייחס לנושא זה מהיבט נוסף. כמה רשמים של לב ונפש חומקים מאתנו, כי קיבלנו הגנה בהיותנו לא-מודעים לסכנות! אילו היינו מודעים לדברים הרבים שמהם אנו מוגנים ללא הרף, היינו מסתובבים בעולם בהלך-רוח שונה לגמרי. נוסף לכך, הרואה הרוחי רואה את האפשרות הבאה. נניח שדברים מתרחשים הלכה למעשה בדרך אשר תוארה. הגעתם לאותו מקום באיחור של שלוש דקות. זהו הרגע המתאים ביותר עבור אדם שמת להפוך את עצמו נתון-לתפיסה עבור נפשכם. עשויה להיות לכם התחושה הבאה: "מהיכן מגיע מה שעולה בנפשי?" זה אינו מתרחש רק במקרה מיוחד כזה, כפי שצוטט. זה יכול ללבוש אינסוף צורות. צעד ראשון ייעשה כאשר בני-אדם יהיו קשובים לא רק לעולם המציאות החיצונית, אלא גם לספירה של האפשרויות. הכמות הניכרת של דגים בים היא ממשות. זה התאפשר היות ששוחררה כמות עצומה של ביצים. בדרך זו, אינסוף אפשרויות יוצרות את הבסיס לחיים.

דבר זה עושה רושם עז על הרואה הרוחי גם כאשר הוא מגיע לגבול שני העולמות. הוא חש: "כמה עשיר באפשרויות הינו העולם הרוחי. רק חלק זעיר ממנו הופך למציאות בעולם החושים שלנו!" זה מלווה בהרגשה: "כמות עצומה נשארת נסתרת ביסוד ההוויה." הרגשה זו מתעצמת כאשר עוסקים באנתרופוסופיה. אדם מפתח את ההרגשה שבכל נקודה ונקודה בה משהו מתרחש מבחינה חיצונית, משהו נסתר טמון מאחוריו. מאחורי כל פרח, כל משב רוח, כל אבן וגביש, טמונות אינספור אפשרויות. ככל שהרגשה זו הולכת ומתפתחת, אדם נעשה מודע באופן טבעי לכך שברגעים כאלה הוא יכול ליצור קשר עם אדם שעבור החיים הארציים מת. בעתיד, באופן טבעי, אדם יחוש שהמת דיבר אל נפשו. בהדרגה, הוא יזהה ממי המסר הגיע, כלומר מי דיבר אליו. רק משום שבני-אדם מודעים במידה זעומה לממלכת האפשרויות האינסופית והעמוקה ביותר, אז אין ביכולתם לשמוע את מה שבני-האדם המתים אומרים ללבם של אלה החיים.

התייחסות כפולה זו מציינת את השינוי הקיצוני שייגרם לאנושות כולה על-ידי הפצת האנתרופוסופיה. מצד אחד, המחשבות של האנתרופוסופים תעשינה נתונות-לתפיסה עבור המתים. מצד שני, המתים יהיו מסוגלים לדבר אל לבם של אלה אשר פיתחו רגישות רוחית. ייבנה גשר בין העולם הזה והעולם שמעבר. למעשה, החיים בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש גם יהיו שונים. זו לא תהיה רק תיאוריה, אלא ממשות. תושג הבנה בין אלה המכונים חיים לבין אלה המכונים מתים, שלמעשה חיים הרבה יותר. גם נפשות על האדמה תחושנה מה מועיל למתים. אדם באמת אינו יכול להפוך את החיים פורים עבורם, אלא אם כן הוא חש את גודל השירות שהוא מעניק למתים בכך שהוא קורא עבורם.

הבה נתייחס למקרה קיצוני. אין ספק שבני-אדם נתקלו בזה ביחס לבני-אדם אחרים. אדם חי עם אחות, הורה, בעל או רעיה. ככל שאדם חש דחף להתחבר יותר לאנתרופוסופיה, כך האחרים מפתחים טינה חזקה יותר כלפיה. כמה פעמים חווים זאת! זה עשוי ללבוש צורה זו בתודעה, אך זה לא בהכרח צריך להיות כך בנפש עצמה. שם משהו שונה לגמרי עשוי להתרחש.

הלא-מודע פועל בגוף האסטרלי. יתכן שככל שאדם משמיץ את מדע הרוח וזועם נגדו, כך הוא מטפח עמוק יותר בלא-מודע שלו דחף, כמיהה, לשמוע על מדע הרוח.

כאשר אנו חוצים את שער המוות, אנו נתקלים באמת. שם בלתי-אפשרי להסתיר דבר. כאן על האדמה, אדם יכול לשקר ולהעמיד פנים, אך לאחר המוות, הדברים מקבלים את חזותם האמיתית. דברים מתגלים כפי שהם באמת.

כמה שאדם ערפל את מחשבות הזולת והשמיץ את מדע הרוח במהלך חייו, הרי שלאחר המוות אפשר להבחין בדחף כלפיו. אדם סובל היות שדחף זה אינו יכול להיות מסופק. אך עתה, אדם חי יכול לדמיין את עצמו בנוכחות המת כאשר ביכולתו לחשוב מחשבות רוחיות אותן המת יכול להבין. גם אם מי שמת לא היה אנתרופוסוף, המת יהיה מסוגל, למרות זאת, לקלוט את האדם החי אשר הגה במחשבות רוחיות.

ישנה נטייה מסוימת של המת לשפה שבה נהג לדבר במהלך חייו, כי בשלבים המוקדמים לאחר המוות, הוא עדיין קשור לשפתו הייחודית. לכן, מומלץ להגות במחשבות בשפה בה המת נהג לדבר. אך לאחר חמש, שש, שמונה שנים, ולפעמים אף מוקדם יותר, מגלים ששפת-הרוח היא כזו שהשפה החיצונית אינה מהווה מכשול. מי שמת יכול להבין מחשבות רוחיות גם בשפה שלא הכיר במהלך חייו.

מכל מקום, השפעת הקריאה על המתים, גם אם לא היו אנתרופוסופים, הוכיחה את עצמה כמועילה במיוחד. היא הוכיחה את עצמה כשירות מיוחד ואחד ממעשי האהבה הגדולים ביותר שאפשר לבצע.

על-מנת להגשים את מטרותינו, אין מדובר בכך שרק נפיץ את האנתרופוסופיה באופן חיצוני – זה מוכרח להתבצע וזה חשוב – אלא יש לטפח את האנתרופוסופיה בשקט, ברגעי מנוחה של הנפש. עשויים להיווצר מצבים רוחיים של אחריות, שבאמצעותם הרבה מאוד יושג לטובת התפתחות הנפש לאחר המוות. אחדים ימצאו זאת בלתי-אפשרי לביצוע.

הרואה הרוחי גם רואה נפשות בין מוות ולידה-מחדש, הנאלצות לבצע משימות שהן עצמן אינן מבינות. למשל, הרואה הרוחי עשוי לגלות באותה ממלכה נפשות המשרתות את כוחות המוות והמחלות בפרק זמן מסוים. זה לא מתייחס להתרחשות הרגילה של מוות, אלא למאורעות הקשורים לבני-אדם אשר מתו בתקופת נעוריהם. מחלות הן בעלות טבע פיסי. ברם, הן נגרמות על-ידי כוחות הפועלים מתוך ממלכות על-חושיות. את מקורן של מגיפות אפשר למצוא במעשיהן של ישויות על-חושיות ותפקידן של רוחות מסוימות הוא לגרום מוות שלא בעתו. איננו יכולים לדון עתה בשאלה כיצד אפשר לנמק זאת כחלק מהנהגה חכמה, אך חשוב לציין שנפשות מסוימות משועבדות אל ישויות מסוג זה. אף-על-פי שהרואה הרוחי היה מוכרח להרגיל את עצמו לשלווה פנימית מסוימת, מצבים כאלה כואבים ומזעזעים. נפשות כאלה נאלצות לשרת ולהביא מוות ומחלות למין האנושי.

כאשר הרואה הרוחי מסתכל לאחור אל תוך חייהן של נפשות כאלה לפני המוות, הוא מגלה מדוע הן נידונות לשרת את רוחות המוות והמחלות. הסיבה טמונה בחוסר-המצפון של נפשות אלה במהלך חייהן הארציים. על-פי מידת חוסר-המצפון, הן דנות את עצמן להיות משרתות של אותן ישויות רעות. כפי שסיבה-תוצאה תקפות במקרה של התנגשות בין כדורי ביליארד, כך גם בני-אדם חסרי-מצפון מוכרחים להיות משרתים של ישויות רעות אלה. אכן, זה מזעזע!

הרואה הרוחי רואה עובדה נוספת. נפשות המשועבדות לישויות אהרימניות, צריכות להכין את המקור הרוחי לכל המתרחש על האדמה כמכשולים, כמעצורים, למעשינו. גם משימה זו מוטלת על אהרימן. מדוע דנו נפשות כאלה את עצמן לשירות כזה? כי במהלך חייהן על האדמה הן נכנעו לאהבת הנוחות. אם רק תחשבו עד כמה נפוצה הפכה להיות אהבת הנוחות, תגלו שלאהרימן יש מספר ניכר של מגויסים. בחיים כיום, אהבת הנוחות היא בעלת חשיבות עליונה. כלכלנים מודרניים לא רק מעריכים אגואיזם ותחרות, אלא גם נוחות של הישות האנושית. אהבת הנוחות היא גורם חשוב מאוד.

ישנו הבדל בין אם לאדם יש התנסויות כאלה והוא מסוגל להבין מדוע הוא חווה אותן ובין אם הוא חווה אותן באופן לא-מודע, מבלי להבין מדוע הוא צריך לשרת רוחות כאלה. אם אדם יידע מדוע הוא משועבד לרוחות הגורמות מגיפות, הוא גם יבין את המידות הטובות שיש לפתח בחיים הבאים על-מנת לפעול לקראת פיצוי קוסמי. אם אדם נשאר לא-מודע לסיבה, הרי שהוא יוצר למעשה את אותה קארמה, אך הפיצוי יוכל לבוא רק בהתגשמות שנייה. לכן, התקדמות ממשית נדחית.

לכן, חשוב שהאדם ילמד דברים אלה בהיותו על האדמה. הוא יחווה אותם לאחר המוות, אך הוא לומד לכוון את עצמו כאן על האדמה. כאן יש לנו עובדה נוספת: חיוני ליצור חוש או כיוון חדש על-ידי הפצתן של אמיתות רוחיות. האמצעים הישנים להתמצאות אינם זמינים עוד.

ביכולתנו לשאול: "מדוע הננו אנתרופוסופים?" אנו יכולים לספק, מתוך העובדות הרוחיות עצמן, תשובה הפונה ישירות לרגש שלנו ולא לאינטלקט. כך, האנתרופוסופיה הופכת בהדרגה לשפה אוניברסלית. היא נעשית לשפה אשר תאפשר להפיל את החלק הניצב בין העולמות השונים בהם אנו חיים, פעם בגוף פיסי ופעם בלי גוף פיסי. כך, החומה בין העולם הפיסי והעולם הרוחי תמוטט כאשר מדע הרוח יאחז באמת בנפשות בני-האדם. עלינו לחוש בכך. זה יכול להעניק לנו את ההתלהבות הפנימית הנכונה כלפי מדע הרוח.

ברצוני להביא נושא נוסף לתשומת-לבכם. עבור הרואה הרוחי, ישנו רגע במהלך חייהן של נפשות בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש, המתגלה כבעל חשיבות מיוחדת. הוא חשוב גם לאחרים לאחר המוות. עבור אחרים, נקודה זו מופיעה מוקדם יותר, עבור אחרים – מאוחר יותר. כאשר אדם מסתכל בחיי השינה באמצעות על-חושית, הוא רואה את האדם עם הגוף האסטרלי וה'אני' שלו מחוץ לגוף הפיסי. בהסתכלות לאחור, האדם מקבל את הרושם שהגוף הפיסי נמצא בתהליך מיתה.

רק מהשנים הראשונות של הילדות עד שהילד מפתח הבנה, עד הרגע בו מפציע הזיכרון, שלגוף במהלך השינה יש הופעה זוהרת ופורחת. תהליך התנוונות איטי בגוף הפיסי מתחיל זמן קצר לאחר שהחיים מתחילים. המוות הוא ההתרחשות הסופית של תהליך מיתה זה. השינה מתקיימת על-מנת לפצות על הכוחות אשר מוצו, אך הפיצוי אינו שלם. בכל פעם נשארת שארית קטנה של כוחות מוות. כאשר הצטברו שאריות רבות כך שהכוחות הבונים אינם יכולים עוד למלא את תפקידם, מופיע המוות הפיסי. לכן, כאשר מתייחסים לגוף הפיסי, רואים כיצד המוות מתגשם בהדרגה. במציאות, אנו מתים בתהליך איטי המתחיל מהלידה ואילך. כאשר נעשים מודעים לעובדות, דברים אלה עושים רושם רציני.

בין מוות ולידה-מחדש, מגיע הרגע בו מתחילים להתפתח כוחות בנפש המובילים להתגשמות הבאה. אנסה להסביר למה אני מתכוון באמצעות דוגמה. ישנם מספר ספרים העוסקים בתכונותיו של גיתה. אדם בוחן את אבותיו של גיתה על-מנת לאמת את המקור התורשתי של תכונה זו או אחרת. מחפשים אחר

המקורות בקו התורשה של השושלת המשפחתית. איני רוצה לחלוק על העובדה שאפשר למוצאם שם, אך מי שיכול לעקוב אחר חיי-הנפש בין מוות ולידה-מחדש, יגלה את הדברים הבאים.

הבה ניקח את נפשו של גיתה. במשך זמן רב לפני הלידה, פעלה הנפש על אבותיה מתוך העולמות העל-חושיים, ובשל כוחותיה שלה, פיתחה קשר עם אבות אבותיה. הנפש אף פעלה כדי להביא יחד את אותם גברים ונשים שהיו יכולים לספק על-פני תקופה ארוכה את התכונות ההולמות שהיו נחוצות לאותו אינדיבידואל. אין זו משימה קלה, כי נפשות רבות עסוקות בתהליך זה. דמיינו לעצמכם ישויות אנוש יורדות אל האדמה מנפשות של המאות השש-עשרה עד השמונה-עשרה. כל הנפשות הללו היו מוכרחות כבר לשתף פעולה, ותסיקו מכך שפעילות משותפת כזו היא בעלת חשיבות גדולה ביותר. נפשות אשר נולדו במאות השמונה-עשרה והתשע-עשרה היו מוכרחות כבר לרכוש הבנה משותפת במאה השש-עשרה כדי שתיווצר רשת שלמה של קשרים.

יש לעשות הרבה בין מוות ולידה-מחדש. לא רק המשימות האובייקטיביות צריכות להתבצע, כמו השירות הזמני שיש לתת לרוחות ההתנגדות, אלא עלינו לעמול עבור הכוחות שלמעשה מאפשרים לנו להתגשם מחדש. המשמעות היא שעלינו לעצב את הצורה הכללית של אבטיפוס. זה עושה את הרושם ההפוך למה שהרואה הרוחי רואה כאשר הוא מתבונן בגוף הפיסי ובגוף האתרי של אדם ישן. בשינה, הגוף הפיסי והגוף האתרי נראים כמתנוונים, אך בניית האבטיפוס וירידתו אל תוך התחום הפיסי, עושות רושם פורח ומלבב.

הרגע החשוב בין מוות ולידה-מחדש נמצא בנקודה שבין ההיזכרות בהוויית-הקיום הקודמת ותקופת המעבר בה האדם מתחיל להתכונן כך שהאורגניזם הפיסי שלו יוכל להתהוות. אם תדמו לעצמכם עתה מוות פיסי ותשוו אותו לרגע זה, אז יהיה לכם הקוטב הנגדי של המוות הפיסי. מוות פיסי מציין מעבר ממצב של הוויה לאי-הוויה. הרגע המתואר לעיל הוא המעבר ממצב של אי-הוויה למצב של התהוות. רגע זה נחוה, אם מבינים אותו, באופן שונה למדי.

המושג של הקוטב הנגדי של המוות, הרגע המופיע בין מוות ולידה-מחדש, צריך להפוך לרגש בנפשו של אנתרופוסוף. הוא אינו צריך להיות מובן רק באופן אינטלקטואלי, אלא עליו להפוך להתנסות פנימית. אז נהיה מסוגלים לחוש עד כמה חיינו מועשרים, כאשר מחשבות כאלה נקלטות על-ידי הנפש.

עם זאת, ישנו היבט נוסף, כלומר שהנפש מפתחת בהדרגה רגש לכל הקיים בעולם. אם אחרי השתקעות במושגים שהזכרתי עתה, אדם ייצא להליכה ביער בתקופת האביב, הרי שהוא יגלה שהוא אינו רחוק, בהנחה שהוא קשוב, מלחוות את הישויות הרוחיות האורגות בין התופעות הפיסיות. לחוות את העולם הרוחי במציאות לא היה קשה כלל, אלמלא בני-האדם היו מציבים לעצמם מכשולים. יש לנסות לתרגם את מה שהתקבל בצורה של מושגים להתנסות של רגש ולעורר אותו בצורה חיה בפנימיות. מאמץ כזה יכול להוביל לראיית הרוח. השאלות שהעליתי היום נועדו להחיות את האימפולס המכוון למדע הרוח. בכל פעם

שאדם מדבר אודות נושאים כאלה, הוא מרגיש שזהו רק גמגום, כי שפתנו שייכת לעולם הפיסי. יש לעשות מאמץ ניכר, באמצעים מיוחדים, כדי לעורר לפחות מושג מוגבל של נושאים אלה. אך, לדבר באופן מדויק על נושאים אלה בדרך זו יכול לשחרר מלבנו את מה שאפשר לכנות מבחינה אנתרופוסופית כוח של רגש. מדע הרוח צריך להפוך עבורנו למה שממריץ את הרגש והחיים. רכישת מושגים רוחיים אינה צריכה להיות עניין חשוב פחות. עלינו לשאוף אליהם ברצון. יחד עם זאת, עלינו גם להימנע מהתייחסות למושגים כבעלי חשיבות עליונה, אלא למה שהאנתרופוסופיה יכולה לעשות מאתנו כישויות אנוש.

הרצאה 11

תפקיד החיים הארציים כשלב מעבר לחיים שמעבר

פרנקפורט, 2 במרס 1913

כיום, ישנם עדיין בני-אדם הסבורים שייתכנו חיים נפשיים-רוחיים לאחר המוות, אך הם תוהים מדוע עליהם לעסוק בזה עכשיו. אנו יכולים פשוט לחיות על האדמה עם כל מה שהיא מציעה ולהמתין ולראות אם לאחר המוות קיימות צורות אחרות של קיום!

ברם, מדע הרוח מראה שבמהלך החיים שבין מוות ולידה-מחדש, האדם נתקל בישויות מסוימות. כפי שכאן הוא פוגש בישויות הרבות של ממלכות הטבע השונות, כך לאחר המוות הוא פוגש ישויות של היררכיות עילאיות יותר וישויות אלמנטריות מסוימות. אם אדם עובר את חייו בלי שום חוש של שיפוט, זה נובע מכך שבין מוות ולידה-מחדש הוא לא היה יכול לפגוש את אותן ישויות שהיו יכולות להעניק לו את הכוחות המתאימים שיאפשרו לו להיות יעיל מבחינה מוסרית ואינטלקטואלית בחיים אלה. אך, האפשרות והיכולת לפגוש ישויות מסוימות בין מוות ולידה-מחדש, תלויות בחיים הקודמים. אם במהלך החיים הארציים לא הגינו במחשבות הקשורות לעל-חושי, אם במהלך חייו היינו שקועים לגמרי בעולם החושים החיצוני, אם חייו רק באינטלקט שלנו בהיותו מופנה אל העולם הפיסי, אז שללנו מעצמנו את האפשרות שבין מוות ולידה-מחדש נפגוש ישויות מסוימות ונקבל מהן יכולות עבור החיים הבאים. הממלכה שמעבר נשארת עבורנו עמומה וחשוכה, ובחשיכה איננו יכולים למצוא את הכוחות של היררכיות עילאיות יותר. ואז, בין מוות ולידה-מחדש, האדם מתעלם מאותן ישויות שמהן עליו לקבל כוחות עבור המחזור הבא של חייו הארציים.

מהיכן בא האור שבאמצעותו נוכל להאיר את החשיכה בין מוות ולידה-מחדש? היכן מוצאים אותו? בין מוות ולידה-מחדש, איש אינו נותן לנו שום אור. הישויות הוות שם ונוכל להגיע אליהן רק אם במחזור הקודם של חייו הארציים הדלקנו את האור על-ידי התעניינותנו בעולם הרוח. לאחר המוות, לא נוכל לחזור את החשיכה, אלא אם כן לקחנו עמנו את האור דרך שער המוות.

דברים אלה מראים עד כמה לא-נכונה הטענה שאיננו צריכים לעסוק בדברים בעלי טבע רוחי, אלא יכולים להמתין למה שיקרה. לאמיתו של דבר, אם נמתין ונראה, ניתקל אך ורק בחשיכה!

החיים הארציים אינם רק שלב מעבר. יש להם תפקיד. הם הכרחיים עבור החיים שמעבר, כפי שהחיים שמעבר הכרחיים עבור הוויית-הקיום הארצית. יתכן גם שכאן בני-אדם יישארו אטומים ביחס לעולם העל-חושי, שהם פשוט יפססו את ההזדמנות לפתח יכולות מסוימות, שהם לא יצליחו ליצור כלים עבור ההתגשמות הבאה.

אדם שהייתה חסרה לו יכולת מסוימת בתחום זה או אחר במהלך חייו, חוצה את שער המוות. עתה, אתם רואים איזה מצב חסר-תקווה נוצר. אילולא הייתה התערבות של משהו, היכולת של האדם הייתה הולכת ופוחתת. שכן אם אדם אטם את עצמו בכוונה מעולם הרוח בהתגשמות אחת, הוא יהיה מסוגל עוד פחות במחזורי החיים הבאים להכין לעצמו איברים. אם דבר לא היה קורה, המצב היה הולך ומתדרדר במהירות.

אלא שמהו אחר מתערב. אדם העובר דרך החיים באטימות מכוונת בהתגשמות אחת, יגלה שלוציפר יתקרב אליו בעולם הרוח עם כוחותיו לאחר המחזור הבא של חיים ארציים. אם לוציפר לא יתקרב אליו בנקודה זו, הוא ימעד בחשיכה הקודרת ביותר. מכיוון שהוא חי כפי שתואר, לוציפר יכול להתקרב אליו ולהאיר את הכוחות והישויות הנחוצים עבור ההתגשמות הארצית הבאה. התוצאה היא שהם מקבלים גוון לוציפרי. עתה, לאחר הוויית-הקיום האטומה ולאחר שהובל על-ידי לוציפר בין מוות ולידה-מחדש, הוא נכנס אל תוך הוויית-קיום ארצית חדשה. עתה, הוא מצויד לגמרי בכישרונות ויכולות, אשר יכינו את איבריו כך שבכל מקום על האדמה הוא יהיה חשוף לפיתויים לוציפריים.

אדם כזה עשוי להיות פיקח, אך פיקחותו תהיה קרה וערמומית; מעל לכול, היא תהיה חדורת אנוכיות, אגואיזם. זה מתגלה לרואה הרוחי במקרים רבים בהם בני-אדם הם פיקחים, אך למעשה קרים ואנוכיים בפעילותם. כאשר פוגשים אותם, הם תמיד מחפשים אחר תועלת ועושים הכול כדי להיות במרכז ההתעניינות. התבוננות בבני-אדם כאלה מראה שבעולם הרוח הם הובלו על-ידי לוציפר. בהתגשמות הקודמת הייתה להם הוויית-קיום אטומה שאחריה באה מעידה בחשיכה לאחר המוות ולה קדמו חיים אחרים על האדמה שבמהלכם הם אטמו את עצמם בכוונה בפני עולם הרוח.

תובנה כזו חושפת עתיד עגום למטריאליסטים. בני-דורנו שהינם בעלי נטייה מטריאליסטית, הדוחים כל התעניינות בעולם הרוח ומייחסים לחיי-הנפש סוף עם המוות, יכולים לצפות להוויית-קיום כמו זו שתוארה. אין כמעט חשיבות לאיסוף מחשבות מסוימות באופן מופשט אודות הקשרים בין מחזורי-חיים ארציים שונים. סקירה מדויקת ומוחשית מגלה את הקשרים הרבגוניים ביותר בין מחזורי-חיים ארציים קודמים ומחזורי-חיים ארציים מאוחרים יותר ומחזורי-חיים ברוח הבאים לאחר כל התגשמות. עלינו לדבוק בעובדה שהחיים על האדמה הם בעלי חשיבות ניכרת עבור החיים לאחר המוות.

לחיים על האדמה יש משמעות נוספת. רק על האדמה שאנו יכולים לפגוש ישויות מסוימות, והאדם משתייך מעל לכול אליהן. הקשר בין בני-אדם יכול להיווצר רק על האדמה ולא בעולם הרוח. אם אנו מפספסים את ההזדמנות לפגוש על האדמה אינדיבידואלים מסוימים שנועדו להיות בהתגשמות, לא נוכל להשלים זאת במהלך התקופה שבין מוות ולידה-מחדש.

הבה ניקח את הדוגמה של גאוטמא בודהא. הוא היה אותה אישיות שחיה במהלך המאה השישית לפני-הספירה כבנו של מלך ואשר התעלה בהיותו בן עשרים ותשע מדרגה של בודהיסטווה לזו של בודהא.

המשמעות היא שהוא הפך לבודהא ולא היה צריך עוד להתגשם בצורה אנושית פיסית. כך, גאוטמא בודהא השלים את חייו הארציים האחרונים. באותו זמן, מספר ניכר של בני-אדם פגש אינדיבידואליות זו על האדמה וכן בהתגשמויות קודמות בני-אדם היו בקשר עם הבודהיסטווה. כל הקשרים הללו יכלו להמשיך מאוחר יותר בעולם הרוח. הקשר עם גאוטמא בודהא, שהיה לו אופי של תלמיד-מורה, היה יכול להימשך בעולם הרוח. אך, היו נפשות שבמהלך האבולוציה של האנושות מעולם לא היו בקשר עם גאוטמא בודהא על האדמה. נפשות אלה, גם אם הגיעו עתה לדרגה ניכרת של התפתחות, אינן יכולות בעולם הרוח ליצור קשר בקלות עם הישות של הבודהא, עם הנפש של מי שהתגשם כגאוטמא בודהא. לגאוטמא בודהא הופיע מי שאפשר לכנותו מחליף; אם אדם לא יצר קשר עם הבודהא על האדמה, הרי שיש לו מחליף.

לבודהא היה גורל מיוחד מאז שהתעלה לדרגה זו ולא היה צריך עוד לשוב אל האדמה וכך להמשיך לשכון באזור רוחי טהור. ברם, הוא נשאר בקשר עם התרחשויות ארציות ופעל מעולמות הרוח מטה אל תוך הספירה הארצית. אנו יודעים שישותו של גאוטמא בודהא קרנה אל תוך הילד ישוע המוזכר באוונגליון על-פי לוקס. הישות העל-חושית של הבודהא זרמה אל תוך הגוף האסטרלי של הילד ישוע. היא פעלה מהעל-חושי מטה אל תוך הממלכות הארציות. לישויות אנוש על האדמה לא הייתה עוד גישה אליו. מי שהיה יכול להיות בקשר עם הישות של גאוטמא היו רק אלה, כמו פרנציסקוס מאסיזי למשל, אשר עברו צורה נעלה יותר של התפתחות. לפני שנכנס לחיים על האדמה וגם לפני החיים הקודמים בין לידה ומוות, ישותו של פרנציסקוס מאסיזי חיה במרכז מיסטריית אשר היה ממוקם באזור הדרום-מזרחי של אירופה. במרכז זה לא היו מורים פיסיים, אלא מורים המשתייכים להיררכיה העל-חושית אליה השתייך הבודהא, או באופן מדויק יותר הנפש אשר התגשמה בבודהא. התלמידים במרכזי מיסטריית כאלה כבר פיתחו יכולות נשגבות לראיית העולם העל-חושי. כך, הבודהא לימד באותו מרכז מיסטריית ופרנציסקוס מאסיזי בהתגשמות קודמת היה תלמידו הנאמן והמסור. באותו זמן פרנציסקוס מאסיזי ספג כל מה שמאוחר יותר אפשר לו לקלוט את האימפולסים מלאי-האור של ההיררכיות העילאיות, ולאחר מכן אפשר לו להופיע בהתגשמות כאיש רוח דגול שהייתה לו השפעה חזקה על העידן שלו. זה היה בשל העובדה שנפשו של פרנציסקוס מאסיזי, באמצעות היכולות הנעלות שהיו לו באותו זמן, היה מסוגל לבסס קשר עם הגאוטמא בודהא לאחר שהבודהא היה יכול לפעול עליו מהעולם העל-חושי.

עבור ישויות אנוש רגילות התלויות בחיים כפי שהם מתגלים באמצעות החושים והאינטלקט, מפגש כזה אינו אפשרי. במקרה כזה, מה שנאמר קודם ישים. איננו יכולים לפגוש אדם בעולם הרוח, אלא אם כן פגשנו אותו קודם על האדמה.

המקרה החריג אליו התייחסנו בהקשר לבודהא מעורר מקרה נוסף. אף על פי שבלתי-אפשרי לאינדיבידואלים רגילים לפגוש בממלכות הרוח אינדיבידואלים אחרים שעמם לא היה להם קשר קודם על

האדמה, אך אדם בכל זאת קלט את אימפולס הכריסטוס והחזיר אותו לתוכו, הרי שהוא יוכל לפגוש את הבודהא לאחר המוות. שכן מעמדה של ישות זו מיוחד.

בתחילת המאה השבע-עשרה כוכב-לכת אחר היה מעורב במשבר התפתחותי הדומה לזה של האדמה בעת התרחשותה של מיסטריית גולגתא. כפי שהכריסטוס הופיע על האדמה מממלכות עילאיות יותר בתקופת גולגתא, כך הבודהא הופיע על מרס במהלך המשבר של המאה השבע-עשרה. לאחר שהבודהא השלים את התגשמויותיו, לא היה עוד צורך שיחזור אל האדמה ולכן המשיך את פעילויותיו בממלכות אחרות. הבודהא התרחק מעניינים ארציים ועבר אל ממלכת מרס. עד אז, מרס היה המרכז הנבחר של כוחות שכונו על-ידי היוונים מלחמתיים-בצורה-מפחידה. שליחות זו של מרס הגיעה לסיומה במאה השבע-עשרה. אימפולס אחר היה נחוץ והבודהא השלים שם מעשה של צליבה. מיסטריית הבודהא על מרס לא התרחשה כמו מיסטריית הכריסטוס על האדמה, אלא הבודהא, נסיך השלום, שבמהלך חייו הארציים האחרונים הפיץ שלום ואהבה בכל מקום אליו הגיע, הועבר לתחומו הלוחמני של מרס. במובן מסוים, אפשר להתייחס לעובדה שישות החדורה במלואה בכוחות שלום ואהבה הועברה אל תחום של מריבות וחוסר-הרמוניה, כצליבה. עבור הרואה הרוחי, שתי ההתרחשויות מתכנסות בדרך מופלאה ביותר. מצד אחד, רואים את הבודהא בן השמונים העומד למות ולמותו הייתה תכונה מרגשת ומלהיבה. הבודהא מת בשנת 483 מוקף קרני-כסף לאור-ירח נפלא, קורן שלום וחמלה. זו הייתה שעתו האחרונה. ואז, הוא היה שוב פעיל בדרך אשר תוארה לעיל. הרואה הרוחי מגלה אותו מצית את אור המוסר, הרחום והכסוף של הבודהא בתחילת המאה השבע-עשרה. שני מאורעות נפלאים אלה קשורים קשר עמוק למהלך ההיסטוריה של העולם.

הנפשות האנושיות אשר קלטו את אימפולס הכריסטוס אל תוכן באופן התואם כאן על האדמה, חוצות לאחר המוות את היקום הקוסמי. כולנו עוברים דרך הממלכות הקוסמיות הללו. בהתחלה, אנו עוברים דרך כוכבי-הלכת של המערכת הפלנטרית שלנו. אנו עוברים תקופת-ירח, תקופת-מרקורי, תקופת-ונוס, תקופת-שמש, תקופת-מרס, תקופת-יופיטר ותקופת-סטורן. לאחר מכן, אנו יוצאים אל מחוץ למערכת הפלנטרית שלנו ומאוחר יותר מתחילים את מסענו חזרה. אז, אנו נתקלים באותם כוחות וישויות מהם עלינו לקלוט את אשר אנו זקוקים לו כדי לעצב את המחזור הבא של חיינו הארציים. מי שקלט את אימפולס הכריסטוס על האדמה, יכול גם לקלוט את מה שזורם מהבודהא במעבר דרך ספירת-מרס. זה שייך למקרה החריג בו לנפשות שלא היו בקשר עם הבודהא בהתגשמויות קודמות, תהיה הזדמנות לפגשו בין מוות ולידה-מחדש.

תפיסה על-חושית מגלה שאינדיבידואלים ספורים אשר חיו במהלך המאה השבע-עשרה חבים את כשריהם הבלתי-רגילים לעובדה שבמהלך חייהם הטרומ-לידתיים בעולם הרוח הם קלטו את אימפולס הבודהא. כיום, היכולת לקלוט כשרים כאלה עדיין מוגבלת עבור בני-האדם, כי רק לאחרונה יחסית שהבודהא השלים את המיסטריה על מרס. בעתיד, נפשות אנוש תהיינה מסוגלות יותר ויותר לקלוט את

אימפולס הבודהא מספירת-מרס. אך במאה התשע-עשרה היו כבר אינדיבידואלים מסוימים – ודבר זה נמסר לאלה היכולים לקלוט זאת – שהיו מסוגלים לפתח את כשריהם כאן על האדמה כתוצאה מההשפעות שהם קלטו מהבודהא בתקופת מעברם דרך ספירת-מרס. מהלך החיים בין מוות ולידה-מחדש הוא אכן מורכב ומופלא.

כל עוד האדם אינו מסוגל לקחת עמו את האור שיאיר את דרכו בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש, הוא ימעד בחשיכה. זה נכון גם עבור מקרה חריג זה. לאדם העוזב את האדמה וחוצה את שער המוות בלי שלקח עמו את אימפולס הכריסטוס, בלי שרצה לדעת עליו דבר, לא יהיה מושג קלוש על ההשפעות של הבודהא במהלך חייו הבאים בעולם הרוח, בעברו דרך ספירת-מרס. עבורו, הדבר יהיה כאילו הבודהא אינו קיים. יש לזכור שאנו נתקלים בישויות של ההיררכיות העילאיות, אך אם נקלוט אותן ונבסס קשר נכון עמן תלוי בכך אם הצתנו אור בחיינו הארציים הקודמים, כך שלא נתעלם מהן ונהיה מסוגלים לקלוט אימפולסים מהן. זוהי הסיבה לכך שזו טעות מוחלטת לחשוב שבמהלך החיים הארציים אין צורך לעסוק בעולם שמעבר.

מהדברים דלעיל תסיקו שמהיבט נעלה יותר החיים על האדמה מהווים באמת מקרה מיוחד. אנו חיים בהתגשמות בתוך אורגניזם מיוחד על האדמה בין לידה ומוות. מלבד התגשמות ארצית, אפשר לדבר על 'התגלמות' בין מוות ולידה-מחדש או על 'הנפשה'. מה שהרחבתי בהקשר לעולם הרוח, תקף גם ביחס לאדמה. חישבו שאדם החי בין מוות ולידה-מחדש יכול לעבור דרך ספירת-מרס בלי להיות כלל בקשר עם הישויות המאכלסות את מרס. הוא אינו רואה אותן והן אינן מודעות לו. זה נכון גם לגבי האדמה. ישויות המשתייכות לכוכבי-לכת אחרים, כפי שהאדם משתייך לאדמה, עוברות ללא הרף דרך ספירת-האדמה. תושבי-מרס מבליים את המהלך הרגיל של חייהם על מרס, ובמהלך התנסותם, התואמת על מרס לתקופה שבין מוות ולידה-מחדש ויחד עם זאת שונה, הם עוברים דרך הספירות הפלנטריות. כך, למעשה התושבים של כוכבי-לכת אחרים עוברים ללא הרף דרך ספירת-האדמה שלנו. בני-אדם אינם מסוגלים לבסס קשר כלשהו עמם, כי הם חיים בתנאים שונים ומשום שהם לא יצרו קשר כלשהו עם ישויות אלה על מרס.

מה צריכים להיות התנאים הנחוצים כדי לפגוש את הישויות מכוכבי-לכת אחרים, בעברן דרך ספירת-האדמה? אדם יצטרך לפתח נקודות של קשר עמן בממלכות הפלנטריות שלהן, אך דבר זה אפשרי רק אם על האדמה האדם כבר הגיע לשלב של היות מסוגל ליצור קשר עם ישויות שונות מאלה שעל האדמה, כתוצאה מפיתוח כוחות על-חושיים.

לכן, עבור אלה שעברו התפתחות נעלה יותר קיימת האפשרות לפגוש ישויות מכוכבי-לכת אחרים העוברות כאן. הדבר עשוי להישמע מוזר והוא אכן כזה שעבור אלה אשר יצרו קשר עם הנוודים ממרס ולמדו לדעת את טבעו של אותו כוכב-לכת, התורות המוזרות שהפיסיקה והאסטרונומיה רוקמות אודות תושבי-מרס, נראות מצחיקות ביותר, כי העובדות שונות לחלוטין.

אני מביא את הדברים הללו כדי שתוכלו להרחיב את מבטכם מהוויית-קיום ארצית אל ממלכות אחרות המתפשטות מעבר לישויות הנראות המקיפות אותנו, לישויות שאינן ברות-קליטה אלא אם כן נפתח את האיברים הנחוצים לשם קליטתן. אך, בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש, לא נוכל לבסס קשר עם ישויות אלה בתנאים השייכים לשליחות האדמה, אלא אם כן יצרנו עמן קשר דרך האדמה.

מהו מדע הרוח, אנתרופוסופיה, מהיבט קוסמי? מי שאורג תיאוריות עשוי להאמין בקלות שמדע הרוח הוא משהו שאפשר ללמדו וללומדו בכל ממלכות הקוסמוס, אך זה לא אותו דבר. לכל ממלכה יש תפקיד ייחודי שאינו חוזר על עצמו בממלכות אחרות. הכוחות היוצרים בראו את האדמה כך שדברים מסוימים יכולים להופיע רק כאן. מדע הרוח יכול להופיע רק על האדמה. בלתי-אפשרי ללומדו בשום מקום אחר. הוא מהווה התגלות של העולם העל-חושי בצורה כזו היכולה להופיע רק כאן על האדמה. אדם עשוי לומר שבהנחה שכל זה נכון, ודאי אפשר ללמד אדם אודות העל-חושי בעולם הרוח בצורה שונה מזו של מדע הרוח! כמובן, אפשר לחשוב כך, אך זה לא נכון. שכן, אם לאדם יש בכלל נטייה לרכוש קשר אמיתי עם העולמות העילאיים, הרי שהוא יוכל לעשות זאת רק באמצעות מדע הרוח. אם הוא לא יתקרב למדע הרוח או לאנתרופוסופיה על האדמה, שום צורה אחרת של הוויית-קיום לא תעזור לו לדעת אותו. ושום צורה אחרת של הוויית-קיום גם לא תעזור לו לרכוש קשר אנושי אמיתי עם העולמות העל-חושיים.

איננו צריכים לשקוע בייאוש ביחס לבני-האדם הרבים שעדיין מסרבים לדעת דבר כלשהו אודות האנתרופוסופיה. הם ישובו ויבססו קשר עמה בשלב מאוחר יותר. האנתרופוסופיה נוסדה על האדמה בצורה כזו שתקנה לבני-האדם את אשר יש לדעת על העולמות העל-חושיים בהתאמה עם טבע האדם. רק צורה אחת של תקשורת אפשרית וזו באמצעות ישויות אנוש. אם אדם חוצה את שער המוות בלי ששמע דבר על מדע הרוח על האדמה, הוא יוכל להתוודע אליו דרך העובדה שהוא הכיר אדם שהיה לו קשר עם מדע הרוח. זהו נתיב עוקף, אך אפשרי.

הבה ניקח דוגמה של שני בני-אדם שהיו בקשרי ידידות במהלך חייהם הארציים. אחד יצר קשר עם האנתרופוסופיה, והשני לא. השני מת. הראשון יכול לעזור לו במידה ניכרת אם יקרא עבור המת יצירה חשובה של מדע הרוח, וכפי שהרואה הרוחי יכול לאשר, המת יקשיב בתשומת-לב.

זוהי גם עובדה שאדם פשוט, שרק לאחרונה נתקל במדע הרוח, עשוי לקרוא בצורה טובה יותר עבור אדם מת אותו אהב אהבה אמיתית, מאשר רואה רוחי שלא היה לו קשר אוהב עמו בחייו, אף על פי שביכולתו למצוא את נפש המת. מדי פעם עשוי גם לקרות שרואים רוחיים לוקחים על עצמם לקרוא עבור נפשות של מתים אותם לא הכירו.

עובדות אלו יטביעו בכם את החשיבות של קהילות רוחיות כמו זו האנתרופוסופית, כי כאן אנו מוצאים מידה מסוימת של תחליף למה שאפשר לכנות סוג של חיים בצוותא ויצירת קשר. אלמלא קהילות כאלה היו קיימות, כל נפש לאחר המוות הייתה צריכה להסתמך לחלוטין על הקראה על-ידי בני-אדם

הקרובים אליהם. רק קהילות רוחיות כאלה, בהן אידיאלים רוחיים מטופחים בדרך-כלל, יכולות להתרחב בספירה זו. כך יכול לקרות, ואכן קורה, שאדם פוגש אנתרופוסוף שבשל מה שהוא למד קודם לכן, יכול בדרך מיוחדת לקרוא תוכן רוחי בריכוז רב או לתת למחשבות כאלה לעבור בנפשו. מישהו עשוי להתקרב אליו, לציין בפניו שאדם שמת היה גם אנתרופוסוף, השתייך אל אותה חברה ולהראות לו דוגמה מכתביו של המת. יכול להספיק שעל-ידי ראיית כתב-היד או על-ידי שמיעת ורסה אהוב של המת, האנתרופוסוף המפותח יותר יוכל לקרוא עבור נפש כזו בדרך יעילה ביותר, אף שלא הכירו על האדמה. זוהי אכן משימה נאה עבור קהילה רוחית: לגשר בצורה חזקה כל-כך על התהום שבין החיים והמתים.

כיום, אנתרופוסופים עדיין חושבים על משימות רבות הקשורות רק למישור הפיסי, כי דרכי חשיבה מטריאליסטיות עדיין שולטות בהם, אף שבאופן תיאורטי יתכן שהם ספגו את מדע האנתרופוסופיה. המשימות הרוחיות האמיתיות תתגלנה כאשר מדע הרוח יחדור את נפש האדם בצורה עמוקה ביותר. בני-אדם ייקחו על עצמם את המשימה לעזור למתים כדי שיוכלו להתפתח. בתנועתנו ישנה התחלה ומה שכבר הושג בתחום זה יכול להעניק לנו דרגה מסוימת של סיפוק.

למעשה, בנסיבות מסוימות כאשר אנתרופוסוף חוצה את שער המוות בנושאו עמו מחשבות רוחיות, הוא יכול לשרת את המתים ולהיות המורה שלהם. ברם, זה מורכב יותר ממה שאפשר לחשוב. קל יותר לעשות זאת מהאדמה כי הקהילות שנוצרות לאחר המוות תלויות לחלוטין בקבוצות אשר נוצרו לפני המוות. למשל, אם שני בני-אדם חיו יחד על האדמה, האחד אנתרופוסוף והשני לא, אז מי שהייתה לו סלידה ממדע הרוח, תהיה לו כמיהה אליו לאחר המוות. עשוי לקרות שהאנתרופוסוף שנשאר מאחור על האדמה ידאג עד יום מותו לנפש שעזבה בכך שהוא יקרא עבורה. לאחר פרק זמן מסוים, גם האנתרופוסוף חוצה את שער המוות. אז, הוא מתאחד מחדש בעולם הרוח עם האדם האחר. הד מהקשר הקודם על האדמה מורגש עתה וזה מציב קושי מסוים. לא היה שום קושי כל עוד אחד היה על האדמה והשני בעולם הרוח. בהיותם מאוחדים שוב, מופיע חוסר הרמוניה כפי שקרה בקשר הארצי. כפי שעל האדמה נפש אחת לא רצתה לדעת דבר על מדע הרוח, כך זהו המקרה בעולם שמעבר. זה מראה באיזו מידה הקשרים לאחר המוות תלויים בקשרים הארציים הקודמים. נושאים אלה מורכבים ביותר ובלתי-אפשרי לחשוב עליהם באופן אינטלקטואלי גרידא.

מקרים כאלה חושפים בבירור את תפקידו של מדע הרוח. יש לגשר על-פני התהום שבין החיים והמתים. בתנאים מסוימים, גם המתים יכולים לפעול בספירה הארצית, כפי שהחיים מסוגלים לשלוח את השפעתם אל תוך עולם הרוח, וביכולתנו לחקור כיצד המתים פועלים בעולם הפיסי.

לאמיתו של דבר, בני-אדם יודעים מעט על מה שמקיף אותם על האדמה. כיצד רואים הם את החיים? מאורעות החיים כפי שהם מתגלים, תלויים על חוט כביכול. לחלקם מתייחסים כסיבות, לאחרים כתוצאות, אך מעבר לזה מחשבה מועטה מוקדשת לנושא. עשוי להישמע מוזר שהדברים שקורים יוצרים את התוכן

הקטן ביותר של החיים הממשיים. הם מייצגים רק את התוכן החיצוני. אף-על-פי-כן, ישנה ספירה נוספת של חיים מלבד הדברים שקורים, והיא לא פחות חשובה עבור החיים.

הבה ניקח דוגמה. לאדם יש הרגל לצאת מביתו בכל בוקר בשעה שמונה בדיוק. יש לו מסלול קבוע בו הוא הולך, ברובע מסוים. יום אחד, הנסיבות הן כאלה שהוא יוצא את ביתו באיחור של שלוש דקות. הוא מבחין במשהו מוזר באותו רובע, תחת האכסדרה בה נהג לעבור בכל יום. הגג של האכסדרה התמוטט! אילו היה עוזב בשעה הרגילה, קרוב לוודאי שהיה נהרג מהגג שהתמוטט.

בחיים ישנם מקרים רבים כאלה. לעתים קרובות, אנו מגלים שאילו הנסיבות היו שונות, דבר זה או אחר היה תופס כיוון שונה. אנו מוגנים מפני סכנות רבות. הרבה ממה שהיה עשוי לקרות, לא נקרה בדרכנו. בחיים אנו מתייחסים לממשויות החיצוניות, לא לאפשרויות הפנימיות. יחד עם זאת, אפשרויות שוכנות תמיד נסתרות מאחורי האירועים הממשיים. המאורעות של יום מסוים מהווים רק את הממשות החיצונית של החיים. מאחוריהם שוכן עולם שלם של אפשרויות.

קחו את הים כדוגמה. בים חיים דגים מלוחים רבים, אך כדי שהם יופיעו, צריכה להיות לא רק כמות של ביצים ככמות הדגים המלוחים. כמות אינסופית של ביצים מושמדת. רק כמות קטנה באופן יחסי של דגים מלוחים מתקיימת. כך הדבר עם החיים בכללותם. מה שאנו חווים מבוקר עד ערב מהווה רק חלק ממספר עצום של אפשרויות. אנו מובלים ללא הרף ליד מאורעות אפשריים מסוימים שאינם מתרחשים למעשה. כאשר מאורע אפשרי חולף על פנינו, זה מציין רגע מיוחד עבורנו. חישבו על המקרה של אותו אדם. אילו היה יוצא את ביתו בשעה הרגילה, הוא היה נהרג מגג האכסדרה שהתמוטט. אפשרויות כאלה מלוות אותנו ללא הרף בחיים. רגע כזה, בו אדם היה נפגע אילו היה מגיע שלוש דקות מוקדם יותר, מהווה הזדמנות מתאימה לכך שמדע הרוח יתעורר בתוכו. אז, עשויה להיות לו התנסות היכולה לחברו עם המתים. כיום, בני-אדם עדיין אינם מודעים להזדמנויות כאלה, כי ביסודם הם חיים רק על-פני השטח של החיים.

מדע הרוח שואף להיות בהדרגה סם-החיים. אז האדם יראה לא רק את המציאות החיצונית, אלא ישים לב לפעילות בחיי-הנפש שלו. שם הוא יגלה לעתים קרובות את קולות המתים שעדיין רוצים משהו מבני-האדם החיים.

כפי שיש לנו דוגמה לדרך בה החיים יכולים להשפיע על המתים על-ידי הקראה עבורם, כך אנו גם רואים כיצד המתים יכולים להשפיע על החיים. יגיע זמן בו האדם ישוחח עם המתים באופן רוחי. בני-אדם ידברו עם המתים והם יקשיבו למתים. המוות מציין רק שינוי בצורתו החיצונית של האדם; נפשו ממשיכה להתפתח. עתה, אנו עדיין חווים מצב לקוי ביותר של המין האנושי כל עוד בני-אדם אינם מסוגלים לתקשר עם בני-אדם אחרים המתקיימים בצורה אחרת של חיים. כאשר מדע הרוח יפסיק להיות תיאוריה ויחדור נפשות, איחוד חי עם המתים יהיה אפשרי. למעשה, התנאים שבמובן מסוים קיימים עתה רק עבור הרואה הרוחי, יהפכו בהדרגה למורשת המשותפת של האנושות כולה.

אתם עשויים לומר: "ובכן, זה עשוי להיות כך עבור הרואה הרוחי. הוא יכול למצוא ישויות אנוש בין מוות ולידה-מחדש." למעשה, כיום זה מציב קשיים ניכרים, כי חוסר-האמונה הכללי בעולם הרוח, היעדר הקשר לרוח, יוצרים מחסומים גם אצל אלה היכולים לבסס קשר עם עולם הרוח.

ישנם דברים מסוימים היכולים להתרחש בלי הפרעה רק אם ישתייכו לחזקה המשותפת של האנושות. אדם עשוי להיות בנאי מוכשר ביותר. אך, אם איש לא ישכור את שירותיו, הוא לא יהיה מסוגל לבנות. זה יכול להיות המקרה גם עבור הרואה הרוחי. עשויה להיות לו היכולת להתעלות מבחינה רוחית אל ממלכת המתים, אך אם תהליך זה יופרע בשל העובדה שאיחוד עם המתים אינו אפשרי עבור רוב בני-האדם, אז הרואה הרוחי יצליח ליצור קשר רק במקרים ספורים יוצאי-דופן.

ידידי היקרים, רציתי להראות לכם כיצד מדע הרוח יכול להיות אימפולס מעניק-חיים. יותר מכל דבר אחר, אנו יכולים ללמוד שחשוב לטפח רגש לתפקידו של מדע הרוח ביחס לעתיד האנושות. זה מאפשר לכל אדם המשתייך לתנועה האנתרופוסופית להתרשם ממה שהוא באמת עושה. הוא מתרשם מהמשימה העצומה שיש להשלים באמצעות מדע הרוח או האנתרופוסופיה. זה גם מאפשר לאדם להתחבר ברצינות ובהגינות למדע הרוח, לא בשאננות כמו אל משהו האמור לרענן, אלא כאל אימפולס שיהיה בעל חשיבות גדלה והולכת, ככל שהמין האנושי יתקדם לקראת העתיד. בהתייחסויותינו היום, רציתי לעורר רגש לכך.

הרצאה 12

החיים בין מוות ולידה-מחדש (1)

הקשר בין העולם הפיסי והעולם העל-חושי

מינכן, 10 במרס 1913

בחוגים מטריאליסטיים הייתה בשימוש אמירה, שעל אף היותה הגיונית מהיבט חיצוני, היא קיבלה גוון שונה לחלוטין כאשר היא נבחנה לאור מדע הרוח. היא הייתה רווחת בזמן שבו המטריאליזם התיאורטי פרח וזכה לפופולריות גדולה. אף-על-פי-כן, גם כיום אמירה זו עדיין בשימוש: "בהנחה שישנם חיים לאחר המוות, איננו צריכים לעסוק בהם עד שנגיע לשם, כי כאשר נחצה את שער המוות נראה כבר מה יקרה. ביחס להוויית-קיומנו הפיסית, די אם נשתקע בהם ואפשר לקוות, אם אכן ישנם חיים מעבר, שבכך נהיה מוכנים במידה מספקת כדי להיכנס לתוכם."

לאורה של הכרה על-חושית היכולה לתפוס את התחום שהאדם חוצה בין מוות ולידה-מחדש, צורת דיבור כזו הינה שטות מוחלטת. כאשר אנו חוצים את שער המוות, אנו עסוקים בהתחלה בשרידים, בזיכרונות ובקשרים של ההתגלמות הארצית האחרונה שלנו. במשך תקופה של עשרות שנים במהלך השלבים הראשונים לאחר המוות, האינדיבידואל מביט לאחור על התגשמותו האחרונה. הוא עדיין עסוק במה שנשאר בגוף האסטרלי ככוחות מחייו הארציים האחרונים, אך בהדרגה הוא נכנס אל תוך הספירה שתיארנו בהזדמנות קודמת מהיבט קוסמי. הוא נכנס בהדרגה אל תוך תחום בו הוא יוצר קשר עם ישויות ההיררכיות העילאיות. האדם מוכרח לפגוש את הישויות הללו, כי מפגש זה מאפשר לו לאסוף כוחות אותם יצטרך כאשר ייכנס שוב, מאוחר יותר, דרך הלידה, להוויית-קיום פיסית.

האדם צריך להביא עמו שני דברים אשר עובדו וחזקו בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש. עליו להביא עמו את הכוחות שברגע שהוא מתחבר לזרם התורשה, מאפשרים לו לעצב את צורתו הגופנית מבפנים כלפי חוץ במשך שנים רבות שיבואו, כך שההרכב הגופני יסתגל לגמרי לאינדיבידואליות שהביא ממחזורים קודמים של חיים ארציים. מה שמסופק דרך אבותינו בזרם התורשה הפיסי תואם לאינדיבידואליות רק כל עוד אנו נמשכים על-ידי התערובת בזרם התורשה כביכול, המופיעה בגלל טבעם של אבותינו הקדמונים. האדם נמשך על-ידי הכוחות החבויים בתוך זרם התורשה הפיסי, אך מה שהוא מקבל כמעטפת החיצונית שלו דרך הלידה, צריך להיות מעוצב קודם בהיבטיו העדינים ביותר. זה מתאפשר על-ידי מבנה מורכב מאוד של כוחות שהוא מביא עמו מעולם הרוח ומקבלו בצורה כזו שרמה היררכית מסוימת מעניקה את אותם כוחות לרמה היררכית אחרת. לבטא זאת בדרך תמונתית, אפשר לומר שהאדם בין מוות ולידה-מחדש מקבל

מישויות ההיררכיות העילאיות את אותן תשורות להן הוא זקוק כדי להתאים את מה שמתקבל דרך התורשה לאינדיבידואליות שלו.

זהו היבט אחד בישות האנושית המתגשמת שעלינו לקחת בחשבון. ההיבט השני הוא שגם אם האדם נשאר לא-מודע לכך, עליו לפעול למען עיבוד גורלו ועיצובו. הרבה ממה שנראה כאירוע מקרי בחיים תלוי למעשה בכוחות שהוא רכש בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש, המאפשרים לו לחולל בדיוק את מה שטמון בקארמה שלו. דברים אלה מצביעים על הדרך שבה האדם מקבל את התשורות של ישויות ההיררכיות, אותן הוא פוגש בין מוות ולידה-מחדש.

תפיסה על-חושית מאשרת שהנפש האנושית יכולה לעבור דרך התחום שבין מוות ולידה-מחדש בשתי דרכים. אפשר שהנפש תנדוד בתחומן של ההיררכיות העילאיות כאילו היא מועדת בחשיכה בלי שתהיה מסוגלת לקלוט את התשורות התואמות מההיררכיות העילאיות, בשל נטיות פנימיות. על-מנת לקבל את התשורות מההיררכיות העילאיות בין מוות ולידה-מחדש, האדם מוכרח להסתכל בישויות הללו ולהתמודד עמן באופן מודע. בצורה תמונתית, אדם יכול לנדוד בחשיכה, בלי אור (אור רוחי, כמובן), דרך תחום זה, דרך ההתנסויות שצריכות להיות לו בנוכחותן של ישויות ההיררכיות העילאיות.

המסע יכול להתבצע, על-פי צורכי הקארמה שלנו, גם בדרך כזו שהתשורות תוארנה כך שנקבלן בצורה הנכונה. האור שמאיר כך שלא נצעד בחשיכה דרך תחום ההיררכיות העילאיות, יוכל להידלק לאחר שחצינו את שער המוות, רק אם הבאנו אותו עמנו באמצעות הרגשות והמחשבות שפיתחנו על האדמה כלפי העולמות העילאיים. עלינו להכינו בעצמנו בחיים אלה, לפני מותנו הפיסי. האור מוכן על-ידי המחשבות והרגשות שאנו מכוונים, גם אם רק באופן זמני, כלפי העולמות העל-חושיים. אור זה יכול לקרוץ רק מתוך עצמנו – האור שמאפשר לנו לעבור ליד ישויות ההיררכיות העילאיות כך שהן תוכלנה להעניק לנו בצורה נכונה את תשורותיהן, כדי שנצליח לתפוס את אשר עלינו לקבל.

כך, אנו רואים שהאמירה שאנו יכולים להמתין ולא לעסוק בעולם העל-חושי עד לאחר המוות, לא-נכונה לחלוטין. זה לגמרי לא-נכון ביחס לדרך בה ההיררכיות ניגשות אלינו. בין אם ניתקל בהן כך שנוכל לקלוט את הכוחות להם אנו זקוקים עבור מחזור החיים הבא ובין אם לאו, תלוי ביכולתנו להאיר אזור מסוים לאורך המסע בין מוות ולידה-מחדש. נישאר בחשיכה אם הכחשנו או התרחקנו לגמרי מהרעיון של העולם הרוחי עד לרגע המוות הפיסי.

ההשקפה המקובלת עשויה לעשות רושם טוב, אך לאור העולמות העילאיים היא אינה תקפה. תפיסה על-חושית מגלה לעתים קרובות שאדם אשר לא הצליח לעסוק בעולמות העליונים, אשר התרחק מהם וחי אך ורק עם מחשבות ורגשות המוכוונים אל העולם הפיסי, אדם כזה עובר בחשיכה ומחמיץ את התשורות שהיה יכול לקבל מההיררכיות העילאיות. כאשר נפש כזו נכנסת אל תוך הוויית-קיום ארצית חדשה דרך לידה, היא חסרה כוחות מסוימים שהיו מאפשרים לאדם לעצב את מבנהו הגופני, לעצבו מבפנים כך שיהיה

מצויד כהלכה על-פי הקארמה שלו. אם אדם אטם את עצמו בהתגשמות קודמת בפני העולם העל-חושי בדרך אשר צוינה, אז במחזור החיים הבא הוא יהיה חלש ולא בנוי כהלכה. הוא לא יצליח לעצב כוחות במבנהו הפיסי שהיה צריך לעמוד לרשותו במהלך המחזור הבא של חייו הארציים; עיצובים פנימיים מסוימים יחסרו. במובן מסוים, הוא יהיה מפגר ביחס למה שהוא היה יכול להיות – אכן, למה שהוא היה צריך להיות. הוא היה אטום במחזור-חיים קודם ובמחזור החיים הבא הוא יהיה אטום יותר ממה שהיה צריך להיות. הוא לא יהיה מסוגל להבין באותה מידה שהיה יכול לתפוס אחרת. הוא לא יהיה מסוגל לקחת חלק בחיי העולם כפי שהיה יכול והוא יישאר חסר-עניין במה שהיה יכול לעניין אותו.

זו עשויה להיות התוצאה של אטימות עיקשת בהוויית-קיום ארצית קודמת. כך, אינדיבידואל עשוי לחצות שוב את שער המוות עם תוכן-נפשי ברמה נמוכה מאוד מזו שהיה עשוי לרכוש. אפשר בהחלט לדמיין שכשאר אדם כזה נכנס שוב אל תוך עולם הרוח ושוב עובר את המסע בין מוות ולידה-מחדש, כוחותיו יהיו דלים יותר, הוא ייעשה פחות מוכשר והוא ינדוד בחשיכה גדולה הרבה יותר. אפשר בהחלט להתייחס ולחשוב שאדם כזה לעולם לא ימצא שוב נתיב כלפי מעלה, אך אין זה כך. בין מוות ולידה-מחדש, משהו אחר מתערב, היבט שני שעלינו לקחת בחשבון.

בהוויית-הקיום לאחר החיים שבהם האינדיבידואל היה אטום, ללוציפר ולכוחותיו יש השפעה חזקה במיוחד, ולוציפר הוא מי שמאיר עתה אזור בין מוות ולידה-מחדש. עתה, על האדם לקבל את התשורות של הישויות העילאיות המוארות על-ידי הכוחות הלוציפריים. כתוצאה מכך, תשורות אלה מקבלות גוון מיוחד. אדם שלא עבר בחשיכה, ובכל זאת אינו מסוגל להאיר את האזור המסוים ללא תלות בכוחותיו, יהיה מסוגל במחזור החיים הבא לעצב את מה שהוא מקבל דרך התורשה. כל מה שהוא מעצב כך, מקבל גוון לוציפרי. כאשר אנו מתבוננים באדם כזה במהלך מחזור חייו הבא, אנו מגלים שהוא נושא את המאפיינים של בני-אדם רבים שאנו פוגשים, במיוחד בתקופתנו. לאינדיבידואלים אלה יש כושר שיפוט אנוכי ונדוש, והם חדורים באינטלקט אנוכי השואף אך ורק לתועלתם האישית. מאפייני-נפש אלה הם תוצאה של מה שתואר לעיל. אנשים אנוכיים ופיקחים הנוטים רק להציב את פיקחותם לשירות מניעיהם האנוכיים הם לרוב נפשות שעברו את הנתיב אשר תואר לעיל. היות שנפשות כאלה אינן אטומות עוד, אלא מלאות במגוון כוחות מהתגשמויות קודמות, ניתנת להן הזדמנות נוספת להביא קרן אור מהעולם העל-חושי אל תוך הוויית-קיומן הארצית החדשה.

כך, עבור נפשות כאלה עולה האפשרות לספוג ידיעה מהעולמות העילאיים. כניסה נוספת אל תוך עולם הרוח לא נשללת מהן, אלא יש להן אפשרות לטפס שוב מעלה. כאן יש לנו קשר חשוב וראוי לציון בין שלושה מחזורי-חיים ארציים ושתי תקופות-ביניים שבין מוות ולידה-מחדש.

תפיסה על-חושית מגלה – במיוחד כאשר היא מכוונית את מבטה אל בני דורנו האמורים להיות פיקחים, אך פועלים אך ורק לתועלתם שלהם – שנפשות כאלה פועלות על-פי תבנית מסוימת. ראשית,

הוויית-קיום שבה הנפש מתרחקת מהתעניינות כלשהי בעולם העל-חושי. שנית, חיים של יכולת מוגבלת משום שלנפש חסרים איברים פסיים פנימיים הנחוצים לשם התעניינות אפילו בסביבה הפיסית המיידית (אלא אם כן הייתה נטייה מוקדמת לכך). שלישית, חיים המשרתים רק אינטלקט אנוכי, אינטליגנציה אגואיסטית. ביכולתנו לעקוב אחר הנתיב של אינדיבידואלים כאלה דווקא משום שאינטליגנציה אגואיסטית נפוצה כל-כך בתקופתנו. היא מובילה אותנו חזרה לתקופה בה אנו מוצאים מספר רב של בני-אדם שבהתגשמות קודמת, בשל התפתחות לא-מספיקה, גילו מעט עניין בסביבתם. לאחר מכן, אנו מגלים התגשמות שלישית שעבור נפשות רבות התרחשה במהלך התקופה האחר-אטלנטית הרביעית שבה אתיאזם וחוסר-עניין בעולם הרוח שלטו בחלקים רבים של העולם מאשר מאמינים כיום. בשל הנסיבות המיוחדות של תקופתנו, אפשר לחקור את נתיב ההתפתחות של הנפש כמאופיין לעיל, אך מחקר זה גם מגלה בפשטות את סוג הנפש שבימינו אוטמת את עצמה בכוונה תחילה בפני העולמות העל-חושיים.

סדרה של שלושה מחזורי-חיים ארציים יכולה להתקיים גם בדרך נוספת. הדברים הבאים עשויים להתרחש. אנו מתבוננים בנפש שבהיותה לכודה בקנאות מסוימת, מספקת את שאיפותיה, נפש המגלה יסוד דתי, אגואיסטי. בימינו, אפשר למצוא נפשות כאלה. במהלך האבולוציה של האנושות על האדמה תמיד היו נפשות כאלה, נפשות אשר באופן טבעי חדורות אמונה מסוימת בגלל אנוכיות פנימית הממתינה בעולם שמעבר לסוג של עונש או פיצוי על החיים הארציים בעולם שמעבר. ציפייה כזו עשויה להיות אנוכית מאוד וקשורה לצרות-אופקים קנאית ביחס למה שנמסר לאנושות באמצעות מדע הרוח או המיסטריות. כיום, ישנם בני-אדם רבים הדוגלים באפשרות של הבנת עולם הרוח, אך דוחים בקנאות, בדרך צרת-אופקים, כל דבר המנוגד לאמונה בה נולדו וגדלו. לנפשות כאלה נוח בדרך-כלל ללמוד כל דבר אודות עולם הרוח ואף על פי שהן מאמינות בעולם שמעבר, הן שומרות על אגואיזם עמוק.

תצורה בעלת טבע כזה מציינת שוב שהנפש אינה יכולה למצוא את הנתיב הנכון בין מוות ולידה-מחדש. התשורות של ישויות ההיררכיות העילאיות לא יכולות להתקבל בצורה נכונה. הן פועלות בדרך כזו ששום דבר לא תואם היטב, אף על פי שהאדם יכול לעצב את מבנהו הגופני ולהשתתף באופן חלקי בעיצוב הקארמה שלו. למשל, הוא נעשה היפוכונדר, אדם רגיש יתר על המידה אשר נועד, בשל מבנהו הפיסי בלבד, להיות מושפע מאוד מסביבתו כך שיחיה את החיים בהיותו לא-מרוצה, נרגן. החיים פוגעים בו והוא חש פגוע תמיד. את הסיבה לכך שאדם נעשה היפוכונדר, אינדיבידואל מלנכולי באופן פתולוגי, אפשר למצוא במה שתואר לעיל. זה מוכן ונועד מראש דרך המבנה הפיסי. כאשר נפש חוצה שוב את שער המוות, מחקר על-חושי מגלה שהיא מושפעת בצורה חזקה מכוחות אהרימיניים. כוחות אלה צובעים עתה את מה שאדם אוסף בין מוות ולידה-מחדש ובהתגשמות הבאה, בלי התערבותו, תהיה לו נטייה גדולה במחשבותיו וברגשותיו להיות צר-אופקים. הוא לא יהיה מסוגל להסתכל בעולם בדרך פתוחה, לא-משוחדת. נפשות בסביבתנו המגלות צרות-אופקים, אשר אינן מסוגלות בחשיבתן לצאת מעבר לגבולות מסוימים,

המצוידים כביכול בסך-עיניים, אשר למרות מאמצים אמיתיים הן מוגבלות, נפשות כאלה חבות את הקארמה שלהן לתנאים אשר תוארו לעיל.

כדי להבהיר למה הכוונה, הבה נתייחס למקרה הבא. באביב הופיע הגיליון הראשון של *לוח-זמנים לחשיבה ליברלית של ההוגים-החופשיים*, בהיותו מוקדש לחינוך הדתי של ילדים. האדם האחראי לו נראה בעל כוונה טובה ואין ספק משוכנע מאוד באמיתות הדברים שכתב. הוא מפתח את התיאוריה הבאה. אדם אינו צריך לתת לילדים שום חינוך דתי כי חינוך כזה אינו טבעי. שכן אם אדם מאפשר לילדים לגדול בלי להחדיר בהם מושגים ורגשות דתיים, אפשר להבחין בכך שהם אינם מגיעים אליהם מעצמם. זה אמור להראות שזה לא-טבעי להחדיר מושגים כאלה בילדים כי הם באים רק מבחוץ.

אין שום ספק שחסידי של התנועה-לחשיבה-חופשית מקבלים רעיונות כאלה בהתלהבות ואפילו מתייחסים אליהם כעמוקים. יחד עם זאת, יש לחשוב על הדבר הבא. ידוע לכול שאם ילד צעיר היה מועבר לאי מבודד לפני שלמד לדבר, והוא גדל שם בלי שאפילו שמע קול אנושי, הוא לעולם לא ילמד לדבר! דבר זה מראה בבירור שילדים לא לומדים לדבר אלא אם כן הדיבור מגיע אליהם מבחוץ. המטיף הטוב לחשיבה-חופשית גם יאסור על חסידיו ללמד ילדים לדבר, כי גם הדיבור לא מתפתח מעצמו. לכן, משהו אשר נראה בהחלט הגיוני ונתפס עמוק על-ידי קבוצה ניכרת של בני-אדם, אינו מהווה דבר מלבד שטות לוגית. ברגע ששוקלים זאת היטב, זה פשוט לא תקף. זוהי דוגמה טיפוסית של אדם עם סך-עיניים.

כיום, ישנם בני-אדם רבים כאלה. אכן, הם נראים כמי שיש להם פעילות נפשית מפותחת במיוחד, אך ברגע שעליהם לעבור מעבר לתחום מסוים שהם פיתחו, הכול מתמוטט. הם אינם מסוגלים כלל לצאת מעבר לגבולות הקשיחים שלהם. אם נסתכל לאחור בהתגשמויות הקודמות של בני-אדם כאלה, נמצא שתי התגשמויות כמתואר לעיל. זה גם יכול לשפוך אור על עתידן של נפשות רבות אשר בשל אהבת-נוחות ואנוכיות, נועלות את עצמן באמונה שאת יסודותיה הן לא חוקרות לעולם. האם אין זה כך שבני-אדם רבים כיום דבקים באמונה כי הם נולדו לתוכה והם עצלים מדי כדי להטיל בה ספק? הם – וזוהי אולי מחשבה בלתי-אפשרית – פרוטסטנטים או קתולים טובים באותה מידה שהיו יכולים להיות מוסלמים אילו הקארמה שלהם הייתה מארגנת שייוולדו לאסלאם! הגענו לנקודה מסוימת באבולוציה של האנושות בה בני-אדם יפגרו מאחור במובן מסוים ובהתגשמות עתידית הם יהיו נכים, אלא אם כן יהיו מוכנים לפקוח את עיניהם בפני מה שיכול לזרום כיום מהעולמות הרוחניים במגוון רחב של דרכים.

קשרים קארמתיים הם אכן מורכבים, אפשר להאירם על-ידי התייחסות לדוגמאות מסוימות כמו אלה שהזכרנו כאן. בדרכים רבות אחרות, החיים שבין מוות ולידה-מחדש, ולכן גם ההתגשמות הבאה, תלויים במה שקרה קודם לכן. באמצעות הכרה על-חושית למשל, ביכולתנו לעקוב אחר נפשות בעולם הרוח שיש להן משימות מיוחדות בין מוות ולידה-מחדש. בכל המאורעות במישור הפיסי, איננו רואים כיצד כוחות על-חושיים פועלים ללא הרף. בהיבט זה, המטריאליזם מוגבל ביחס לכל האידיאולוגיות האחרות. לכן, כל

הכוחות התרפויטיים באוויר או הכוחות המרפאים במים או השפעות תרפויטיות אחרות בסביבתנו, מוסברים רק באופן חלקי על-ידי התורות התרפויטיות המטריאליסטיות העכשוויות. הדרך בה השפעות מרפאות, כמו כוחות צמיחה ופריחה, מביאות השפעות מבריאות לישות האנושית, תלויה בכך אם ההיררכיות העילאיות שולחות את כוחותיהן המבריאים מהעולם העל-חושי אל העולם הנתון-לתפיסה-חושית. כל ההתגלויות של צמיחה ופריחה, כל נשימה של אוויר טוב – שהינן ברות-תפיסה על-ידי תפיסה על-חושית – נוצרות על-ידי כוחות על-חושיים המכוונים על-ידי ישויות מההיררכיות העילאיות. הרואה הרוחי יכול לתפוס כיצד בשלב מסוים של החיים שבין מוות ולידה-מחדש, הנפש האנושית הופכת למשרתת של ישויות אלה מההיררכיות העילאיות שמשמתן היא לשלוח כוחות של בריאות, כוחות של צמיחה וריפוי, מהעולם העל-חושי אל העולם הפיסי. ביכולתנו לתפוס נפשות רבות המסורות לזמן מה לשירות פעילות כזו בין מוות ולידה-מחדש. נפשות הנקראות לשרת את ישויות ההיררכיות העילאיות בדרך זו, חוות כתוצאה מכך אושר עמוק.

בין אם נפש נקראת להפוך למשרתת הכוחות הטובים כמתואר לעיל ובין אם לאו, תלוי בכך אם הנפש הנדונה השלימה מעשים מסוימים במהלך התגשמותה הפיסית. ישנם בני-אדם אשר רוטנים בפנימיותם עם כל פעולה שעליהם לבצע ועול החובה מכביד עליהם. הם עשויים להיות מצפוניים, אך עם זאת כל מה שהם עושים חסר מסירות ממשית, התלהבות ואהבה למשימה שבפתח. לעומתם, אחרים מביאים חום והתלהבות למעשיהם והם חדורים ברגש שמה שהם עושים משרתת תכלית חברתית, שתביא תועלת למין האנושי באופן כללי.

בהקשר זה, יש לקחת בחשבון היבט נוסף בעל חשיבות מיוחדת, במיוחד בימינו ובעידן שלנו. בהשוואה לזמנים קדומים, התנאים השתנו באופן קיצוני. פעילויות שאינן מעוררות התלהבות, הולכות ומתרבות. זוהי מגמה הכרחית בהתפתחות האנושות. אכן, אדם אינו צריך להירתע מלמלא את חובותיו, גם אם נגד רצונו, אם הקארמה הציבה אותו במצב מסוים. אף-על-פי-כן, כל אדם, אם באמת יש לו רצון, או לפחות כשניתנת לו הזדמנות לפעול, יכול לעשות משהו במהלך חייו תוך התמסרות אמיתית, בהינתן שהקארמה שלו אינה מונעת זאת ממנו. אלה שיש להם תובנה בנושאים כאלה צריכים להבין שיש להם אחריות מיוחדת בתנאים החברתיים הקשים של תקופתנו. עליהם לעשות כל שביכולתם כדי להתמסר לפעילות חברתית היכולה בדרך מסוימת להקל את הנטל הנישא על-ידי אלה שחיהם אינם מעוררים התלהבות. נפשות שהינן אטומות בשל החשיכה החברתית הרווחת צריכות לקבל הזדמנות, גם אם לפרק זמן קצר, להגשים משהו בהתלהבות, גם אם רק בספירת-החשיבה. זוהי סיבה מספיקה להיות מרוצים מאוד מהתרחבות תנועתנו האנתרופוסופית, המכה שורש בספירה החברתית ויוצאת בקריאה לאדם ברחוב, שאחרת עשוי להמשיך בחייו בהיותו לא-מודע לגמרי לכך שביכולתו לחשוב ולהרגיש בדרך כזו שיוכל להגשים משהו בהתלהבות. משימתנו היא להצית את התלהבות של בני-אדם.

עם הזמן, עבודתנו בתחום זה תלך ותתייעל. הקשר בין הוויית-הקיום הארצית והחיים בין מוות ולידה-מחדש שופך אור מיוחד על מחשבה זו. כל מה שביכולתנו להגשים על האדמה תוך התמסרות, עם אהבה למשימה כך שנהיה מעורבים לגמרי במה שאנו עושים ומבינים שמה שאנו עושים ראוי לאדם, תורם להפוך אותנו לאחר המוות למשרתים של ישויות רוחיות של ההיררכיות העילאיות השולחות כוחות מרפאים ומועילים מהעולם הרוחי אל העולם הפיסי. דבר זה מצביע על חשיבותה של ההתלהבות במעשיו של האדם כאן בעולם הפיסי. אילו ההתלהבות הייתה דועכת בעולם הפיסי, אילו האהבה הייתה מתה, הרי שהמין האנושי בעתיד היה נכנס להוויית-קיום פיסית עם פחות כוחות בריאים ומועילים שמקורם בממלכות העל-חושיות מאשר עכשיו. בשל מה שהינו לעתים קרובות פחד לא-מודע, בני-אדם המתרחקים מתפיסה רוחית של העולם, מעדיפים להתעלם מקשרים בין העולם הפיסי והעולם על-חושיו. אף-על-פי-כן, קשרים בין סדר-עולם מוסרי וסדר-עולם פיסי קיימים.

יש להתייחס גם למצב ההפוך. אנו מוצאים נפשות שבמשך פרק זמן מסוים בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש צריכות להיות משרתות של ישויות רוחיות, המטפחות מחלות ומביאות אסונות מהעולם העל-חושיו לעולם הפיסי. זוהי התנסות מזעזעת לראות נפשות בין מוות ולידה-מחדש הנאלצות להיות משרתות של רוחות רעות של מחלות ומוות-בטרם-עת, רוחות רעות של גורל אנושי איום הנקבע על-ידי הקארמה דרך אירועים חיצוניים. בין אם נסבול מגורל כזה ובין אם לאו, תלוי בקארמה שלנו. ברם, אם הנסיבות החיצוניות מאורגנות בעולם הנתון-לתפיסה-חושית בצורה כזו שאנו סובלים מגורל כזה – הדבר נגרם על-ידי כוחות המכוונים מהעולם העל-חושיו. ביחס להתרחשות החיצונית שלהן, מחלות ומגיפות השוטפות את העולם מכוונות על-ידי כוחות על-חושיים וכך גם ביחס למוות-בטרם-עת.

לעתים קרובות, דיברנו על מוות בזמנים קדומים שהיה צריך לקרות באותה נחיצות כמו שעלי הצמח מוכרחים לנבול כאשר נוצר הזרע עבור הצמח הבא. מוות כזה נגרם לאחר חיים בשלים, אך המוות יכול לפגוע באדם בשנותיו המוקדמות. כאשר המוות מכה באדם בשיא הפריחה של חייו, הרי שהתנאים נוצרים על-ידי ישויות מסוימות של ההיררכיות העילאיות, אשר מלכתחילה מביאות יסוד של נסיגה. הן שולחות אל תוך העולם כוחות הגורמים מוות-בטרם-עת, מחלות ואסונות קארמתיים. כפי שכבר הוזכר, זהו אכן מראה מזעזע לראות נפשות לאחר המוות, אשר במשך פרק זמן מסוים משרתות ישויות הגורמות מחלות, מוות וקארמה רעה בהוויית-הקיום האנושית. אף על פי שהתבוננות כזו מעוררת בנו רגשות מדכאים וכואבים, אנו בכל זאת חשים פיצוי כאשר אנו עוקבים לאחור אחר החיים של נפשות כאלה ומגלים את הגורמים למצבן בהוויית-קיום פיסית קודמת. למעשה, אנו מגלים שנפשות שבמחזור קודם של חיים ארציים היו חסרות-מצפון ולא דבקו בקפדנות באמת, הופכות למשרתות של ישויות של מחלות ומוות-בטרם-עת. זוהי צורה אחת של פיצוי, מדכאת למדי.

ישנן צורות נוספות המראות שהצעדים האפלים, המדכאים והמפצים אשר נארגים במרקם הוויית-הקיום האנושית מוצדקים בחכמה הכוללת של העולם. גם אם רגש מדכא משתלט עלינו כתוצאה מתופעה מסוימת, בכל זאת נוכל לחוש הקלה ברורה אם ניקח בחשבון את המקביל לו במבנה הכללי של הוויית-הקיום. למשל, כאשר אדם מת בטרם-עת כתוצאה מתאונה או מחלה, אנו מגלים שנפשות כאלה לאחר המוות עדיין חזרות כוחות שבתנאים אחרים היו נושאות את העטיפות הארציות שלהן. לאחר המוות, הן נושאות את הכוחות האלה כלפי מעלה אל תוך ממלכה רוחית עילאית יותר. נפשות כאלה פוגשות את העולמות העל-חושיים בצורה שונה מבני-אדם אחרים אשר מיצו את הוויית-קיומם הארצית.

חשוב להתבונן בנפשות כאלה לאחר המוות ולעקוב אחר המשך קיומן. הן נושאות אל תוך העולמות העילאיים כוחות שבדרך-כלל היו משמשים הוויית-קיום ארצית פיסית. מה קורה לכוחות הללו?

בכוחות הללו נעשה שימוש עד למיצוי יפה ביותר בעולם העל-חושי. ישויות ההיררכיות העילאיות המנחות וקובעות את מהלך האבולוציה, חזרות כוחות מסוימים המאפשרים קיומו של מהלך זה. אין זה בגלל פגם ביקום, אלא זה תלוי בגורמים מושלמים אחרים, שכן כל הכוחות, אפילו אלה של ההיררכיות העילאיות, מוגבלים במידה מסוימת; הם אינם אינסופיים. אנו מגלים שכבר כיום ישנן נפשות, שבהיכנסן לאחר המוות אל תוך עולם הרוח, בנויות כך שרוחות ההיררכיות העילאיות המטפחות את התקדמות האבולוציה, אינן יכולות לעשות דבר עמן. לעתים קרובות, הדגשתי שכיום ישנן נפשות שאין להן שום נטייה לפתח הבנה של העולמות העל-חושיים בהתאמה עם התקופה והעידן שלנו, שהינן מטריאליסטיות ביסודן ואשר התנתקו לגמרי מעולם הרוח. דווקא נפשות אלה מקשות לאחר המוות על ישויות ההיררכיות העילאיות לעשות דבר כלשהו עמן. לישויות הרוחיות הללו של ההיררכיות העילאיות יש כוחות שנועדו לקדם את מהלך האבולוציה. נפשות שהתנתקו לגמרי ממהלך זה של התקדמות מהוות נטל, נטל כבד כל-כך שלמעשה ישויות ההיררכיות העילאיות אינן יכולות להתגבר על נטל זה. כיום, איננו צריכים לחוש ייאוש ביחס לנפשות הללו. הסכנה הממשית תופיע בתקופה האחר-אטלנטית השישית, ובסופו של דבר הן תיפלטנה לגמרי מהאבולוציה במהלך תקופת ונוס. ברם, אם לא הייתה שום התערבות, נפשות כאלה היו נפלטות מהאבולוציה מוקדם יותר, כי אז הן היו חסרות-תועלת לחלוטין עבור ישויות ההיררכיות העילאיות. למעשה, כך מופיעים מכשולים בפני האתגר של התקדמות האבולוציה המהדהד אל המין האנושי.

מספר ניכר של ישויות אנוש בתקופתנו עדיין אינו מסוגל למצוא רגש עמוק לאימפולס הכריסטוס, אף שהאדמה הגיעה לשלב כזה של התפתחות שבו הנפש האנושית זקוקה לאימפולס הכריסטוס, כדי שתוכל לעבור את החיים בין מוות ולידה-מחדש באופן הנכון. נפשות החוצות את שער המוות ללא קשר כלשהו לאימפולס הכריסטוס, נמצאות בסכנה כי מנהיגי ההתקדמות, ישויות ההיררכיות העילאיות, אין בכוחן לשאת נפשות אשר התנתקו מזרם האבולוציה ואשר כתוצאה מהוויית-קיום מוזרה, פניהן מועדות לחורבן. ישויות ההיררכיות העילאיות יכולות לעשות משהו ביחס למצב זה מעצם העובדה שהכוחות של נפשות

אשר מתו בטרם-עת, זורמים לכיוון ההיררכיות העילאיות. לכן, כוחות שלא נעשה בהם שימוש, כוחות שעדיין אפשר היה להשתמש בהם על האדמה אך אינם משמשים עוד את הצורך בהוויית-קיום פיסית כי הגוף הושלך מוקדם מדי, כוחות אלה זורמים כלפי מעלה אל עולם הרוח.

חישבו כמה נפשות הגיעו לעולמות הרוח כתוצאה מאסונות כדוגמת טביעת הטיטניק או רעידת האדמה במסינה; חישבו על המספר הניכר של נפשות שלאחרונה מתו בעולם כולו, עוד לפני שחייהן התנהלו בנסיבות רגילות. ואז חישבו על הכוחות הרבים שאפשר היה להשתמש בהם עבור הקיום הארצי, שכתוצאה מכך זרמו כלפי מעלה אל העולמות העילאיים! כוחות אלה הגבירו את כוחותיהן של ההיררכיות העילאיות, שאחרת לא היו מספיקים להוביל נפשות המנתקות את עצמן ממהלך האבולוציה, חזרה אל זרם ההתקדמות.

כמובן, עלינו לחיות את הקארמה שלנו. יש להפנות את תשומת-הלב אל עובדה זו בדיון על נושא כזה. היה זה מעשה בלתי-מוסרי ביותר נגד ההנחיה מלאת-החכמה של היקום, אילו אדם היה מחליט לעשות משהו בעצמו כדי להפוך למשרת ההתקדמות האנושית באמצעות כוחות שלא נעשה בהם שימוש, כדי לעזור לנפשות הנמצאות בסכנת הרחקה. אל לו לאדם לקחת על עצמו דבר כלשהו בכיוון זה. ברם, אם הקארמה שלו מתגשמת כך שהוא מת מוות-בטרם-עת, הרי שהוא נעשה למשרתן של ישויות מההיררכיות העילאיות בדרך מכובדת ומבורכת ביותר. בכוחות הללו שלא נעשה בהם שימוש, אפשר אז להשתמש כדי להציל נפשות שאחרת היו אובדות. זוהי המטרה היפה של נפשות אשר מתות בשיא פריחת קיומן. חרף הצער הממלא אותנו כאשר אנו חווים מוות מוקדם של מישהו, מחשבות כאלה יכולות להביא נחמה. ברגעים כאלה, אנו יכולים לרכוש סקירה רחבה יותר של ההנחיה מלאת-החכמה של היקום.

אכן, כמה מדהים מהלך המאורעות כאשר מתבוננים בו מבחינה רוחית. מצד אחד, ישנן נפשות שבשל חוסר-המצפון שלהן מכינות את עצמן להזרים אל תוך עולמנו מחלות, מוות-בטרם-עת ותאונות. מצד שני, ישנן נפשות חולות, מוכות על-ידי מוות-בטרם-עת ומעורבות בתאונות. זה פותח אפשרות עבור הקארמה של חוסר-מצפון להתממש. התבוננויות כאלה מכבידות מאוד על נפש המתבונן והן ההתבוננויות האיומות ביותר שיכולות להיות לרואה רוחי, בחדרו אל תוך הקשרים העמוקים יותר של הוויית-הקיום.

לעתים קרובות, מדמיינים תובנה על עולם הרוח כמצב מבורך. זה נכון עבור ממלכות מסוימות, אך כאשר אדם חוזר אל תוך המיסטריות של ממלכות עילאיות יותר, הרבה ממה שאדם רואה שם ממלא אותו ברגש של אימה. הרואה הרוחי מתרגש עמוקות ובכך מופיע אתגר חשוב בפני כוחותיו כאשר קשרים קארמתיים של ישויות אנוש מתגלים בפני מבטו העל-חושי – כמובן, בהינתן שמחקרים מסוג זה נעשים ביסודיות ובאופן מצפוני ללא שום צורה של ספקולציה חסרת-בסיס.

אך שוב אנו מזהים, גם כאשר מדובר בנושאים האיומים והנוראים ביותר, עד כמה מלאת-חכמה היא

ההנחיה הכללית!

אנו רואים את גורלן של נפשות חסרות-המצפון וכיצד הוא מוביל למצבים של מחלות ומוות-בטרם-עת, הנגרמים על-ידי עולם הרוח ומועברים לעולם הפיסי. לעומת זאת, אנו רואים את אלה שסובלים, אלה המעורבים במוות-בטרם-עת ובכך מגבירים את הכוחות שנועדו לריפוי, להצלת המין האנושי, כוחות שבתנאים אחרים לא היו קיימים.

אכן זהו היבט נפלא, מפצה. מצד אחד, האפשרות לשגות מוכרחה להיות קיימת, להתקרב בשל טעות אנוש למצב המסוכן של היות מורחק מזרם האבולוציה. אלמלא זה היה אפשרי, האדם לא היה יכול להגשים את שליחותו על האדמה. מנגד, קיימת גם האפשרות האחרת עליה דיברנו היום וגם היא חלק מאבולוציית האדמה, שבני-אדם מסוימים מתים באמצע נעוריהם. ראייה על-חושית רואה שישויות ההיררכיות העילאיות מסתמכות על נפשות כאלה כדי לשלוח כוחות לריפוי האנושות וגאולתה, שאחרת לא היו קיימים.

אנו יכולים להשלים עם עובדות כאלה כאשר אנו לוקחים בחשבון שהנחיה קוסמית מלאת-חכמה זקוקה למצבים איומים מסוימים כדי להגשים מעשים המונעים על-ידי חכמה נשגבה יותר. תהיה זו שטות מוחלטת לשאול אם הכוחות הרוחיים לא היו יכולים ליצור התנסות נעימה עבור כל בני-האדם והישויות ביקום ללא מעקפים כאלה. מי שעולה בו שאלה כזו, אפשר להשוותו לאדם המתייחס לעבודת האלים כלא-מושלמת כי הם קבעו שמעגל לא יכול להיות מרובע. אדם עשוי לא להבין מיד שלשתי הטענות יש אותו ערך אינהרנטי, ואף-על-פי-כן זה כך. כפי שלא יתכן אור בלי חשיכה, כך לא יתכן אימפולס רב-עוצמה ומלא-אור הזורם כלפי מעלה מכוחות שלא נעשה בהם שימוש על האדמה אל תוך עולמות הרוח, אלא אם כן הקארמה של נפשות מסוימות חסרות-מצפון התנהלה בהתאם.

התייחסויות כאלה מבהירות שכאשר אנו מתפתים לגלות פגמים ביקום או בסביבתו של האדם, עלינו למלא את עצמנו ברגש שלמצוא פגם מבוסס על חוסר תובנה שאינו מאפשר לנו לסקור את מארג הקשרים כולו. בכל פעם שאנו מתפתים להצביע על פגמים של הוויית-הקיום, נעשה צעד קדימה אם נייחס גישה זו לחיסרון בתוכנו. גם אם אדם חווה צער, טוב אם אדם לא יעשה כלל שימוש בסבלו כדי לבקר את ההנחיה החכמה של היקום, אלא דווקא יאמר לעצמו שהיכן שמופיע חוסר-חכמה ביקום, הדבר הוא בשל מאיה. מאיה, האשליה הגדולה הפורשת מסך כי אין ביכולתנו לחדור אל תוך הממשות המלאה של הדברים.

כך, אור רב יכול לקרון על הוויית-הקיום הארצית בהפנותנו את מבטנו אל התחום שהאדם עובר בו בין מוות ולידה-מחדש. הוויית-הקיום הפיסית אינה רק חדורה השפעות על-חושיות, גם המעשים שהאדם מגשים בין מוות ולידה-מחדש זורמים כלפי מטה אל האדמה. הרבה ממה שמתרחש על האדמה, הרבה ממה שאדם נתקל בו, נגרם בדרכים רבות על-ידי כוחות שנפשות אנוש מפתחות בין מוות ולידה-מחדש. הפעילות של נפשות החוצות את שער המוות עם כוחות שלא נעשה בהם בשימוש, עליהם שמענו עתה, היא בין הפעילויות המכובדות ביותר שאפשר להגשים.

הרצאה 13

החיים בין מוות ולידה-מחדש (2)

מסעו של האדם לאחר המוות בספירות הקוסמיות

מינכן, 12 במרס 1913

במהלך ביקורי הקודם כאן, דיברתי על חיי-האדם בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש וכיצד אותם חיים קשורים לממלכה העצומה של הקוסמוס. רציתי להראות כיצד הנתיב שהישות האנושית עוברת בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש, מוביל למעשה דרך הספירות הקוסמיות. הבה נסכם בקצרה את אשר נאמר.

התקופה הראשונה לאחר מות האדם מלאה בהתנסויות הקשורות בדרך מסוימת למחזור הקודם של חייו על האדמה. הוא עולה, מתחיל לצמוח מתוך המחזור הקודם של חייו הארציים ובמהלך התקופה הראשונה לאחר המוות כל האמוציות, התשוקות והרגשות אשר השפיעו על גופו האסטרלי, ממשיכים להתקיים. היות שבמהלך התגשמותו הפיסית האדם מודע לרגשות הללו רק בהיותו שרוי למעשה בתוך גופו הפיסי, טבעי שהתנסויותיו בכל הכוחות הללו בגוף האסטרלי יהיו שונות מיסודן בעוברו דרך תחום הוויית-הקיום שבין מוות ולידה-מחדש. במקרים רגילים, אף שישנם חריגים רבים, קיימת תחושה של מחסור במהלך התקופה הראשונה לאחר המוות. זה נובע מכך שהאדם מוכרח לחוות את ההתנסויות בגופו האסטרלי בלי שיעמוד לרשותו גוף פיסי. הוא עדיין מתגעגע לגופו הפיסי ובמקרים רגילים געגועים אלה מעכבים אותו בספירת-האדמה למשך תקופה ארוכה או קצרה יותר. החיים בקמאלוקה מתנהלים בספירה שבין האדמה ומסלול הירח, אך ההתנסויות בקמאלוקה שהינן בעלות חשיבות יסודית, מתרחשות בתחום הקרוב יותר לאדמה מאשר למסלול הירח.

נפשות אשר פיתחו רק רגשות ספורים המתעלים מעל לענייני החיים הארציים, תישארנה קשורות לספירת-האדמה במשך זמן ניכר בשל תשוקותיהן. אפילו כלפי חוץ, קל להבין שאדם שבמשך כל חייו טיפח רק רגשות כאלה היכולים להיות מסופקים באמצעות איברים גופניים ותנאים ארציים, יכול רק להישאר כבול אל ספירת-האדמה במשך פרק זמן מסוים. גם דחפים ותשוקות השונים מאלה שבדרך-כלל חושבים עליהם, יכולים לגרום לנפש להישאר כבולה אל ספירת-האדמה. בני-אדם שאפתניים למשל, המטפחים כמיהה מופרזת לדברים מסוימים בתנאים הארציים והתלויים בהערכה של חבריהם, מפתחים בכך הפרעה רגשית בגופם האסטרלי שתסתיים בכך שישותם תהיה קשורה אל ספירת-האדמה במשך זמן רב לאחר המוות. ישנן סיבות רבות לכך שנפשות אנוש מתעכבות בספירת-האדמה. במידה רבה, הרוב הגדול של המסרים מעולם הרוח המועברים על-ידי מדיומים, נובעים מנפשות כאלה ומורכבים בעיקר ממה שהן שואפות להיפטר ממנו.

אף על פי שהמניעים הקושרים נפשות אלה אל האדמה נחותים ברוב המקרים, אין זה תמיד כך. זה יכול להיות גם בשל דאגה לאלה אשר נשארו מאחור על האדמה. דאגה לחברים, בני-משפחה וילדים יכולה גם לפעול כסוג של כוח-משיכה המעכב נפשות בספירת-האדמה. חשוב לשים לב לזה כי אם ניקח זאת בחשבון, נוכל גם לעזור למתים. אם למשל, אנו נוכחים לדעת שהנפש שעזבה חשה דאגה לאדם חי – ובהקשר זה הרבה מאוד יכול להיוודע לנו – יעזור למת בהמשך התפתחותו אם נשחרר אותו מדאגה זו. נקל על החיים של מישהו שמת על-ידי כך שנשחרר אותו למשל, מדאגה לילד שהוא עזב מאחור בלי תמיכה. בכך שנעשה משהו למען הילד, נשחרר את האדם המת מהדאגה וזהו שירות אמיתי של אהבה. הבה נדמיין לעצמנו מצב כזה. לאדם המת אין אמצעים להיפטר מהדאגה. מהתחום שבו הוא נמצא, הוא עשוי להיות לא-מסוגל לעשות דבר שיקל את הנסיבות של הילד, קרוב-המשפחה או החבר. לעתים קרובות, הן נגזרות עליו – ובמקרים רבים דבר זה מכביד מאוד על הרואה הרוחי – לסבול מדאגה עד שהמצב של מי שנשאר מאחור ישתפר מעצמו או בשל הנסיבות. לכן, אם נעשה משהו להיטיב את המצב, הרי שזה יהיה מעשה ממשי של אהבה עבור המת.

לעתים קרובות, הובחן שאדם שתכנן לעשות משהו מוגדר בחיים, מת ואז המשיך להיאחז בתוכניתו לאחר מותו. נעזור לו בכך אם ננסה להגשים את מה שרצה לעשות. לא קשה לתפוס את המצבים הללו. עלינו להתחשב בהם כי הם מתאימים להתבוננות על-חושית.

ישנם גורמים רבים אחרים העשויים לשמור על נפש בספירה האתרית של האדמה. בסופו של דבר, אדם יוצא מספירה זו. תהליך זה תואר כבר בחלקו. עלינו לעצב מחדש את המושגים שלנו, אם ברצוננו לרכוש הבנה על החיים שבין מוות ולידה-מחדש. אין זה באמת לא-הולם לדבר אודות המתים במילים הלקוחות מתנאי הוויית-הקיום הארצית, כי שפתנו מותאמת לתנאים הללו. אף על פי שמה שאפשר לבטא במילים אודות החיים לאחר המוות מתאים רק במובן תמונתי, אין זה בהכרח לא-נכון.

תיאורים המוסרים את הרעיון שהמתים מרותקים למקום מוגדר כמו ישות החיה בגוף פיסי, אינם מדויקים לגמרי. מה שנחוה, הן לאחר המוות והן בהתקדשות, הוא שהאדם עולה מתוך הגוף וישות-הנפש שלו כולה מתרחבת. כאשר אנו עוקבים אחר נפש שהגיעה לספירת-ירח כפי שאנו מכנים אותה, ה'גוף' מציין את ההתפשטות של טווח ההתנסות. למעשה, הישות האנושית גדלה במובן רוחי לכדי ממדים ענקיים. היא מתפשטת אל תוך הספירות, אך הספירות של המתים אינן נפרדות זו מזו כמו במקריהם של בני-אדם על האדמה. הן מתמזגות במרחב. מופיעה מידה מסוימת של נפרדות כי התודעה נפרדת. ישויות עשויות להתמזג לגמרי בלי שהן תדענה דבר אחת על השנייה.

תחושת הבידוד או תחושת הקהילה לאחר המוות, עליהן דיברתי במהלך ביקורי הקודם, קשורות לקשרים ההדדיים של התודעה. אין זה כמו אם אדם מת היה על איזשהו אי מבודד במובן מרחבי. הוא חודר את הישות האחרת שלהוויית-קיומה הוא לגמרי לא-מודע, אף ששתי הישויות תופסות את אותו מרחב.

עתה, הבה נתייחס למתרחש עם סיום תקופת הקמאלוקה. כאשר אינדיבידואל נכנס אל תוך הוויית-הקיום של הדווכאן, לאחר שעבר דרך ספירת-ירח, הרי שתקופת הקמאלוקה עדיין לא הסתיימה לגמרי. אין זה שולל את העובדה שבתוך ספירת-ירח מתבצעות התאמות בעלות חשיבות לא רק כהתנסויות בקמאלוקה, אלא גם עבור החיים המאוחרים יותר של האינדיבידואל כאשר הוא ייכנס שוב להוויית-קיום דרך הלידה. ביכולתנו לאפיין את מה שנוסף להתנסויות בקמאלוקה בדרך הבאה. אדם עשוי להיות פעיל מאוד בחיים, כך שהוא מביא לידי ביטוי את כל כשריו. אך ישנם בני-אדם רבים עליהם חובה עלינו לומר, כשאנו מתבוננים בהם עם עיני-הנפש, שעל-פי יכולותיהם וכשריהם הם היו יכולים להגשים בחיים משהו שונה למדי ממה שהגשימו בפועל. בני-אדם כאלה פיגרו אחר כשריהם.

יש לקחת בחשבון דבר נוסף. ישנם בני-אדם המפתחים במהלך חייהם מספר רב של כוונות. אין זו שאלה של כישרון, אלא של כוונות הקשורות למטרות פעוטות או חשובות. כמה בחיים נשאר רק בשלב הכוונה, בלי שיתגשם!

בתחום זה, ישנם דברים שאין להתייחס אליהם כראויים לגינוי. על-מנת להראות עד כמה חשובים עשויים להיות דברים כאלה, אזכיר מקרה שידוע כבר לכמה חברים. גיתה התחיל ביצירתו *פנדורה* בקטע פואטי ובנקודה מסוימת נתקע. פעם, הסברתי מה קרה לגיתה בכתבו את היצירה *פנדורה* בדרך הבאה. הגדולה שהגתה את תוכנית השיר, מנעה בעדו מלהשלים את היצירה. הוא לא היה מסוגל לגלות את הכוח שבאמצעותו תוכל התוכנית לצאת לפועל. זה לא נובע ממגרעת, אלא במובן מסוים מגדולתו, שנמנע מגיתה מלהשלים את היצירה *פנדורה*. זהו המקרה עם יצירות נוספות שלו. הוא השאירן לא-גמורות. הקטע ביצירה *פנדורה* מראה שגיתה הציב לעצמו דרישות אמנותיות ניכרות כאלה שכוחותיו, אפילו בהיבט של הצורה החיצונית של השיר, פשוט לא היו יכולים להוציא לפועל את התוכנית העצומה כולה באותה קלות כמו בקטע בו הצליח. זוהי כמובן דוגמה של כוונה שלא-התגשמה.

לכן, מצד אחד אדם עשוי לפגור אחר כשריו בשל עצלות או פגמים באופי או באינטלקט, אך האפשרות האחרת היא שהוא אינו מסוגל להוציא לפועל את כוונותיו בנושאים פעוטים או חשובים. יש משהו גדול במשורר שאינו משלים יצירה כמו *פנדורה*, אך כל פגם באדם חקוק על-ידו בכרוניקה האקאשית בספירת-ירח, וכך שפע של פגמים ומגרעות מופיעים בפני עיני הרואה הרוחי בתחום שבין אדמה וירח. פגמים אנושיים, בין אם אציליים הם ובין אם לאו, נרשמים שם בצורה מהימנה. אפשר לגלות מקרים בהם, דרך בריאות פיסית, דרך מבנה גופני, בהינתן יסוד טוב לתשורות אינטלקטואליות, שאדם היה יכול להגשים דברים מסוימים, אך נכשל. מה שהוא היה יכול להיות, אך לא היה בחצותו את שער המוות – חקוק בכרוניקה האקאשית.

אל תדמו לעצמכם שסיום היצירה *פנדורה* חקוק בדרך מסוימת בספירת-ירח. מה שחקוק קשור לגופו האסטרלי של גיתה, כלומר שהוא הגה תוכנית כבירה, מרחיקת-לכת, והגשים רק חלק ממנה. דברים כאלה,

כולל עניינים פעוטים, חקוקים בין הספירות של אדמה וירח. אדם המקבל החלטה אך לא מגשים אותה לפני מותו, חוקק את העובדה של אי-הגשמה בספירה זו. אפשר למסור אפיון מדויק למדי של מה שמתגלה לעיני הרואה הרוחי בממלכה זו. הבטחה שלא קוימה למשל, לא נחקקת אלא מאוחר יותר, למעשה רק כאשר מגיעים לספירת-מרקורי. ברם, החלטה שלא התגשמה נחקקת בספירת-ירח. כל דבר המשפיע לא רק עלינו אלא גם על אחרים, לא נחקק מיד בספירת-ירח, אלא מאוחר יותר. כל דבר המשפיע עלינו כאינדיבידואלים, המשאיר אותנו מאחורי השלב ההולם שלנו באבולוציה ובכך מציין פגם בהתפתחותנו האישית, חקוק בספירת-ירח.

חשוב להבין שהפגמים שלנו, במיוחד אלה שלא היו צריכים להיות מחויבי-המציאות, חקוקים בספירת-ירח.

אין לחשוב שבכל הנסיבות רישום זה הוא דבר איום ונורא. במובן מסוים, הוא יכול להיות בעל ערך וחשיבות גבוהים ביותר. בעוד רגע נדבר על המשמעות והתכלית של רישומים אלה בכרוניקה האקאשית. תחילה, יש להדגיש שככל שאדם מתפשט אל תוך ספירות אחרות, כל פגמיו חקוקים שם. הוא מתפשט מספירת-ירח אל תוך ספירת-מרקורי; אני מדבר אך ורק מהיבט האוקולטיזם ולא מהיבט האסטרונומיה הרגילה. משהו נחקק על-ידו בכל הספירות, בספירת-מרקורי, בספירת-ונוס, בספירת-שמש, בספירת-מרס, בספירת-יופיטר, בספירת-סטורן ואף מעבר להן.

ברם, רוב הרישומים נעשים בספירת-שמש, שכן כפי ששמענו בהרצאה הקודמת, מחוץ לספירת-שמש האדם צריך לתקן עניינים שאינם נתונים לשיקול-דעתו.

לכן, לאחר שהשליך פחות או יותר לגמרי את מה שעדיין מושך אותו לאדמה, האדם עובר דרך הספירות הפלנטריות ואף מעבר להן. הקשר שנוצר עם הכוחות התואמים מספק את מה שהוא נזקק לו באבולוציה שלו, בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש. כאשר דיברתי בהרצאה הקודמת על כך שהאדם יוצר קשר עם ההיררכיות העילאיות ומקבל את התשורות שהן מעניקות, היה זה כאילו אמרתי שישותו מתפשטת בקוסמוס. עם סיום תהליך ההתפשטות, הוא מתכווץ שוב עד שהוא נעשה זעיר מספיק כדי להתאחד כנבט-רוח עם מה שמגיע מההורים. אכן, זהו מסתורין מופלא. כאשר אדם חוצה את שער המוות, הוא עצמו הופך לספירה מתפשטת. הכוחות הגנוזים שלו, כוחות של נפש ורוח, מתפשטים. הוא הופך לישות ענקית ואז מתכווץ שוב. מה שיש לנו בפנימיותנו התכווץ למעשה מהיקום הפלנטרי. באופן מילולי אפשר לומר שאנו נושאים בתוכנו את מה שחיינו בו בעולם פלנטרי.

בפעם הקודמת שהייתי כאן אמרתי דברים מסוימים על המעבר דרך ספירת-מרקורי, ספירת-ונוס וספירת-שמש. היום, ברצוני לדבר על היבטים מסוימים של המעבר דרך ספירת-מרס. כאשר אדם עובר מספירת-שמש אל תוך ספירת-מרס, תנאי הוויית-הקיום שאל תוכם הוא נכנס שונים למדי בעידן הנוכחי שלנו מאשר היו לפני זמן קצר יחסית. לרואה הרוחי ברור שהייתה סיבה טובה לטענות, שמקורן בראייה

הרוחנית שהייתה פעם ברשות האנושות, אודות הגופים השונים המרכיבים את המערכת הפלנטרית. זה היה בהתאם לעובדות שהתייחסנו למרס כאיבר של המערכת הפלנטרית שלנו המחובר אל כל היסודות המלחמתיים והתוקפניים שבאבולוציית האנושות. התיאוריות הדמיוניות של האסטרונומיה הפיסית בימינו אודות צורה אפשרית של חיים על-פני מרס, חסרות-יסוד. טבע הישויות שאפשר לכנותן 'תושבי-מרס', אם ברצוננו להשתמש בביטוי זה, שונה לחלוטין מזה של תושבי-האדמה ושום השוואה אינה אפשרית. עד המאה השבע-עשרה, אופיין של ישויות-מרס היה תמיד של תוקפנות לוחמנית. מצב-של-מלחמה, אם אפשר להשתמש בביטוי זה, היה תכונה פנימית של 'תרבות' מרס. הבסיס לתכונה זו נוצר בשל התחרות והעימותים בין נפשות אשר נאבקו זו בזו ללא הרף. עם המעבר של אינדיבידואל דרך ספירת-מרס בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש, הוא בא במגע עם כוחות אלה של תוקפנות והם מצאו את דרכם אל תוך נפשו. אם בהיוולדו, נטיותיו המולדות שוב אפשרו לו לפתח את הכוחות הללו ולתת להם ביטוי, הרי שיש לייחס זאת למעברו דרך ספירת-מרס.

נושא זה מלא תסבוכות. על האדמה, אנו חיים בקרב ישויות של שלוש ממלכות הטבע ובקרב בני-אדם. באמצעים שונים, אנו יוצרים קשר עם הנפשות שבמהלך חייהן לאחר המוות עדיין שומרות על קשר כלשהו עם האדמה, אך אנו גם נתקלים בישויות שהינן זרות לגמרי לאדמה. ככל שמתקדש מסוגל להרחיב את ראייתו, כך נראות יותר נפשות שהינן זרות על האדמה ומובן יותר שנוודים עוברים דרך ספירת-אדמה. הם ישויות שאין להם קשר רגיל עם החיים הארציים. אין זה משנה עבורנו כתושבי-אדמה באותה מידה כמו לתושבי-ירח שדרך ספירת-החיים שלהם אנו עוברים במהלך התקופה שבין מוות ולידה-מחדש. כאשר אנו עוברים דרך ספירת-מרס למשל, אנו מהווים שדים, רוחות-רפאים, עבור תושבי-מרס. אנו עוברים דרך הספירה שלהם כזרים, כישויות זרות. אך גם ישויות-מרס, בשלב מסוים של הוויית-קיומן, נידונות לעבור דרך ספירת-אדמה שלנו ומי שיש ברשותו יכולות מסוימות של מתקדש, ייתקל בהן כאשר התנאים יאפשרו זאת.

ישויות של המערכת הפלנטרית שלנו חולפות בקביעות זו על-פני זו. בעודנו חיים על האדמה, בדמיינו לעצמנו לעתים קרובות שאנו מוקפים רק בישויות של ממלכות הטבע השונות, הרי שבסביבתנו ישנם נוודים מכל כוכבי-הלכת האחרים. במהלך תקופה מסוימת בין מוות ולידה-מחדש, גם אנו נודדים בין 'תושבי' כוכבי-הלכת השונים, אם אפשר להתבטא כך. במהלך חייו על האדמה, עלינו לפתח את היסודות של שליחותנו המיוחדת בתקופה הנוכחית של הוויית-הקיום הקוסמית. ישויות אחרות משויכות לעולמות הפלנטריים האחרים ובתקופה שבין מוות ולידה-מחדש עלינו ליצור קשר גם עם העולמות הללו. לכן, כאשר מתייחסים לאזור זה או אחר של החיים בדווקאן, הרי שהאירועים מתרחשים, אף שהדבר אינו מבוטא במפורש, בספירה כלשהי של המערכת הפלנטרית שלנו. יש לזכור זאת. כך, בזמן מסוים בחיים שבין מוות ולידה-מחדש אנו עוברים דרך ספירת-מרס.

כפי שתהליך אבולוציית האדמה הוא תהליך-ירידה עד זמנה מיסטריית גולגתא, ושל עלייה מאז ואילך, כך גם כוכבי-הלכת האחרים עוברים אבולוציה בדרכם הם. משנת 33 לספירה בערך, האדמה נכנסה לתהליך-עלייה של אבולוציה. אותה שנה הייתה נקודה חשובה באבולוציית האדמה. על מרס, הנקודה החשובה הייתה בתחילת המאה השבע-עשרה. עד אז, האבולוציה של התנאים על מרס הייתה תהליך-ירידה ומאותו זמן ואילך מתרחש תהליך-עלייה, כי אז התרחש אירוע בעל חשיבות עצומה ביותר עבור אותו כוכב-לכת.

בהקשר לאבולוציית האדמה, אנו מכירים את האישיות החשובה ויוצאת-דופן, גאוטמא בודהא. הוא היה בודהיסטווה עד שבשנה העשרים ותשע לחייו, הוא התעלה לדרגה של בודהא ואז נועד שלא להתגשם שוב לעולם בגוף פיסי על האדמה. ברם, מהרצאות אחרות שמעתם שמאוחר יותר הבודהא עדיין פעל בספירת-אדמה מתוך עולם הרוח. הוא שלח את כוחותיו אל הגוף האסטרונומי של הילד ישוע של האוונגליון על-פי לוקס. אך, גם בדרך אחרת הוא השפיע על החיים הארציים, בלי להתגשם בתוך גוף פיסי. במאות השביעית והשמינית, היה בית-ספר למיסטריות בדרום-מזרח אירופה עבור אלה שבאותו זמן היו חזורים במידה מסוימת של ראיית רוחית. המורים באותו בית-ספר לא היו רק אינדיבידואלים בהתגשמות פיסית, אלא היו גם אלה שפעלו מתוך הגבהים הרוחיים, עד אל תוך הגוף האתרי. בני-אדם מפותחים יותר יכולים לקלוט הוראות מאינדיבידואלים שאינם יורדים עוד, או לעולם, אל תוך גוף פיסי. הבודהא עצמו היה מורה בבית-ספר זה של המיסטריות. בקרב תלמידיו באותו זמן היה אינדיבידואל שמאוחר יותר נולד, בהתגשמותו הבאה, כפרנציסקוס מאסיזי. רבות מהתכונות המוצגות בצורה מרשימה כל-כך באותם חיים מאוחרים יותר, יש לשייך לעובדה שפרנציסקוס מאסיזי היה תלמיד של הבודהא.

כאן אנו רואים כיצד הבודהא המשיך לפעול מהגבהים הרוחיים אל תוך ספירת-אדמה לאחר מיסטריית גולגתא וכיצד הוא היה קשור לחיי-האדם בין לידה ומוות.

מאוחר יותר, במאה השבע-עשרה, הבודהא נסוג מהוויית-הקיום הארצית והגשים עבור מרס מעשה שדמה למיסטריית גולגתא, אף שאינו מאותו סדר גודל, ותאם על מרס למיסטריית גולגתא על האדמה. בתחילת המאה השבע-עשרה, הבודהא הפך לגואל, למושיע של מרס. הוא היה האינדיבידואל ששליחותו הייתה להחדיר שלום והרמוניה בטבע התוקפני של מרס. מאז, את אימפולס הבודהא יש למצוא על מרס, כפי שאת אימפולס הכריסטוס יש למצוא, מאז מיסטריית גולגתא, על האדמה.

גורלו של הבודהא על מרס לא היה מוות כמו במיסטריית גולגתא. יחד עם זאת, במובן מסוים גם הוא היה סוג של צליבה לאור העובדה שאינדיבידואליות מופלאה זו, שבהמשך לחייה על האדמה הקרינה שלום ואהבה אוניברסליים, הועברה אל תוך מה שהיה זר לה לחלוטין, אל תוך היסוד התוקפני והמלחמתי על מרס. שליחותו של הבודהא הייתה להפעיל השפעה מרגיעה על מרס. עבור מבטו של הרואה הרוחי, ישנו משהו מרשים מאוד בתמונה של שני אירועים מקבילים. הבודהא התעלה לנקודה הגבוהה ביותר

בהוויית-קיומו הארצית, לדרגה של בודהא וחי על האדמה כבודהא במשך חמישים שנה. ואז בהיותו בן שמונים, ב- 13 באוקטובר שנת 483 לפני-הספירה, בליל ירח מלא וזוהר, הוא נשף החוצה את ישותו אל תוך הקרינה הכסופה אשר נצנצה על האדמה. מאורע זה, שאפילו חיצונית נראה כהתגלות של נשימת שלווה הנובעת מהבודהא, מעיד על כך שהוא הגיע לשיא ההתפתחות בהוויית-קיומו הארצית. מרשים ביותר להתבונן בהתרחשות מופלאה זו בהקשר לאותו רגע בתחילת המאה השבע-עשרה, כאשר עם כל הכוחות השופעים שלו של שלום ואהבה, הבודהא עבר למרס כדי שאותם כוחות יוכלו לזרום ממנו אל תוך התוקפנות אשר שלטה שם על-מנת להתחיל בהדרגה את האבולוציה-העולה של מרס.

בזמנים אשר קדמו למיסטריית הבודהא, כאשר נפש עברה דרך ספירת-מרס, היא התמלאה בעיקר בכוחות של תוקפנות. מאז מיסטריית הבודהא, נפש עוברת התנסויות שונות ביסודן, אם היא מתאימה באופן טבעי לרכוש משהו מכוחות-מרס. כדי להימנע מאי-הבנות, יש להדגיש שכפי שהאדמה כולה בימינו נעשתה כריסטיאנית במידה מועטה, כך מרס הפך באותה מידה לכוכב-לכת של שלום. תהליך זה יאריך זמן רב, כך אם נפש מתאימה לקליטת יסודות של תוקפנות, יש עדיין הזדמנויות רבות לכך. אף-על-פי-כן, אל לנו להוציא מטווח ראייתנו, מבחינה רוחית, את המאורע עליו דיברנו. ככל שהאדמה תיכנס עמוק יותר אל תוך שלב של מטריאליזם, כך פחות יקבל, מי שמבין באמת את התהליך האבולוציוני, שיהיה טבעי עבור אדם במהלך חייו בתקופה שבין לידה ומוות, לעקוב אחר הבודהא בדרך בה בני-אדם נהו אחריו בזמנים קדם-כריסטיאניים. ההתפתחות של דמויות כמו זו של פרנציסקוס מאסיזי תהפוך בהדרגה אפשרית פחות ופחות על האדמה, מתאימה פחות ופחות לתרבות החיצונית. אף-על-פי-כן, בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש הנפש יכולה להתנסות בהתנסות זו. ככל שהדבר ייראה מוזר, זה בכל זאת תואם לעובדות. במשך פרק זמן מסוים בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש, במהלך המעבר דרך ספירת-מרס, לכל נפש אנושית יש הזדמנות להיות פרנציסקאני או בודהיסט ולקלוט את כל הכוחות היכולים לזרום מחווייה והתנסות מסוג זה. לכן, המעבר דרך ספירת-מרס יכול להיות בעל חשיבות גדולה ביותר עבור הנפש האנושית. ברם, האדם חוקק את המושלמויות והפגמים שלו בכל ספירה שלתוכה הוא נכנס על-פי הקרבה לתכונות האופייניות של אותה ספירה.

בין מוות ולידה-מחדש, המושלמויות והפגמים שלנו נחקקים בצורה מהימנה בכרוניקה האקאשית. מאפיינים מסוימים נחקקים בספירת-ירח, אחרים בספירת-ונוס, אחרים בספירת-מרס, אחרים בספירת-מרקורי, אחרים בספירת-יופיטר וכן הלאה. כאשר אנו חוזרים להתגשמות בגוף פיסי וישותנו מתכווצת לאיטה, אנו נתקלים בכל מה שנחקק במסע-החוצה. בדרך זו, הקארמה שלנו עוברת הכנה. בנתיב חזרה, ביכולתנו לרשום בתוך ישותנו את הרישום של פגם שאנו עצמנו חקקנו תחילה בכרוניקה האקאשית. אז, אנו מגיעים לאדמה. היות שבתוכנו נמצא כל מה שרשמנו בישותנו במסע חזרה ואנו מחויבים לרשום דברים רבים, גם אם לא הכול, כי מזה הקארמה שלנו מתפתחת. בכל אופן, שם למעלה הכול נשאר חקוק.

רישומים אלה פועלים יחד בדרך ראויה-לציון. הם חקוקים בספירות, בספירת-ירח, בספירת-ונוס וכן הלאה. ספירות אלה מעורבות בתנועות מסוימות, כך שהדבר הבא עשוי לקרות. הבה נאמר שאדם רשם אחד מפגמיו בספירת-ירח. בעודו עובר דרך ספירת-מרס, הוא רשם שם תכונת אופי בשל העובדה שבאותה ספירה הוא רכש יסוד מסוים של תוקפנות שלא היה בו קודם לכן. במסע חזרה הוא עובר שוב דרך ספירת-מרס וחוזר לאדמה. הוא חי על האדמה והוא קולט בקארמה שלו את מה שהוא רשם בספירת-מרס, אך באותו זמן זה נשאר חקוק מעליו שם למעלה במרס, בקשר מסוים אל ספירת-ירח. (כוכבי-הלכת החיצוניים מציינים את המיקומים היחסיים של הספירות.) היות שמרס ניצב בקשר מסוים עם הירח, הרישום של היסוד התוקפני ופגמיו של האדם נמצאים כביכול באותה קונסטלציה. התוצאה היא שכאשר כוכב-לכת אחד ניצב מאחורי כוכב-לכת אחר, הרי שהם פועלים יחד. זהו הזמן בו האינדיבידואל הנדון יטפל בפגמים שלו עם תכונת התוקפנות אשר נרכשה ממרס. כך, מיקומם של כוכבי-הלכת מציין באמת את מה שהאדם חקק בספירות הללו.

כאשר אנו מבררים באסטרולוגיה את מיקומם של כוכבי-הלכת וכן את מיקומם היחסי לאלה של כוכבי-השבת, אנו מקבלים ציון מסוים על מה שחקקנו בעצמנו. במקרה זה כוכבי-הלכת החיצוניים מהווים גורם חשוב פחות. למעשה, מה שיש לו השפעה עלינו הוא מה שחקקנו בעצמנו בספירות השונות. זוהי הסיבה האמיתית לכך שלקונסטלציות הפלנטריות יש השפעה על טבעו של האדם. זה נובע מכך שהוא עובר למעשה דרך הספירות הפלנטריות השונות. כאשר הירח ניצב בקשר מסוים למרס ולכוכב-שבת כלשהו, הרי שקונסטלציה זו פועלת כמכלול. כלומר, תכונת מרס, הירח וכוכב-השבת פועלים יחד על האדם ויוצרים את מה שהשפעה משולבת זו יכולה להגשים.

אם כך, זוהי באמת הירושה המוסרית שהופקדה על-ידינו בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש אשר מופיעה שוב בחיים חדשים כקונסטלציה של כוכבים בקארמה שלנו. זהו הבסיס העמוק יותר של הקשר בין הקונסטלציה של הכוכבים והקארמה של האדם. לכן, אם נחקור את חיי-האדם בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש, נוכל לתפוס עד כמה משמעותי הינו הקשר שלו עם הקוסמוס כולו.

יסוד של נחיצות נכנס אל תוך הקשר של האדם עם הממלכות הנמצאות מעבר לספירת-שמש. הבה נתייחס במיוחד לספירת-סטורן. אם במהלך חייו הארציים הנוכחיים, אדם השקיע מאמצים כדי לשלוט במושגים של מדע הרוח, הרי שהמעבר דרך ספירת-סטורן יהיה בעל חשיבות מיוחדת עבור מחזור חייו הבא. בספירה זו נוצרים התנאים המאפשרים לו לשנות את הכוחות אשר נרכשו באמצעות הידיעה של מדע הרוח או האנתרופוסופיה לכוחות המעבדים את מבנהו הגופני בצורה כזו שבמחזור חייו הבא תהיה לו נטייה טבעית לרוחי. אדם עשוי לגדול היום ולהתחנך כמטריאליסט, פרוטסטנטי או קתולי. מדע הרוח מתקרב אליו. הוא נפתח בפניו ולא דוחה אותו. הוא מקבל אותו בפנימיותו. הוא חוצה את שער המוות. הוא נכנס אל

תוך ספירת-סטורן. בעוברו דרכה, הוא סופג את הכוחות אשר יהפכו אותו במחזור חייו הבא לאדם רוחי, אשר חפגין, אפילו כילד, נטייה לרוחי.

זהו התפקיד של כל ספירה שדרכה אנו עוברים בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש: לשנות את מה שנפשותינו הטמיעו במהלך התגשמות לכדי כוחות שיוכלו להפוך לכוחות גופניים ולהעניק לנו יכולות מסוימות. אתמול, בהרצאה פומבית, העמקתי במידת האפשר כאשר אמרתי שהאימפולסים הכריסטיאניים האמיתיים היו כבר קיימים ברפאל עם היוולדו. אין להתייחס לזה כרמז לכך שרפאל הביא עמו אידיאות או מושגים כריסטיאניים מוגדרים. אמרתי **אימפולסים**, לא **מושגים**. מה שהוכנס לחיים המושגיים בהתגשמות אחת מתאחד עם האדם בצורה שונה. זה מופיע כאימפולסים או כוחות. הכוח שאפשר לרפאל ליצור בציווריו את אותן דמויות עדינות ומופלאות של הכריסטיאניות, בא מהתגשמויותיו הקודמות. ביכולתנו לדבר עליו כמי שנולד כריסטיאני. רובכם יודעים שרפאל התגשם קודם לכן כיוחנן המטביל והיה זה אז שהאימפולסים אשר הופיעו בהוויית-הקיום רפאל כאימפולסים כריסטיאניים מולדים, חדרו אל תוך נפשו.

בדברנו על התגשמויות עוקבות, תמיד יש להדגיש שהשערות והשוואות עשויות להרחיק אותנו מהמטרה. לרואה הרוחי, הן מציגות את עצמן בצורה כזו שברוב המקרים לא יתייחסו למחזור חיים אחד כגורם למחזור החיים הבא אחריו. על-מנת שמשוהו אשר הוטמע בחיי-הנפש בהתגשמות אחת יוכל לגלות כוחות בהתגשמות הבאה שיפעלו על היסוד הגופני של כשרים, עלינו לעבור דרך התקופה שבין מוות ולידה-מחדש. על האדמה ועם כוחות ארציים, בלתי-אפשרי לשנות את מה שנפשותינו התנסו בו בחיים הארציים לכדי כוחות המסוגלים לפעול על המבנה הגופני עצמו. האדם בכוליותו אינו ישות ארצית וצורתו הפיסית הייתה מקבלת הופעה מוזרה על-פי רעיונות מודרניים, אם אפשר היה להפעיל על התפתחותו הגופנית רק את אותם כוחות הקיימים בספירת-אדמה.

כאשר אינדיבידואל נכנס להוויית-קיום דרך הלידה, עליו לשאת עמו את כוחות הקוסמוס וכוחות אלה מוכרחים להמשיך לפעול בתוכו על-מנת שיקבל צורה אנושית. כוחות הבונים ומעצבים צורות כאלה, אין למוצאם בספירת-אדמה. יש לזכור זאת. לכן, במה שהוא מהווה, האדם נושא את תמונת הקוסמוס בתוכו, לא רק זו של האדמה. יהיה זה חטא נגד טבע האדם לקשור את מקורו לכוחות ארציים ולחקור רק מה שאפשר להבחין בו חיצונית בממלכות האדמה באמצעות מדעי הטבע. וגם, אל לנו להתעלם מן העובדה שכל דבר שהאדם מקבל מהאדמה נשלט על-ידי מה שהוא מביא עמו מאותן ספירות על-ארציות, דרכן הוא עובר בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש. בספירות הללו הוא נעשה למשרת של היררכיה עילאית זו או אחרת.

מה שחקוק בכרוניקה האקאשית בין האדמה והירח הינו בעל חשיבות מיוחדת, כי שם חקוקים, בין יתר הדברים, כל הפגמים. יש להבין שהרישום של פגמים אלה נשלט על-ידי הדעה שכל רישום שם הוא משמעותי עבור האבולוציה של כל אינדיבידואל, בין אם לקידום התפתחותו ובין אם לעיכובה. היות שזוה חקוק שם בכרוניקה האקאשית בין אדמה וירח, זה גם נעשה משמעותי עבור האבולוציה של האדמה כולה.

גם הפגמים של בני-אדם דגולים באמת חקוקים באותה ספירה. דוגמה אחת המעוררת עניין רב להתבוננות על-חושית היא ליאונרדו דה-וינצ'י. הוא רוח של נעלות ואוניברסליות, המשתווה לאנשים ספורים על האדמה, אך בהשוואה למה שהוא התכוון להגשים, הישגיו הממשיים בעולם החיצוני נשארו בלתי-מושלמים במובנים רבים. למעשה, איש במעמד רם כזה לא השאיר דברים רבים כל-כך בלתי-מושלמים כמו ליאונרדו דה-וינצ'י. התוצאה הייתה שכמות עצומה של פגמים נחקקה על-ידו בספירת-ירח; כל-כך הרבה, שלעתים קרובות אדם מוכרח לצעוק: "כיצד כל מה שחקוק שם היה יכול להגיע לשלמות על האדמה!"

בנקודה זו, ברצוני לספר לכם משהו שנראה לי חשוב כאשר חקרת את ישותו של ליאונרדו דה-וינצ'י. עמדתו להרצות עליו בברלין והתבוננות מיוחדת שנעשתה בהקשר אליו, נראתה לי חשובה ביותר. מצער לראות היום על קיר של הכנסייה סנטה מריה דלה-גרייזי במילנו את הצבעים הנמוגים במהירות, שמוסרים עתה לא יותר מאשר צללית של התמונה שהייתה פעם. אם נזכור שלקח לליאונרדו שש-עשרה שנה לצייר תמונה זו ונחשוב כיצד הוא צייר אותה, נגיע לרושם ברור. ידוע שהוא היה מסתלק לזמן רב. ואז היה חוזר לתמונה, יושב מולה במשך שעות רבות, מעביר כמה משיכות מכחול ומסתלק שוב. ידוע גם שפעמים רבות הוא חש שאין ביכולתו לבטא בתמונה את מה שרצה וסבל בשל כך מהתקפי דיכאון נוראיים. ארע שלכנסייה מונה ראש-מנזר חדש בתקופה שבה ליאונרדו כבר עבד על התמונה במשך שנים רבות. ראש-מנזר זה היה קפדני ומחמיר בהשלטת משמעת, עם מעט הבנה באמנות. הוא שאל בקוצר רוח מדוע הצייר אינו יכול לסיים את התמונה, נזף בו בשל כך וגם התלונן אצל הדוכס לודוויצ'ו. הדוכס חזר על התלונה בפני ליאונרדו והלה השיב: "איני יודע אם אהיה מסוגל אי-פעם להשלים תמונה זו. יש לי אבטיפוס בחיים עבור כל הדמויות מלבד אלה של יהודה איש קריות והכריסטוס. עבורם אין לי דגם, אף שבמקרהו של יהודה איש קריות, אם לא יתגלה איזשהו דגם, תמיד אוכל לקחת את הקודם. אך עבור הכריסטוס, אין לי אבטיפוס." זה חריג.

מה שברצוני לומר הוא שכאשר אדם מסתכל היום בדמותו של יהודה איש קריות בתמונה שכמעט דהתה לחלוטין, אפשר להבחין בצל המוטל על דמות זו, צל שבלתי-אפשרי להסבירו בשום דרך, בין אם על-ידי האור הזורם פנימה ובין אם על-ידי כל דבר אחר. מחקר אוקולטי מגלה שהציור מעולם לא היה כפי שליאונרדו דה-וינצ'י רצה שיהיה באמת. מלבד הדמויות של יהודה איש קריות והכריסטוס, הוא רצה לצייר הכול בשיטת אור וצל, אך יהודה איש קריות היה צריך להיות מתואר בצורה כזו שתיתן את הרושם שחשיכה שלטה בהופעתו מבפנים. לא הייתה כוונה שזה יימסר באמצעות ניגודים חיצוניים של אור וצל. בדמותו של הכריסטוס, הרושם היה צריך להיות שהאור בהופעתו יהיה זוהר מבפנים, קורן מבפנים כלפי חוץ. אך בנקודה זו, דיסרמוניה תקפה את חייו הפנימיים של ליאונרדו והתוצאה שהוא השתוקק לה, לא התקבלה. זה נותן רמז לרישומים הרבים שנעשו על-ידי ליאונרדו בספירת-ירח. זוהי דוגמה של משהו שלא ניתן היה להשלים במלואו בספירת-אדמה.

כאשר חוקרים את התקופה הבאה לאחר תקופתו של ליאונרדו דה-וינצ'י, מגלים שליאונרדו המשיך לפעול דרך מספר אנשים שחיו אחריו. אפילו מבחינה חיצונית, אפשר למצוא בכתביו של ליאונרדו דברים שמאוחר יותר הוגשמו על-ידי מדענים וגם על-ידי אמנים. למעשה, התקופה העוקבת כולה הייתה תחת השפעתו. אז מתגלה שהפגמים אשר נחקקו פעלו כאינספירציות בנפשותיהם של בני-האדם שבאו אחריו, בנפשות של בני-האדם אשר חיו אחריו.

הפגמים של תקופה מוקדמת חשובים יותר עבור התקופה הבאה מאשר המושלמויות. המושלמויות נמצאות שם כדי שתיחקרנה, אך מה שעובד על האדמה לכדי דרגה מסוימת של שלמות, הגיע כביכול לקו-סיום, מיצה את עצמו באבולוציה. מה שלא הגיע לכדי שלמות הינו הזרע של התהליך האבולוציוני-האלוהי הבא. כאן, אנו מגיעים לסתירה מופלאה וראויה-לציון. הברכה הגדולה ביותר לתקופה הבאה היא אי-השלמות המועילה, אי-השלמות המוצדקת והנושאת-פרי של תקופה מוקדמת יותר. מה שהגיע לכדי שלמות בתקופה מוקדמת יותר נמצא שם כדי שאפשר יהיה ליהנות ממנו. ברם, אי-שלמות שמקורה בבני-אדם דגולים שהשפעותיהם נשארו עבור הדורות הבאים, עוזרת לקדם פעילות יצירתית בתקופה הבאה. לכן, ישנה כמובן חכמה עצומה בעובדה שפגמים נשארים בסביבות האדמה, חקוקים ברישומים של הכרוניקה האקאשית בין אדמה וירח.

זה מביא אותנו לנקודה בה אנו יכולים להתחיל להבין את העיקרון ששלמות מציינת עבור התקופות השונות סיום של זרם אבולוציוני ואי-שלמות –תחילתו של זרם אבולוציוני. עבור אי-שלמות במובן זה, בני-אדם צריכים להיות אסירי-תודה לאלים.

מהי תכליתם של מחקרים כאלה אשר הובאו בהרצאה זו? המטרה היא להפוך את הקשר של האדם עם המקרוקוסמוס יותר ויותר מובן, להראות כיצד בני-אדם נושאים את המקרוקוסמוס הדחוס בפנימיותם וגם כיצד הם יכולים להיות קשורים לסביבתם הרוחנית. ההבנה של משמעות הדברים הללו יכולה אז להיות מותמרת לכדי רגש אשר ימלא את האדם בצורה כזו שישלב עם ידע זה מידה של כבוד ואצילות כך שלא ייעשה יהיר, אלא ימלא אותו בתחושת אחריות, יניע אותו להאמין בכך שעליו להשתמש בכוחותיו ולא לפזרם.

כמובן, יש להדגיש שיהיה זה חסר-תועלת לומר: "עדיף שאשאיר את היכולות שיש לי בלתי-מושלמות." בלתי-אפשרי להגשים דבר מגישה כזו! אם אדם יתעלם בכוונה מפגמיו, הוא אכן יחקוק אותם כמתואר, אך לא יהיה בהם שום אור וגם לא תהיה להם השפעה. רק אותם פגמים אשר נחקקו בשל צורך ולא כתוצאה מעצלות, יכולים לפעול בדרך אשר תוארה לעיל.

הרצאה 14

עובדות נוספות על החיים בין מוות ולידה-מחדש

ברסלאו, 5 באפריל 1913

במפגשים של קבוצות-הלימוד שלנו, אנו יכולים לדבר על דברים שונים בדיוק רב יותר מאשר בהרצאות פומביות ובעבודות מודפסות. היום, ברצוני להציג התייחסויות נוספות מעבר למה שאפשר למצוא בספרים ובסדרות של הרצאות.

ידידי היקרים, אתם יכולים לדמיין לעצמכם שהחיים בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש עשירים ומגוונים באותה מידה כמו החיים כאן בין לידה ומוות ובכל פעם שאדם מתאר מה קורה לאחר המוות, הרי שהוא יכול לעסוק רק בהיבטים מסוימים. היום לא אעסוק במה שכבר ידוע, אלא אסב את תשומת-הלב אל מה שיכול לשפוך עליו אור נוסף.

אם אדם מסוגל להסתכל בעולמות הרוח היכן שהאדם שוכן בין מוות ולידה-מחדש, אז בתקופתנו במיוחד ברורה הנחיצות של מה שנועד לעבודתנו המדעית-רוחית, כלומר הצורך להעניק משהו ללבותיהם ונפשותיהם של בני-אדם דרך מדע הרוח.

הבה ניקח את נקודת-המוצא שלנו ממקרה מיוחד. אדם מת. הוא מאוד אהב את אשתו והיה קשור למשפחתו. התבוננות רוחית הראתה שהוא סבל עמוקות מהעובדה שכאשר הסתכל מטה לעבר האדמה, הוא לא היה מסוגל למצוא את הנפשות של אשתו וילדיו. בדרך בה הרואה הרוחי יכול ליצור קשר עם האדם המת, אותו אדם הביא לידיעת הרואה הרוחי שעם כל מחשבותיו וכל רגשותיו הוא היה מסוגל לחיות שוב את התקופה שבה היה מאוחד עם אהוביו על האדמה. אך, הוא הוסיף: "כאשר חייתי על האדמה, אשתי הייתה כמו אור-שמש עבורי. עתה, עליי לוותר על כך. אני מסוגל לכוון את מחשבותיי חזרה אל מה שחוויתי, אך איני מסוגל למצוא את אשתי."

מדוע כך הדבר? כי אין זה המקרה עם כל אלה אשר חוצים את שער המוות. אילו היה עלינו לחזור אלפי שנים לאחור, היינו מוצאים שנפשות בני-האדם היו מסוגלות להסתכל מטה מעולם הרוח ולקחת חלק בענייניהם של אלה אשר נשארו מאחור על האדמה. מדוע כך היה הדבר עבור כל הנפשות בזמנים אשר קדמו למיסטריית גולגתא? כידוע לכם, בזמנים קדומים בני-אדם שחיו על האדמה היו עדיין בעלי ראייה רוחית מקורית. הם לא רק ראו את עולם החושים באמצעות עיניהם. הם גם ראו את המקורות הרוחיים, את ישויות האבטיפוס מאחורי עולם החושים. הכושר לחיות עם עולם הרוח במהלך הוויית-הקיום הפיסית, הביא עמו את יכולת הנפש לקלוט לאחר המוות את מה שהיא השאירה מאחור על האדמה. כיום, לנפשות

אין עוד את הכושר לחיות ישירות עם עולם הרוח, כי האבולוציה של האנושות הייתה מורכבת מירידת האדם אל הוויית-הקיום הפיסית מתוך עולם הרוח. זה הסתיים בכושר שיפוט וכן הלאה, אך זה נטל מהאדם את הכושר לחיות עם עולם הרוח.

במשך התקופה אשר באה מיד לאחר מיסטריות גולגתא, כאשר נפשות הושפעו מאוד מאימפולס הכריסטוס, לפחות חלק מהמין האנושי היה מסוגל לרכוש מחדש כושר זה במידה מסוימת. ברם, עתה אנו חיים שוב בעידן בו נפשות החוצות את שער המוות ולא עסקו בממשויות של הרוח, מאבדות את הקשר. המין האנושי זקוק להתגלות רוחית ואנו יכולים להשתכנע בכך שהיא צריכה למלא את נפשות בני-האדם. כיום, הוידוי הדתי הקדום אינו מספיק. נפשות מהעולם האחר המבקשות להתבונן מטה מבחינה רוחית אל תוך עולמנו שלנו, זקוקות למה שהן יכולות לקבל באמצעות הבנה מדעית-רוחית של מיסטריות גולגתא. לכן, עלינו להשתדל שאור-הרוח יתפתח אצל נפשות אלה.

האדם עליו דיברתי לא עסק בשום דרך, לא במחשבות ולא ברגשות, בעולם הרוח. הוא חצה את שער המוות, אך מחשבות של עולם הרוח כלל לא העסיקו אותו. לכן, הוא היה יכול לומר: "אני יודע באמצעות זיכרוני שאשתי נמצאת שם למטה. אני יודע שהיא נמצאת שם, אך איני יכול לראותה, איני יכול למוצאה."

באלו תנאים הוא היה יכול למוצאה? בתקופה הנוכחית, יכולות להיקלט רק נפשות בעלות כשרים רוחיים. נפשות כאלה יכולות להיראות מהעולם האחר, נפשות שבהן חיות מחשבות עם הבנה של רוח. כאשר אדם מת מסתכל מטה, הרי שהאדם אשר נשאר מאחור על האדמה יהפוך גלוי ונראה עבורו כאשר מחשבות רוחיות חיות בנפשו של אותו אדם. האדם המת רואה את המחשבות הללו. אחרת, האדם יישאר בלתי-נראה והמת יתייטר מהידיעה שהאדם נמצא שם אך אין הוא יכול למוצאו. ברם, ברגע בו אדם מצליח להעביר לנפש כזו מחשבות אודות עולם הרוח, הרי שהנפש של האדם אשר נשאר מאחור על האדמה מתחילה להאיר, להיות קיימת עבור המת.

אל תביעו התנגדות באמרכם שזהו אי-צדק שבני-אדם שאין להם שום מחשבות רוחיות כאן על האדמה, ואולי אין זו אשמתם, צריכים להישאר בלתי-נראים עבור המת. אילו העולם היה מאורגן אחרת, האדם לעולם לא היה שואף לשלמות. על האדם ללמוד באמצעות מה שהוא מוותר עליו. נפש כזו, כתוצאה מהסבל והבדידות שהיא חוותה במהלך החיים שבין מוות ולידה-מחדש, מקבלת אימפולס לקליטת מחשבות רוחיות. מהיבט זה, אנו רואים שמדע הרוח הוא כמו שפה שבאמצעותה החיים והמתים יכולים להבין אלה את אלה ויכולים להיות נוכחים וברי-קליטה אלה עבור אלה.

למדע הרוח יש שליחות נוספת בהקשר לגישור התהום הפעורה בין החיים והמתים. כאשר נפשות אנושיות חוצות את שער המוות, הן נכנסות לממלכה בה הקשר עם החיים על האדמה נשמר באמצעות ההיזכרות במה שקרה שם. איני חוזר על דברים שאפשר למצוא בספריי. מה שאומר עתה הינו תוספת. במשך תקופה ארוכה לאחר המוות, האדם חווה מחדש את מה שקרה על האדמה ועליו להיפטר מהכמיהה

אל גופו הפיסי. במהלך פרק זמן זה הוא לומד לחיות כישות נפש-רוח. הבה נדמיין לעצמנו בצורה חיה כיצד זה מופיע בפני תפיסה על-חושית. בהתחלה, לנפש יש קשר עם עצמה. אפשר לראות את החיים הפנימיים אשר התנהלו במחשבות, בדימויים וכן הלאה. האדם נזכר בקשרים שהיו לו עם בני-אדם.

אם מישהו ירצה להסתכל מטה על האדמה, הרי שיש לה היבט מיוחד. לאדם יש דחף להסתכל מטה. הדחף לזכור את האדמה מלווה את האדם במהלך כל חייו בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש. כל עוד האדם נקרא לעבור בין מחזורי-חיים, נשארת התודעה שהוא נועד לאדמה, שעליו לחזור שוב ושוב אל האדמה אם ברצונו להתפתח בצורה נכונה. אנו יכולים לראות זאת עם המת, כי אילו היה מאבד לחלוטין את המחשבות הקושרות אותו לאדמה, הרי שהיה מאבד גם את המחשבה של ה'אני' שלו עצמו. אז, הוא לא היה עוד מודע לכך והדבר היה מסתיים בתחושה נוראית של ייסורים. אל לו לאדם לאבד את הקשר שלו לאדמה. האדמה מוכרחה להיעלם כביכול מהתמונה המנטלית שלו. באופן כללי, האדמה אינה יכולה להיעלם לגמרי ממנו. רק בתקופתנו זו של שיטפון מטריאליסטי, שבה ההתגלות הרוחית צריכה להופיע כך שהקשר בין החיים והמתים יוכל להישמר, שנפשות שאין להן קשר עם בני-אדם בעלי מחשבות ורגשות רוחיים על האדמה, נתקלות בקושי בהסתכלות לאחור.

עבור המתים חשוב שאלה שעמם היה להם קשר על האדמה יישאו עמם בכל ערב, אל תוך השינה, מחשבות על עולם הרוח. ככל שנישא עמנו יותר מחשבות אודות עולם הרוח אל תוך השינה, כך נעניק שירות גדול יותר לאלה שהכרנו על האדמה ומתו לפנינו. קשה לדבר על קשרים אלה כי מילותינו לקוחות מהמישור הפיסי. בעולם הרוח, המחשבות שאנו מביאים עמנו כמחשבות רוחיות בשינה, הן החומר שבאמצעותו המתים יכולים להתקיים במובן מסוים. מי שמת ואין לו איש על האדמה שנושא עמו בשינה מחשבות רוחיות, מורעב ואפשר להשוותו למי שהוגלה אל אי שומם על האדמה. אדם מת שאינו יכול למצוא נפש שבה שוכנים רגשות רוחיים, חווה את עצמו כמו במדבר ריק מכל דבר הנחוץ כדי לקיים חיים. לאור זאת, בלתי-אפשרי להדגיש במידה מספקת את הרצינות שבה יש לקחת את המחשבות של מדע הרוח בתקופה כמו זו שלנו, תקופה שבה תפיסות-עולם הזרות לרוח משיגות עליונות במידה הולכת וגוברת.

בעבר, המצב היה שונה כאשר תפילת-ערב נאמרה לפני השינה ותוצאות-הלוואי שלה ליוו את האדם. כיום, סביר להניח שאדם יירדם לאחר ארוחה או צורה אחרת של הנאה בלי להקדיש מחשבה כלשהי לעל-חושית. בדרך זו, אנו גוזלים מהמתים את מזונם הרוחי. תובנה כזו צריכה להוביל לנוהג, שנמצא יעיל על-ידי רבים מחברינו, שברצוני לכנות: **קריאה עבור המתים**. לקרוא עבור המתים הינו דבר בעל חשיבות עצומה.

הבה נניח ששני בני-אדם חיים זה לצד זה כאן על האדמה. האחד מוצא את דרכו אל מדע הרוח מתוך אימפולס עמוק וכן; השני נרתע ממנו במידה הולכת וגוברת. במקרה כזה, מעט מאוד יושג בניסיון להביא

את האדם לתפיסה רוחנית של העולם במהלך החיים. למעשה, מאמצים בכיוון זה יכולים לגרום לו לשנוא עוד יותר את מדע הרוח. כאשר אדם כזה מת, יש לנו אפשרות לעזור לו.

מה שחי בנפשנו מורכב ביותר והתחום המגודר על-ידי תודעתנו מהווה רק חלק קטן מהתוכן הכללי של חיי-הנפש שלנו. האדם אינו יודע כמה ממה שחי בנפשו, ולעתים קרובות קיים משהו, עליו הוא חושב ההיפך ממה שנמצא שם למעשה. כך, יכול לקרות שאדם מגיע למצב שבו הוא שונא את מדע הרוח. הוא נעשה מודע לכך באמצעות תודעתו. ברם, במעמקי נפשו הדבר יכול להתגלות ככמיהה עמוקה מאוד למדע הרוח. לאחר שחצינו את שער המוות, אנו חווים את המעמקים של הוויית-קיומנו הנפשית אשר עולים אל פני השטח. כאשר אנו פוגשים במתים שהכרנו על האדמה, הם נראים לעתים קרובות שונים ממה שהם היו על האדמה. אדם ששנא את מדע הרוח עם תודעתו הרגילה, אך השתוקק לו במעמקי נפשו בלי להיות מודע לכך, בדרך-כלל יחשוף השתוקקות זו בעוצמה רבה לאחר המוות. ביכולתנו לעזור לו בכך שניקח ספר עם תוכן מדעי-רוחי, ביוצרנו תמונה פנימית חיה של האדם שמת, ונקרא בפניו כפי שהיינו קוראים בפני אדם חי, לא בקול רם מדי, אלא חרישית. המת יכול להבין זאת. כמובן, אלה שהיה להם קשר למדע הרוח במהלך חייהם, יבינו זאת בשמחה רבה. אל לנו להפסיק לקרוא עבור המתים או לשוחח עמם במחשבות. ברצוני להסב את תשומת-הלב לעניין מעשי, כלומר במשך שנים ספורות לאחר המוות, במשך שלוש עד חמש שנים, אדם מת יכול להבין את השפה בה דיבר על האדמה. יכולת זו דועכת בהדרגה, אך המת שומר על הבנה של מחשבות רוחיות. ביכולתנו גם לקרוא עבור המת בשפה שהוא לא ידע על האדמה, אך בה אנו שולטים. בדרך זו ביכולתנו להגיש את השירות הגדול ביותר למת.

בתחומים כאלה במיוחד אנו נוכחים לדעת את החשיבות המלאה של מדע הרוח, כי הוא מגשר על-פני התהום הפעורה בין החיים והמתים. אנו יכולים לדמיין לעצמנו שאם נצליח להפיץ את מדע הרוח על האדמה בחוגים רחבים רבים ככל האפשר, יותר ויותר נפשות תהיינה מודעות לאיחוד עם המתים.

כך, במשך תקופה מסוימת לאחר המוות, האדם עדיין קשור באופן ישיר לאדמה. לאחר מכן, עליו להתפתח ולהיות אזרח של עולם הרוח. זה דורש הכנה. תחילה, צריכות להיות לו רגישות והבנה כלפי עולם הרוח. מחקר רוחי מבחין בהבדל ניכר בין נפשות לאחר המוות אשר טיפחו נטיות ורגשות מוסריים על האדמה לבין אלה שלא עשו זאת. אדם שלא פיתח רגשות מוסריים על האדמה הופך לאחר המוות למתבודד. הוא לא יהיה מסוגל למצוא את דרכו אל ישויות אנוש אחרות ואל ההיררכיות העילאיות. התודעה לא נעלמת ומה שמחכה לאדם הוא סוג של בדידות מוחלטת. מתקופה מסוימת המכונה תקופת-מרקורי ואילך, האדם רוכש את האפשרות לחיות יחד עם ישויות אחרות דרך חייו המוסריים. לכן, אנו יכולים לומר שהדרך בה אדם חי על האדמה, קובעת את הוויית-קיומו בספירת-מרקורי, קובעת בין אם יחווה הוויית-קיום נוראית של מתבודד ובין אם יבסס קשר עם נפשות אנושיות אחרות או עם ישויות ההיררכיות העילאיות.

לאחר מכן, באה תקופה נוספת בה האדם מוכרח לעבור הכנה בצורה שונה, אם לא גזר על עצמו בדידות. הבדידות תופיע אם לא פיתח רגשות דתיים כלשהם כאן על האדמה. תקופה זו מכונה תקופת-ונוס. שם, אדם שלא הצליח לפתח רגשות דתיים, יחווה את עצמו כעיוור ומת ביחס לכל דבר הנמצא סביבו. בתקופה הבאה, כדי לא להישאר אדיש כלפי ישויות העולם העילאי, נחוצה הכנה בהערכה כוללת של כלל הדתות; זוהי תקופת-שמש. אנו מתכוונים אליה כאן על האדמה באמצעות הבנה של כל מה שהינו אנושי וכל הדתות השונות. בזמנים קדומים, בתקופת-שמש היה מספיק עבור אדם אחד להשתייך לדת הברהמה, עבור אדם אחר לדת לאו-טסה וכן הלאה. ברם כיום, היות שהזמנים השתנו, בני-אדם ניצבים זה מול זה ביחס לאמונותיהם הדתיות ולכן תקופת-שמש אינה יכולה להיחוות כהלכה. לשם כך נחוצה רגישות רוחית.

בתקופת-שמש, אותה על האדם לעבור בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש, הדבר הוא כאילו האדם נכנס אל תוך עולם בו הוא מצא מקום מיוחד ריק או מלא, בהתאם להכנתו. המקום לא יהיה ריק, אם אנו מבינים את מיסטריות גולגתא. אימפולס הכריסטוס מספק את האפשרות להבין כל התנסות אנושית. הכריסטיאניות היא דת כללית, אשר תקפה לכל בני-האדם. הכריסטיאניות אינה מוגבלת לעם, גזע או לאום מסוימים, כפי שנכון לגבי ההינדואיזם ולגבי כל הדתות הלאומיות האחרות. אילו תושבי-אירופה התיכונה היו משמרים את הדת העממית הקדומה שלהם, היינו מוצאים היום כת של ווטן, כת של ת'ור וכן הלאה. אך, האירופים קיבלו את דת הכריסטיאניות. ברם, אדם לא ייחשב כריסטיאני במובן האמיתי רק משום שהוא דבק בדוגמה כריסטיאנית זו או אחרת, אלא משום שהוא יודע שהכריסטוס מת בעבור האנושות כולה. רק בהדרגה בני-אדם ילמדו לחיות באמת ככריסטיאניים.

בתקופתנו, רוב האירופים בהודו משלמים רק מס-שפתיים לאמונותיהם. הגישה שעל האדם לפתח היא שבכל מקום בו אנו פוגשים ישות אנושית על האדמה, אפשר למצוא בה את אימפולס הכריסטוס. ההינדים לא יאמינו שאל זה שוכן בכל אדם ואדם. אדם כריסטיאני יודע שהכריסטוס חי בכל ישות אנושית. מדע הרוח יגלה שהגרעין האמיתי של כל הדתות כלול בכריסטיאניות אשר הובנה כהלכה וכל דת, כל עוד היא נעשית מודעת לגרעין היסודי שלה, מובילה למיסטריית גולגתא.

בהתייחסות למתקדשים אחרים או למייסדי דתות, ברור שהם שאפו לגלות דברים מסוימים מתוך העולמות העילאיים, כי הם עברו תהליך של התקדשות. את הכריסטוס לא נבין כהלכה אם לא נראה בבירור שהכריסטוס לא עבר דרך צורה זו או אחרת של התקדשות על האדמה. הוא היה מתקדש בשל העובדה שהוא היה שם ואיחד הכול בתוכו.

כאשר רואה רוחי מתבונן בחייו של הבודהא ולאחר מכן עוקב אחריהם בעולם הרוח, הוא נוכח לדעת בצורה ברורה יותר את טבעו האמיתי של הבודהא. אין הדבר כך עם חייו של הכריסטוס. חיי הכריסטוס הם כאלה שאדם מוכרח קודם כל לבסס קשר עמם על האדמה על-מנת להבינם בעולם הרוח. אם אדם לא רכש

קשר כזה והוא בכל זאת מתקדש, הוא יוכל לראות דברים רבים, אך לא יוכל לראות את הכריסטוס אם לא רכש קודם קשר עמו על האדמה.

זוהי הסיבה לכך שבני-אדם מעטים מבינים את מיסטריות גולגתא. הכריסטוס הוא ישות בעל אותה חשיבות הן עבור הישות האנושית הפרימיטיבית ביותר והן עבור המתקדש הנעלה ביותר. הנפש הפרימיטיבית ביותר יכולה למצוא קשר אל הכריסטוס, וגם המתקדש מוכרח למוצאו. אדם לומד לדעת דברים רבים בהיכנסו אל תוך עולם הרוח. רק דבר אחד לא קיים שם, דבר אחד שבלתי-אפשרי ללומדו שם וזהו המוות. לכן, כל הישויות הרוחיות שלא יורדות אל האדמה ושוכנות רק בממלכות הרוחיות, לא עוברות דרך המוות.

הכריסטוס נעשה למלווה של האדם על האדמה והאירוע בגולגתא, אם מבינים אותו כמוות היחיד במינו של אל, הוא שמונע בעדנו מלהתמודד עם ריקנות בתקופת-שמש. המתקדשים האחרים הם ישויות אנוש שדרך התגשמויות ספורות התפתחו בדרך מיוחדת. הכריסטוס מעולם לא היה על האדמה לפני בוא אליה, אלא שכן בממלכות בהן אין מוות. הוא האל יחיד שלמד לדעת את המוות. לכן, כדי להתוודע לכריסטוס, על האדם להבין את מותו, והיות שזה חיוני, מיסטריות גולגתא יכולה להיות מובנת אך ורק על האדמה שבה המוות קיים. לא נחוה את הכריסטוס בעולמות העילאיים, אם לא נרכוש קשר עמו על האדמה; נמצא את מקומו ריק במהלך תקופת-שמש. ברם, אם נהיה מסוגלים לקחת עמנו את אימפולס הכריסטוס, אז כס-המלכות בשמש לא יהיה ריק. אז נמצא את הכריסטוס באופן מודע.

במהלך השלב הנוכחי של האבולוציה האנושית חשוב שנמצא את הכריסטוס בעולם הרוח ונזהה אותו. מדוע? בתקופת-שמש, נכנסנו בהדרגה אל תוך תחום שבו אנו תלויים באור רוחי. לפני כן, לפני תקופת-שמש, עדיין חוינו את תוצאות-הלוואי של האדמה, תוצאות-הלוואי של מה שהיינו באופן אישי, כולל רגשותינו המוסריים והדתיים. עתה, אנו דורשים יותר מאלה. עתה, אנו דורשים את הכושר לראות את מה שנמצא בעולם הרוח, אך בלתי-אפשרי להתכונן אליו על האדמה. עלינו לעבור דרך ממלכות של כוחות, עליהם אין באפשרותנו לדעת דבר כאן על האדמה.

עם כניסתו לחיים דרך הלידה, לאדם אין עדיין מוח מפותח. תחילה, עליו ליצור אותו על-פי הישגיו במהלכי-חיים ארציים קודמים. שכן, אם אדם זקוק לכושר מיוחד, אין זה מספיק שהוא ירכוש אותו. עליו גם לדעת כיצד יש ליצור את האיבר הפיסי הנדרש.

שם ישנו מנהיג חשוב, אך מסוכן. כאן על האדמה, הוא נשאר לא-מודע, אך מתקופת-שמש ואילך הוא נחוץ. המנהיג הזה הוא לוציפר. היינו נודדים בחשיכה אלמלא לוציפר היה מתקרב אלינו. ברם, אם אנו מובלים על-ידי הכריסטוס, אנו יכולים רק לצעוד לצדו. יחד, הם מובילים את האדם לאחר תקופת-שמש בתצורות עוקבות של חיים, כלומר דרך תקופות מרס, יופיטר וסטורן. במהלך התקופות שלאחר תקופת-שמש, האדם נחשף לכוחות שלהם הוא נזקק עבור התגשמותו הבאה. זוהי שטות מוחלטת להאמין,

כפי שהמדע המטריאליסטי מאמין, שהגוף הפיסי עובר בתורשה. כיום, המדע אינו יכול להבחין בטעותו שלו, אך אמיתות רוחיות יאומתו בעתיד וגם הטעות תיחשף. שכן, דבר אינו יכול לעבור בתורשה מלבד המבנה הבסיסי של המוח ועמוד-השדרה, כלומר כל מה שכלול בתוך ותחום על-ידי הגולגולת הקשה והחוליות של עמוד-השדרה. כל יתר הדברים נקבעים על-ידי כוחות מהמקרוקוסמוס. אילו ניתן לאדם רק מה שהוא מקבל בתורשה, הוא היה גוש לא-אנושי לגמרי. החלק העובר בתורשה צריך להיות מעובד על-יד מה שהאדם מביא עמו מעולם הרוח.

מדוע משתמש אני בשמות מרקורי, ונוס, שמש, מרס, יופיטר וסטורן עבור התקופות שלאחר המוות? לאחר שהאדם חוצה את שער המוות, הוא מתפשט עוד ועוד. למעשה, החיים לאחר המוות הם כאלה שהאדם יודע שהוא מתפשט על-פני מרחב עצום. התפשטות זו מרחיקה עד שהאדם תופס את המרחב התחום על-ידי מסלול הירח. אז, האדם מתפשט אל מסלול מרקורי במובן אוקולטי, אחר-כך למסלולים של ונוס, שמש ומרס. האדם מתפשט במרחבים השמימיים העצומים. אך, תחושת-היחוד במרחב של הנפשות האנושיות הרבות אינה משמעותית. כאשר אתם ממלאים את ספירת-ונוס כולה, זהו המקרה גם עבור הספירות האחרות, אין זה אומר שבשל כך אתם מודעים להן. גם אם אדם יודע שהוא אינו לבד, הוא בכל זאת ירגיש בודד.

לבסוף, האדם מתפשט אל תוך היקום בספירה המוקפת על-ידי המסלול של סטורן ומעבר לו. כאשר האדם מתפשט בדרך זו, הוא אוסף את הכוחות הנחוצים לעיצוב התגשמותו הבאה. ואז הוא חוזר. הוא מתכווץ יותר ויותר עד שהוא מתאחד שוב עם האדמה.

בין מוות ולידה-מחדש, האדם מתפשט אל תוך הקוסמוס כולו וכמה שהדבר ייראה מוזר, כאשר אנו שבים לאדמה, אנו מביאים עמנו אל תוך החיים את כל הכוחות של מערכת השמש ואנו מאחדים אותם עם מה שעבר בתורשה מתוך החומרים הפיסיים. באמצעות הכוחות הקוסמיים, אנו מעצבים את גופנו הפיסי ואת מוחנו. כאן, בין לידה ומוות אנו שוכנים בגבולות הצרים של גופנו הפיסי. לאחר המוות, אנו חיים, מתפשטים במקרוקוסמוס של מערכת השמש כולה.

לאדם אחד יש חוש מוסרי עמוק, לאחר פחות. האדם שהיה בעל חוש מוסרי עמוק על האדמה, עובר דרך עולם הרוח בצורה כזו שהוא יכול לחוות הכול כישות חברתית. הכוח לזה זורם מהממלכות זרועות-הכוכבים. אדם אחר שלא הכין את עצמו כך, אינו מסוגל ליצור קשר כלשהו ומכיוון שלא הביא עמו שום כוחות שעברו ספיריטואליזציה, הוא גם אינו מסוגל לקלוט נטיות מוסריות כלשהן. את המסע דרך הספירות השונות הוא יעבור לבד. ידע רוחי כזה שופך אור חשוב על כל מה שהאדם מהווה ועל הקשר שלו לעולם.

קאנט הביע את האמירה הבאה: "ישנם שני דברים אשר ממלאים את נפשי מחדש בתחושות של פליאה ומסירות: השמים זרועי-הכוכבים מעליי וחוקי המוסר שבפנימיותי." בזה הוא ביטא משהו חשוב.

מדע הרוח מגלה ששני הדברים הללו, אחד הם. מה שאנו מתנסים בו בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש, אנו מביאים עמנו כחוקי מוסר. אנו נושאים את השמים זרועי-הכוכבים, דרכם אנו עוברים בין מוות ולידה-מחדש, אל תוך חיינו הארציים בהם הם מוכרחים להפוך לחוקי מוסר.

כך, מדע הרוח מסור לנו תובנה על היקפה של הנפש האנושית ועל המושג 'אחריות אנושית'.

הרצאה 15

קשר עם המתים

דיסלדורף, 27 באפריל 1913

לרוב, הקשר בין חיים ומוות אינו מובן כהלכה. בכתבים פתאוסופיים, אדם מוצא את ההערה שישות הנפש והרוח של האדם יכולה להיעלם לחלוטין. למשל, נאמר שבשל מידה מסוימת של רוע שהנפש נוטלת על עצמה, הנפש האנושית יכולה להיעלם במהלך האבולוציה. מודגש גם שאלה המעורבים במאגיה שחורה ועסקו בהרבה רוע, ייתקלו בגורל כזה.

אלה השותפים למטרותינו מזה זמן רב יודעים שתמיד התנגדתי לטענות מסוג זה. מעל לכול, עלינו לדבוק בעובדה שמה שאנו מכנים מוות במישור הפיסי, אין לו שום משמעות בעולם העל-חושי. זהו המקרה גם עבור התחום העל-חושי הגובל בעולמנו. אעסוק בנושא זה מהיבט מסוים.

המדע העוסק בעולם הפיסי הגיע למספר חוקים וקשרים בתוך הממלכה הפיסית. חוקים אלה, בהיותם מיושמים על תופעות הטבע החיצוניות, יכולים למסור לנו רק משהו אודות מבנה המציאות החושית-חיצונית הנתונה לתפיסה. פרח למשל, הנחקר באמצעות מדעי הטבע, ימסור לנו עובדות מסוימות אודות החוקים הפיסיים והכימיים הפועלים בצמח, אך החיים עצמם תמיד יחמקו מהתבוננות מדעית שכזו. כמובן, נכון שבזמנים האחרונים מדענים ספורים בעלי דמיון פורה במיוחד בנו מכלול של היפותזות כדי להסביר כיצד חיי הצמח מופיעים מתוך חומרים מתים גרידא. ניסיונות כאלה מתבררים מהר מאוד כשגויים, כי במדע, לתפוס את ממשות החיים נשאר רק בגדר אידיאל. ידע רב נאגר אודות חוקי הכימיה וכן הלאה, אך שום דבר אודות החיים עצמם. לחקור את החיים מהווה עבור השיטה המדעית-טבעית אידיאל בלבד, כי הם משהו הזורם מתוך הממלכה העל-חושית אל תוך העולם הפיסי ובתוך עולם זה בלתי-אפשרי לרדת לעומק החוקים של ממלכה זו.

באופן דומה, מה שנכון עבור החיים בעולם הפיסי מוביל למוות בעולם העל-חושי, מלבד שאלת הרצון. בעולם העל-חושי, פעולת רצון, אימפולס רצון, לעולם לא תוביל למה שאנו מכירים על האדמה כמוות. לכל היותר, כמיהה למוות עשויה להופיע בעולם העל-חושי, אך לעולם לא המוות עצמו. המוות אינו קיים בממלכות שמעבר לפיסי. עובדה זו מרגשת במיוחד עבור הנפש האנושית, כאשר היא נוכחת לדעת שכל ישויות ההיררכיות לעולם לא תוכלנה לדעת את המוות. המוות יכול להיחווה אך ורק על האדמה.

כפי שמוצדקת האמירה בכתבי-הקודש שהמלאכים מסתירים את פניהם מראיית המיסטריה של הלידה הפיסית, כך נכון גם לומר שהם מסתירים את פניהם מראיית המיסטריה של המוות. אותה ישות שאנו

מכירים כמי שהעניק את האימפולס העצום ביותר לאבולוציית האדמה, ישות הכריסטוס, הוא הישות היחידה בממלכות האלוהיות-רוחיות אשר התוודע למוות. כל הישויות האלוהיות-רוחיות האחרות אינן יודעות את המוות. הן מכירות אותו רק כטרנספורמציה מצורה אחת לאחרת.

הכריסטוס ירד לאדמה כדי לחוות מוות. הכריסטוס הוא הישות היחידה בקרב כל הישויות העל-חושיות מעל לאדם, אשר התוודע למוות דרך התנסויותיו שלו עצמו. כפי שצינתי, אם בוחנים את השאלה הקשורה להתנסות המוות בהקשר לכריסטוס, הרי שמוצאים אותה מלהיבה ביותר.

נכון שהאדם לאחר שחצה את שער המוות, חי באותו עולם על-חושי שבו אין מוות. הוא יכול להיכנס אל תוך הממלכות הללו, אך הוא אינו יכול להשמיד את עצמו כי הוא נקלט בעולמות שבהם לא יתכן הרס.

בעולם העל-חושי, ישנו משהו בעל טבע דומה למוות, יחד עם זאת הוא שונה מאוד ממנו כפי שאנו מכירים אותו. יש לכנות זאת בשפה אנושית, בדידות. המוות, אין משמעו השמדת משהו המתרחש בעולמות העל-חושיים, אלא שמופיעה בדידות. את הבדידות בעולם העל-חושי אפשר להשוות למוות כאן. אין זה הרס, אך זוהי בדידות חזקה הרבה יותר מזו שאנו מכירים על האדמה. היא מקבלת צורה של הסתכלות לאחור על הישות העצמית. אפשר להבין את המשמעות המלאה רק כאשר זה קורה, כלומר לא לדעת דבר מלבד ידיעה-עצמית.

הבה ניקח כדוגמה אדם שפיתח על האדמה מה שאפשר לכנות סימפטיה קלה לבני-אדם, אדם שחי בעיקר בעבור עצמו. אדם כזה ייתקל בקשיים לאחר המוות, במיוחד בהתוודעות לנפשות אנושיות אחרות. אדם כזה יכול לחיות יחד עם אחרים בעולם העל-חושי בלי להיות מודע לקיומם. הוא מלא אך ורק בתוכן הנפשי שלו. הוא מודע רק למה שחי בתוכו.

יתכן שאדם שנמנע מכל צורה של אהבה אנושית על האדמה בגלל תחושה מוגזמת של אנוכיות, מסוגל לחיות בזיכרון של הוויית-קיומו הארצית האחרונה, בחצותו את שער המוות. הוא לא יהיה מסוגל לרכוש התנסויות חדשות כלשהן משום שהוא אינו יודע ולא יכול ליצור קשר עם איזושהי ישות. הוא תלוי לגמרי בעצמו, כי כישויות אנושיות על האדמה אנו אכן מכינים לעצמנו עולם מסוים לאחר המוות.

כאן על האדמה, האדם אינו יודע את עצמו באמת. המדע מלמד אותנו רק מה אנו מהווים כאשר איננו קיימים עוד, כי הוא מכיר רק את הגווייה. המוח חושב, אך הוא אינו יכול לחשוב את עצמו. אנו רואים רק חלק מעצמנו, חלק גדול יותר כאשר אנו מסתכלים בראי, אך זהו ההיבט החיצוני בלבד. על האדמה, האדם לא חי בתוך עצמו. הוא חי יחד עם העולם הסובב אותו, החודר את חושיו. דרך עצמנו, דרך כל מה שאנו מתנסים בו כאן, אנו מתכוננים להתפשט אל תוך המקרוקוסמוס, להפוך למקרוקוסמוס, להפוך לכל מה שאנו רואים סביבנו על האדמה.

כאן אנו רואים את הירח. לאחר המוות, אנו מתפשטים בצורה כזו שאנו הופכים לירח, כפי שעל האדמה אנו מהווים את המוח שלנו. אנו מתפשטים אל תוך סטורן כדי שנהפוך לסטורן, כפי שעתה אנו מהווים את הטחול שלנו. האדם הופך לישות מקרוקוסמית. כאשר הנפש עוזבת את הגוף, היא מתפשטת אל תוך המערכת הפלנטרית בכללותה, כך שכל הנפשות שוכנות באותו זמן בתוך אותו אזור מרחבי. הן חודרות זו את זו, בלי להיות מודעות לכך. ההכנה מתבצעת במהלך חיינו על האדמה, כך שנוכל להתפשט ביקום כולו, אותו אנו רואים כאן בהשתקפותו הפיסית. אך למעשה, מהו עולמנו?

כפי שעתה אנו מוקפים בהרים, נהרות, עצים, בעלי-חיים ומינרלים, כך אחר-כך נחיה ביקום. היקום הופך להיות האורגניזם שלנו. אלו הם האיברים שלנו ואותו עולם הוא אנו עצמנו. אנו רואים את עצמנו מהסביבה. תהליך זה מתחיל בגוף האתרי מיד לאחר המוות. אז, אנו רואים את פסיפס חיינו.

אלמלא העובדה שאדם יוצר קשרים עם ישויות אנושיות אחרות וכפי שיקרה לעתים קרובות יותר ויותר באמצעות מדע הרוח, עם ישויות מההיררכיות העילאיות, הרי שלא הייתה לו שום תעסוקה לאחר המוות מלבד לראות את עצמו ללא הרף. אין הכוונה בצורה שטחית, כי זו באמת עובדה מערערת שראייה עצמית במשך מאות שנים אינה מצב רצוי במיוחד. אז, אנו הופכים לעולם בעבור עצמנו, אך הקשרים שיצרנו על האדמה הם אלה הפותחים לאחר המוות מראות רחבים יותר בעבור העצמיות. כל דבר העושה אותנו ישויות חברתיות לאחר המוות, יש להכינו על האדמה. פחד מבדידות הוא הייסורים שהאדם חווה בעולם הרוח. פחד זה עולה בגורלנו שוב ושוב כי אנו עוברים שלבים ספורים בין מוות ולידה-מחדש. גם אם אנו חווים מידה מסוימת של חברתיות בשלב אחד, אנו עשויים לחוות בדידות בשלב הבא.

התקופה הראשונה לאחר המוות היא כזו שאנו יכולים רק לבסס קשר טוב עם נפשות אשר נשארו על האדמה או עם אלה שמתו פחות או יותר באותו זמן שאנו מתנו. כאן, הקשרים הקרובים ביותר ממשיכים להיות פעילים מעבר למוות. הרבה יכול להיעשות על-ידי אלה המכונים חיים, אשר נשארו על האדמה. היות שלאדם יש קשר עם הנפש שעזבה, הוא יכול להביא לידיעתה את הידע שלו על עולם הרוח אשר נרכש על האדמה. מעל לכול, זה אפשרי על-ידי קריאה עבור המתים.

אנו יכולים לבצע את השירות הגדול ביותר לאדם מת בכך שניצור תמונה שלו בנפשנו ונקרא עבורו חרישית יצירה של מדע הרוח, בהנחותנו אותו כביכול. אנו גם יכולים למסור למתים מחשבות שיצרנו לעצמנו, תמיד בדמותנו בצורה חיה את דמותו של המת. אל לנו להמעיט בהיבט זה. זה מאפשר לנו לגשר על-פני התהום אשר מפרידה אותנו מהמתים. לא רק במקרים קיצוניים שביכולתנו לעזור למתים בדרך זו. לא, זה נכון בכל מקרה ומקרה. זה מספק תחושה מנחמת היכולה לשכך את הצער שנחווה כאשר מת אדם שאותו אהבנו.

ככל שנחזור עמוק יותר אל תוך העולם העל-חושני, כך נקבל פחות קשרים מיוחדים. אנו עדיין מוצאים קשרים אינדיבידואליים בעולם האסטרלי, אך ככל שנתעלה יותר, כך נגלה יותר שמה שאורג בין

ישויות נפרדות אינו מתקיים עוד. ישויות קיימות בכל מקום. הקשרים ביניהן הינם בעלי טבע נפשי. אנו זקוקים לאלה גם כדי לא להיות לבד. ברם, זוהי שליחותה של האדמה שניצור קשרים בין בני-אדם, כי אחרת נישאר בודדים בעולם הרוח.

עבור השלבים הראשונים לאחר המוות עולמנו מורכב מהקשרים, הידידויות, שיצרנו עם ישויות אנוש על האדמה שממשיכים עתה. למשל, אם הנושא נחקר על-ידי תפיסה על-חושית, מוצאים את הנפשות אשר עזבו את האדמה בקרבת אדם שאחריו הן יכולות לעקוב. בני-אדם רבים בתקופתנו חיים עם אלה שמתו לאחרונה או בתקופה מוקדמת יותר. אפשר גם לראות כמה בני-אדם מתכנסים עם אבות-אבותיהם עמם הם קשורים קשר-דם. הרואה הרוחי נתקל לעתים קרובות בעובדה שנפש אשר עזבה את האדמה מתחברת לאבותיה שמתו לפני מאות שנים, אך קשר זה מחזיק מעמד רק פרק זמן מסוים. האדם היה מרגיש בודד מאוד אלמלא קשרים אחרים היו קיימים, שלמרות היותם רחוקים, מכינים את האדם להיות ישות חברתית בעולם הרוח. בתוך תנועתנו מצאנו עיקרון יסודי הנובע ממשימה קוסמית אשר הוטלה עלינו: ליצור קשרים בין ישויות אנוש בדרכים שונות. לכן, האנתרופוסופיה מטופחת לא רק על-ידי מתן הרצאות. במסגרת החברה האנתרופוסופית, אנו שואפים לחבר בין בני-אדם, כך שיוכלו להיווצר קשרים אישיים. קשרים אלה תקפים גם עבור העולם העל-חושי כל עוד אדם המשתייך לזרם מסוים בחברה יוצר קשרים עבור הממלכה שמעבר לפיסי.

ברם, מגיע הזמן בו נחוצים קשרים כלליים יותר. מתקרב שלב בו נפשות אשר חצו את שער המוות בלי שום נטייה נפשית מוסרית, בלי מושגים מוסריים, כלומר נפשות אשר דחו תכונת-נפש מוסרית במהלך חייהן הארציים, מרגישות בודדות. בני-אדם החזורים בתכונת-נפש מוסרית הם פשוט בעלי ערך גבוה יותר כאן על האדמה מאשר בני-אדם חסרי-מוסריות. ישות אנושית מוסרית הינה בעלת-ערך גבוה יותר עבור האנושות בכללותה, באותה דרך בה קיבה בריאה הינה בעלת-ערך גבוה יותר עבור האדם כולו מאשר קיבה חולה.

אין זה קל להצביע על המקום בו הערך של ישות אנושית מוסרית נמצא עבור האנושות בכללותה ועל הנזק אשר נגרם על-ידי אדם בלתי-מוסרי, אך תבינו למה אני מתכוון בנסחי זאת כך. אדם החסר תכונת-נפש מוסרית הינו איבר חולה של האנושות. משמעות הדבר היא שדרך תכונת-הנפש הבלתי-מוסרית שלו, הוא מתרחק במידה הולכת וגוברת מבני-אדם אחרים. להיות מוסרי, משמעו גם להכיר בכך שלאינדיבידואל יש קשר עם כל בני-האדם. ולכן, אהבת האנושות כולה מובנת מאליה לכל בני-האדם. זוהי הסיבה לכך שאהבת האנושות כולה מובנת מאליה עבור כל בני-האדם המוסריים. בני-אדם בלתי-מוסריים מרגישים בודדים בשלב מסוים לאחר המוות בשל חוסר-המוסריות שלהם. אפשר להפיג את ייסורי הבדידות בשלב זה רק באמצעות תכונה מוסרית של נפשנו.

כך, אם נחקור את חייהם של בני-אדם הפזורים במקרוקוסמוס לאחר המוות, נראה שהאינדיבידואלים הבלתי-מוסריים הינם למעשה בודדים, בעוד שהאינדיבידואלים המוסריים מוצאים יחסי-קרבה עם אחרים בעלי אידיאות מוסריות דומות. כאן על האדמה, בני-אדם מקובצים על-פי לאום או בדרך אחרת כלשהי. גם בתקופה שבין מוות ולידה-מחדש בני-אדם מתקבצים, אבל על-פי המושגים המוסריים ותכונות-הנפש שיש להם במשותף.

לאחר מכן, בא שלב כזה בהתפתחות שבו אפילו אלה החדורים בתכונת-נפש מוסרית מרגישים בודדים אם חסרים להם מושגים דתיים. נטייה דתית היא ההכנה לחברתיות בשלב מסוים בחיים שבין מוות ולידה-מחדש. כאן אנו גם מגלים שאותם בני-אדם אשר אינם מסוגלים לפתח רגשות וקשרים דתיים, נידונים לבדידות. אנו מוצאים בני-אדם בעלי אמונות דתיות דומות, מקובצים יחד.

לאחר מכן, באה תקופה שבה החיים בקהילה דתית אינם מספיקים עוד. מתקרב שלב בו האדם יכול להרגיש שוב בדידות. תקופה זו חשובה במיוחד בפרק הזמן שבין מוות ולידה-מחדש. או שנרגיש לבד אף על פי שחווינו תחושת-יחד עם בני-אדם בעלי אמונה דתית דומה, או שנהיה מסוגלים להביא הבנה לכל נפש אנושית באופייה היסודי. עבור איחוד זה, אנו יכולים להתכונן רק על-ידי רכישת הבנה לכל האמונות הדתיות.

לפני מיסטריות גולגתא זה לא היה נחוץ, כי אז ההתנסויות בעולם הרוח היו שונות. כיום, זה נעשה הכרחי וההבנה הנכונה של הכריסטיאניות היא שלב מכין לשם כך. לא נוכל למצוא את המרכיב היסודי של הכריסטיאניות בדתות אחרות. אין זה נכון להציב את הכריסטיאניות לצד דתות אחרות. יתכן שקבוצות כריסטיאניות מסוימות הינן צרות-מוחין. אף-על-פי-כן, כריסטיאניות המובנת כהלכה נושאת בתוכה את האימפולס לתפוס את כל האמונות והנטייות הדתיות.

כיצד תפס איש המערב את הכריסטיאניות? חישבו על ההינדואיזם. רק אלה המשתייכים לגזע ההינדים יכולים להיות חסידים שלו. אילו דת של גזע הייתה רווחת באירופה, עדיין הייתה קיימת כיום למשל כת של ווטן, שהייתה המקבילה לדת של גזע במזרח. אך, המערב קיבל אמונה שלא עלתה מתוך מהות העם. אימפולס הכריסטוס לא היה יכול להישאב אל תוך דת של גזע או עם. למעשה, העמים שבקרבת הכריסטוס הופיעו, לא קיבלו אותו. זוהי עובדה ראויה-לציון ביחס לכריסטיאניות. היא כוללת את הזרע המאפשר לה להיות דת אוניברסלית.

אין לפתח גישה לא-סובלנית כלפי דתות אחרות. השליחות של הכריסטיאניות אינה כרוכה בהבאת מערכת עקרונות לבני-אדם. כמובן, בודהיסט מקבל בחיך אמונה שאינה כוללת את רעיון ההתגשמות-מחדש. אמונה כזו מוכרחה להיראות לו שגויה. ברם, כריסטיאניות המובנת כהלכה מניחה מראש שכל אדם הינו כריסטיאני בישותו הפנימית. אם תלכו אל הינדי ותאמרו לו: "אתה הינדי ואני כריסטיאני", הדבר יצביע על כך שלא הבנתם את הכריסטיאניות. הכריסטיאניות תובן כהלכה רק אם

תאמרו על ההינדי: "בפנימיותו, הינדי זה הוא כריסטיאני טוב באותה מידה כמוני. אלא שהייתה לו רק ההזדמנות להתוודע לאמונה מכינה. עליו להשתדל להראות לו היכן הדת שלו והדת שלי תואמות." הדבר הטוב ביותר יהיה שכריסטיאנים ילמדו את ההינדים הינדואיזם ואז ינסו לקחת את ההינדואיזם שלב קדימה כך שההינדים יוכלו לרכוש נקודת-מגע עם הזרם הכללי של האבולוציה. אנו מבינים את הכריסטיאניות רק אם אנו מסתכלים על כל אינדיבידואל ככריסטיאני בעומק לבו. רק אז, הכריסטיאניות תהיה דת המתעלה מעל גזע, צבע ומעמד חברתי. זוהי כריסטיאניות.

אנו נכנסים אל תוך עידן חדש. הכריסטיאניות אינה יכולה לפעול עוד בדרך בה היא פעלה במאות האחרונות. זוהי משימתה של האנתרופוסופיה לעורר הבנה חדשה של הכריסטיאניות. בהקשר זה, ההשקפה האנתרופוסופית של העולם היא כלי של הכריסטיאניות. בין הדתות של האדמה, הכריסטיאניות הופיעה אחרונה. לא יכולות להיווסד עוד דתות חדשות. ייסודן של דתות שייך לעבר. הן באו זו אחר זו והכריסטיאניות הופיעה כפרח האחרון. כיום, המשימה היא ליצור וליישם את אימפולס הכריסטיאניות. זוהי הסיבה לכך שבתנועתנו המדעית-רוחית, אנו מתאמצים להתייחס אל כל דתות העולם באופן מודע יותר מאשר עד כה, ובהשתתפות חזרת אהבה. בדרך זו, אנו מכינים את עצמנו לתקופה שבין מוות ולידה-מחדש בה נחוה בדידות אם לא יהיה ביכולתנו לקלוט נפשות אחרות, בממלכה זו, ולגשת אליהן.

אם על האדמה לא הבנו הינדואיזם כהלכה, נוכל רק לחוש בנוכחותו של הינדי בעולם שמעבר, אך לא נהיה מסוגלים ליצור קשר כלשהו עמו.

אתם רואים, זהו השלב במהלך החיים שבין מוות ולידה-מחדש בו הגוף האסטרלי שלנו התפשט הרחק עד כדי כך שאנו הופכים לתושבי-שמש. אנו נכנסים אל ממלכת שמש. למעשה, אנו מתפשטים במקרוקוסמוס כולו ומושיטים יד לישות-השמש כאשר אנו נזקקים לכושר של אהבת-אחים. המפגש עם שמש מוצג להלן. בהתחלה, אנו מאבדים את האפשרות להבנת כל הישויות האנושיות, אלא אם כן התחברנו למילים: "פִּי בְּמָקוֹם אֲשֶׁר שְׁנַיִם או שְׁלוֹשָׁה נְאֻסְפִים לְשָׁמַי, שָׁם אֲנִי בְּתוֹכָם". הכריסטוס לא התכוון בכל מקום בו שני הינדים או הינדי אחד וכריסטיאני אחד מתכנסים יחד, שם הוא נמצא בקרבם, אלא בכל מקום בו שניים מתכנסים ולהם הבנה אמיתית לאימפולס שלו, שם הוא נמצא בקרבם.

ישות זו הייתה בתוך ספירת-שמש עד תקופה מסוימת. גם הכתר שלו היה שם. אז הוא התאחד עם האדמה. לכן, עלינו לחוות את אימפולס הכריסטוס כאן על האדמה ולשאתו כלפי מעלה אל תוך עולם הרוח. שכן, אם נגיע לספירת-שמש בלי אימפולס הכריסטוס, נתייצב מול רישום לא-קריא בכרוניקה האקאשית. מאז שהכריסטוס התאחד עם האדמה, עלינו לרכוש על האדמה הבנה של הכריסטוס. עלינו להביא עמנו הבנה של הכריסטוס, כי אחרת לא נוכל למצוא את הכריסטוס. עם התקרבותנו לספירת-שמש נבין את הרישום בכרוניקה האקאשית אם רכשנו על האדמה הבנה של הכריסטוס. שכן הוא השאיר זאת

מאחור, בספירת-שמש. זהו גורם חשוב – שההבנה של הכריסטוס מוכרחה להירכש על האדמה. אז, היא תוכל גם להישמר בעולמות העילאיים. דברים מתבהרים רק כאשר הם נראים בתצורה מסוימת.

חוגים תיאוסופיים מסוימים אינם מסוגלים להבין שאימפולס הכריסטוס ניצב כנקודת-משען במרכז אבולוציית האדמה, הנקודה שממנה מתחילה העקומה העולה. לחשוב שהכריסטוס יכול להופיע שוב על האדמה הוא כמו לומר שלשון המאזניים מוכרחה להיתמך בשתי נקודות. אלא שעם מאזניים כאלה, בלתי-אפשרי לשקול משהו. טענה מסוג זה הינה חסרת-היגיון ביחס לעולם הפיסי כמו הטענה של אוקולטיסטים מסוימים שהכריסטוס חי במחזורי-חיים חוזרים ונשנים. אדם רכש הבנה של אימפולס הכריסטוס רק אם הוא מסוגל לתפוס שהכריסטוס הוא האל היחיד אשר עבר דרך המוות ולכן היה עליו לרדת תחילה אל האדמה.

עבור מי שרכש הבנה של הכריסטוס כאן למטה, הכתר בשמש לא יהיה ריק. כמו-כן, היא מאפשרת לו להכיר את הטבע של מפגש מסוים המתקיים בשלב זה. האדם פוגש את לוציפר, לא כמפתה, אלא ככוח חוקי שצריך לצעוד לצדו כדי שיתקדם במסעו. לתכונות בעלות אותו טבע בספירה הלא-נכונה יש תוצאה הרסנית. פעולותיו של לוציפר בעולם הפיסי רעות, אך לאחר המוות, מספירת-שמש ואילך, האדם זקוק ללוציפר כמלווה. הוא מוכרח לפגוש את לוציפר ואת הכריסטוס. הכריסטוס משמר את הטבע הנפשי שלו עם כל הנכסים שנפשו אספה בהתגשמות קודמות. זוהי משימתו של הכוח הלוציפרי לסייע לאדם כך שיוכל גם ללמוד ליישם את הכוחות של ישויות ההיררכיות האחרות בצורה הנכונה עבור התגשמותו הבאה. בלי להתייחס לזמן בו מתרחש השלב שתואר עתה, האדם ניצב מול הכורח לקבוע באיזה חלק של הגלובוס ובאיזו מדינה עליו להתגשם. זה צריך להיקבע בנקודת האמצע שבין מוות ולידה-מחדש. למעשה, הדבר הראשון שצריך להיקבע הוא המיקום והמדינה בהם על הנפש להתגשם.

על האדמה, האדם מתכוונן לשלב זה בה במידה שהוא רוכש קשר עם העולם העל-חושי, אך הוא צריך את תמיכתו של לוציפר. עתה, הוא מקבל מישויות ההיררכיות העילאיות כוחות המנחים אותו למקום מסוים בזמן מסוים.

הבה נתייחס לדוגמה מצוינת. הופעתו של לותר ברגע מסוים הייתה צריכה להיות בהכנה מהמאה התשיעית ואילך. כבר באותו זמן, כוחות היו צריכים להיות מכוונים אל העם המתאים. לוציפר היה צריך לשתף פעולה כך שהזמן והמקום של התגשמותו מחדש יוכלו להיקבע. מעצם העובדה שאינדיבידואל מטפח את הכריסטוס בנפשו, הרי מה שהוא רוכש תוך מאמץ, נשמר. אך האדם עדיין אינו בשל במידה מספקת כדי לדעת היכן תוכל הקארמה שלו להתפתח בצורה הטובה ביותר ולשם כך נחוצה עזרתו של לוציפר.

חולף פרק זמן נוסף ואז יש להחליט בנושא ראשי הכרוך בפעילות מלהיבה ביותר. באמצעות שפתנו היומיומית, אפשר לתאר זאת כך. עתה, יש להשיב על השאלה: מה צריכים ההורים של הנפש העומדת

להתגשם בזמן ומקום מסוימים לקבל ביחס לתכונותיהם כדי ללדת את אותה ישות מסוימת? כל זה צריך להיות מוגדר זמן רב מראש. אך, משמעות הדבר היא שההיררכיות העילאיות, הנתמכות שוב על-ידי לוציפר, מוכרחות לפעול בצורה מכינה דרך הזרם הגיניאלוגי כולו זמן רב לפני התגשמותו של אותו אינדיבידואל מסוים. במקרה של לותר, אבות-אבותיו היו צריכים להיקבע עוד במאות העשירית והאחת-עשרה כדי שיהיו לו ההורים הנכונים.

המדע מאמין שאדם מקבל את התכונות של אבות-אבותיו. למעשה, הוא משפיע על התכונות של אבות-אבותיו מהעולם העל-חושי. כמובן מסוים, אנו עצמנו אחראים לדרך בה היו אבות-אבותינו. כמובן, איננו יכולים להשפיע על כל תכונותיהם ויחד עם זאת, אלה שאנו צריכים מאוחר יותר, מוכרחות להיות קיימות. מה שאדם מקבל בתורשה מאבות-אבותיו, עליו קודם להחדירו בהם.

בהתחלה, נקבעים הזמן והמקום של הלידה; אחר-כך, נבחרת השושלת. ביסודו של דבר, מה שמכונה אהבת ילד להוריו היא הופעתו של איחוד עם הזרם בו הוא פעל במשך מאות שנים מתוך העולם העל-חושי. ברגע ההתעברות, האינדיבידואל מקבל את הכוחות המשתפים פעולה בעיצוב גופו שלו, כלומר הראש והצורה הגופנית הכללית. כך עלינו לדמות את הכוחות הללו שמאז ואילך פעילים בעיקר במבנה העמוק יותר של הראש, פחות בידיים וברגליים, עוד פחות בחלק המרכזי של הגוף, אלא מהראש לכיוון הגוף. אנו מניחים את היסוד לכך ולאחר הלידה אנו ממשיכים לעצבו. בהתחלה, הכול נארג בגוף האסטרלי. צורת הראש מדומיינת מראש באופן אסטרלי. זה מרחיק עד כדי כך שלמעשה רק בשלב הסופי משתלבת צורת הגולגולת באבטיפוס האסטרלי שאחר-כך מתאחד עם העיצוב הגופני. צורת הראש הינה אינדיבידואלית וצורת המוח מעוצבת בשלב האחרון. אז, מה שאנו מקבלים דרך זרם התורשה יכול להתאחד עם מה שאנו מביאים עמנו מתוך העולם העל-חושי. דמיינו לעצמכם את מה שבא מהעולם העל-חושי כגביע. המים אשר ממלאים אותו מסופקים על-ידי החומר התורשתי. הזרם הטהור של התורשה מספק רק את המאפיינים של אותו חלק במבנה הגופני שלנו שהינו עצמאי יותר מאשר מערכות הדם והעצבים. בין אם יש לנו עצמות גדולות וחזקות ובין אם דקות וחלשות, תלוי יותר בתורשה מאשר בכוחות שאנו מקבלים מהכוחות הרוחניים המכינים.

האינדיבידואליות אשר עומדת להיוולד בזמן ומקום מסוימים כדי להגשים את הקארמה שלה עשויה להיות ילד להורים עם עצמות חזקות או שיער בהיר וכן הלאה. זה מתאפשר על-ידי זרם התורשה. אילו התיאוריות של התורשה הפיסית היו נכונות, בני-האדם היו מופיעים עם מערכות עצבים מעוותות וסימנים בלבד של ידיים ורגליים.

רק תובנה על-חושית מסוגלת להוביל אל נושאים משמעותיים באמת. אתייחס למקרה ממשי. פגשתי ילד הידרוצפאלי שבהיבטים רבים היה שונה מבני משפחתו.¹⁴ מדוע היה הידרוצפאלי? מכיוון שמועצה של כוחות עילאיים יחד עם לוציפר קבעו שאותה אינדיבידואליות מסוימת צריכה להיוולד במקום מסוים והוריו היו הטובים ביותר שנמצאו עבורו. אך הוא לא היה מסוגל לפעול בצורה נכונה בקו השושלת כך שיוכל ליצור את מה שהיה אמור להפוך לחומר המתאים כדי שראשו יתקשה בצורה נכונה. רק במהלך חייו הוא היה מסוגל להתאים את מוחו למבנהו הכללי. אדם זה לא מצא את התנאים הנכונים שיאפשרו לו להשפיע על אבות-אבותיו כך שראשו יתקשה באופן הנכון.

נושאים אלה הינם בעלי חשיבות ניכרת והם גם מציגים את הטכניקה שיש לסגל כדי לצאת אל העולם באופן כללי. כאשר יגיע הזמן שבו שאלות כאלה יובנו כהלכה על-ידי המדע, גם הפעילויות של העולמות העילאיים תורגשנה.

אם נמשיך במסענו עם לוציפר והכריסטוס, נרכוש את הקשר הנכון לזרם הפרוגרסיבי של האבולוציה.

לסיכום, במהלך החיים לאחר המוות, על האדם להתגבר קודם על הסכנות של בדידות באמצעות קשריו עם ישויות אנוש אחרות, באמצעות קשרים מוסריים ודתיים. אז האדם מעצב את האדם החדש שיתגשם בעתיד. עתה, לאדם יש משימה הכרוכה בהתייצבות מול עצמו, במקום התייצבות מול העולם.

אם אדם עובר דרך השלבים שבהם הוא יכול להיות חברתי, אך נידון לבדידות, עולה בו כמיהה לאחר המוות. הוא משתוקק למצב של חוסר-תודעה. אך, התודעה לא אובדת; האדם רק נעשה בודד. בעולמות העילאיים, החומר אינו קיים עוד. שם, הכול עניין של תודעה. זה נכון לגבי נפשות שאין להן קשר עם נפשות אחרות. מוות אינו קיים בעולם שמעבר.

כפי שכאן אנו חיים באופן ריתמי בין ערות ושינה, כך בעולם שמעבר החיים מתחלפים בין התכנסות לתוך עצמנו וקשר חברתי עם נפשות אחרות. כפי שתיארתי לעיל, חיינו בעולמות העילאיים תלויים בדרך שבה אנו מכינים את עצמנו כאן על האדמה.

¹⁴ מדובר באחד מארבעת הילדים למשפחת ספנט, שאצלם התגורר רודולף שטיינר משנת 1884 עד 1890. בשנים אלה לימד את ארבעת הילדים, אך הוא הקדיש את עצמו במיוחד לילד ההידרוצפאלי והצליח להביאו להישגים מרשימים בלימודים. לפרטים נוספים ראה אוטוביוגרפיה – פרקים בנתיב ח"י, רודולף שטיינר. הוצאת בדולח. (תוספת המתרגם לעברית)

הרצאה 16

החיים לאחר המוות

שטרסבורג, 13 במאי 1913

נתקלים במשמעותו המלאה של מדע הרוח ובמשימותיו כאשר מתייחסים לחיים שבין מוות ולידה-מחדש. ישנם בני-אדם רבים, במיוחד בעידן המטריאליסטי שלנו, השואלים מדוע עליהם לעסוק בחיים שבין מוות ולידה-מחדש או בהוויית-קיום לאחר המוות, אם הרעיון של חיים ארציים חוזרים-ונשנים נדחה, היות שהם לבטח יכולים להמתין ולראות בבוא הזמן מה אכן קורה לאחר המוות! דברים אלה נאמרים כיום על-ידי בני-אדם שלא איבדו לגמרי את הרגש כלפי מדע הרוח, אך עדיין אינם מצוידים בכוחות-נפש מספיקים כדי לרכוש מושגים ורגשות אודות העל-חושי. הם מוסיפים שאם הם ממלאים את חובותיהם כאן על האדמה, הם יחוו בדרך נאותה את מה שממתין להם לאחר המוות.

קשר אמיתי עם החיים שבין מוות ולידה-מחדש מציג בבירור את טעותה של השקפה זו וכמה חשוב ליצור במהלך הוויית-הקיום הארצית אידיאה על תנאי החיים אשר ישררו לאחר המוות.

קשה ביותר לדבר על החיים לאחר המוות במילים השאלות משפת היומיום, היות שהשפה שאנו מכירים מותאמת לחיים בין לידה ומוות ומתייחסת לאובייקטים של עולם זה. לכן, בדרך-כלל אנו יכולים רק להצביע על מה שקורה בין מוות ולידה-מחדש, ששונה בטבעו באופן קיצוני מכל דבר שיכול להיחוו כאן. עלינו לדמיין לעצמנו שכל דבר שאנו קולטים כאן בעולם הפיסי אליו אנו משתייכים, לא יכול להיות עולמנו לאחר המוות, כי יחסרו לנו האיברים הפיסיים-חושיים. גם האינטלקט הקשור למוח מפסיק לתפקד לאחר המוות. אנו רק יכולים להשתדל באופן זמני למסור תמונה של החיים שהינם שונים לגמרי מהוויית-קיומנו כאן על האדמה. במובן מסוים, אפשר להשתמש במילים יומיומיות רק כמשל. ברם, מדע הרוח גם מלמד אותנו לייחס מילים לממשות רוחית ולהעביר באמצעות מילים הבנה של העולם העל-חושי.

בעולם הפיסי, כאשר אנו מתייחסים למה שהינו פיסי באדם, אנו מתכוונים למה שמוקף בתוך עורו, כל השאר מוכר כסביבתו; מה שאנו חווים תלוי בפעילויות של איברי החושים שלנו, אך גם בלב, בריאות וכן הלאה. כל זה נעלם במהלך מסענו בין מוות ולידה-מחדש. במהלך הוויית-הקיום הארצית ישותנו הנפשית-רוחית מוטמעת בגופנו הפיסי והיא חיה על-פי פעילות איברינו. לאחר המוות, החלק שעוזב את הגוף הפיסי והגוף האתרי הולך וגדל, ומגיע זמן שבו מה שאחרת היה נשאר בתוך גבולות העור, מתפשט עד כדי כך שהוא ממלא את ההיקף כולו של מסלול הירח. הנפשי-רוחי מתפשט בהדרגה עד לספירות מרקורי ו-ונוס, ורחוק יותר עד לספירות מרס, יופיטר וסטורן, ואף מעבר להן אל תוך היקום. מאוחר יותר, הוא

מתכווץ שוב ומתאחד כנבט-רוח זעיר עם זרם התורשה המכין את גופו הפיסי דרך האב והאם. תיאור זה עולה בקנה אחד עם מה שנכתב בספר תיאוסופיה. ארץ-הרוח מתחילה בספירת-מרס.

מהדברים דלעיל אפשר להסיק שבחציית שער המוות כולנו מוצאים את עצמנו בתוך אותו מרחב קוסמי. לאחר המוות, אנו חודרים זה את זה במובן מסוים, יחד עם זאת כל המתים לא נמצאים ביחד כי תחושת-היחד לאחר המוות תלויה במשהו שונה ממה שהיא תלויה בו על האדמה. בעולם הרוח, אנו עשויים להיות מאוחדים במרחב, אך אנו יכולים להיות באמת יחד עם אינדיבידואל אחר רק אם יש לנו קשר רוחי עמו.

הבה ניקח את המקרה הקיצוני של אדם שבהיותו על האדמה, התכחש לחלוטין לרוח, הן במחשבותיו והן ברגשותיו. ישנם מטריאליסטים תיאורטיקנים המכחישים את קיומה של הרוח, אשר בכל זאת קשורים בדרך מסוימת דרך רגשותיהם אל עולם הרוח. במציאות, בקושי ישנם בני-אדם שמכחישים לחלוטין את עולם הרוח, כך שהנסיבות הנוראות שאני עומד לתאר אינן ברות-תוקף. הבה נניח ששני בני-אדם כאלה, שהכירו זה את זה היטב על האדמה, מתים. לאחר המוות הם ישהו באותו מרחב, אך הם לא יהיו מודעים זה לזה, כי לאחר המוות הרגש-לרוח תואם, הבה נאמר, למה שעניינו מהוות כאן. בלי עיניים, אין אור; בלי רגש-לרוח, אין תפיסה של העולם העל-חושי.

אך, לבני-אדם כאלה ממתינה מנת-גורל איומה יותר מאשר היות מסוגל לקלוט את העולם הרוחי. היות שנפשות אשר חוצות את שער המוות הן בעלות טבע רוחי, נפשות מטריאליסטיות אינן יכולות לקלוט אותן. תהום עמוקה נפערת סביב נפשות כאלה. למעשה, אפשר לשאול: "מה קולטת נפש כזו לאחר המוות?" אפילו לא את עצמה כפי שהיא לאחר המוות, כי חסרה לה תודעה ברורה של עצמה. הדברים הבאים יראו לנו מה נשאר מנפש שכזו.

כאן על האדמה, אנו ניצבים בנקודה מסוימת על-פני שטח האדמה. איברינו נמצאים בתוכנו, בעוד שהשמים זרועי-הכוכבים מחוצה לנו. לאחר המוות, ההיפך הוא הנכון. אז, האדם מתפשט לכדי ממדים קוסמיים. כאשר הוא התפשט עד לספירת-ירח, הרוחי המשתייך לירח הופך לאיבר בתוכו. לאחר המוות, הוא הופך למה שהמוח מהווה עבורנו על האדמה כישויות אנושיות פיסיות. לאחר המוות, כל גוף פלנטרי הופך עבורנו לאיבר, בה במידה שהתפשטנו עד למסלול שלו. שמש הופך ללב עבורנו. כפי שכאן אנו נושאים את הלב הפיסי בתוך גופנו, כך שם אנו נושאים את החלק הרוחי של שמש בתוכנו. אלא שישנו הבדל אחד. אנו מהווים ישויות אנושיות פיסיות מושלמות כאשר, לאחר האבולוציה העוברית, נוצרו כל האיברים; הם קיימים בו-זמנית. לאחר המוות, אנו רוכשים את האיברים הללו בהדרגה, אחד אחרי השני. במובן זה, אנו נחשבים מבחינה חיצונית דומים לישות דמוית-צמח שגם מעצבת את איבריה בזה אחר זה. למשל, אנו יכולים להשוות את האיבר שאנו מקבלים על מרס לריאות ולגרונן.

לאחר המוות, אנו מתפשטים אל תוך מה שהחלק הפיסי הורחק ממנו, והחלק הרוחי של האיבר הקוסמי נמצא עתה בתוכנו. אם כך, מהו עולמנו החיצוני? עולמנו החיצוני הוא מה שמהווה עתה עולמנו הפנימי, מה שחווינו באמצעות איברינו העושה אותנו ישויות ארציות פיסיות ומה שעשינו באמצעות איברים אלה.

הבה ניקח שוב מקרה קיצוני של אדם שלא ייסד שום קשר עם עולם הרוח. לאחר המוות, עולמו החיצוני יהיה מורכב ממה שהיה מסוגל לחוות באמצעות איבריו הפיסיים. עבור אתאיסט קיצוני שכזה, העולם לאחר המוות ריק לגמרי מנפשות אנושיות והוא נאלץ להסתכל לאחור על חייו הארציים, על מה שהיה עולמו **שלו**, על מה שהוא הקיף במעשיו והתנסויותיו. זהו עולמו החיצוני. הוא מורכב אך ורק מהזיכרונות שנשארו מחייו שבין לידה ומוות, וזה אינו מספיק עבור מה שהאדם נזקק לו עבור חייו בין מוות ולידה-מחדש. למעשה, כאשר האדם שוכן מחוץ לעורו, הוויית-קיומו הארצית נראית שונה למדי.

למשל, על האדמה אנו קשורים לאדם שכלפיו אנו חשים אנטיפתיה, עמו רבנו, אותו העלבנו ולו גרמנו כאב. אנו כרוכים בו ולא היינו מתנהגים בדרך זו, אלא אם כן מצאנו שהתנהגות זו במובן מסוים גורמת סיפוק. אפשר אולי שנתחרט על כך ואז שוב נשכח זאת.

לאחר המוות, אנו פוגשים שוב אדם זה, אלא שעתה אנו חשים ההיפך מהסיפוק שחווינו קודם לכן. אנו חשים שאם לא היינו פועלים כך, היינו אז ישות אנושית מושלמת יותר; במובן זה, נפש האדם נמצאת במצב של חוסר. פגם זה נשאר עתה בנפש עד שהמעשה יתוקן. איננו רואים את המעשה באותה מידה שאנו רואים את הפגם בנפשנו, אותו עלינו לסלק. אנו חווים זאת ככוח פנימי המוביל אותנו למצוא הזדמנות למחוק את המעשה.

במקרה של נפש אנטי-רוחית, משהו אחר מוכרח להתווסף, כי האדם חש שהוא מנותק מהנפש בה פגע שלא בצדק, ועליו להמתין עד שיפגוש אותה שוב כדי לסלק את הכתם. רגש לנחיצותה של הקארמה הוא התוצאה של ההסתכלות לאחור בחיים הארציים הקודמים. הלוח בכרוניקה האקאשית של הנפש האחרת ניצב בפנינו כתמרור אזהרה. אז, אנו שוכנים אך ורק בין תמונות כאלה בכרוניקה האקאשית.

מקרים קיצוניים כאלה למעשה אינם קיימים. למתקדש היוצר קשר עם נפשו של אדם מת, יכולה להיות ההתנסות הבאה. הוא מוצא נפש של אדם אותו הוא מכיר ואשר יצאה מגוף זכר דרך שער המוות, בהשאירה מאחור אישה וילדים. נפש זו אומרת לו: "השארתי מאחור את אשתי וילדיי עמם חייתי. עתה יש ברשותי רק תמונות של מה שחווינו יחד. בני משפחתי נמצאים על האדמה, אך אין ביכולתי לראותם. אני מרגיש מנותק מהם. אולי אחד מהם כבר מת, אך גם אותו איני יכול למצוא." זהו קול של יאוש של אדם שחי באזור בו הרוח לא טופחה. לכן, נפשות כאלה נשארות בחשיכה ביחס לעולם הרוח והן אינן יכולות להיראות אפילו מעולם הרוח.

לעומת זאת, כאשר מתקדש מוצא נפשות שעזבו אחרים מאחור בעולם הפיסי, אשר טיפחו חיים רוחיים כמו מדע הרוח, אז הוא מוצא שהמתים יכולים לקלוט את הנפשות לאחר המוות וליצור עמן קשר. אלה המכונים מתים זקוקים לאלה המכונים חיים, שכן אחרת הם היו מסוגלים לראות רק את עצמם על האדמה, כלומר את חייהם שלהם שהגיעו לפרקם. זה מסביר את מעשה האהבה שביכולתנו לבצע עבור המתים על-ידי כך שנקרא עבורם באופן רוחי, לא בקול רם, אלא במחשבות, בכך שנדמה לעצמנו את המתים כאן עמנו במחשבות. בדרך זו, ביכולתנו לקרוא עבור מתים ספורים באותו זמן, עם או בלי ספר, ובכך להגשים מעשה משמעותי של אהבה עבורם. המחשבות מוכרחות להיות קשורות לתוכן רוחי, אחרת לא תהיה לזה שום משמעות עבור המתים. מחשבות אלה יוצרות עבור המתים עולם חיצוני אותו הם יכולים לקלוט. לחשוב על חוקי כימיה וכן הלאה אינו הגיוני, כי חוקים אלה חסרי-משמעות בעולם הרוח.

כמו-כן, לאחר המוות בלתי-אפשרי, כפי שניתן בקלות לדמיין, ללמוד את מדע הרוח, כי ככלות הכול מדע הרוח כולל אידיאות רוחיות. אנו יכולים לבצע שירות גדול לנפשות שכבר שמעו משהו על מדע הרוח על-ידי קריאת סדרות של הרצאות עבורם. אף על פי שנפשות כאלה יכולות לקלוט עולם רוחי, הן אינן מסוגלות ליצור מושגים ואידיאות שאפשר לרכוש רק כאן על האדמה.

הבה ניקח דוגמה. ישנן ישויות המוכרות כבודהיסטיות, ישויות אנושיות נשגבות שהינן מתקדמות מאוד ומתגשמות שוב ושוב על האדמה עד שהן מתעלות לדרגה של בודהא. כל עוד בודהיסטווה שוכן בתוך גוף פיסי, הוא חי כאדם בין בני-אדם, כגומל חסד למיין האנושי. גם כאן על האדמה יש לו משימה מיוחדת, והיא: ללמד לא רק את החיים אלא גם את המתים ואפילו את ישויות ההיררכיות העילאיות. זה נובע מכך שתוכן התיאוסופיה הארצית יכול להירכש רק על האדמה בתוך גוף פיסי. אז אפשר להשתמש בו בעולם הרוח, אך הוא מוכרח להירכש בתוך גוף פיסי.

לאחר מותם, בודהיסטויות יכולים רק במקרים חריגים לעזור בהתפתחותן של ישויות אחרות, ישויות בעולם הרוח שכבר קיבלו את ניצוץ הרוח כאן על האדמה. התיאוסופיה אינה יכולה לעלות מתוך עולמות הרוח. היא יכולה לעלות אך ורק על האדמה ואז היא יכולה להילקח על-ידי האדם כלפי מעלה אל תוך עולם הרוח.

זה יכול להיות מובן אם ניקח בחשבון שבעלי-חיים למשל, רואים הכול על האדמה כפי שבני-אדם רואים, אך הם אינם יכולים להבין את מה שהם רואים. ישויות על-חושיות יכולות לראות רק את העולם העל-חושי, אך הן אינן יכולות להבינו. מושגים ואידיאות של עולם הרוח יכולים לעלות רק על האדמה והם קורנים כמו אור בעולם הרוח. זה מאפשר להבין בצורה נכונה את משמעותה של האדמה. האדמה אינה שלב מעבר גרידא וגם לא עמק בכא, אלא היא קיימת כדי שעליה תוכל להתפתח ידיעה רוחית, שתוכל להילקח כלפי מעלה אל תוך עולמות הרוח.

רשימת ספרים בהוצאת בדולח

רשימת הספרים בהוצאת בדולח מופיעה באתר:

<https://bdolah-books.wixsite.com/bdolah-books>